BURGAZADA SEVGİLİM...

BERCUHI BERBERYAN
(TATIANA)

adalı Yayınları

2.Baskı

BURGAZADA SEVGİLİM...

Yayınlayan

Tel : 0216 382 52 80
Fax : 0216 382 52 90
www.**adalar-istanbul**.org

Kapak
Murat Kezli

Basım
Sena Ofset Ltd. Şti
Tel:0 212 613 03 21

ISBN: 978-975-9119-17-1

2.Baskı
Haziran 2010

BURGAZADA, SEVGİLİM...

Bercuhi BERBERYAN
(Tatiana)

Adalı Yayınları

ÖNSÖZ

Bir gün doğup büyüdüğüm topraklardan ayrılmak zorunda kalsaydım, vatan diye en çok yüreğim sızlayarak özleyeceğim yer Burgazada olurdu. Benim için Burgaz vatandır. Ben daha küçücük bir çocukken, ailece aşık olduk ona. Önce babam, sonra her birimiz tek tek kendimizce... Ve hiç bitmedi bu aşk.

Taşını toprağını, kumunu çakılını, ağacını çalısını, börtüsünü böceğini sevdim onun. Ki hiç zor değil... Bir tek gün kalmak yeter.

Ben büyüdükçe, onun da değişmesini izledim. Burgaz, eski Burgaz değil artık. Değişen dünyaya ayak uyduruyor. Hâlâ onu her gören sevdalanıyor ama... Ah siz onu eskiden görmeliydiniz. Havasını solumalıydınız. Bir şey vardı onda, insanı sarıp sarmalayan, huzur veren ve de eşitleyen.

Biz Burgazlı olduğumuz için sırf; mutlu bir çocukluk geçirdik. Yeni yetme Burgazlılar bu duyguyu bilmezler. Yaşıtlarım anladılar. Geriye dönüp baktığımızda bizi gülümsetmeyen tek bir anımız bile yok, biz eski adalıların. Olaylar, insanlar, ilişkiler, yaşananlar hep güzel, keyifli... Acılar bile yürek ısıtarak gülümseten...

Yıllar geçtikçe, çağa ayak uydurdukça ada, unutuluyor eski güzellikler ve anılardan siliniyor renkler. Biz o eski günleri yaşamış, geçişi izlemiş ve bu günü yaşamakta olanlar yani arada kalanlar, renkler hepten yok olmadan dünü güne bağlamaya çalışmalıyız. Gördüklerimizi, yaşadıklarımızı kaydetmeliyiz.

"Haydi, bir ucundan da ben tutayım bari" diyerek oturdum masamın başına. Adaya ilk ayak bastığım günden başladım. Anılarımı bir bir çıkardım belleğimin köşesinde bucağında saklandıkları yerlerden. Kimi sıralı ve düzenli geldi yerleşti satırlara, kimi rast gele fışkırdı zamansız. Özünde, özgür bıraktım hepsini. Süslemedim de...

Bir anılar kitabı oluştu az buçuk tarih kokan, arka fonda Burgazada... Başkahramanı da babam oluverdi kendiliğinden. Tanıdığım en büyük Burgazada aşığı... Ölümüne kadar vazgeçmedi sevdasından. Zor oldu benim için, onun sağlığında keyifle başladığım kitabı ölümünden sonra hüzünle tamamlamak.

Kitabın başında babamdan bahsederken kullandığım 'şimdiki zaman' kipini sonlarında 'geçmiş zaman' olarak değiştirmeliydim, hayatın tatsız bir şakası gibi. Değiştirmedim. Öylece bıraktım.

Ne yazık... Keşke okuyabilseydi, kaydedilerek ölümsüzleşen kendi gençlik anılarını, geçmiş güzel ada günlerini. Oysa onun, son anma kadar hâlâ oldukça iyi olan belleğine de başvurmuştum zaman zaman... "Baba, şu adamın adı neydi? Baba, biz o gün nereden dönüyorduk? Baba, bilmem kim ne zaman ölmüştü?" gibi gibi sorularla... O "Vay be... Sen onu nasıl hatırlıyorsun? Çok küçüktün daha yahu..." diye şaşırdıkça da keyiflenmiştim zaman zaman.

Artık "Baba" diye başlayan tek bir cümle bile kuramayacağım.

E... Ben şimdi bu kitabı ona ithaf etmez miyim?

Eksiklerim kalmıştır mutlaka, anılarınım arasına saklanıp da ortaya çıkmak istemeyenler de olmuştur... Okurken "Ah keşke şunu da yazsaydım" diyeceklerim olacaktır. Ama sonuçta bir tarih kitabı yazmak değildi niyetim. Azıcık ucundan, şöyle bir paylaşıvermekti unutamadıklarımı, yaşım ilerleyip de bulanıklaşmadan zihnim. Hâlâ dün gibiyken her şey.

Nice kaydedilmemiş olay ve isim vardır daha, her biri ayrı ayrı birer öykü niteliğinde. Bir yerinde kesip "Bu kadar" demeseydim bitmezdi bu kitap... Ki zaten bitmedi. Yazılası şeyler yine yazılır günü geldiğinde.

Bu kitabın hazırlanmasında;
fikirle, bilgiyle, teşvikle, gönülle, görüşle, yardımla katkısı olan:

Sevgili dostlarım:
Halim Bulutoğlu'na
Serda Arslan'a
Deniz Savaşkan'a
Ali Tolga'ya
Taner Özkan'a
Nedim Hazar'a
Erdal Köse'ye
Beatris Agopyan'a
Nadya Sayınar'a

Sevgili kardeşim:
Boğos Çalgıcıoğlu'na

Sevgili yengem:
Alis Çalgıcıoğlu'na

Sevgili kuzinim:
Silva Filmeridis'e

Ve en çok da sevgili babam:
Garbis Çalgıcıoğlu'na

Bütün kalbimle teşekkür ederim.

SEVGİLİ BABAMA...

Mayıs 2007

KASAP KİRYAKO'NUN EVİ

Küçük bir çocuk her yanı suyla çevrili bir kara parçasına âşık olur mu? Ben oldum. 5-6 yaşında mıydım neydim... iskeleye ayak basar basmaz Burgazada'ya âşık oldum. Ondan önce 'ada' sözcüğünün anlamını bile bilmezdim.

Denize aşinaydım. Hatta pek aşinaydım. Adalı olmadan önce de ailece sık sık denize giderdik. Özellikle Florya Plajı'na. Çoğu zaman da babam, annemin böyle bir şeye zaman ayıramayacak kadar işi olduğunda, şerrinden çekindiğinden olmalı, el mahkûm, beni takardı koluna, denize giderken.

O sahil senin bu sahil benim, dolanırdık babamla yaz hafta sonları... Ki o güzel yıllarda ikimiz de 'çocuklar gibi şen'dik...

Kardeşim daha pek küçüktü o zamanlar, ben desen cıva gibi... Çoluk çocuk, salkım saçak plajlarda akşamı etmek, her zaman kolay olmazdı annem için herhalde. Istakoz gibi kızarmış, başımıza güneş geçmiş dönerdik eve.

Her pazar, yorgun argın eve döndükten sonra mızır mızır mızıldanan iki güneş kavruğu veledi yoğurtlara bulamak (o zamanlar şimdiki gibi binbir çeşit koruyucu krem yoktu), babamın hiç vazgeçmediği yemek konforunu sağlamak, kir pas içindeki üst başı çamaşır makinesi olmadan yıkamak, hiç de kolay olmasa gerek. Üstelik pek meraklı da değildi annem denize.

Hatırımız için gelir, oralarda güneşin altında sürünürdü boşuna. O yüzden çoğu zaman tek çocukla evde kalıp yarım kalan işlerini derlemeyi tercih ederdi. İkimiz bir araya geldiğimizde felaket olurduk çünkü. Epey haşarıydık doğrusu.

Ama babam, ki yirmilerindeydi o zamanlar, yaramazdı biraz. Hem de, "Bana ne bana ne... istiyorum işte..." diye tutturan şımarık çocuklar gibi yaramaz ve zaten kafadan bencil. "Ben anlamam, ben denize gideceğim..." dedi miydi, bitmişti. Vazgeçiremezdi annem...

Ve de çaresiz, hesapta, olası çapkınlık ihtimaline karşı, beni takardı yanma, hiç olmazsa evli ve çocuklu olduğu belli olsun diye. Yaramazdı dedim ya... bir de yakışıklıydı ki... Nasıl kasılırdım "O benimdir" diye, göz süzen, iç geçiren genç kızları gördükçe.

"Sokakta bana ikide bir baba deme" diye tembihlediği halde, (eh serde çapkınlık da yok değil) inadıma iki metreden fazla yakınımızda bir hanım fark eder etmez, yerli yersiz, bozuk plak gibi, "Baba, baba..." der dururdum durmadan. Çok uyanıktım çook...

Bütün bunlar Burgazada'ya âşık olunca sona erdi. Ben kendi aşkımı bilirim ya... aslında ailecek sevdalandık ona. Taşma, toprağına, ağacına, denizine...

50'li yılların başındaydık daha. Amcamlar o yaz, Mıgır amcalarla birlikte, kasap Kiryako'nun, Ay'Yani Kilisesi'nin karşısındaki evinin üst katını kiralamışlardı. Eskiden çocuklu aileler birleşip kocaman evler tutarlardı adalarda.

Hem masrafı paylaşmak, hem de çocukları gözlerinin önünde, bir arada tutmak için. Geçimsizlik falan da olmazdı ha... O zamanlar insanlar daha stressizdi galiba. Zaten eskiden stres sözcüğü var mıydı ki?

Karakolun bir altında, eski eczanenin bulunduğu sokağın üst köşesindeki, çocukları Mustafa ve Mine'yle iyi arkadaş olduğumuz, manav Osman amcanın dükkânını çapraz kesen küçük yokuştan çıkılan, dört yanı pencereli arkası bahçeli, kocaman tahta bir evdi kasap Kiryako'nun evi. Şimdi başka bir ev.

Tam Rum ilkokulunun bulunduğu sokağın başındaydı. Yol hafif meyilli olduğu için, önünde birkaç basamakla çıkılan, demir parmaklıkla çevrili, verandamsı balkonumsu, yoldan bir iki metre yüksekçe taş bir alan vardı. Tam çay kahve keyfine uygun.

Ama biz çocuklar seksek oynardık orada. Kare kare, tırtırlı kaldırım taşı gibi zeminine, oradan buradan araklanma tebeşirle 6 yuvarlak, 4 kare çizip numaralandırdık mıydı, değmesinlerdi keyfimize.

Köşe kapmaca da pek uygun düşerdi o balkonumsu alana.

Tabii bunlar, kim bilir hangi nedenle annelerimizin kapının önünden ayrılmamızı yasakladığı günlere hastı. Yoksa her bir çocuk, dere tepe, dağ bayır, kır orman ve deniz, hayatının en özgür günlerini yaşardı adada.

Biz o eve, bir yaz boyu misafir olarak gittik. Birer haftadan az olmayan uzun misafirliklerdi bunlar. Amcamla babam, sevgili Kirkor amcamın ömrünün son gününe kadar, hayatlarının mutlu mutsuz, kayda değer tüm anlarını paylaşan kardeşler oldular hep.

Annemle yengem de, annemin ömrünün son gününe kadar, dünyadaki tüm eltilere örnek olacak kadar iyi anlaştılar. Dolayısiyle biz çocuklar da, yani birer kız, birer erkek dört kuzen, kardeş gibi büyüdük.

Mıgır amcayla benim Kirkor amcam, iş ortağıydılar. Marangoz dükkânları vardı. İkisi de iyi ustaydı ha... İkisi de yok artık. Takuhi teyze, yani Mıgır amcanın hanımı, güler yüzlü, yumuşak huylu, hoş bir kadındı. Pek bayıldığım uzun saçlarını, ensesinde kocaman bir topuzla toplardı hep.

Onların da o sıralar bir kızları vardı. Sona. Seta ise daha sonraki yıllarda karışmıştı hayatımıza. Sona ve Seta ile o küçük yaşlarda tanışmış ve yıllarca sürdürmüştük dostluğumuzu. Şimdi ikisi de Amerika'da, daha niceleri gibi...

Amcamlar bizimkilere adayı tanıtıp sevdirmek için, o yaz sık sık ısrarla bizi davet ettilerdi o, zaten kalabalık olan eve. Düşünebiliyor musunuz?.. Biri bebek, iki çocukla, iki ailenin yaşadığı bir eve, iki çocuklu bir aile daha katılıyor.

Üstelik kadınlardan biri, yani yengem de hamile. Üç erkek de kendi çaplarında oldukça kaknem ve huysuz sayılırlardı, ama üç kadın yaz boyu bir kez bile tartışmadılar.

En olmayacak şey ise, evin tuvaletinin bahçede olmasıydı. Yukarıda da vardı da bahçedeki ekstra mıydı, yoksa tek tuvalet o muydu pek hatırlamıyorum doğrusu. Ama yağmurlu günlerde şemsiyeyle tuvalete gittiğimizi, hatta içerde bile şemsiye açtığımızı - çünkü damı da akardı - geceleri uçan kaçan her türlü yaratıktan korkarak şey ettiğimi gayet net hatırlıyorum.

Ev sahibimiz, kasap Kiryako'nun dükkânı, çarşının girişinde, postanenin yanında azıcık çıkıntılı küçük bir dükkândı. Geceleri el ayak çekilip ortalık sessizleştiğinde, 'garrr garr garrr...' yeri göğü gümbür gümbür inleten eski moda buzdolabının sesinden kimse yakınmazdı.

İri yarı, göbekli, pos bıyıklı, al yanaklı, tonton bir adamdı Kiryako. Rumlar ona Bay Kiryako anlamında Kir' Kiryako (Kiryo'nun ulanmışı) dediklerinden, uzun zaman adını Kirkiryako sanmıştım.

Kir'Kiryako, sivil olduğu zamanlar -kanlı kasap önlüğü, üniformasıydı sanki- yelek giyerdi. Cebindeki köstekli saatin zincirini göbeğine doğru sarkıtıp ucunu yeleğinin düğmesine takardı. Pek aristokrat bir havası vardı pek.

Çocuklarla arası iyiydi zaten, ama benim için çok özel oldu gönlümdeki yeri sonraki yıllarda. Unutamadığım hayvan dostlarımdan, Angelos'un orman misali bahçesinde telle çevrili bir alanda yaşayan, vahşi dev köpek Zeus'la olan akıllara sığmaz dostluğumu en çok o onaylamış ve bana her gün kocaman bir kemik vermişti ona götürmem için.

Kiryako'nun karısı Madam Kasandra da kendi gibi iri yarı ve epey tombul, parlak yüzlü, akça pakça bir kadındı. Lâvanta kokardı hep. Kokular daima önemli olmuştur benim için ve hiç unutmam. İnsanları, mekânları, eşyaları kokularıyla birlikte hatırlarım. Sırf güzel koktuğu için âşık olduğum ne çirkinler olmuştur gençlikte... Ya da tam tersi, güzel kokmuyor diye yüz vermediğim ne yakışıklılar...

Evet... Kasandra teyze, daha doğrusu Amya Kasandra, Kiryako amcanın her daim kıyma kokmasına karşın, mis gibi lâvanta kokardı. Önünde sürekli kandil yanan ikonayı, ilk kez onun evinde gördüm.

Ondan sonra adadaki çocukluk yıllarım boyunca hemen hemen her Rum evinde rastlardım bu kandilli ikonalara. Hepsi birden mi yok oldular ne?.. Kiliselerdeki ikonalar çalındıkça evlerdekiler de çalınır endişesiyle ortadan kaldırıldılar herhalde. Ya da dinini alenen faş etme korkusundan belki, kim bilir... Benimki de boş laf oldu şimdi, zaten ne kadar Rum kaldı ki?..

Amya Kasandra, pek iyi Türkçe bilmezdi. O yıllarda adadaki Rumların çoğu iyi Türkçe bilmezdi. Annem de Alis yengem de Rumcayı iyi bildiklerinden, onunla hep Rumca konuşurlardı. Biz çocuklar zorlanırdık tabii. Zaten o zamanlar Burgazada'da sokaklarda herkes Rumca konuşurdu ya...

Ben Kurtuluş'taki komşumuz Madam Evanthia ve kızı Sofula'dan epey alışıktım, malumunuz Kurtuluş eskiden Tatavla'ydı ve Rum diyarıydı... Ama yine de pek şaşırmıştım bu duruma önceleri. Başka bir ülkede turistmiş gibi hissederdim kendimi.

Sonra alıştım tabii. Hem oldukça kısa bir zamanda da, hani dilini bilmediğiniz bir ülkeye gittiğinizde, ne yapıp edip, olmazsa olmaz bir-

kaç sözcük öğrenmeye çalışırsınız ya, işte öyle birkaç önemli sözcüğü kapmıştım kolayca. En çabuk da küfürleri öğrenmiştim ya, neyse... Öyle olur ya...

Onların yanı sıra, pek düzgün ve Rum'a yakın bir şiveyle, ki her şiveyi pek kolay kaparım çocukluğumdan beri... Kalimera (Günaydın), Kalispera (İyi akşamlar), Kalinikhta (İyi geceler), Kali oreksi (Afiyet olsun) gibi nezaket sözcükleri ettiğimde bol bol aferin alırdım. Öyle alışıktım ki "Maşallah ne akıllı çocuk bu, cin gibi..." övgü dolu sözlere. Eh doğrusu cin gibiydim de...

Kardeşimle bizi yıllarca en çok etkileyen şey sokaklarda, yaz başlarında "Kalo kalokeri" (İyi yazlar), yaz sonlarında da "Kalo khimona" (İyi kışlar) sözcüklerinin çınlaması olmuştur.

Birincisi her tekrarlanışında, yazın daha yeni başladığını vurguladığından içimizi sevinçle doldurur, ikincisi de bitmek üzere olduğunu vurguladığından hüzünlendirirdi. Yıllarca sürdü bu, yıllarca... Şimdilerde adalarda, hangi dilden olursa olsun bu tür nezaket sözcükleri o kadar az duyulur oldu ki...

Burgazadalı olan herkes Rumca bilir, Rumca şarkılarla eğlenir, Ayazmalara gider, koliva severdi. Ahmetler Ametaki, Mehmetler Memetaki olmaktan hiç gocunmaz, Türkler Ermeni, Rum ve Yahudi'yi karıştırmaz, 'gâvur' sözcüğü adada hiç duyulmazdı.

Gerçi Rum çocuklar bize "Armeni kukuç kukuç (ne demekse) Paskalya yeni papuç" derlerdi, karşılığında biz de onlara "Rum Rum gö....ne k...um" gibi pek müstehcen bir şekilde cevap verirdik, ki müstehcen olduğunu da büyüyünce öğrendik.

O zamanlar son sözcük, ilk kez nereden üstü kapalı bir şekle sokulmuşsa, "trum" diye yerleşmişti çocukların diline... Yani ne anlama geldiğini bile bilmeden, "Rum Rum götü trum" derdik.

Sonra hep birlikte Yahudilere "Korkak Yahudi" falan derdik. Bunların hepsi bize şaka gibi gelirdi. Anne ve babalarımızdan bunun için sık sık azar da işitirdik, ama genelde pek aldırmazdık.

Zaten ilk iki sözün anlamını kavrayamaz, komik bir tekerleme gibi alır, Yahudilerin de gerçekten korkak olduğunu düşünürdük. Öyle ki, bir hakaret amacı yoktu hiçbirinde.

6 - 7 Eylül olaylarının hemen öncesiydi o dönem. Yengem Ağustos başında apar topar İstanbul'a indirilmiş, 18 Ağustos'ta da kuzenim Beco doğmuştu. Eylülde de malum olay gerçekleşmişti. Nasıl olduğunu hatırlayamayacak kadar küçüktüm. Ama Büyükada'da çok büyük tahribatlar olduğu halde Burgaz ve Kınalı'da bir tek cam bile kırılma-

dığını duymuştum sonradan. Ada halkıyla içli dışlı akraba gibi olan emniyet görevlileri, sahillerde mevzilenip hiçbir yabancı teknenin adaya yanaşmasına izin vermemişler.

Sanki İstanbul daha pembeydi o günlerde. Sonraları hafif mora çaldı ve gittikçe de karardı... hadi kara değil de koyu gri diyelim... Bunu da ancak büyüyünce anladık.

Zaten adalar önce leylâk rengi, sonra mor değil de yeşil oldular, çünkü hava ne renk olursa olsun, yeşili bastırması zordur. Ve çok uzun süre yeşil kaldılar. Şimdi oralar da grileşiyor. Nasılsa doğal yeşil de azaldı ya... Her neyse, benim çocukluk anılarımın tüm renkleri güzeldi. Zaten o renkler, o kokular değil miydi beni böylesine sevdalara salan?..

O yıl sıkı bir de deprem olmuştu biz adadayken. Belki de ertesi yıldı pek iyi hatırlamıyorum. O ilk yıllarımızdan birinde adada bir deprem olayı yaşanmıştı. İlk kez o zaman tanık olmuştum insanların korku içinde sokaklarda sabahlamasına, ki bana oyun gibi gelmişti zaten. Bir korku duyduğumu da hatırlamıyorum ya...

Büyüklerin konuşmalarından, tahta evlerin daha güvenli olduğu çalınmıştı kulağıma... Bu yüzden olacak, ilk büyük sarsıntıyı izleyen, büyüyünce onların 'artçı deprem' olduğunu öğrendiğim her küçük sarsıntıda, herkes sokağa fırlarken ben eve girerdim. Hiç korkak bir çocuk değildim zaten. Sanırım annem sayesinde.

Çünkü annem kendi pek güzel sindirdiği soğukkanlılık ve hiçbir şekilde itidalini kaybetmeme becerisini bana çok iyi aşılamıştı. Ve de çok mantıklı açıklamalarla nelerden korkup nelerden korkmamam gerektiğini öğretmişti.

Ben sonradan ipin ucunu kaçırıp korkmamı tembihlediği şeylerden de korkmaz olmuş, sıkça başımı belaya sokarak zavallıya ne heyecanlar yaşatmıştım ya, neyse...

Bir de yine, pek sık kulak verdiğim, büyüklerin konuşmalarından, deprem anında tahta evlerin çivilerinin yuvalarından çıkıp tekrar girdiğini öğrenmiştim ya, en küçük bir sarsıntıda gözümü duvarlardaki çivilere diker beklerdim, çıkışlarını göreceğim diye. Hiç göremedim tabii.

Amcam da, babam da fotoğraf çekmeye pek meraklıydılar. Eh o zamanlar video falan yok, her fırsatta ya tüm aileyi ya da çocukları bir yerlere dizip poz verdirtirlerdi.

Babam o yıllarda 25 liraya (çok paraydı) bir fotoğraf makinesi almıştı. Her Cumhuriyet bayramında kardeşimle beni Taksim Meydanı'na götürür tören ve geçit resmi fotoğrafları çekerdi. Evde hâlâ bir dolu siyah beyaz tören fotoğrafı vardır. O fotoğraf makinesi de hâlâ sağlam ve de çok iyi resim verir.

Ben poz vermeye pek meraklıydım. Ya eteğimi tutar, ya bir karış boyuma bakmadan bacak bacak üstüne atar, ya hâlâ hafif içe doğru basarak çarpıttığım bacaklarımı garip bir şekilde ters büküp büsbütün çarpıtarak, sözde şuh pozlar verirdim. Kuzinim Silva ise nedense fotoğraf çektirmekten korkardı o yaşlarda.

Makineyi görür görmez ağlamaya başlardı. Tatlı sözler, dil dökmeler, hatta ödül vaatleri bile para etmezdi. Önce razı olmuş görünür, amcam tam makineyi ayarlarken zırlamaya başlardı. O yıllarda çekilen bütün fotoğraflarda o, ağzı bir karış açık zırlak bir velet; ben büyümüş de küçülmüş, seksi tavırlı bir velet pozlarındayız.

Annem bana üzerinde çapraz bir yaprak olan, beyaz, atkılı sandaletler almıştı o yaz. Bayılırdım onlara, aynanın karşısına geçip bacak bacak üstüne atar, havalı ayakkabılarımı seyredip keyiflenirdim.

Tabii beyaz oldukları için pek çabuk kirlenirlerdi, sık sık eski bir diş fırçasını, kavanoz içinde satılan, kireç gibi bir ayakkabı boyasına batırıp boyardım. Ve elim-yüzüm, saçlarım da epey nasiplerini alırlardı doğal olarak... Bu ayakkabılar annemin benim zevkime göre almaya razı olduğu ilk ayakkabılardı da o yüzden adadaki ilk yılımla birlikte çıktılar anılarımın arasından.

Doğrusunu isterseniz, istediğim ayakkabıyı giyememe sıkıntım ortaokul, hatta lise yıllarıma kadar sürmüştür. Her ayakkabı almaya gidişimizde ağlayarak dönerdim eve. Hiçbir zaman benim istediğim alınmazdı.

Ben çıtkırıldım, bantlı, fiyonklu... seksi ayakkabılar isterdim, annem ise kaba saba, postal gibi dayanıklı ayakkabılar alırdı. Tabii ki bütçe meselesi... zevke göre değil, ihtiyaca göre alma mecburiyeti. Ama o zamanlar ne anlarsın?..

Belki de ayakkabı konusunda böyle bir sıkıntıyla büyüdüğümden olmalı, severek aldığım her yeni ayakkabıyı, odamda başucuma yakın bir yere koyardım yatarken, ki sabah gözümü açar açmaz ilk gördüğüm şey olsun. Çocukluktan gelen bu zaafımın hâlâ sürdüğünü söylersem gülmezsiniz değil mi? Kocam çok gülerdi...

Şık giyinmeyi de severdim ha, estetik zaafı kanda var. Ama o da bütçe meselesi tabii. Yine de hem annem, hem halam, bazen kendi elbiselerinden bozma da olsa, bana güzel elbiseler diker ve şık olmamı sağlarlardı. Oramda buramda, fırfırlar, fiyonklar, işlemeler falan olurdu hep. İkisi de hiç üşenmezlerdi valla, onca işleri arasında.

Ay bir de kırmızı bir mayom vardı. Yünlü gibi kalın bir şey... Neredeyse boynuma kadar kapalı... Suya girince ağırlaşır, gevşer sarkardı. Bir de sudan çıkıp kumlara uzanınca, balçığa bulanmış gibi olurdum.

Adada kum ne gezer demeyin. O yıllarda Burgazada'da, itfaiyenin orada, şimdiki Büyük Kulüp ve 6 Numara dedikleri bölge arasında bir plaj vardı. Kabinli, kumlu falan ciddi ciddi bir plaj. Ben yüzmeyi orada öğrendim. Ya oraya giderdik yüzmeye veya Moloz'a.

Doldura doldura genişlettikleri, ucuna da Su Sporları Kulübü'nü yaptıkları, denize doğru uzanmış, çakıl taşlarıyla kaplı incecik bir dildi Moloz. Bir tarafı poyraza baktığından genelde dalgalı, diğer tarafı sakin olurdu.

Dalgalı tarafı güzel bir kıyı iken, sakin tarafı bir dizi kaya ile kesilmişti. Genelde sakin taraftan denize girmek isterdik, ama midyeli ve yosunlu kayalardan suya inmek pek işimize gelmezdi.

Tanrım, ne kadar küçükmüşüz ki o kayalar bize sıradağlar gibi gelirdi. Tüm cesaretimizi toplayarak, dağları aşma edasıyla, çok tehlikeli bir iş yapar gibi, göğsümüzü rüzgâra verip ta ucuna kadar gider dönerdik korka korka.

Şimdi artık orası hiç eski haline benzemiyor zaten, sağı solu doldurula doldurula epey genişledi ve değişti. Eski resimlere baktıkça anlıyorum, nasıl da incecik bir dil olduğunu. Küçükken bize kocaman görünen yerler, büyüdükçe nasıl küçülürler değil mi?

Plaj ücretli, Moloz bedava olduğu için annemler bizi ille de Moloz'a götürür, biz de kumlarla oynama sevdasına plaja gitmek isterdik hep. Hangi yıl olduğunu hatırlamıyorum, ama sonradan plaj kapanınca mecburen hep Moloz'a gider olduk tabii. Çok anılarım vardır orada çook... Hem çocukluktan, hem gençlikten...

Kardeşimin de, mavi yünden, önüne vakvaklar işlenmiş, askılı bir mayosu vardı. İkimiz de birkaç yıl giydik o sevimsiz mayoları. Parçalanmadan veya küçülmeden yenisi alınmazdı ki. Hem çok sağlamdılar, parçalanmadılar, hem de suya girdikçe esnediklerinden bir türlü küçülmediler.

Sonunda kardeşime yeni bir mayo alınınca ben de benimkini, tam

popomun üstüne gelen yerden makasla kestim. Tabii ki "Düştüm, yırtıldı" dedim. İnandılar mı bilmem ama bana da yeni mayo aldılar. Yine sevmediğim bir şey olmalı ki rengini hatırlamıyorum, ama kardeşiminki iki yanı püsküllü sarı bir mayoydu.

Bu mayo olayları sonraki yıllara denk geliyor tabii. O ilk yılımız misafirlik yılıydı, denize gitmek her gün mümkün olmazdı. Annelerimizin işi olmadığı günler olmalıydı. Daha doğrusu annelerden birinin, ki tüm yaramazlıkları göze alıp çocukları önüne katarak, deniz işkencesine katlansın. Diğer günlerde zırlama ve yalvarmalarımıza hiç aldırmazlardı.

O yazın sonunda, amcamın çabası sonuç verdi ve babam ertesi yaz adada bir ev tutmaya karar verdi. İşte karar o karar. O gün bu gündür Burgazada asıl vatan oldu bize. Gönlüm hep orada olsa da ben artık gidemiyorum. Kardeşim de işlerinden fazla zaman ayıramıyor. Ama hiçbir şey, 90'ına merdiven dayamış babama engel olamıyor. (Olamadı)

SÜTÇÜ PANDELİ VE SÜLALESİ

Tam anlamıyla adalı olma ve Burgazada'yı vatan belleme duygusu, bir zaman adanın muhtarı olan, sütçü Pandeli'nin evini kiraladığımız yazla yerleşti ailemize. Pandeli'nin evi dediysem tüm ev sanılmasın, bir tek odası kiralanabildi ancak babamın kısıtlı bütçesiyle.

Büyükçe bir oda, iki divan bir kanepe, iki koltuk, bir masa, bir büfe... Ah bir de kardeşimle başucu, ayakucu şeklinde yattığımız divanın başındaki kandilli ikona... ki yağda yüzen, ortasından kandil ipi geçirilmiş mantarının ucundaki minik titrek alevin ışığını, gece lambası gibi kullanırdık uyurken.

Karşılıklı iki pencereden biri sokağa bakar ve köşedeki daimi tezgâhıyla baş komşumuz kunduracı Mehmet Usta'yı, diğeri de bahçeye bakar ve benim pek korktuğum ama içine inip bir kedi yavrusunu kurtardığım kuyuyu görürdü.

Mehmet Usta, tam köşe başına kondurduğu üstü tenteli, yanları camlı derme çatma tezgâhıyla adanın tek kunduracısıydı. Kendisi gibi kapkara meşin önlüğünün örttüğü bacaklarının arasında tuttuğu örsün üstünde, sürekli başaşağı bir ayakkabı bulunurdu. Akşama kadar 'tak, tak, tak' çivi çakar dururdu... hem de her türlü ayakkabıya. Onun elinden geçen her ayakkabı, ister zarif bir sandalet olsun ister mokasen, sonunda kaba saba bir postala dönerdi.

Topuğun mu aşındı, Mehmet Usta çivi çakar... Sandaletin bantı mı koptu, Mehmet Usta çivi çakar... Yan tarafı mı açıldı, Mehmet Usta çivi çakar... O kadar ki; ayakkabın külçe gibi ağırlaşır, çiviler ayaklarını deler... Ama alternatifsizdi.

Ziyan olmasını istemediğimiz bir ayakkabımız onarılacaksa, Kınalı'daki Aram Usta'ya götürürdük. Pahalıcıydı, ama pek zarif iş görürdü. Sonraki yıllarda yan sokakta, eczanenin yanında bir kunduracı daha açıldı. Eh, azıcık rekabet başladı... Mehmet Usta da bu kez azıcık fiyat kırdı. Böylece yine alternatifsiz oldu ama biz Kınalı'ya gitmekten kurtulduk.

Bulgar asıllı Pandeli Briçevski adanın tek sütçüsüydü. Çarşı içindeki sütçü dükkânını, o öldükten sonra oğlu Lambo, kuru fasulye, pilav ve ev yemekleri yenen bir lokantaya çevirmişti.

Papu (dede) Pandeli'nin tek oğul Lambo'dan başka üç kızı vardı. Tombul Eleni teyze, tatlı Nado ve güzeller güzeli Yuana. Yuana nişanlı, diğerleri evliydi. Beylerbeyi'nde kocaman bostanların sahibi bir Arnavut'la evli olan Nado hariç, diğerleri nasıl olduğunu hiç hatırlamadığım bir şekilde aynı evde yaşarlardı.

Benim bildiğim, bize kiraladıkları alt kattaki odadan başka, bahçede kulübe misali bir müştemilât, bir de iki odalı üst kat. Tek mutfak, tek tuvalet. Banyo ne gezer... Alaturka olan o tuvalette, küçük bir tabureye oturarak ve ısıtılmış suyu, büyükçe bir kovadan tasla dökerek yıkanılırdı.

Lambo, karısı Rita ve oğulları bebek Pandelaki. Pandelaki'nin o yıl mı, ertesi yıl mı doğduğundan pek emin değilim. Eleni, kocası Yorgo, kızı Olgiça, bir de ara sıra gelip kalan eski kocasından olma Liliko diye çağrılan oğlu İlia. Yaya (nine), Papu ve Yuana.

Bir de sık sık Yunanistan'dan gelip uzun sürelerle kalan, hiç Türkçe bilmeyen, mavi gözlü, uzun dümdüz siyah saçları perçemli, fıkır fıkır Rum dilberi yeğen Melpo.

Güzel Melpo'nun kendine özgü vurgusuyla "Mi khirothera kale" diyen sesi hâlâ kulaklarımda... Öyle tatlı söylerdi ki, evin erkekleri o sözü sık sık tekrarlasın diye durmadan üstüne varırlardı. (O bu sözü "Fesüphanallah, daha neler..." anlamında kullanırdı. Biraz araştırınca, o şekilde kullanılsa da aslında "Allah beterinden saklasın" gibi bir anlamı da olduğunu öğrendim.)

Tıklım tıkış bir durum ki sormayın... Düşünebiliyor musunuz? Tek mutfaklı, tek tuvaletli, banyosuz bir evde bunca insan ve de iki çocuklu biz kiracılar... Biz o evde iki yaz oturduk diye hatırlıyordum, yengeme sordum, "Üç yaz" dedi. Demek üç yazmış... Tam üç yaz onca insan hiç tartışmadan gül gibi geçindiler. Çok mutlu olduk o evde, çok eğlendik.

Bir sabah uyanırdık ki, bahçeye bakan, kocaman da olsa, tüm evin tek olan mutfağında bütün kadınlar toplaşmış, harıl harıl, telâşlı ama pür neşe, şarkılar söyleyerek, bir şeyler doğrayıp, bir şeyler pişiriyorlar.

İçimizi bir sevinç kaplardı. Anlardık ki piknik hazırlığı var. Bahçede hazır bekleyen kahvaltı sofrasında, evin bütün çocukları, Eleni

teyze nezaretinde alelacele kahvaltımızı eder, mayolarımızı ve havlularımızı hazırlamaya koşardık.

Tabii bu acele, sıska Olgiça için geçerli değildi. Öyle mıymıntıydı ki, Eleni teyze kollarını, bacaklarını çimdikleye çimdikleye tıkıştırmasa, zaten sürekli zırlak halde olduğundan, akşama kadar zırlayarak masaya yapışır kalırdı. Büyük bir eziyetti Olgiça'nın yemek fasılları.

Eleni teyze sinirden kudurarak, pençe pençe kızarır. Olgiça adeta şeffaf gibi olan derisinin altından damarları görünene kadar zırlar dururdu. Doğrusu ya, hiç hoşlanmazdım o manzaradan.

Ağzında iğrenç bir bulamaç haline gelen tereyağlı reçelli ekmekler, yumurtalar, salyalara sümüklere, gözyaşlarına karışır büyüdükçe büyürdü... Yutmazdı inadından.

Onu ve bizi bu eziyetten, genelde herkesin sevgilisi, deli dolu yeğen Melpo kurtarırdı. "E ftani pia kale, tha pethani to pedi..." (Yeter artık yahu ölecek çocuk) diyerek, Olgiça'yı kaptığı gibi götürür, yıkar paklar pikniğe hazırlardı.

Bahçede bu hengâme sürerken, mutfaktaki hazırlıkların hızı hiç kesilmezdi. Kızartılan patlıcanlar, kuru köfteler, haşlanmış yumurtalar, zeytinyağlı dolmalar, peynirler, zeytinler, turşular ağzı kapalı kaplara konur.

Sabahın köründe Koço'nun fırınına gönderilmiş tepsi börekleri tam saatinde alınarak dilimlenir, kurumasın diye bembeyaz peçetelere sarılır.

Bir gün önceden közlenip, derileri soyularak sirke sarmısağa yatırılmış, şişman şişman biberler kavanoza doldurulur.

Domatesler, salatalıklar, şeftaliler yıkanır. Kavunlar karpuzlar file torbalara konurdu, ki orada ısınmasınlar diye denize salınacaklar.

Ne şenlikti tüm bunlar benim için, ne şenlik. Söylememe gerek var mı bilmem, bu piknik sefaları tabii ki Kalpazankaya'da yapılırdı. Arada bir Heybeli'nin Çamlimanı'na da gidilirdi, ama çok kalabalık olunduğunda adadan ayrılmak pek tercih edilmezdi.

Eh öğleden sonra poyraz falan patlayabilir, yürüyerek dönebilme garantisi olsun. Giderken mutlaka salkım saçak, çoluk çocuk papu Pandeli'nin balıkçı teknesine doluşurduk... Annem bile denize girerdi o yıllarda.

Bazen bu pikniklere Briçevski'lerin nereden dostu olduğunu bilmediğim bir de Ayten abla katılırdı. Sanırım Kadıköy tarafında bir yerlerde otururlardı, emin değilim... Bir gün de onların evine yemeğe

gitmiştik, yine öyle salkım saçak. Esmer güzeli, tombulca şeker gibi bir kızdı, ona da pek bayılırdım.

Pek tabii ki bir gün önceden Beylerbeyi'nden gelen Nado ve kocası da bizimle olurlardı, Yuana'nın nişanlısı da. Yuana ve nişanlısı İtalyan asıllı Taki çift olarak pek hoşuma giderlerdi, pek yakıştırırdım birbirlerine.

Taki dediğim, Taki Çenerini. Dönemin ünlü akordeon virtüözü. Radyodan "Taki Çenerini ve arkadaşlarım dinleyeceksiniz" anonsunu duyar duymaz, her şeyi bırakıp en yakın koltuğa konuşlanır, keşke bu aletten sinema gibi görebilseydim Taki abiyi diye hayaller kurardım.

Ne bilirdim o zaman televizyonun icat edileceğini... Ay o zaman transistörlü radyo bile yoktu yahu... kendimiz söylerdik şarkıları... bazen Taki Çenerini'nin akordeonu eşliğinde, bazen gitar çalan hatırlayamadığım birinin. Liliko muydu acaba?

Taki ve Yuana, benim filmlerin dışında, canlı canlı öpüştüklerini gördüğüm ilk çiftti. Onlar üst kata çıkan merdivenlerde, gizlice öpüşürlerken, ben de odadan pat diye karşılarına çıkmıştım bir gün.

Nasıl şaşırmış, nasıl heyecanlanmıştım... Benim ağzım bir karış açık onları izlediğimi fark edince paniklemişlerdi önce, sonra ben gördüğüm manzaradan hoşnut gülümseyince, parmaklarını dudaklarına götürüp, 'sus' işareti yapmışlardı. Öyle mutlu olmuştum ki bu tatlı suç ortaklığı kavramından, hiçbir zaman hiç kimselere söylememiştim bunu.

Daha sonra arkadaşlarıma "Ben öpüşmenin nasıl bir şey olduğunu biliyorum" diye epey kasılsam bile, asla ser verip sır vermemiştim valla. Hatta o yaşlarda sevdalandığım ve annesi Rum olan Niça-Nesrin adında bir kızla rekabet edip uğruna kavga ettiğim, büyüyünce evlenmeye karar verdiğim, gençlik yıllarımda çok iyi dost olduğum, bu yaşlarımda da kaybettiğim, sevgili Ümit Oğuzoğlu'na bile söylememiştim.

O Ümit Oğuzoğlu, ki benim ilk aşkımdı, ünlü bir yüzücü oldu sonra, rekorlar kırdı ve yaşlanamadan gidiverdi. Söylememek bir yana cesaret edip denememiştim bile... taa 15'imden sonralarına kadar. O zaman da, ilk öpüştüğüm gün hamile kaldım sanmıştım ya, neyse...

O yüzden Taki ve Yuana hep ayrı bir yerde durdular kalbimin bir köşesinde. Sonradan evlenip İtalya'ya yerleştiler. Güzeller güzeli Yuana evlendikten sonra tombul bir kadın oldu. Evliliğinin ilk yıllarında yazları gelirlerdi adaya.

Orta yaşlarına gelince de bir sinir rahatsızlığı sonucunda intihar etti. Zaten zaman içinde türn aile darmadağın oldu. Onlar da köklerinden koparılıp fırlatıldılar sonradan... Ama o yıllar en mutlu, en pervasız yıllardı.

Ben o yıllarda öğrendim Rumcayı, hiç Türkçe bilmeyen Olgiça'dan. Babam o yıllarda düştü balık sevdasına, feyz alıp balıkçılar kralı papu Pandeli'den. Eskiler bilir; papu Pandeli, belki o yıl, belki de ertesi yıl denizin ortasında, sandalında, tek başına, tüm deniz insanlarının sevdiği şekilde, bir tek martılar ve imbat şahit, uçtu gitti aramızdan...

Eleni teyzenin kocası Yorgo amca, kupkuru sıska bir adamdı. Tipinden hiç umulmaz maço mu maço... Eleni hep çekindiğinden üvey oğlunu da kendisi gibi tartaklar diye, köşelere sıkıştırıp ondan önce pataklardı zavallıyı.

Yorgo'nun her dayılanıp elini kaldırışında "Vallahi ben senden önce dövdüm, bir de sen dövme..." diye atılır, bütün ev halkını şahit tutardı. İlk kocasından olma oğlu Liliko-İlia, az biraz haylaz ama çok sempatik bir çocuktu. O döneme göre yaramaz, arsız... "Okumazdı bu çocuk... Serseri olacaktı..." ve yanılmıyorsam düşünülenlerin aksine, tıp mı okudu ne... Pek emin değilim ama sanıldığı gibi serseri olmadığından eminim.

O evde oturduğumuz yıllarda, birkaç kez Nado'nun Beylerbeyi'ndeki evine gitmiştik hep beraber salkım saçak. Zaten o yıllarda nereye gidilse, ne yapılsa birlikte yapılırdı. Onlar, biz ve amcamlar, kocamaan bir aile olmuştuk sanki. Sabahın köründe, belki de ilk vapurla, neredeyse tüm bir vapur salonunu dolduracak kadar kalabalık, yola koyulur, o vapur senin bu vapur benim, cümbür cemaat Beylerbeyi'ne varırdık.

Nado'nun evi tarlalar içinde, büyük bir köy eviydi. Koca koca tarlalarla çevrili. Orası zaten şehir içinde bir köy gibiydi. Tarlalar gerçekten koca koca mıydı, yoksa çocukluğumdaki birçok şey gibi bana mı büyük gelirdi? Doğrusu emin olamayacağım, çünkü oraları büyüdükten sonra hiç görmedim. Ama eskiden Beylerbeyi'nde tarlalar, bostanlar vardı.

Dolap beygiriyle ilk orada karşılaşmıştım. Saatlerce karşısında oturur, tıkırtısına gıcırtısına tekerlemeler uydurur, o atın fır fır dönüşünü hayretler içinde izlerdim. Döne döne nasıl o kuyudan su çıkardığına hiç aklım ermezdi.

Asmalarla kaplı kocaman çardağın altında, çocuklara başka, büyüklere başka, iki büyük sofra kurulurdu. Nado'nun bir de kayınvalidesi vardı, karalar giyen, başını simsiyah bir eşarpla sıkı sıkı bağlayan, sert bakışlı kupkuru bir kadın... Yılların izi yüzüne kazılmış, kaskatı bir Arnavut.

O evde kim olduklarını bilmediğim, pek de ilgilenmediğim birileri daha vardı. Onlar beni ilgilendirmediklerinden olacak hiçbirini hatırlamıyorum. Ama o yaşlı ya da bana yaşlı gelen, otoriter kadın herkesçe pek saygı görürdü. Bana kimse bir açıklama yapmamıştı, ama onun o 'Baş kadın' tavrından kayınvalide olduğunu anlamıştım.

Yuana'dan güzel olmasa da, Nado da hoş bir kadındı. Neşeli, esprili, şakacı, güler yüzlü, biraz topluca... Yuana gibi omuzlarına dalga dalga inen saçlarını ve güldükçe belirginleşen gamzelerini pek severdim.

Sürekli kasket takan kırmızı yanaklı, köylü görünüşlü kocasıyla, mutlu olup olmadığını o yaştayken bile merak ederdim... Hiç öğrenemedim. Doğrusu pek de yakıştıramazdım onları birbirlerine...

Kocaman bir mutfak vardı Beylerbeyi'ndeki evde. Her şeylerini kendileri yaparlardı. Her yanda ağızları bağlı küpler, tavanlara kadar olan raflarda renk renk ışıl ışıl kavanozlar olurdu. Turşular, reçeller, salçalar, kavurmalar, pastırmalar, sucuklar, erişteler, tarhanalar...

Bana Maryam yayamın (anneannem), tabii ki ondan kat kat küçük olan mutfağını hatırlatırdı o mutfak. Maryam yayam, eski, zengin ve bereketli köy hayatından alışık, 'Eşekten düşmüş çüş çüş'ü elden bırakmamış' misali, adeta tek başına mücadele vererekten her şeyini kendi yapmakta direnmişti yıllarca.

Eski usul gelse de bize, her daim zengin ve bereketli tutmuştu evini, mutfağını... Erişteler, kavurmalar, tarhanalar, pastırmalar, çörekler, keteler, reçeller ve turşular şeklinde.

Onun da tavanlara kadar yükselen, kardeşimle içine girip oturduğumuz iki dev dolabı vardı. Birinde karpuzdan, patlıcandan kocayemişine kadar, koca koca reçel, diğerinde yeşil erikten sarmısağa, pırasaya kadar koca koca turşu kavanozları olan... Ki kardeşim reçel dolabını, ben de turşu dolabını talan ederdik her gittiğimizde.

Nado'nun kocası, köy usulü, bütün o evden yapılma yiyeceklerle, tarlalarında yetiştirdikleri taze meyve ve sebzeyi satarak kazanırdı hayatını. Biz oradan her dönüşte çuvallar, sepetler, torbalarla dolardı ellerimiz. Taze mısır, domates, çıtır çıtır salatalıklar, turşular, salçalar, kayısı, incir, yeşil erik ve taze yumurta...

Artık bir süre katlanmak demekti bu, annemin sabahları gözümü açar açmaz "Yut" diye burnuma dayadığı yarı çiğ yumurtalara. Kabuğun dibinde kalan az pişmiş akını kaşıkla sıyırmayı severdim de, sarısını lop diye bir seferde yutamasam, midem kalkardı sabah sabah...

Yumurta faslı hariç -ki her günlük yumurta bulunduğunda zorla yutturulacağına, doğru dürüst rafadan yapıp ekmekle yememe izin verilse bayılacaktım- oradan gelen her şey keyifliydi.

Özellikle turşular, yeşil erik ve mısır. Günlerce koca tencerelerde haşlanan, bahçede mangalda kebap yapılan mısırları kapışırdık, çoluk çocuk. Yiye yiye bıktığımız çeşit çeşit eriklerden artanlar da reçel yapılırdı.

Pandeli'nin evinde yaşadığımız ilk yıl, bütün bu keyiflere rağmen, geceleri kâbustu benim için. Çünkü eskiden adalardaki tahta evlerin çoğunda olduğu gibi, bizlerle birlikte bir de tahtakurusu kolonisi yaşardı o evde. Sivrisinekler bugünkü kadar popüler değildi o zamanlar.

Deliksiz uyuyup sabaha kadar hiç uyanmazsam, oramda buramda, kaşınıp duran birkaç kızarıklıktan başka sorun olmazdı. Ama maazallah, gece yarısı çişim gelse de uyansam, bitti. Duvarlarda, dizi dizi tahtakurusu konvoylarını görür görmez ağlama krizine girer sabaha kadar sürünür, herkesi de süründürürdüm. Gecelerce avlanırdı tüm aile.

Sabah olunca hepsi birden nasıl yok olurlardı bilmem. Çarşafların üzerinde bıraktıkları, vücudumuzdan emilme kan lekelerini, sivri uçlu makasla keser, delik deşik ederdim hepsini gizli gizli.

Sabunlu suyla silmeyi niye akıl edemezdim bilmem... kan lekesi çıkmaz diye bellemiş olduğumdan olmalı... 'Çok bilmiş'im ya, her haltı bilirdim. Ama valla annem neredeyse o vampir yaratıkların çarşaflarımızı da kemirdiklerine inanmıştı. Nedense evdeki diğer fertler bizim kadar yakınmazlardı bu durumdan. Derileri mi sertti ne?..

Sonunda annem bu soruna kesin bir çare buldu. İstanbul'a indiği bir gün, etkili olduğunu nereden öğrenmişse, elinde bir kutu ilaçla döndü. O zamanlar öyle aerosollar falan yoktu, bir tek flit vardı sağa sola sıkılan DDT miydi neydi... İğrenç kokulu bir şey... Ki sinekten başka hiçbir haşaratı etkilemezdi.

Ertesi sabah erkenden bütün yatakları, divanları bahçeye çıkardı. Mutfak gereçlerini bezlere sardı. Dolapların, büfelerin tüm aralıklarını, hatta bilumum anahtar deliklerini tıkadı. Kendi ağzını, yüzünü de sarıp sarmaladı.

Hepimizi de evden çıkardıktan sonra Gripin gibi büyük tabletler şeklindeki adını hatırlayamadığın hapları, bir teneke parçasının üstünde yakıp akla gelebilecek her yeri tütsüledi. Sonra kapıları bacaları kapayıp hep beraber Aya Nikola'daki çay bahçesine gittik.

Bu işin ön hazırlığı da varmış ki, anında çantalar dolusu yiyecek içecekle ful aksesuar piknik konumuna girildi. Kim bilir belki, evdeki yiyecekleri de zehirleyip ziyan etmeden tüketmek için böyle bir yol seçilmişti. Buzdolabı mı vardı ki?

İlacın etki süresi dolunca, evin bütün kadınları, biz çocukları Yuana, Melpo ve Liliko'ya emanet edip döndüler. Evin her tarafını havalandırıp, kuyudan çektikleri sularla, köşe bucak faşır faşır yıkamışlar.

Söz dinleyip de bize verilen saatte döndüğümüzde, pırıl pırıl olmuş evde arapsabunu kokusu, sadece benim hassas burnumun aldığı eser miktardaki ilaç kokusunu bastırıyordu.

Ondan sonra bir daha kâbuslu gecem olmadı. Öyle bir kökleri kurudu ki inanılır gibi değil... Ben de bembeyaz, sabun kokulu çarşafların, pikelerin keyfini çıkardım. Eskiden beri pek severim çarşafları temiz kokan yataklarda uyumayı.

Tahtakurusu sorunu ortadan kalkınca, biz o eve iki yaz daha gittik. Ondan sonraki yazlarda da ev halkıyla sürekli görüşürdük. O evde bir daha sivrisinek hariç, kan emici bir tek yaratığa dahi rastlanmadı. Ne ilaçmış ama, değil mi? Keşke adını hatırlasaydım.

Aman hatırlamasam ne olur... Şimdi artık öyle korkunç böcek ilaçları var ki; Ağustos böceklerini, güzelim ateş böceklerini bir yana bırak, kuşları bile öldürüyor. Doğanın dengesini ters yüz ediyor.

DİLBER MARTA

(Adalı dergisinde bir bölümü yayımlanmıştır.)

Biz artık ailecek adalı olmuş, bir dolu yeni dost kazanmıştık. Hem anne ve babamız, hem biz. Önce en önemli komşumuz kunduracı Mehmet Usta'nın ailesi. O yıllarda onlar Aya Nikola'da, sonradan o koya adı verilen dilber Marta'nın komşusuydular.

Marta, adanın en ilginç ve en sıra dışı kadınıydı. Yaz kış denize çıplak girerdi. Bir dolu dikizcisi olmalı ki, herkes bilirdi bunu. İplemezdi Marta... Deniz onun canıydı... ibadet eder gibi yüzerdi... meditasyon yapar gibi. Çocuğunun doğum sancısı bile denizdeyken gelmiş, bıraksalar suda doğururdu belki de...

Her gün açık saçık, çılgın renkli kıyafetlerle, hatta bizim daha esamesini bile duymadığımız şifon pareolarla iskeleye inip kocasını karşılardı.

Rastgele salıverdiği saçlarına alından sıkma bandanalar, kolunun dirsekten yukarısına tahta bilezikler, kulağına kocaman halka küpeler, ayak bileğine de halhallar takardı. Bu modalar bizde değil, daha dünyada bile yoktu.

Marta bunları eski hayatlarından biliyor olmalıydı...'Eski hayatlarından birinde o, tanrıça gibi tapılan bir şey olmalıydı. Sahilde salınarak yürüdüğünde, kadınlar hasetle, erkekler ağızlarının suyu akarak bakarlardı.

Arap asıllı Mısırlı bir Hıristiyan'dı Marta. Kızı olsun istemiş hep, adını Kleopatra koyacakmış... Kocası ağırkanlı bir Ermeni'ydi, kayınvalidesi de İngilizmiş. Ne ilginç aile değil mi?

Evliliğinin ilk yıllarında İngiliz kayınvalide onu biraz kilolu bulmuş da bedeni güzel ve sıkı olsun diye baleye göndermişmiş. O zamanlar Taksim'de bulunan Halkevi'nde, ünlü bale hocası Lidia Krasa Arzumanova'dan bale dersleri almış.

Ben bu bilgileri sonradan, Marta'nın yakın bir dostu, şimdi benim dostum Nadia'dan aldım. Ben çocukluğumda yalnızca iyi dans ettiğini bilirdim o kadar. O, içinde alevler saklı özgür ruhu, Nadia anlattı bana hep...

"Yaz kış, soğuk suyla yıkanır, karda bile çorapsız gezer, hiç üşümezdi" dedi Nadia. "Yağmur suyunu biriktirir, her yağmur sonrası 'Biraz Allah suyuyla yıkanayım' diyerek nerede olsa eve koşardı. Su perisi gibiydi, doğum sancısı denizdeyken tuttu, motorla zor yetiştirdiler hastaneye... gerçi oğlu da suyla haşır neşir bir çocuk oldu ama onun, kendisi gibi su perisi bir kızı olmalıydı..."

Defalarca yangınlardan kurtarmış âşık olduğu adayı Marta... canı gibi kollarmış güzelim ağaçları. O öldükten sonra öylesine canı gibi kollayanı kalmayınca, çatır çatır yandı ya o canım çam ormanları...

Hoş kadındı hoş... Çok delikanlının yüreğini yakmıştır vaktinde. Tabii çok da atıp tutmuştur ada halkı arkasından, eh namus bakımından... Ama yine de o çıplak yüzdüğü koya adını verdiler ya öldüğünde... Oh canıma değsin... Ki epey netameli bir ölümdü... Arkasından senaryolar düzüldü...

Çok iyi kalpli bir kadındı Marta, fakir fukara dostu, hayvan dostu, doğa dostu, sevgi insanı... Açık dururdu evinin kapısı, isteyen girer dolabını açar, istediğini yerdi. Üç kuruşu varsa, ikisini olmayana verirdi. Ah, o zaman için birkaç numara büyük gelirdi adanın geri kalmış yerli halkına...

Mehmet Ustalarla Martaların yan yanaydı, denize doğru inen yamaçta, koya bakan gece kondu misali tek katlı evleri. Ah, bir günbatımı vardır ki oranın... dünyanın hiçbir yerinde yok... çamların arasından kor halinde denize dalarken güneş, Sivriada ile Yassıada'nın ortasından, alev alev olur yer gök.

Poyraz da almaz o sahil. Her daim çarşaf gibi olan deniz cayır cayır tutuşur da nasıl çağırır insanı "Gel atıver kendini koynuma, yan benimle titreyerek" diye... Öyle bir çağırırdı ki beni o çocuk halimle. Çok yalvarırdım anneme, tam o esnada mutlaka denize giren Marta teyze ile yüzmek için. İzin vermezdi.

Sadece bir tek kere...

Mehmet Usta'nın eşi Emine teyze ve annemler, akşama erkekler

de geleceği için, elbirliğiyle yemek hazırlığına girişmişlerdi, diğer çocuklar; kardeşim, kuzenler, Gülten, Ayten, Nurten ve Alaeddin saklambaç oynamaya dalmışlardı... ben ağlamaya hazır onu izlemekteydim ki Marta teyze kolumdan tutup "Mızıldanmayı kes, yürü" dedi. Peşi sıra öyle bir heyecan içinde seğirttim ki... Ah, o ne unutulmaz bir anıdır benim için.

Ben çocuk yaşımda, bir tek kere, namı dillere destan Marta ile çıplak yüzdüm muhteşem Marta Koyu'nda... Gençti Marta. Taş gibiydi bedeni. Sütlü çikolata rengi.

Suyun kıyısına geldiğimizde, kaskatı disiplinli annemin yanımda değilken bile üzerimde hissettiğim etkisiyle ben önce utanınca, o "Soyun!" diye emretti. Ve anında üzerindekileri sıyırıp saçlarını savurdu.

Sessizce soyundum, elbiselerimi katlayıp kenara koydum ve gülümseyerek bana uzattığı elini tuttum. Ve yürüdük alev alev denize doğru birlikte...

Tam çizilecek bir resim olmalı o an. Güneşe karşı, küçük bir aşk meleğinin elinden tutmuş, saçları belinde bir tanrıça gibiydi Marta... İnsanın hayatı boyunca sadece bir tek kere yaşayabileceği zevk anlarından biri... Çocuk ruhum etkilenmiş ve zevkten gözlerim dolmuştu, kaynar gibi görünen, buz gibi suya girince.

Ta o çocuk yıllarımdan bu yana, zevkler de mutluluklar da ağlatır beni biliyor musunuz? Bir türlü anlatamazdım çocukken "Ne var şimdi ağlayacak?" diye sık sık beni azarlayan büyüklere, ki ağlamam mutluluktan...

Eğilip yüzüme baktı Marta ve " Neden ağlıyorsun" diyeceğine "Sevdin mi?" dedi. Anlamıştı.

O gün, öyle bir gündü işte. Aynı gün müydü, başka bir gün müydü?.. Marta bize, eski moda makaralı bir teyple egzotik müzikler çalıp dans da etmişti, renkli tüllere bürünerek... Salome'nin yedi tül dansı gibi bir şeydi. Kadınlar hafifseyen bir tavırla burunlarının dibinden gülümseyerek, arada bir birbirlerini imalı imalı dürtükleyerek izlemişlerdi.

Yok mu ya... Namuslu bir ev kadınına yakışır bir hal miydi o?.. Ama ben büyülenmiştim... Çok taklit ettim onu sonradan çok... kendi kendime, aynalara karşı, kimselere belli etmeden. Aah... Nur içinde yat, Marta Koyu'nun tanrıçası, dilber Marta... Burgaz senin gibi yüreklisini göremez bir daha.

ARKADAŞLIKLAR

Yanımızda tam köşe başındaki tahta evde Aleko ve Piça otururlardı. Bildim bileli kel olan Aleko adanın önce emanetçisi, sonra emlakçısıydı. Karısı Piça ise, açık saçık, güllü dallı, fırfırlı elbiseler giyen, kara kuru, biraz fingirdek, biraz da kavgacı bir kadındı. İyi kalpliydi aslında. Ama kuru gürültüye pabuç bırakmaz. Pek bulaşmaya gelmezdi. Çekinirdik şerrinden.

Onlar da Yunanistan'a gönderilenlerden... Aleko gelir arada... Uzun süre, vatanlarını terk etmek zorunda kalan Rumlardan vekâletname falan alıp istemeden geride bıraktıkları boynu bükük evlerini sattı. Nasıl becerdiyse becerdi. Alan memnun, satan memnundu.

Yıllar yıllar sonra kendi evini de babama satmak istemişti ama cesaret edememişti babam. Hiçbir zaman da adada bir ev almaya cesaret edemedi zaten. Yarısını peşin yarısını taksitle ödemeye razı gelmişken, peşinatı da ödemişken, annemle sabaha kadar mırıl mırıl koyup kaldırmışlar, ertesi gün de ödedikleri parayı geri almışlardı... Ne üzülmüştü Aleko... Tabii biz de.

Aleko'nun abisi Andiğonos, adanın tek berberiydi. Çarşının içindeydi dükkânı. Herkes çocuğunu ona götürürdü saç kestirmeye. Kız, erkek fark etmezdi. Berber koltuğunun üstüne uzunca bir tahta koyar, oraya oturturdu çocukları boyları uzasın diye. Ve de her birine aynı model eşek tıraşı yapardı... Benim de saçımı kesmişti birkaç kez... Nefret ederdim.

Sonradan o dükkân tuhafiyeci olduydu. Annemin çocukluk arkadaşı Nubar adlı bir Ermeni aldıydı... Sonradan o da Kınalılı oldu. Yaşıyor mu? Bilmiyorum.

Köşeyi kesen sokakta, hemen bizim hizamızda karakol vardı. Tüm polisler ahbabımız, yakışıklı komiser amca ve güzel eşi, yeşil gözlü Güzin teyze de karşı komşumuz. Onlar da pek sevdalıydılar bir-

birlerine o yıllarda, o yüzden pek hoşuma giderlerdi. Ben daha o yaşlarda sevdalanmışım sevdaya meğer...

Güzin teyzelerin yanındaki evde Aleksandralar otururdu. Kulağının üstünde her zaman bir kurşunkalemle gezen, adanın tek marangozu Vasil'in kızı. Ailece masmaviydi gözleri. Onlar da Yunanistan'a göçtüler sonradan, birden bire bizim hiç aklımızın ermediği bir nedenden.

Ve hemen yakınımızda olan postanenin arka tarafında, hâlâ dost olduğum canım arkadaşım Lale otururdu. Posta müdürünün kızı. Canım müdür amcam, kızıyla bir tutardı beni... Böylece, boyuna girip çıktığım bir yer olmuştu postane yıllarca ve ailece telefon kolaylığı sağlamıştı bize. O yıllarda adada neredeyse kimsenin evinde telefon yoktu çünkü.

İlk yıldan itibaren çok kısa zamanda büyüdü arkadaş sayımız.

Ümit, Niça, Mine ve Lale'den başka, Şeniz, Moiz, Aki, Enriko. (Kandiyoti) Ki onun yüzünden inanmıştık, o sevimsiz 'korkak Yahudi' teranesinin doğru olduğuna. Çok ödlek ve mızmızdı Enriko.

İkide bir, sümükleri ağzında, karakoldan biraz yukarıda oturan yengeme şikâyete giderdi, onlarla komşuydular. Yıllarca dalga geçmiştik onun "Madam Alis taantiii, mama Kleeera... Bouuz (kardeşim Boğos) beni dovüüyoor" yakınmasıyla.

Sonradan, yani gençlik yıllarımızda dost olduk. İyi bir yüzücü oldu Henry Kandiyoti, madalyalar aldı. Lale gibi, Ümit gibi.

Bir şekilde çoğumuz yüzmeyi seçtik o yıllarda arkadaş olanlar... Ben de yüzme öğretmenliği yaptım ASSK'da yıllarca, dalmalarımla ünlendim. Ne dalardık ama Yorguli'yle...

"Hoca, düş önüme, müthiş bir yer buldum dalmak için..." diye dikildi mi karşıma, iki elim kanda olsa seğirtirdim peşinden. O koskoca şişman gövdesiyle ne dalışlar yapardı sevgili Yorguli... Bir tek o rakip olabilirdi bana dalmada. Maraton şampiyonu Bora Özkök'ü bile yenmiştim vaktinde, bilenler bilir. Canım Yorguli, bir zamanların Demis Roussos'u... Tabii ki o da Yunanistan'da şimdi.

BAKKALLAR

Adalarda herkesin sürekli ve sadakatle alışveriş ettiği, neredeyse fanatiği olduğu bakkallar vardır. Şimdi eskisi kadar değil tabii. Biz ilk yıllardan itibaren, yengemin tavsiyesiyle bakkal Andon'dan alışveriş ederdik (şimdi artık yok).

Annemle babam, amcamla yengemin düğünlerinde sağdıç olduklarından ve çocuklarını da vaftiz ettiklerinden, yengem annemi ona, Rumcada o anlama gelen sözcükle: "Kumbara mu ine" (Sağdıçımdır) diyerek tanıtmıştı ilk günden. O günden -önce hangisi gitti, annem mi o mu emin değilim- ölene kadar, bakkal Andon, Kumbara dedi anneme.

Diğer ada esnafına da bulaştı zamanla bu alışkanlık. Ve 'Kumbara' kaldı annemin adı. Eskiden 'Kumbara'nın Rumca 'Sağdıç' demek olduğunu herkes bilirdi tabii, kimse para biriktirdiğimiz kumbara sanmazdı, daha sonraki yıllarda olduğu gibi.

Adaya her yeni gelen adres sormak için mutlaka bakkallara giderdi o zamanlar. Çünkü her bakkal müşterisinin adresini bilir, sülâlesini tanırdı. Her gelen misafire hiç üşenmez yol tarif eder, hatta çırağını önüne katıp kapıya kadar teslim bile ettirirdi. Bize ilk kez gelen misafirlere, önceden tembihlerdik, -zaten 'Haralambos, Orhan, Andon ve Necmi'den başka alternatifleri olmayan- "Bakkallardan birine girip, Andon bakkalı sorun, ona da Kumbara'yı sorun, biri size yolu gösterir" diye.

Ne bizde ne de evdeki diğer ailede, misafir hiç eksik olmazdı. Hem de her gelen yatıya gelirdi. O sıkışıklıkta nasıl hoşgörüyle tahammül edilirdi bilmem. Oraya buraya boyuna yer yatakları filan serilirdi.

Bizim evin, daha doğrusu odanın, çok kalabalık olduğu günlerde, kardeşimle ben amcamlara gönderilirdik. Bazen de tabii bunun tersi olur, kuzenler, Silva ve Beco bize gelirlerdi. O yıllarda ikisi de pek küçüktü daha, o yüzden galiba, annemin koynunda uyurlardı. Gece yarısı çiş durumları için...

Biraz daha büyüdükten sonra da Silva ve ben koyun koyuna yatmayı pek severdik. Ben her zaman yalnız uyumayı sevmişimdir... hâlâ öyle. Hani aşk meşk bile olsa arada, iş uyumaya gelince yalnız olmak isterim.

Birlikte uyumaya gönül rızasıyla katlandığım tek insan Silva olmuştur hep. Gerçi yaşlarımız ilerledikten sonra hiç denemedik ama gençlikte çok sık ve keyifle yapardık bunu. Birbirimizin ayaklarına sarılıp uyuduğumuzu bile bilirim. Öyle içten severdik birbirimizi.

Silva çok şirin ve tatlı dilli bir çocuktu. Kendini Silvana Pampanini (dönemin ünlü aktristlerinden) olarak ilân ettiği o yıllarda herkesin sevgilisiydi. Biraz serkeş ruhlu, biraz deli doluydu... sık sık alıp başını giderdi. Sonradan kendisinden hiç umulmaz, hanım hanımcık bir kadın oldu ya... Hayat gariptir.

O yıllarda böyle alıp başını gittiği günlerden bir gün resmen kayboldu. Ada kazan biz kepçe, aramadığımız delik, bakmadığımız kıyı kalmadı... Nasıl bulundu dersiniz?

Sokaklarda serseri serseri dolaşırken, kaybolduğunun farkına varıyor, başka çocuklar gibi korkup ağlayacağına, yolda rastladığı bir polisin yanına gidiyor ve "Benim adım Silvana Pampanini. Ben kayboldum, ama 'gınkamarım' (vaftiz annem) karakolun ordaki Mehmet Usta'nın karşısında oturuyor" diyor. Polis de bu çok bilmiş şirin veledi kucağına aldığı gibi karakola götürüyor.

Silva'nm karakolda olduğu bize bildirilince, hemen koşup gittik ki ne görelim?.. Çaylar içilmiş, poğaçalar, çikolatalar yenmiş, elde dondurma, fonda bir müzik, küçük hanım polislere alkış tutturup masanın üstünde göbek atıyor.

Ondan sonra tüm polislerin göz bebeği oldu ve sık sık, düzenli olarak, pek pohpohlandığı bu karakol ziyaretlerini sürdürdü. Yolda gezerken bekçi, polis, rastladığımız her karakol mensubu, "Silvana Pampaniniii" diye seslenirdi Silva'ya. O da kasım kasım kasılarak selam verirdi bu çok özel, kanun adamı dostlarına. Ki o yıllarda kanun adamları genelde herkesin dostuydu, şimdi hayal...

Ve o yıllardaydı Silva'nın ölümlerden döndüğü zehirli ishal illetine tutulması ve gecelerce başında sabahladığımız, ilk çocukluk acım.

Ne demektir o yaşta bir çocuğun canı gibi sevdiği ve de kendi küçüğü olan başka bir çocuğun ölümü için endişelenmek... Tüm polis dostları kapısında sabahlamışlardı. Unutulacak gibi değil... Tanık olduğum ilk mucizeydi kurtuluşu. Tanrı onu bize bağışladı.

Galiba iki yıl karakolun sokağında, bir polisin evinde oturdular amcamlar. Sonra bir yıl Madam Sofia ve Müsü (Mösyö'nün Ermenilere has söylenişi) Hayko'nun evinde. Hayko amca adanın tek demircisiydi. Eski tahta evin altındaydı dükkânı. Gerçi eski Rum ilkokulunun köşesinde yani Hayko'nun hemen yakınında bir demirci daha vardı ama Müsü Hayko çok özeldi ve de tekti.

Tepesi açık, kalın kara kaşlı, ufak tefek asık suratlı bir adamdı Hayko. Rum olan karısı Sofia ise o yaşa kadar gördüğüm en buruşuk suratlı kadındı. Ama çok güzelmiş vaktinde. Çok canlar yakmış... Ki kaskatı, eğilmez bükülmez ve de fanatik bir Ermeni'yi tavlayıp evlenmiş. Sanırım kocasından da oldukça geçkinceydi ama Hayko amca hep kıskanırdı ruhu fingir fingir karısını.

Sofia teyze buruşuktu ama bedeni düzgündü. Cafcaflı, güllü dallı, fırfırlı, dekolte sabahlıklar giyerdi. O bumburuşuk yüzüne kremler, boynuna, bileklerine parfümler sürer, eski moda kıvırcık saçlarını kömür karası boyar, kaşlarına rastık, gözlerine sürme çekerdi. Sürme dediysem, bildiğimiz sürme sanmayın... Küçük bir tabağın dibini yanan bir mumun üstüne tutarak karartırdı. Sonra o kara isi bir martı tüyünün ucuna sardığı pamukla alıp alıp gözlerine sürerdi.

Onu bir kez bile dudaklarında narçiçeği kırmızısı ruju olmadan görmedim. İyi kalpli bir kadındı. Karı koca iyi insanlardı. Amcamlar o evde bir yıl oturdukları halde, ölümlerine kadar hayatımızın içinde kalan dostlar olmuşlardı Hayko amca ve Sofia teyze...

İlk yılı geçirdikten sonra, dostluklar yavaş yavaş, çarşıya yakın olan evin çevresinden ötelere taşmaya başladı. İskelenin sağ tarafındaki Gezinti Caddesi adı verilen sahilde, tam camiye çıkan yokuşun dibinde, önce nefis sandviçler yapan Fulya Kantini, daha sonra üzerine kat eklenerek Fulya Restoran olan yerde -şimdilerde Yasemin oldu- tek katlı, prefabrik olduğunu sonradan öğrendiğimiz bir ev vardı.

Adalı yerlilerin "İki kumalar" dedikleri, bir dolu çocuğu birlikte büyüten iki kadın yaşardı. Yaşlı olanı, ilk kadın, hiç çocuğu olmayan Zıvart yaya. Genç olanı, güçlü kuvvetli, sağlıklı, bol bol çocuk doğurmayı başarmış... Diruk (Diruhi'nin kısaltılmışı) tantik (teyze).

Esas adam, yani baba, Zıvart'ın çocuğu olmadığı için, eşiyle birlikte karar vererek, üstüne genç bir kuma almış. İlk kez duymuştuk Ermenilerde kuma kavramını. Biz çocukların ise hiç aklı ermemişti zaten o çocukların nasıl iki anneleri olabildiğine.

İki kadın, kocaları öldükten sonra bile devam eden, sarsılmaz bir dostluk içinde çocukları elbirliğiyle büyütmüşler. Çocuklar her ikisine de "anne" diyorlar.

En büyükleri olan boylu poslu yakışıklı, tüm genç kızların hayran olduğu Apik abi (Abraham'ın kısaltılmışı) babamın, genç anne Diruk annemle yengemin, en küçükleri olan biri kız, biri erkek ikizler de bizim arkadaşlarımızdı. Zıvart yaya ise hepimizin saydığı, baş kadın, ana kraliçe idi.

Beş kardeştiler aslında, iki de genç kız vardı. Güzel mi güzel... Vartanuş ve Hayganuş. Çocukların hepsi de güzeldi zaten. Ama ille Haygan... (Hayganuş'un kısaltılmışı) taş bebek gibiydi yüzü.

O sıralar, Apik abi yirmilerinde olmalı, babam da otuzlarında. Deli bozuk ve zıpır ruhlu olduğundan, arkadaşları hep genç olmuştur babamın, biraz ona çekmişim ben de. Sevdalarım bile, genelde benden genç olmuştur.

Ama o yaşlardayken 18'in üstündeki bütün yakışıklı delikanlılara sevdalanırdım kendi kendime ki Apik abi de onlardan biri. Yıllar sonra Almanya'ya gitti ve 'Hayli çirkin, hayli geçkin, ağlamaklı...' karda, kışta sersefil geçen bir çocukluktan sonra, donma sonucu mosmor ayaklı, savaş artığı Alman bir kadınla evlendi. Hem de aşk evliliği yaptı. Gönül dediğimiz şey, nereye konacağını bilmez şaşkın bir kuş.

Sonradan tüm aile, yavaş yavaş her şeyi satıp savıp Almanya'ya göçtüler Apik abinin geçkin karısı sayesinde açtığı yoldan. Ama bunlar çok sonraki yıllarda oldu, çocukluktaki sıkı fıkı dostlukları hiç etkilemedi.

İkizler, Tatyos ve Nono diye anılan Yeğsapet, yaşıtımız olduklarından, tabii ki bizim arkadaşlarımızdı. Ama ben daha çok Tatyos dahil, kardeşimin erkek arkadaş gruplarına takılırdım. Nono biraz safça idi. Usluydu. Cin gibi ve hiperaktif beni kesmezdi.

Çılgın oyunlar oynadığımız o dönemde, Gönüllü Caddesi'nde, yani camiye çıkan yokuşun sol alt başında, şimdi yerinde taş yığını

evlerin bulunduğu kocaman bir orman vardı. Hadi kocaman orman demeyelim de orman misali bir koru diyelim. En keyifli oyun alanımız.

Nasıl keyifli olmasın... Hem seslenseler duyabilecek kadar yakın, hem içinde kaybolabilecek kadar gizli. Ağaçlara tırmanır, yerlerde yuvarlanır, piknikler yapar, çeşitli oyunlar oynardık.

Ağaçlarda ev kurmak, duvarlara tünemek, damlara çıkmak, yüksek yerlerden denize atlamak, kuyuların içine sarkmak şeklindeki genelde tehlikeli olan oyunlarımızın çoğunda başımız belaya da girerdi sık sık.

Bir gün o malum ormanda, bir çam ağacının dibine atılmış bir şilte bulduk. Anında önemli bir oyun aracı oldu bizim için. Sıra sıra diziliyor, ağaca tırmanıyor, yerden en az 2,5 metre yüksekte olan en alçak dalından tutunarak aşağıya sarkıyoruz, böylece boyumuz kadar yer kazanıyoruz ve kendimizi şiltenin üzerine bırakıyoruz. Tabii ki erkeklerden oluşan bir grup ve 'erkek Fatma' ben.

Bilmem kaçıncı turlardan birinde, ben tam dalın üstündeyken, arkamdan gelen Tatyos, "Haydi haydi" diyerek beni dürtüyor, ben de kendimi aşağıya sarkıtamadan atlayıveriyorum. Ve de 2,5 metreden sırtüstü yere yapışıyorum. Ciğerlerime aldığım darbe ile de bayılıp kalıyorum.

Çocuklar bakıyorlar ki bende hareket yok, kollarımdan bacaklarımdan tutup karga tulumba eve götürüyorlar. Annem kapıyı açar açmaz da " Hasmig teyze, Bercuk öldü" diyerek, beni yere bırakıp koşa koşa geri dönüyorlar ve oyunlarına kaldıkları yerden devam ediyorlar. İyi mi?

Hayatımın ilk bayılma olayı. Beyaz pikelerin üstünde uyanınca, bir ağacın tepesinden, yatağıma nasıl geldiğimi hiç bilemedim. Hepimizin içinde oynamaktan zevk aldığı o güzelim ormanı, kardeşim Boğos'la Tatyos yaktılar sonra. Kimseler bilmez.

Ormanın bir kenarında evlerin başladığı yerde duvara yakın, derme çatma bir kümes vardı. Tavukları korkutmak için, gazeteleri tutuşturup kümese atıyorlar. Kardeşimin zaten ateş yakmaya müthiş bir zaafı vardı çocuklukta. Kaç kere tutuşturmuştu zavallı kedimiz Piçon'un tüylerini...

Tatyos da ondan az yaramaz değil... Üç beş ateşe verilmiş gazeteyle, kısa zamanda, kupkuru otlar tutuşuyor, alevler büyüyor ve o güzelim orman cayır cayır yanmaya başlıyor.

Haberi daima en son duyan ve en gerekli zamanda ya kamyonu bozulan, ya tulumbası çalışmayan, zamanın ünlü ada itfaiyesi, mümkün olduğu kadar çabuk yetişip, büyüyen yangını binbir güçlükle söndürürken, iki yaramaz korkudan Kalpazankaya'ya kadar koşuyorlar. Gece yarısından önce de ortaya çıkmıyorlar.

İnsanlar onların yangınla bir ilişkisi olduğunu akıllarına bile getirmediler. Ortadan kayboluşlarını her zamanki yaramazlıklarına verdiler. Bu yangının da o yaramazlıkların bir parçası olduğunu hiç düşünmediler. Onlar da bu sırrı yıllarca sakladılar. Ben bile daha birkaç yıl önce öğrendim.

Apik abiler Almanya'ya gitmeden önce, o tahta prefabrik kulübenin yanına tek katlı güzel bir ev yaptılar. Hâlâ durur sahilde... önünde bir çam ağacı var, bizimle yaşıt. Babası onu Tatyos doğduğunda dikmiş. Önünden her geçtiğimde, koca çam ağacına bakar "Biz bu kadar olduk mu?" diye düşünür hüzünlenirim.

Paradisos Gazinosu'na gelmeden, (şimdi o da yok) manastırdan sonraki genişçe düzlüğe inen küçük bir yokuş vardır. O düzlükte 'Villa Rita' denen tahta bir ev vardı eskiden. O evin sahipleri, artık yeni bir ev yaptırmak niyetinde olan Apik abilerin prefabrik kulübesine talip oldular.

Kulübenin bütün olarak -çünkü sökmeye kalkınca sonra yeniden nasıl kurulacağını kimse bilmiyor- taa oraya kadar taşınmasına karar verildi.

Bir pazar günü cümbür cemaat yola çıktılar... Artık tekerlekli düz bir yüzeye mi oturttular da sürüklediler, evin altına tekerlek mi koydular, yoksa zaten tekerlekli miydi... hiçbir fikrim yok.

Nasıl ettiklerini hiç hatırlamadığım bir şekilde, kimi arkadan iterek, at ve insan şeklinde bir kalabalık, kimi önden çekerek, kimi eğlence olsun diye peşine takılarak, bizim Tatyos ve Boğos evin içinde oldukları halde, yollarda büyük bir şamatayla, hatta polis engelini aşarak, hatta polisi de ekibe katarak... evi oraya kadar götürdüler. Tıpkı Fatih Sultan Mehmet'in gemileri karadan çekerek götürdüğü gibi...

Oraya vardıklarında, ev o düzlüğe inen dar yola sığmadı. Düşündüler taşındılar ve evi, yol kenarındaki tepeden aşırarak düzlüğe in-

dirmeye karar verdiler. Kimi yukarıdan itecek, kimi aşağıda karşılayacak, ev de hop diye düzlüğe oturacak hesapta...

Vee... ne oldu dersiniz? O müthiş harekât esnasında, ellerden kurtulan ev paldır küldür aşağıya yuvarlandı ve gözyaşları arasında darmadağın oldu.

Eskiden adalarda terkos yoktu. Evlerde sarnıçlar vardı. Aşağı yukarı on beş günde bir, su gemileri gelir, evlerin sarnıçlarına su boşaltırdı. Apik abilerin evinin açığında demirler, çelik bir halatla da, nice tehlike atlattığı halde hâlâ yaşamakta olan, yokuşun başındaki en az yüz yıllık dev çınara bağlanırdı.

Geminin yarı yarıya suya batık gelerek, birkaç gün içinde boşaldıkça yükselmesi, başlı başına bir oyun vesilesiydi bizim için.

O zamanlar pırıl pırıl olan denize her yerden girildiği için, geminin etrafında yüzer, zincirinden tırmanır, tepesine çıkarak denize atlardık. Doluyken atlamak, boşken atlamak gibi de skor farkları olurdu gemi yükseldikçe zorlaşan bu atlamaların.

Yollar, caddeler, yokuşlar boyu uzanan, her yanı delik su hortumları, fıskiye gibi sağa sola fışkırttıkları sularla günlerce sırılsıklam ederlerdi sokakları ve tabii onu da oyun yapan çocukları. Geminin ta karşıdaki ağaca bağlanan çelik halatı ise her zaman tehlike kaynağı idi çocuklar için.

Poyraz çıktıkça, yerinde devinen gemi, gerdikçe gerer ve yerden yükseltirdi halatı. İşte o günlerden birinde, Boğos'la Tatyos tam hava yeni kararmışken, "Önümüze gelenlere çaarpaarız" diye diye koştururken, takılıveriyorlar.

Ve de yere kapaklanan sevgili yaramaz kardeşimin, dişlerinin arasında kalan dili kopuveriyor. Kan revan içinde, tek bir damarın tuttuğu, ağzından sarkan et parçasıyla "Abaa abaaa... " diye geveleyerek eve koşuyor.

Annem çok alışıktı bizim her türlü olmayacak şekilde yaralanmalarımıza. Soğukkanlıydı da zaten. Hafifçe ıslattığı ağzın durumunu görür görmez, dili içeri itti, bir eliyle kafasından, bir eliyle çenesinden bastırdı ve "Bana bir tülbent bul" diye bağırdı bana.

O zamanlar fön falan yok tabii, saçımızı yıkadığımızda tülbent sarardık başımıza... Hemen bulup koşturduğum tülbenti kardeşimin çenesinin altından geçirip tepesinde sıkı sıkı bağladı. Sonra hemen o sıralar karakola paralel sokakta bulunan eczaneye haber salındı.

Eczacı Mehmet amca, o bir dakikalık mesafe için bile vazgeçmediği, ambülâns misali ünlü bisikletiyle uçarak geldi baktı ve annemin müdahalesini onayladı. O bisiklet gerçekten ambülâns gibiydi. Mehmet amca acil müdahaleler için gerekli her şeyini, bisikletin önündeki sepete koyduğu çantasında taşırdı.

Annem, ertesi sabaha kadar gözünü kırpmadan, ağzını açamadığı için "ıııığıığğıı " diye sürekli zırlayan kardeşimin başını elleriyle tutup, ağzının hep kapalı kalmasını sağladı.

Ertesi sabah, dil zaten hafifçe kaynamıştı bile. Tükürük onu kaynatırmış. Böyle pratik şeyler bilirdi annem, kolay paniklememesinin yanı sıra. Eee yaramaz çocukların olursa bunları bileceksin tabii.

Ben öyle şaşırırdım ki bazen yaralanan arkadaşlarımın annelerinin, çocuğuna bir şey oldu diye feryadı basıp bayıldıklarını falan gördüğümde. Zaten biz yaralanmaktan çok, annemin şerrinden korkardık. "Vah çocuğum" diyeceğine, riskli durumu bertaraf eder etmez "Yine ne yaptın bakiim sen?" diye bir güzel de pataklardı çünkü.

MEDENİ BEY BAHÇESİ

Üç yazlık, ayrı ev tutma faslından sonra, bütçelere göre bulunan evlerin küçüklüğünden ve konforsuzluğundan yılmış olacaklar amcamla babam, birlikte büyükçe bir ev tutmaya karar verdiler. Büyük olmalı, bahçeli olmalı, çocuklara uygun olmalı...

Derken, biz çocuklar için oldukça heyecan verici bir 'ev bakma günü'nün sonunda, Medeni Bey Evleri diye anılan, çok eskiden bir sanatoryum kompleksi olan bahçedeki evlerden biri tutuldu.

Çok ilginç bir mekândır orası. Camiden başlayarak, Kınalı'yı gören ilk burundan (eskiden Punta denirdi) ötelere kadar uzanan, Gönüllü Caddesi'nden de sahile kadar inen, orman gibi koskoca bir bahçe. İçinde hastanenin ana binası konumundaki kocaman tahta bir köşk.

Şifa yurdu gibi, üçer dairelik, caddeden iki, kod farklı bahçeden üç katlı, uzun bir bina. İkisinin arasında, biri iki, biri tek katlı iki bina daha. Ayrıca, orada burada müştemilâtlar.

Ve de, kat kat inilen denize nazır burunlardan birinin altında, belki eskiden bekçi evi falan olan, altındaki kapıdan pasaj gibi, sahilden bahçeye girilebilen ünlü pembe ev... şimdi başka renge boyanmış olabilir... diğerinde de sahibi Ömer Bey'in muhteşem köşkü.

O pembe eve nasıl hayrandım küçükken, tam denizin üstünde diye, çook sonraki yıllardan birinde, kocamla Burgazada'da ev bakmaya gittiğimizde, nasılsa boştu ve bize teklif etmişlerdi de dolaşmıştık içini ve hiç beğenmemiştik. Ne küçükmüş meğer...

Dev çam ağaçlarıyla dolu orman bahçenin alt yanıyla arazinin sahibi olan, Ömer Bey'in (çoktan ölmüş olan Medeni Bey'in oğlu) burundaki köşkü arasındaki sette da zambak tarlaları var. Pembe açan zambaklar, yaz boyu buram buram kokuturdu tüm bahçeyi...

O koku, tam karşımızdaki ıhlamur ağacının kokusuyla birleşir, zevkten dört köşe ederdi beni... Çitlembik ağaçlarının hafif mentollü kokusuyla çam kokuları da cabası. Mayıs başında adaya gidebilirsek bunlara mimozalar da eklenirdi. Ah ne güzel çiçektir şu mimoza...

Yer yer, altları sarnıç olan, parmaklıklarla çevrili teras gibi alanlar. Çocuklar için bitmez tükenmez ve değişik oyun imkânları sağlayan bir cennet. Tam sayısını hatırlayamam, ama en az 15 - 20 hane. Her biri de birer, ikişer çocuklu.

Çocuklu ailelerin böyle bir yeri tercih etmeleri çok doğal. Bizimkilerin de hayatlarında verdikleri en akıllıca karar olmuştur herhalde, o bahçedeki evlerden birini tutmak. Çünkü kardeşim, ben ve de kuzenler, çocukluğumuzun en mutlu günlerini o bahçede geçirdik.

Sabahtan akşama kadar denize gitmek dışında, ki o da bahçenin sahile bakan, pembe evin altındaki kapısından çıkıp hemen oracıktan girivermek demekti, neredeyse hiç bahçeden çıkmazdık. Bir de akşamları sinemaya gitmek gibi, çok önemli bir eğlencemiz vardı.

Geceleri yatmadan önce mutlaka dua ederdik kardeşimle, onu bilmem ama ben hâlâ ederim. Her gece duanın sonunda üç değişmez dileğimiz olurdu:

1-"Allah Baba, yarın hava güzel olsun." 2 -" Denize girelim." Kardeşimin deniz zevki de, bir heves suları yara yara koştuktan sonra, poposu ıslanana kadar sürerdi ya, neyse... 3 - "Akşam sinemaya gidelim."

Eh dileklerden birini Tanrı kendi ayarlardı, diğerleri içinse annemle babamı ikna etmeliydi, çünkü her ikisine de anne baba icazeti şarttı.

Denize girmek için, daha doğrusu deniz mevsiminin açılışını yapmak için ise karpuz kabuğunun denize düşmesi şarttı. Hani "Karpuz kabuğu düşmeden denize girilmez" diye bir söz vardır ya... O yıllarda son derece geçerliydi. Şimdi zaten geçerli olamaz çünkü tüm meyvelerin mevsimi şaştı...

Kıyı kıyı dolaşıp az mı karpuz kabuğu arardım... Denize bile düşmüştüm bir kere eğilip de almaya çalışırken. Zaten öyle çok düşerdim ki denize... Biraz da kasten mi yapardım ne...

O zamanlar balıkçı dediğimiz, bir aralar bermuda, şimdi de kapri denen mavi bir pantolon vardı üzerimde, çok iyi hatırlıyorum. Yüzmekte olan bir karpuz kabuğunu almak için eğilirken suya düşünce, rıhtım duvarına dayanıp keyifli keyifli oturmuştum dipte. Ta o zamandan ciğerlerim iyiymiş ki müthiş dalardım gençlikte. Şimdi hiç denemiyorum bile... Neme lazıım bozulur mozulurum...

Ben dipte öyle keyifle otururken ensemden kavrayan bir el çekmişti beni yukarıya. Heybeliada'dan motorla gelip İstanbul'a gidecek vapuru beklemekte olan Deniz Harp Okulu öğrencilerinden biri, düş-

tüğümü görünce, yere yüzükoyun yatıp elini suya daldırarak çekivermiş.

Ben sudan çıkar çıkmaz "Abi ne olur o karpuz kabuğunu da çıkar sudan" diye yırtınmıştım. Çok gülmüşlerdi etrafımızı saran denizciler. Ne bilsinler benim denize düştüğüm için dayak yemeyi göze alarak, anneme kabuğu gösterip deniz mevsiminin açılış iznini koparmaya niyetli olduğumu...

Doğrusu ya her denize düştüğümüzde dayak yerdik. Ben düşmekten hiç yakınmaz, pek keyiflenirdim, onun için de dayağa falan aldırmazdım. Ama kardeşim zavallı, hem düştü diye ödü kopardı, hem de o korkusunun üstüne bir de dayak yerdi.

Bir keresinde, annem bizi şık şık giydirip iskeleye yollamıştı. Kendisi de çantasını toparlayıp gelecek, hep birlikte İstanbul'a ineceğiz. Düğüne mi gidecektik ne... Kardeşimin üstünde mum gibi ütülü bordolu balıksırtı bir şort var, ipek gömleği ve de papyonu var. Benim de mavi organzadan üzerinde benek gibi minik beyaz balerinler olan elbisem... Eh düğün tahminim doğru olmalı.

Sahildeki balıkçı sandalları ve mavnalar arasında oynuyoruz annemi beklerken. Nasıl bir muzırlık esmişse aklımıza, orada bağlı duran koca alamananın içine atladık. Ben bütün "Erkek Fatma"lığımla sandaldan sandala hopur hopur atlıyorum. Kardeşim daha küçük o zaman, yüzme falan da bilmiyor, hani o ancak poposuna kadar suya girdiği yıllarda. Ama o da peşim sıra dolanıyor.

Bir ara ben atlayınca uzaklaşan sandala elini uzatıp yakına çekmek istedi atlayabilmek için. O kenardan tutunca sandal açıldı. Ayakları bir sandalda elleri diğerinde, arada asıldı kaldı. Tutmak istedim tutamadım. Derken "cump" sesiyle her şey sona erdi.

Kanalizasyon borusunun resmen şırıl şırıl aktığı yerde (o yıllarda kıyılarda kanalizasyon borularından öylece denize akardı her şey, ama biz yine de mikrop kapmazdık denizden), annesinin pırıl pırıl giydirdiği bir velet suya düşüyor. Bir de üstelik boklu suda boğulacak. Onun o pis suda bata çıka niyeyse "Yangın vaaar" diye bağırışını andıkça çok güleriz kardeşimle, ama o gün korkudan neredeyse altımıza etmiştik.

O sırada kahvede oturmakta olan rahmetli Topal İsmail... Ki adanın en renkli tiplerinden biriydi, eskiler hatırlar, diğerinden en az elli santim kısa olan bacağıyla nasıl bir çırpıda ok gibi fırlayıp atmıştı kendini suya da, nasıl çıkarmıştı boğulmak üzere olan boka bulanmış veledi... sonra nasıl o haliyle kaldırıp rıhtım kenarına oturtmuştu... ki

hayatının en büyük, en kaçınılmaz dayaklarından birini yiyecek az sonra.

Gerçi o gün ikimiz de dayak yemiştik ya. Düğüne gitmek üzere şık şıkıdım giyinmiş annemin karşılaştığı durumla nasıl çileden çıkmış olabileceğini tahmin etmek zor değil. Ama o da pek sık pataklardı bizi ha...

Topal İsmail, balıkçı Zeki'nin kardeşi, sahilde demirli sandalların bakıcısı, minicik, alışılagelmiş botlardan farklı, daha yassıca olan botunun arkasına oturup sürekli siya siya, gün boyu fır fır dolaşırdı demirli sandalların arasında. Öyle hafifti ki botu, o arkaya oturunca, sürat motoru gibi havalanırdı burnu... Bacağı sakat olduğundan belki, öyle güçlüydü ki İsmail'in kolları, bir asıldı mı pervane gibi dönerdi adeta kürekleri ve arkasına motor takılmış gibi giderdi botu.

Topal İsmail, abisi Zeki, Şilep Hasan, Stelyo; adanın ünlü balıkçılarıydılar... Kankaydılar. Bir de Ayı Memet, Sait Faik'in kankası... Adanın en renkli rengi Esma'ya takılırlardı. Esma'ya özel bir yer ayırmalıyım mutlaka...

Ayı Memet de bir balık tutma yarışmasında görevliyken, kalp krizi geçirip denizde, sandalında, kürek çekerken öldü biliyor musunuz?

Sinemaya gidebilmenin en değişmez şartı, öğlenleri uyumaktı. Ay ne büyük işkenceydi o... Zorla yatırılır, en az bir saat gözlerimizi kapalı tutmak zorunda kalırdık. Hiç olmazsa yarım saat olsun diye annemize yalvarır dururduk boyuna... Ama boşuna. İlle de bir saat. Arada bir gelip yoklardı üstelik... Tepeme dikilip de "Uyumuyorsun sen, göz kapakların titriyor" diye kükredi mi yüreğim hoplardı, sinema suya düştü diye. Zamanla göz kapaklarımı titretmeden gözlerimi kapalı tutmayı öğrendim, ama genelde, yüzümü duvara dönüp bir saat kıpırdamadan durmaya çalışırdım.

Sinema izni koparıldı mı, ki bu durum bütün çocuklar için geçerliydi, bahçedeki ailelerden en az birinin annesi, babası veya büyükannesi başımızda olmak üzere, ordu halinde gidilirdi. Benim babaannem, bizden daha meraklı olduğundan, bir kere o garantiydi zaten. Ondan sonra değmesinlerdi keyfimize.

Büyük bir parantez...

BENİM "SİNEMA PARADİSO"M

(Adalı dergisinde yayımlanmıştır.)

"Sinema Paradiso" filmini izlediniz mi? Yıllar önce oynamıştı. Pek severim o filmi. Arada bir izlerim. Her izleyişimde toz şeker olurum. Yine izlerim... Yine olurum. Ada sinemalarını düşününce hep aklıma gelir. Garip bir şekilde çocukluk anılarımla bağlantılıdır. O yüzden bu konuyu, yine geniş bir parantez gibi buraya alacağım.

"Sinema Paradiso" pek duygusal bir filmdir. Savaş yıllarında, bir İtalyan köyünde geçer. Küçük bir çocuğun sinemaya olan tutkusu ve yaşlı bir makinistin etkisiyle, büyük şehre gidip eğitim alarak, ünlü bir film yapımcısı olması konu edilir.

Köyün tek eğlencesi olan sinemada, tek eğlenceleri olan filmlerin hepsini, herkesten önce köyün papazı izliyor ve kendince ahlâka mugayir olan sahneleri kestiriyor. Bir de çocuk izliyor... ama gizlice... her defasında yakalanıp dayak yemeyi göze alarak... bir köşeye saklanarak.

Tabii ki bu sahneler, son derece masum öpüşme sahneleridir yalnızca. Papaz elinde bir çıngırakla tam ortada oturuyor. Gerekli gördüğü yerlerde çıngırağını öttürüyor. Makinist de elindeki makasla şak diye o sahneyi kesiveriyor. Sonra da kesik uçları jiletle büyük bir dikkatle kazıyor ve karşılıklı getirip, birkaç milimetre üst üst bindirip yapıştırıyor.

Aynen çocukluğumuzda babamın evde sinema oynatırken yaptığı gibi. Belki de bana çocukluğumu hatırlattığı içindir bu filmden bu kadar etkilenmem. Eminim benim yaşımdaki birçok adalıyı da etkileyecek ve çocukluğunu hatırlatacaktır.

Filmdeki köyde yaşayanların en büyük keyfi, iki günde bir, bazen de her gece yeni bir film oynatan "Sinema Paradiso"ya koşmaktır. Aynen Burgazada sinemasında olduğu gibi... çocukluğumuzdaki gibi. Herkes oradadır... herkes... genç, yaşlı, çoluk çocuk, zengin, fakir...

Sinema saati yaklaştığında, kolunun altında minderiyle, erken gidip yer kapabilmek için sokaklarda koşturanlar, balkonda oturup alttan geçenlerin tepesine tükürenler, leblebi savaşı yapanlar, etraftaki gürültüye aldırmadan horul horul uyuyanlar, hırkasını kucağına koyarak alttan alttan mıncıklaşanlar...

Kahkahalar... Şamatalar... Gözyaşları... her şey, ama her şey aynen bizim çocukluğumuzdaki gibi.

Burgazada sineması, 20 küsur yaşıma kadar, bütün yaşıtlarım gibi, benim de en büyük eğlencemdi. Bazen (yani yirmilerimdeyken) Cumartesi geceleri Su Sporları Kulübü'ndeki diskoya takılırdık. (Orada da ne aşklar yaşanmıştır ama...) Onun dışında neredeyse her gece sinemaya giderdik.

Bütün çocukluğumuz böyle geçti. Bir şişe gazoz, 25 kuruşluk da leblebi alındı mıydı, değmesinlerdi keyfimize. Ne güzel filmler gelirdi ada sinemalarına. "Avare" izdiham yaratmıştı vaktinde ve tam bir hafta oynamıştı. Başka adalardan bile gelmişlerdi.

Bir kere de biz, Heybeli'ye gitmiştik, Stepan abinin teknesiyle. Babam, Stepan abi ve beş çocuk, Richard Widmarc'ın "Prangalı Mahkûm" filmini izlemeye.

Pırıl pırıl şerbet gibi bir havada, yemeğimizi erkenden yemiş, erkenden de koşturmuştuk ki tekne sefası yapa yapa gidelim. Dönüşümüzü de öyle hayal ediyorduk ama ne yazık ki keyfimiz küçük bir felâketle sonuçlanmış ve filmin sonunu görememiştik.

Nasıl anladılarsa anladılar, babam ve Stepan abi, filmin en can alıcı yerinde, birden gözlerini pırıl pırıl gökyüzüne dikip "Yürüyün çocuklar, gidiyoruz, fırtına geliyor" dediler ve mızıldanmamıza aldırmadan, bizi apar topar kaldırıp tekneye attılar.

Yine de kaçamadık fırtınadan. Heybeli'yi döner dönmez, dev dev dalgalara yakalandık. Her neyse... feci şekilde ıslandık ama hâlâ buralarda olduğumuza göre, sağ salim döndük. Ama o filmin sonunu ancak birkaç yıl önce görebildim biliyor musunuz?

Ada sinemalarında, filmin en heyecanlı yerinde, birden yağmur bastırması da bizim için küçük çapta bir felâket sayılırdı. Makinistten söz falan alacaksın, ertesi gün aynı biletle gelebilmek için. Tabii biletini saklamış olacaksın. Yoksa yerlere atılan biletleri toplama kavgası da cabası olurdu.

Makinist de sürekli seyircinin muhatabıydı mecburen. İkide bir balkonun gerisindeki, minicik makine odasından fırlayıp ta kenara

gelir ve, "Yaa susun bee!" diye bağırarak aşağıdaki gürültüyü kesmeye çalışırdı.

Kafasına gözüne bolca leblebi yemeyi göze alarak tabii... Bu arada film takılırsa ki sık sık takılırdı, ıslıklar "Yuuu! Makiniiist uyuyor musuun?" sesleriyle pür telaş geri koşardı ya da tabii uyuya kalmışsa... ki bu da sık sık olurdu, silkinerek uyanır ve duruma müdahale ederdi. Çünkü biraz geç kalsa, film hemen alev alırdı. Şimdi artık filmler yanmıyor.

Sinema Paradiso'da da bu nedenle yangın çıkıyor bir gün. Sıcak bir yaz günü, makinist ve filmin kahramanı olan çocuk, bütün köye bir açık hava keyfi yaşatmak için, makineyi pencerenin önüne getirip, filmi karşıki binanın duvarında oynatıyorlar.

Aynen yıllar önce babamın yaptığı gibi. O da evin penceresinden, karşıki bahçenin duvarına yansıtarak, bütün mahalleye Lana Turner'in "Ateş Kraliçesi" filmini oynatmıştı bir gece böyle.

Ama Sinema Paradiso'da, kendilerini o keyfe iyice kaptırıp da aşağıdaki seyircinin arasına dalınca makinistle çocuk, takılan filmin alev almasını önleyemiyorlar ve büyük bir yangın çıkıyor. Bu yangında makineyi kurtarmak için yukarı koşan makinist kör oluyor, bizim oğlan onun işini devralıyor. Askerlik çağma kadar da sürdürüyor.

Burgazada'daki sinemayı bir ara Turan amca işletmişti. Turan amca babamın, kızları da bizim arkadaşlarımızdı. Büyük kızı özürlüydü. Eminim eskiler hatırlayacak. Çok güzel gözleri vardı. Tatlı bir kızdı, severdik.

Küçük kızı Serpil ise sarışın, mavi gözlü, fingir fingir, güzelce bir kızdı. O dönemde bir ara, Turan amca rahatsız mıydı ne... sinema oynatma işini babam üstlenmişti. O bu işe pek meraklıydı. Bir süre de Adalar Su Sporları Kulübü'nde sinema oynatmıştı.

Biz de tabii bu sayede müthiş saltanat sürdük. "Bu sinema babamın" diye hava atar, kendi beleş izlememiz yetmez gibi bazı arkadaşlarımızı da beleş sokmaya çalışırdık.

Ama beleş sinema izlemenin en güzeli, en belalı olanıydı. Sinemanın sağ tarafında Taso'nun bostanı vardı, sonradan hayvanat bahçesi oldu hani... arada da yüksek bir duvar. Duvarın hemen arkasında, yani bostanın bir köşesinde, fırıncı Koço'nun odunları dururdu yığın halinde.

Bostandan, odunların üstüne tırmanır, oradan da hop diye sinemanın duvarına tünerdik. İçerden birkaç arkadaşın yardımı da oldu muydu, kolayca duvarı aşıp sinemanın balkonuna giriverirdik.

Bir de, sinemaya komşu olan evlere, balkondan beleş sinema izleme misafirliğine gitmek gibi çok özel bir keyif vardı. Tabii ki oralarda da leblebili, gazozlu, sinemaya uygun ortamlar yaratılırdı. Evdekilerin ikramı da olurdu ama nevalemizle giderdik genelde.

O evlerde oturanlar da zaten yemeğe gelen misafirlerine bir de ekstradan sinema keyfi yaşatmayı artı bir ikram sayarlardı.

Sinema Paradiso'daki çocuk, büyük şehirde eğitim alarak, ünlü bir film yapımcısı olduktan yıllar sonra, ilk kez yaşlı makinistin cenaze törenine katılmak için köyüne döner.

Bütün köy halkı, bakkalıyla, manavıyla, papazıyla, hatta köyün delisiyle, cenazeye katılır. Çocuk, yani saçlarına ak düşmüş adam, tabutun arkasından yürürken, yaşlanmış, çökmüş olan bir zamanların genç insanlarını, hüznünü artıran bir hüzünle izler.

Biz bunu da aynen yaşadık. Çocukluk arkadaşımız, dünya iyisi dostumuz Onno'nun cenazesinde. Neredeyse tüm bir ada halkı, tabutun arkasından yürürken, yılların herkesin yüzüne acımasızca çizdiği derin çizgilerle, saçlara düşen aklarla, hüznümüz ikiye katlandı.

Hatırlıyorum, içim o kadar burulmuştu ki bir ara kardeşimi dürtüp, "Sinema Paradiso" diye mırıldanmakdan kendimi alamamıştım... Ki yıllar sonra benzeri bir hüznü, sevgili Ümit Oğuzoğlu'nun cenazesinde yaşadık...

Yaşlı makinist, çok sevdiği çocuğa miras olarak, o bilinen yuvarlak teneke kutusuyla bir makara dolusu film bırakmıştır. Çocuk, yani orta yaşlı adam, o filmi şehre döndükten sonra, belki de kendisine ait olan bir sinema salonunun orta yerine, köydeki papaz gibi kurulup tek başına izler.

Yaşlı makinist, yıllar yılı, köy papazının müstehcen bularak kestirdiği, gelmiş geçmiş bütün filmlerin öpüşme sahnelerini birbirine ekleyerek, koca bir film oluşturmuştur.

Sahneler birbiri ardından geçerken adam ağlar, ben ağlarım... hem de her seferinde. Film böyle biter. Ama beni hüzünlere boğan bir olay daha var filmde, onu da anlatmalıyım. Çünkü onu da Burgazada sinemasına bağlıyorum.

Yaşlı adamın cenazesinin ertesi günü, yıllardır terk edilmiş, orasını burasını ot bürümüş olarak öylece durmakta olan eski sinema binası yıkılacaktır. Yerine otel falan yapılacaktı galiba. Adam yıkım başlamadan, son bir kere içeri girerek, izbe binanın bütün köşelerine sinmiş olan eski neşeli sesleri gönül kulağıyla dinler. Eski sevilenleri gönül gözüyle görür.

Tıpkı Burgazada'daki terk edilmiş sinemaya girdiğimde benim duyup gördüğüm gibi... Sonra gözü, yerde duran mermer aslan kafasına takılır. O aslan kafası ki, balkonun gerisinde, makine dairesinin önünde dururdu ve filmler perdeye onun kükrer gibi açılmış ağzından yansırdı... Sonra karşı kaldırıma geçerek bekler ve tek bir "bum" sesiyle her şey yerle bir olur.

Yaşanan onca heyecan, onca küçük mutluluk, onca sıcak ilişki, onca hayal, tek bir kibritle yok olan ormanlar gibi, yok olur gider. Koca bir ömür, parçalanan taşlarla birlikte, yok olur gider.

Adalardaki sinemalar da yok artık. Ortak bir kadermiş gibi Kınalıada ve Burgazada sinemaları önce kayıkhane oldular. Kınalıada'nın, karşıki evin balkonunda oturup çay kahve içerek ne filmler izlediğimiz sinemasının yerinde, bilmem kaç dairelik bir site var şimdi.

Burgazada'daki çocukluğumun sineması, benim "Sinema Paradiso"m ise kaderine terk edildi. Öylece duruyor orada. Büzülerek küçülmüş. İzbe ve terk edilmiş. Değişen zamana bir türlü ayak uyduramayan, kimsesi kalmamış ihtiyarlar gibi... Yalnız ve küskün.

Ben artık Burgazada'da olmadığım ve orada yaşamakta olanlar gibi sık sık sinemanın önünden geçemediğim için, belki daha çok hüzün veriyor bana onu öyle görmek... Belki her an gözümün önünde dursaydı kanıksardım ben de o boynu bükük duruşunu.

Ben diyorum ki eski adalılar... bu yazdıklarım kitap halini almadan önce yıkılıp yok edilmezse eğer... bir kez deneyin. Sinemanın önünde durun. Bedeninizdekiler yerine, bir kez gönül gözünüzü ve kulağınızı açın.

Bakın neler neler görecek, neler neler duyacaksınız...

Büyük parantezin sonu.

O eski sinemada, eski balıkçılardan Kerim kalıyor şimdi... Bekçi gibisine... Orada barınıyor işte. Makine dairesini oda yapmış, ot bürümüş sinema, evinin bahçesi olmuş, manzarası da boş ekran. Birlikte köhneyerek ölümü bekliyorlar... Sonrası? Allah kerim...

ADA KEYİFLERİ

Bizim için sinemada mutlaka leblebi ve gazoz almak, aynı zamanda leblebi savaşı ve gazozu şişenin ağzını kapatarak çalkalayıp ona buna püskürtmek gibi muzırlıklar demekti, ve de dönüşte Ali Efendi'den dondurma almak gibi çok özel keyifler vardı. Öyle güzeldi ki Ali Efendi'nin dondurması. Vişneli ve kaymaklı...

Çook severdik Ali Efendi'yi... Hem dondurmasını, hem kendisini. Dedemin beyaz bıyıklarıyla aynı model, gri bıyıkları vardı. Başına da onunki gibi bir kasket takardı. Dedemin gençliğine benzerdi sanki...

Efendi sözcüğünü en çok hak edendi, bütün çocukların sevgilisi, dürüst, namuslu, iyi ahâklı Ali Efendi. Genelde asık suratlıydı ama sevimliydi. Binde bir gülümsediğinde altın bir dişi görünürdü. Üstü başı, özellikle uzun beyaz önlüğü daima tertemizdi.

Beyazlı mavili arabasındaki, pırıl pırıl parlatılmış, etrafına turunculu beyazlı tertemiz Bursa havluları sarılmış kocaman sarı pirinç, kapaklı saklama kaplarından, yassı sarı metal bir kaşıkla sıyırarak aldığı dondurmaları, boy boy kova şeklindeki kornetlere doldurmasını hayranlıkla ve ağzımız sulanarak izlerdik.

Kaymak alta konurdu, vişne üste, çünkü o daha çabuk erirdi. Kaymağın içinde sakız vardı. Kıyamazdık bozmaya, her birini birer kızıl gül haline getirdiği dondurmaların güzelliğini.

Ben bu yaşıma kadar, bir daha Ali Efendi'nin dondurması gibi bir dondurma yemedim. Eskiler bilir ve bana hak verir...

O bahçedeki ilk yıl büyükanne ve büyükbabamız da bizimle gelmişlerdi. Kocamandı o ev. Yani ana bina konumundaki tahta köşk. Girişi Gönüllü Caddesi tarafında olan, caddeden sağlı sollu merdivenlerle inilen bahçe katıydı bizimki. Sonradan ikiye bölünüp iki ayrı konut olarak kiraya verildi.

Biz sonra o şekliyle de oturduk orada, arka bahçeye bakan tarafta, tabii daha az kalabalık olarak... Ev büyükken daha pahalıydı, her halde bizim bütçelerimize göre. Ki amcamlar, biz, yengemin annesi, babası ve kardeşleri, büyükannem, büyükbabam bütçelerini birleştirerek ancak denk getirmişlerdi...

Babaannem Eftik yaya ve büyükbabam Hacı Boğos Dede, neredeyse her öğle uykusundan sonra, beyazpeynirli, zeytinli, domatesli, salatalıklı, sivribiberli, naneli, tereli bir kahvaltı sepeti hazırlarlar ve orman bahçenin herhangi bir köşesinde piknik yaptırırlardı biz torunlarına. O günlerde alıştığım o yeşillikli kahvaltı zevkim hiç değişmedi.

Ev tam hastane düzenindeydi. Ortada bisikletle gezebildiğimiz kocaman bir taş hol, etrafta her biri bahçenin başka bir yönüne bakan, büyük büyük, 4 veya 5 yatak odası, camekânlı bir salon, küçücük bir mutfak, pek büyük sayılmayan bir banyo. Daha doğrusu içinde kurna olan bir tuvalet.

O kalabalıkta, biri banyo yaparken, birinin çişi gelse yandı. Ya da biri ishal olsa... Doğrusu benim ara sıra, kimselere görünmeden çişimi bahçeye ettiğim olurdu. Diğer çocukların da öyle olduğunu sanıyorum, ama birbirimizden bile gizlerdik bunu.

Eşyalar da tipik hastane eşyalarıydı. Beyaz boyalı büyük tahta koltuklar, kanepeye benzer banklar, yine beyaz boyalı demir karyolalar, üzeri cam, beyaz demir ayaklı sehpalar, hastane odası komodları falan...

Her aileye bir yatak odası düşüyordu, çoluk çocuk bir arada yatılıyordu tabii... Kolay olmasa gerek... Anne babalarımız da daha pek gençtiler o zaman, ne yaparlardı acaba? Doğrusu hiçbir faullerini yakalamadım... Yazları aşk meşk diyetine giriyorlardı zahir... (!)

Biz çocuklar çok mutluyduk da, büyükler ne hissederlerdi bilmem. Çünkü pek kavgasız gürültüsüz geçmezdi günler. Dört çocuk kuzenlerle biz, bir de yengemin Silva'dan biraz büyük, en küçük kardeşi Ara. Didişir dururduk durmadan.

Dört kardeşti yengemler. Onnik dayday (dayı), Aleksan dayday (çoktan rahmetli oldu), Araksi kuyrik (abla) ve Ara. Yengemle annesi birbuçuk yıl arayla doğurmuşlardı, ne hoş değil mi? Ana kız bebek emzirirlerdi. Hay Allah demek ki bize göre büyükanne durumundaki Meline yaya, ne kadar gençmiş o zamanlar... Her gün erkeklerle birlikte İstanbul'a işe inen Araksi kuyrik, bir korseci yanında çalışırdı. Ve de muhteşem köşkleri, az ilerdeki Öğretmenler Kampı'nın bitişiğinde olan Berberyan'ların oğlu Arto Berberyan'la hafiften flört ederdi. Çok

sert ve maço olan abisi Aleksan daydayın şerrinden korktuğundan, beni de yanında götürürdü buluşmalarına.

Buluşma dediğim de Kemencioğlu köşkünün önündeki bankta oturmaktı. Ben de karşıda kumlarla oynardım onlar sohbet ederken. O sıralar aşağısı uçurum daha, o koca blok bina yapılmamış... Ne bilirdik o zamanlar, o meşhur Berberyan köşkünün bir yangında yok olacağını... Taa ileriki bir zamanda... Ve de o Arto Berberyan'ın benim kocam olacağını... Hayat işte...

Yıllar sonra, bir arkadaş toplantısında karşılaşmıştık ilk kez. Ben canım Burgaz'dan bahsedince, gençlik anılarına gömdüğü Araksi'yi hatırlamıştı o. Nasıl da şaşırmıştı; onlar hafiften sarmaş dolaş, Kemencioğlu'nun bankında otururken, karşıda kumlarla oynayan ufaklığın ben olduğumu söylediğimde...

"Bir velet vardı, hiç unutmam," demişti "ille de peşine takardı abisi, yalnız kalmayalım diye..." Hafifçe gülümsemiş ve " Biliyor musun? O velet bendim" demiş ve hatırladığım birkaç detayı anlatmıştım, o şaşırdıkça keyiflenerek...

İlginç bir geceydi o gece... Hiç emin olamadım ki sevda tohumları o gece mi atılmıştı? Benim o sıralar başka bir sevgilim vardı, Arto da evliydi... Doğrusu ya hiç aklımdan öyle bir şey geçmediydi.

"Daha önceleri nerelerdeydin kız sen?" diye sorduğunda her daim hüzünlü bakan, buğulu gözlerini yüzüme dikip 'Bir bahar akşamı rastladım size' şarkısı çalmaya başlamıştı tam o bahar gecesinde, içinde "Daha önceleri neredeydiniz?" cümlesi geçen... Anlamalıydım o zaman o rastlantının nedenini...

Gösterir bize hayat çoğu zaman... Biz anlayamayız... Çook sonra evlendik... çok çok sonra... Hiç de yakıştırıldığı gibi benim yüzümden boşanmadı... Hiç de göz göre göre, bile bile kırıştırmadık. Ama o gün bir işaret göndermişti bize hayat... Hiç de anlamamıştık.

Eveet... Alis tantik'in abileri her zaman gelmezlerdi. Geldiklerinde, dev masaların üstüne yatak serilirdi. Bazen de yatak odalarına ekstradan yer yatağı... Başka misafirler de gelirdi. Normalde ev halkı zaten 15 kişi. Artılarla ne hale geldiğini tahmin edin...

O kocaman holde, yemekhane masası gibi uzuun bir masa vardı. Akşamları, o küçücük mutfakta nasıl becerrmişse, her aile kendi ayrı yemek düzeniyle pişirdiği, ayrı bir yemekle, masanın belli bir yerinde otururdu. Arada bir, mesela misafir olduğunda ve balık, pavurya, ıstakoz fasıllarında, ki Aleksan dayday geldiğinde ağ atardı ve de neler

neler çıkardı o ağdan... Hep beraber yenirdi. Öyle özel günler dışında herkesin yemeği ayrıydı. Ama her gün, her ailenin çocuğu mutlaka, öteki ailelerden birinin yemeğine göz dikerdi. Masanın bir ucundan diğer ucuna tabaklar gider gelir, çocuklar bir o yana bir bu yana, zaptedilemez bir şekilde dolanır dururlardı.

Aleksan dayday ağ atardı dedim ya, öyle keyifli olurdu ki ağdan çıkan bol çeşitli balıkları ve araya karışan pavuryaları ayırmak. Tanrım, ne bereketliydi o zamanlar Marmara.

'Hani' çıksa beğenmezlerdi. Şimdi nesli tükendi hani'nin. Pisi bile takılırdı bazen ağa. İskorpitler dikkatle ayrılır, çocuklara çorba yapılırdı. O kadar kalabalık kaç öğün, kaç çeşit balık yerdi. Kimi tava, kimi ızgara, kimi haşlama, kimi tuzlama yapılırdı. Pek ünlüydü annemin derilerini soyarak yaptığı güzelim izmarit tuzlamaları.

Kırlangıç'a ayrıca çıkılır ve boyumuz kadar kırlangıçlar gelirdi eve. O kadar büyük olurdu ki kimi, belden aşağısı halka halka kesilerek kızartılır, diğer bölümleri haşlanır, kafasındaki minik et parçaları da katılarak çorbası yapılır, boyun bölümündeki lop lop iri parçalar da mayonezle yenirdi.

Balığı öyle, bir kemik ve diken yığını kalana kadar, dikkatle parçalamak annemin göreviydi. Hiç üşenmez, koca masaya tezgâh kurar, saatlerce didik didik ederdi o dev kırlangıçları.

Sonra bir de bakardık ki akşam yemeğinde, sofranın orta yerinde, üzeri kaparilerle, kornişonlarla, havuçlarla, maydanozlarla, resim gibi süslenmiş fiyakalı bir kayık tabakta, koca bir mayonez dağı gülümsemekte.

O yıl çocukların en belalısı Silva idi. Kardeşi minik Beco'yu kıskandığı için hırçın, kaprisli, sorunlu bir çocuk olup çıkmıştı. Bir tek annemle arası iyiydi, onun sözünü dinlerdi.

Annesi patates bile kızartmış olsa, bizde en sevmediği yemek bile olsa, inadından, her öğün ille de "Ben hınkamar'ımın (aslı 'gınkamayr' - vaftiz anne) yemeğini yiyecem" diye tuttururdu.

Alis yengem de, çoğu zaman kendi yemeklerini bizim tarafa koyardı ki hamfendi annemin pişirdiği yemek sansın da yesin. İğrenç ve çekilmez bir velet olmuştu o aralar.

Durmadan didişirdi annesiyle. Sanırım eve yeni bir bebek getirdiği için bilinçaltında sinir oluyordu ona... Birçok çocukta görülür bu durum da biz küçük olduğumuzdan, annelerimiz de cahil olduklarından olmalı, kimse anlayış göstermez... üstüne varılır, tahrik edilirdi

boyuna... Hatta "Beco cici bebek, Silva kaka bebek" diye zavallımı büsbütün çıldırtanlar bile olurdu.

O da hırsını annesinden alırdı. Sırf annesini çileden çıkarsın diye avuçlarıyla mıncıklayarak, üstüne başına, saçlarına falan sürerek yerdi yemeklerini. Sıkça görülen bir manzaraydı, saçlarından, kulaklarından, kirpiklerinden makarna, pirinç, tavuk derisi gibi şeylerin sarkması.

Ayrıca, herkes yemek yerken sinsice masanın altına girer, çömelip kakasını yapardı. Sıkı da dayak yerdi, ama dayak yedikçe daha beter hırçınlaşırdı. Her konuda bir tek annemin tatlı diline kanardı. O da, nedense bize karşı ne kadar sertse ona karşı o kadar sabırlıydı.

Dahası, Silvamız yeni baştan yatağına işer olmuştu Beco doğduğundan beri, "Beco bebek çiş, Viva bebek çiş" diye bir tekerleme tutturup. O yıllarda Beco artık altına etmediği halde, Silva inadından her gece yatağına işerdi.

Annem bir gün "Eğer çişini yatağına yapmazsan melekler yastığının altına bir hediye bırakır" demek gafletinde bulundu. Ondan sonra her sabah gözünü açar açmaz önce eliyle yastığının altını yoklar, bir şey varsa (ne olursa olsun, çiklet, çikolata, kalem, düdük gibi saçma sapan şeyler) sevinçle "Mama çiiş" diye bağırıp tuvalete koşar, maazallah unutulmuşsa, şıırrr diye yatağına koyverirdi.

Bir de anneannesi vardı yengemin... Annik yaya. Küp gibi sağır, bir karış boylu, güler yüzlü, mini minnacık bir ihtiyarcık. Bütün çocukların sevgilisiydi. En çok da benim. Ben küçükken de yaşlı insanları çok sever, çok anlaşırdım, şimdi de öyle... Arada bir Annik yaya da gelir, uzun süreler kalırdı bizimle, o kalabalığın sevimli ekstrası olaraktan.

Koluna asılıp dağ bayır dolaşırdım Annik yaya ile. Pek severdi benimle gezmeyi. O zamanlar küçüktüm daha, ama ben büyüyüp koskoca genç kız olduktan sonra da sürdü bu özel dostluk.

Fosur fosur sigara içerdi, yine de bin yaşına kadar yaşadı. Sonradan azıcık bunadıydı da, geceleri İstanbul'daki evin penceresinden uzaklardaki ışıklara bakıp, "Yine Heybeli'de pavuryaya çıkmışlar" gibi şeyler söyler olduydu, ama genelde hep sorunsuz ve sağlıklı yaşadı.

Bazı günler birden bire yok olurdu. Herkes telaşlanır, aramaya koyulurdu. Sağır ya, başına bir iş gelir diye korkarlardı. O ise küp gibi sağır olduğuna bakmadan, sabahın köründe yollara düzülür, ya başka bir adaya gezmeye giderdi ya da taa Sarıyer hamamına.

O zamanlar uçları kırmızı, sigara şeklinde çikletler vardı. Yabancı

sigara diye yuttururduk Annik yayaya. "Oğç ıllas orti, cigyarıs bayram ıne" (Sağ olasın evlat, ciğerim bayram etsin) diyerek alır ve pek keyiflenirdi. Karşısına geçip yakmasını, çiklet ağır ağır eriyip aktıkça sinirlenip, "Şun şanortiner" (Köpoğlu köpekler), "Ergu lusı kyornalikner" (İki ışığı - gözleri anlamında - kör olasıcalar) diye peşimizden koşmasını bekler, eğlenirdik. Ya her seferinde yutacak kadar saftı ya da biz eğlenelim diye yutar görünürdü, bilemeyeceğim.

O kalabalık evde, birkaç kez de 'kurşun dökme' olayı görmüştüm ki hiç unutamam. Sahildeki 'İki kumalar'ın yaşlısı olan Zıvart yaya, kurşun döker, fal bakar, kırık çıkık tedavi eder (yumurta akıyla çok güzel alçı yapardı), ufak tefek paralarla bütçeye katkıda bulunurdu. Diruk tantik de iğne yapardı.

Bazı günler Zıvart yaya gelir, sıra sıra ev halkına kurşun dökerdi. Doğrusu pek eğlenceli olurdu bu olay biz çocuklar için. Günler öncesinden, sucuk kangallarının ucundaki kurşunları biriktirirdik.

Zıvart yaya gelir, gizemli bir tavırla ve huşu içinde önce dua eder, sonra dzağgazart (zeytin dalı) yakıp, bütün evi bir güzel tütsüleyerek okur üflerdi. Sonra da, kurşun parçalarını tek tek herkes için ayrı, kalın metal kepçesinin içinde, büyük taş holün ortasında, yere koyduğu pompalı gaz ocağının üstünde eritirdi. O pompalı ocaktan da amma korkardım ha... Yanma bile yaklaşmazdım. Ama korkuturlardı... Bomba gibi patlama ihtimali var derlerdi... Hiç patladığını da duymadık ya, neyse... Daha sonra bin beter tehlikeli tüplerle haşır neşir olacağımızı ne bilecektik o zaman...

Eriyen kurşunu, sıra kimdeyse, başına bir örtü örtülen bizlerden birinin tepesinde tuttuğu, içine su, bir soğan, bir parça da ekmek konmuş, dışı yeşil, içi beyaz çini, çukur bir kâseye faşşş diye boşaltırdı. Aman ne heyecandı o faşırtı...

Erimiş kurşun soğuk suya değer değmez, patlayarak suları etrafa sıçratır ve hemen sertleşirdi. İşte en önemli bölüm bundan sonra başlardı. Bazen soğana, bazen ekmeğe sarılarak, bazen de ayrı bir yerde tek başına dikenli mikenli garip bir şekil oluştururdu.. Her birinin ayrı bir anlamı vardı tabii.

Zıvart yaya elini suya daldırıp garip şekli alır ve uzun uzun yorumlardı. Ben genel olarak göze gelmiş olurdum. Doğrusu ya, büyükleri sinir edecek kadar zeki ve dikkat çekici bir çocuktum...

Benim yine göze gelmiş olduğum, zaten gizemli yorumları ve okuyup üflemeleri esnasında, defalarca çenesi yırtılırcasına esnemesinden anlaşılırdı: "Vah vah, nazara gelmiş çocuk... çık çık çık... Tu tu tu... gözü çıkasıcalar..."

Bu yorum faslı bittikten sonra, o şekilsiz kurşunu dikkatle ayırarak tekrar kepçeye koyar ve yeniden eritirdi. İyice eriyen kurşunu bu kez de, kapı eşiğinde yere dökerdi. Bu da yeni yorumlar, yeni kehanetler demekti.

Taş zemine gönlünce yayılan, pırıl pırıl kurşun parçası kişiye özel olur, bu son aldığı şekille de büyük anlamlar taşır ve bir dahaki sefere kadar özenle saklanırdı. Çocuklar elden ele, "Benimki kuş oldu, seninki tavşan oldu" diyerek bir süre eğlenirlerdi. Saklanan o garip şekilli kurşunlar sonra ne olurdu bilmem.

Bu kurşun dökmeler, ailelerimize göre bizi bir süre kem gözlerden falan korurdu hesapta... Yeni bir kurşun dökme zamanının geldiğini nasıl anlarlardı bilmem... Benimki hariç tabii. O kolaydı. Hemen fark edilirdi.

Başımı belaya sokmalarım sıklaşıp yara berelerim çoğalmaya başlayınca, "Aah ah, yine göze gelmiş bu çocuk" muhabbeti başlardı.

Alis yengemin babası Hayko dede, sessiz, sakin, kibar bir adamdı. Ev halkının patırtısı, farfarası karşısında yüzünde "Ben nereden düştüm buraya..." ifadesiyle dolaşırdı. Bir gün sesini yükselttiğini duymadım.

Tam bir İstanbul efendisiydi doğrusu. Eski İstanbulluydu zaten. Balat'ta bir kahvesi vardı. Balatlıydılar. Alis yengem Musevilerin arasında büyümüş, hatta küçükken onların çocuk yuvasına gönderilmiş. Bazen oturduğu yerde ileri geri sallanarak söylediği İbranice dualar pek komik gelirdi bize. Pek güzel de Yahudi taklidi yapardı... Allah uzun ömür versin, hâlâ yapar...

Hayko dedenin Balat'taki kahvesine birkaç kez götürmüşlerdi beni. Bahçesinde fıskiyeli havuzu olan eski taş bir yapıydı. Fıskiyeden

yükselen suların tepesinde minik bir top hiç düşmeden iner çıkar, döner döner, büyülerdi beni.

Hayko dedenin aslında sert bir adam olduğu söylenirdi, ama doğrusu eşi Meline yayayla bir kez bile tartıştıklarını görmedim. Artık kimin marifetiydi bu durum, bilemeyeceğim.

Sabah sessizce evden çıkar, yemek saati gelene kadar sahildeki Sabri'nin kahvesinde otururdu. Evdeki patırtılara pek bulaşmazdı. Annemi özellikle çok severdi. Yıllar sonra yani 60'larda falan, ona bir saksı karanfil hediye etmişti. Şarap rengi çiçekler açan mis kokulu bir karanfil. Annem de Hayko dede ölüp gittikten sonra bile, ona gözü gibi bakmıştı. Hayatımda bu kadar güzel kokan bir karanfile bir daha rastlamadım.

O yıllardaki kedim Sariko bile bayılırdı kokusuna... Hatta büyük bir keyifle yerdi o güzelim çiçekleri... Sık sık da karanfil kusardı. Eh benim gibi birinin kedisi de çiçek yer, çiçek kusar...

Evde önemli kararları, en büyük kadın olarak yengemin annesi Meline yaya verirdi. Aslında babaannem Eftik yaya daha büyüktü, ama yaşını kabul etmektense karar yetkisini dünürüne bırakmayı tercih ederdi.

"O benden böyüktür ka meğaa (tövbee)" deyiverirdi yaş konusu açıldığında. Ki hiç de öyle değildi aslmda... Eftik yayaya, özel bir bölüm ayırmam gerekir. O başlıbaşına bir olaydı çünkü.

Her ikisi de süslerine düşkündü doğrusu. Eftik yayam kremlenmeye ve takıp takıştırmaya pek meraklıydı. Alışverişe çıkan herkese krem ve ıvır zıvır takılar ısmarlardı. Ciddi bir mücevheri olmamıştı garibimin, saçma sapan sahte takılara fit olurdu. Tek değerli yüzüğünü bana hediye etmişti. Onu da yıllar sonra kaybettim. Ne yazık...

Meline yaya da, el ve cilt bakımı için, saçlar için, eski güzellik reçeteleri bilirdi. Çoğunu da uygulardı. Mesela gliserin, limon ve gül suyunu belli oranlarla karıştırıp müthiş etkili bir el kremi hazırlardı. Pamuk gibiydi bembeyaz, yumuk yumuk, tombul elleri.

Alışık ve becerikli hareketlerle çevirme tatlısı yaparken ellerini izlerdim keyifle. O zamanlar en makbul ikramdı Meline yayanın sakızlı, kaymaklı, çikolatalı, vanilyalı çevirme tatlıları. Kristal bardaklardaki buz gibi suya daldırılmış yelpaze saplı gümüş kaşıklarla ikram edilirdi. Ben en çok sakızlısını severdim. Yunanistan'dan özel olarak getirttiği sakızları tunç havanda ezip toz haline getirirdi (eskiden sakız burada kolay bulunmazdı). Zamanı geldiğinde, o ağdalaşmış şekeri

bembeyaz olana kadar tahta bir tokmakla hep aynı yöne çevirerek, önceden dövülüp toz haline getirilmiş olan sakızı azar azar katmak benim görevimdi.

O "Aferin çocohıs, asang gamats gamats bidi tsanes" (Aferin çocuğum, böyle yavaş yavaş serpeceksin) dedikçe büyük iş becermiş gibi sevinir, "Suratıt sirem yavruuus, inç becerikli tserker uni naye, tu tu tu maşşallakh. Asdvadz çar açkere bahe" (Suratını seveyim yavrum, ne becerikli elleri var bak, maşallah. Allah kem gözlerden saklasın) dedikçe de kasım kasım kasılırdım.

Aslında gerçekten de oldukça becerikli bir çocuktum ya, neyse... Ama kendi annem babam bir kez bile "Aferin" dememişlerdi bana. Büyüdükten sonra da demediler. Ben bu yaşıma kadar 'Aferin'i hep başkalarından aldım.

EFTİK YAYA

Ada anılarımın orta yerine, yine böyle özel bir parantez açar gibi katıvermek geldi içimden Eftik yayamı. Ki hiç dilimden düşmez adı çocukluğumdan beri. Onu her yaşımda başka bir ilgiyle düşünürüm yıllardır.

Mudanyalıydı Eftik yaya, nam-ı diğer Eftimiya... Rumlarla büyümüş, Rum kültürü almış, Rumcayı Ermeniceden daha iyi öğrenmiş, Türkçeyi Rum ve Ermeni şivesi karışımıyla konuşan, Rum'a benzer bir Ermeni.

Yaşıtlarımın büyükannelerine hiç benzemez, eğlenceli, esprili, cilveli, şıkır şıkır, fıkır fıkır bir kadın. Eh gerçi Çanakkale Savaşı'nın acılarını yaşamış ama tehcir falan görmemiş anneannemler gibi... o kadar derin iz bırakacak acılar çekmemiş. Anneannem onun için 'zevzek' derdi. Kendisi kırk yılda bir gülerdi... Acılıydı bildim bileli... Birbirlerinden pek hoşlanmazlardı da.

Öyle farklı olmuş ki yaşamları, alışkanlıkları, gördükleri... Anlaşmaları asla mümkün değil. Anneannemin gülümsemesi olay... Tehcirde hem koca, hem baba, hem evlât kaybetmiş... Kılıç artığı...

Babaannemin ise kahkahası arka sokaktan duyulur... Zenginlik de fakirlik de görmüş ama genelde hep ağustosböceği gibi yaşamış... Bugün varsa yeriz, yarına Allah kerim... Biri ötekine "Pis köylü" derdi, öteki berikine "Pis Bursalı". Barışamamıştı yıldızları bir türlü.

Anneannem de çok severdi beni, ama söylese ayıp olurdu. Biraz fazla kıkırdasam "Hemen cibelme (şımarma) öyle, kız dediğin ağır olur. Öyle uçana kaçana sırtarmaz (sırıtmaz)" diye azarlayıverirdi.

Büyüdükten sonra anlamıştım sürekli hüznünün ve ciddiyetinin nedenini... Ki siyahtan nefret eder, lacivert ve kahverengiden başka renk giymezdi... O öldükten çok sonra anladım. Hep içinde sakladı acılarını... Hiç anlatmadı. O neslin birçok acılı yaşlıları gibi

Şen ruhlu babaannemin ise hayatıydım. Pek şımartırdı beni. Altı torunu vardı. Ama ille de ben. "İlk göz ağrımdır o benim... Gül kokulumdur... Bambaşkadır... Dünya güzelidir..." derdi. Ben doğduğumda daha dedemlerle otururduk. Doğrusu ya, kötü bir kaynana olmuş anneme. Ama çok emeği vardır bana ilk çocukluk yıllarımda.

Öldüğü güne kadar, koklayarak öperdi beni "Ooh kokunu seveem" diye. Ben de onu severdim ya, büyüdükten sonra epey oynadım nazıyla. Can-ı gönülden. İsteyerek. Severek.

Koluma takar gezdirirdim diyar diyar. Sinemaya, gazinoya, lokantaya, lüks mekânlara falan götürürdüm. Her zevki, dolu dolu, sindire sindire, içine çeke çeke "Ooh! Pek güzel, pek kefli. Sağ olasın yavruum" diye diye yaşar, her gördüğü yeni yere, "Dünyanın en güzel yeri" derdi.

"Yaya sinemaya gidiyoruz" dedik mi, hasta olsa yataktan kalkar, on dakika içinde hazır ve nazır kapının önünde olurdu. Ne sinema maceralarımız olmuştur ki her biri fıkra gibi. Özellikle Kurtuluş Caddesi'ndeki Yeni Atlas Sineması'nda...

Adadaki sinemalar her türlü ilginçliği kaldırırdı zaten de İstanbul'dakiler... tam da genç kızlık dönemimde beni sık sık utandırırdı doğrusu. Ama onu o kadar severdim ve düştüğümüz komik durumlar sonradan beni öyle eğlendirirdi ki ara sıra küçük çapta rezil olmaları göze alırdım.

Bir keresinde, Yeni Atlas Sineması'nda (eskiden Kurtuluş caddesinde bir sinema vardı, önce Akın'dı adı sonra onarılıp Yeni atlas oldu) "Kızıl Vazo" diye bir film oynuyordu. Göksel Arsoy, Belgin Doruk (o yıllarda hep çift olurlardı)... Nasıl olduysa, biraz geç kaldıydık. Gittiğimizde film başlamıştı.

Yerimiz balkonda tabii, yayam iyi görsün diye... Yoksa ikide bir önde oturanı dürtüp "Acık başını çekiver ka görmüyorum" diyecek. Salon karanlık. Yer gösteren falan yok ortalıkta. Ben ne düşündüysem, arkada durup beklemek yerine, öne doğru yürüyüp yer gösteren gelene kadar en kenarda durmayı uygun gördüm. Bir de tabii filmden sahne kaçırmamak için. Yoksa "Ne oldu, ne oldu?" diye bana soracak.

Salon meyilli, birkaç adımda bir basamak var. Yayam gözünü perdeden ayırmadan körlemesine ilerliyor. Ben koluna girmişim, "Yaya burada basamak var" diye yeri geldikçe uyarıyorum. Neme lazım yaşlı kadın, düşer müşer...

O ise her seferinde basamaktan inerken "Aayy!" diye küçük bir

çığlık atıyor. Biz ta öne gidene kadar, sıra başlarında oturan herkes "Aman madam, bak burada basamak var" dedi. Ki 'Madam' olduğu her halinden belliydi.

Nihayet en öne vardığımızda, bir köşeye çekilip beklemeye başladık. Eskiden sinemalar dolu olurdu, öyle rastgele boş bir yere oturulamazdı. Derken yayam, alt salonda yer gösteren adamın el fenerini fark etti.

Ve ne yaptı dersiniz? Yukarıdan aşağıya, "Işıkçı oğlum, acık şu alintrikleri yak da biz oturuverelim bari" diye cıyak cıyak seslendi.

Alt salon, üst salon kahkahaya boğuldu. O yetmemiş gibi, "Yokarı gelmen ilazım değil, boşa yorulma, sen oradan alintriği yak, torunum yerimizi bulur. Çok akıllıdır o..." diye lafı uzatmaz mı? O kırık, yarı Ermeni yarı Rum şivesiyle... Bütün sinema koptu. Öyle bir karmaşa oluştu ki, neredeyse gerçekten ışıklar yanacaktı.

O günkü utancımı hiç unutamam. Hele ara olduğunda, insanlar merakla bizi inceler ve birbirine gösterirken yayamın etrafa gülücükler dağıtması unutulacak gibi değil. Işık yanar yanmaz yüzümü ellerimin arasına alıp yere eğilmiş, sönene kadar doğrulmamıştım. Unutulacak gibi mi?..

Bir de vapur sefalarımız vardı unutulamayan... Onu İstanbul'daki evinden alıp adaya götürmek benim görevimdi ve de ortak keyfimiz. Hele Paşabahçe veya Fenerbahçe'yle gitmek pek özel bir zevkti onun için. Güzelim vapurlar o zamanlar daha en popüler çağlarında...

Orta salonun hasır koltuklarında, eliyle bacağının birini zorla diğerinin üstüne koyaraktan bacak bacak üstüne atarak kendisine aristokrat bir hava vermeye bayılırdı. Ve de acemi tavırlarla sigara tüttürmeye...

Gazoz ısmarlardım ona. Daha cola falan yok tabii. Arada yine utandırırdı beni tabii, ama öyle keyiflenirdi ki helâl ederdim. Şöyle bir konuşma düşünebiliyor musunuz?

Garson: "Gazozunuz sıcak mı olsun soğuk mu teyze?"

Yayam: " Aşlama olsun."

Garson: "Nasıl yani?

Yayam: "Yani ya acık sıcağınan acık soğuğu garıştıracan, aşlama yapacan."

Şaşkın şaşkın bakakalan garsona bir sıcak, bir soğuk gazozla iki bardak ısmarlamaktan başka çözüm var mı? Durumdan hoşnut kalan yayamın keyfi katlanarak çoğalır ve vapura yayılır.

İyice büzdüğü dudaklarının tam ortasına eğreti yerleştirdiği sigarasından bir nefes çeker, dumanını savurarak etrafa gülücükler dağıtır ve her gözüne takılana beni göstererek: "Torunum" der... "en böyüğü bu, ilk göz ağrımdır, en çok bunu severim, çok akıllıdır, çok güzeldir, çok beceriklidir, çok..." dürtüp susturana kadar bitmezdi övgüleri. Canım yayam benim!..

Dedem sağken, ki o da çok severdi beni ve "Zeytin gözlüm" diye diye öperdi. Bir süre bizimle oturdular, sonra bir süre amcamlarla oturdular. Kısa bir süre de ayrı oturdular.

Dedem öldükten sonra Eftik yaya yalnız yaşamaya karar verdi. 88 yaşına kadar da tek başına, neşesinden hiçbir şey kaybetmeden yaşadı. Son üç yılı biraz rölantideydi tabii... "Seni gelin görmeden ölmiiicem işte" derdi. Ve de tam dediği gibi, ben evlendikten bir iki ay sonra öldü.

Seksenine kadar, sapasağlam olan kendi dişlerini kullandı. Sonradan yaptırılan takma dişlerine hiç alışamadı. Yemek yerken yavaşça ağzından çıkarıverir, mendiline sararak tabağının yanına koyar, yemeğini bitirince tekrar takardı. Sinir olurduk tabii.

Takıp takıştırmaya bayılırdı. İşportadan alınmış, pırıltılı, ışıltılı bir yüzük hediye et, canını al. Kurtuluş'ta, Baruthane Caddesi'nin en civcivli yerindeki evinin penceresinde oturur, gelene geçene gülümserdi. Hatta sohbet ederdi.

O zümrüt, yakut, pırlanta taklidi saçma sapan yüzüklerini görenler gerçek sanır da tek başına yaşayan bu zengin ihtiyarı soymaya kalkar diye ödümüz kopardı. Ama Eftik cin gibi... Onu akıl etmez mi? "Korkma çocuğum korkma. Abuş muyum ben ka? Camdan bakarıkan ters çeviriyorum yüssüğümü" derdi.

Güzel görünmeye pek meraklıydı. Eski naylon çorapları göğüs şekli vererek diker, sütyeninin içine koyardı. "Fistanı güzel gösterir yavrum" derdi. Yaşım soranlardan nefret ederdi. Ben de ona çekmişim azıcık. O 75'ten yukarı hiç çıkmadı. Ben ne olacağım bilmem...

Ona son gününe kadar bakan aile doktorumuz Dr. Jirayr Seropyan'a (o da rahmetli şimdi) bu konuda onunla sık sık şakalaştığı için sinir olur, "Hiç sevmiyorum şu Jiray'ı ka... Her geldiğinde illa yaşımı sorar... Sana ne benim yaşımdan ka... Sana nee!.." derdi. O sinir oldukça, biz de, doktor da, ısrarla üstüne varır ve çok gülerdik.

Yaşını saklama gerekçesi kendince son derece geçerliydi. Olduğundan daha genç göründüğü için yaşını söyleyince göze geleceğine inanırdı. Ve aynı nedenle de sağlığını soranlara hiçbir zaman "Çok iyi-

yim" demezdi. "Eh eyi diyelim eyi olalım... tansiyonum var acık... çarpıntım var... kaşıntım var... pekliğim var" gibi saçma sapan sorunlar sıralardı. Olur da "Maşallah" demezlerse göze gelebilirdi.

Annem ve halam bana elbise dikerlerdi. O zamanlar daha hazır elbise alma kavramı yeni, herkes eve gündelikçi terzi çağırırdı. Annemin ve halamın iyi dikiş dikmeleri benim için daima bir şans olmuştur.

Genç kızlık dönemlerimde, ille de yayam bizdeyken prova yapılmasını isterdim. Çünkü tutucu anneme etek boylarımı ancak onun ısrarıyla istediğim kadar kısalttırabilirdim.

"Aaay! Acık kısaltın ka... Nedir bu tapon tapon nenem gibi?.. Yavrumun sürahi gibi bacakları var maşşallah, açın da biraz gün görsünler meeğaaa... (tövbe) Marabet (rahibe) olacak zaar" derdi.

Arada bir beni köşeye sıkıştırıp "Korti (flört) yapıyorsun ka? Biri var, biri var?" diye ağzımdan laf almaya çalışırdı. Ben "Yapmıyorum be yaya vallahi bulamıyorum" deyince "Ka niyeee? Etraftaki oğlanlar kördürler nedirler? Yaniya nasıl görmezler böyle dünya güzeli kızı?" demesi nasıl güldürürdü beni... Canım yayam, ben ona göre hep dünya güzeli oldum.

Gençlik yıllarımızda 10 tane genç, bir de yayam sinemaya giderdik Burgazada'da. Annem ve babamla takılmayı hiç sevmezdi. "Ben arkadaşlarınan gezecem" diye, nereye gitsek bizimle gelir, hem eğlenir hem eğlendirirdi. Şakrak sesiyle kantolar, Rumca şarkılar söyler, anlamlı maniler okurdu.

"Uykum geldi esnerim.
Kafeste bülbül beslerim.
İçtiğiniz kayve affiyet ossun.
Filcanımı isterim" gibi...

Gençlere taş çıkartırcasına, zıplayarak, ayaklarım havada birbirine çarpıp dönmeli figürler yaparak dans ettiği ve söylediği "Ti ka, ti ka, tikani i arapinaki" (Ne yapıyor arap kızı) tekerlemeli Rumca şarkısına bayılırdık. 80'ine kadar hiç zorlanmadan yaptığı o karmaşık figürleri ondan başka kimse beceremezdi.

Bir de inanılmaz güzellikte masallar anlatırdı. Koca koca insanlar, etrafını çevirir, anlattığı masalları keyifle dinlerlerdi. İkide bir "Hadi yaya, 'Hasırcı'yı anlat, 'Padişahın kızı'nı anlat, 'Üç narlar'ı anlat" diye üşüşürlerdi tepesine, kış geceleri, eski usul kestane kebabı eşliğinde... Ah keşke içlerinden birini hatırlayabilsem.

Çok temiz bir kadındı, her zaman sabun kokardı. Her gün saçlarını adeta Çinlilerin çay törenlerindeki ciddiyetleri gibi, büyük bir ciddiyetle, törensel bir havayla tarardı. Bayılırdım karşısına geçip izlemeye.

Orta yere kurulup oturur, karşısına aldığı tahta iskemlenin sırtına aynasını dayar, üstüne gümüş tasını fildişi tarağını koyar, omzuna saçaklı havlusunu alır, kucağına beyaz işlemeli örtüsünü yayar, uzuun saçlarını açardı. Suya batırdığı tarakla yavaş yavaş, özenle dakikalarca taranırdı.

Önceleri çok gür olan gri saçlarını, başına taç gibi taktığı ince bir lastiğin içine kıvıra kıvıra bir kulaktan bir kulağa çepeçevre toplardı. Sonra tarağın arka tarafıyla alnının sol yanına "kule" dediği bir dalga yapardı.

Yıllar geçtikçe, lastiğin içine kıvırdığı saç rulosu inceldikçe inceldi. O da saçının modelini değiştirmeye karar verdi. Bu kez arkada tek bir örgü yaptığı saçlarını ensesinde çevirerek yuvarlak bir topuz yapmaya başladı.

O ünlü topuzun, bir liralık kadar minicik kaldığını ilk fark ettiğimde çok üzülmüştüm. Ama alnının sol yanındaki 'kule'sinden hiç vazgeçmedi.

Çanakkale Savaşı gazisi olduğunu yeni öğrendiğim (ne yazık) Haydarpaşa Garı'nın tüm tahta doğramalarını yapmış olan İstanbul'un en büyük döner merdiven ustası Hacı Boğos dedemle, ki La Fontain'in tüm fabl'larını Fransızca olarak ezbere söylerdi, aralarında 10 yaş kadar bir fark vardı. Dedem ikide bir "Karıı ben ölürsem, arkamdan gel. Kurtlar kocayınca köpeklerin maskarası olur" derdi ona.

O ise "Eee, bana ne sen öleceksen öl. Ben gelmem. Kimseye maskara falan da olmam" diye cevap verirdi öfkeyle. Öyle de oldu. Kimseye yük olmadan yaşadı, karar verdiği tarihte de öldü. Beni gelinlikle gördükten tam iki ay sonra. Düğünüme gelemeyecek kadar güçsüz olduğundan, evde erkenden gelinliğimi giyip, nicedir beklediği keyfi iyice sindirsin diye en az bir saat karşısında oturmuştum.

Beni görür görmez gözlerinin içi gülerek "Ooh! Şükürler olsun. Gayrık ölebilirim" dediğinde anlamıştım zaten, kısa zamanda uçup gideceğini... Ne çok heves etmişti evime misafirliğe gelmeye... Olmadı. Gelemedi. Tam hayal ettiği ve sık sık tekrarladığı gibi de "Üç gün yatak, dördüncü gün toprak" şeklinde, kuş gibi uçup gitti bir 'Anneler Günü'nde...

KOMŞULAR

Bizim üstümüzde Andrea'lar otururdu. Yaşıtımız olan Andrea, çok yaramaz, adeta belalı bir veletti. Önceleri pek hoşlanmazdım. Uzun süre bulaşmadım ona. En üst katta Vasilakiler vardı... Vasilaki bizden büyüktü. O yüzden pek fazla katılmazdı oyunlarımıza. Ben, o yaşlarda başlamıştım büyük oğlanlara göz süzmelere, yani 10 yaşlarında falan...

Vasil de gözüme yakışıklı görünürdü, kendi kendime, "Vasilaki benim sevgilim, ben büyüyünce onunla evleneceğim" moduna girmiştim. Kimseler bilmez, dedim ya kendi kendime...

Bir süre oyalandım bu hayalle, sonradan gel gör ki, sinir olduğum Andrea sevgilim oluverdi. Tabii ki nedensiz değil. Bir de, zayıftan, zavallıdan yana olmak gibi bir zaafım olduğundan.

Andrea, bir gün pembe eve doğru inen merdivenin başındaki çitlembik ağacından düştü. Çitlembik meyvelerini toplayıp, saytayla kuş vurma, kızları rahatsız etme modası vardı o dönemde.

Ağaçtan düştü diyorsam, ağacın dibine değil, ağacın bulunduğu setin köşesindeki beton duvara çarpıp fırladı ve en az bir 5 metre aşağıdaki beton zemine yapıştı. Kafası patladı, bilekleri ve kaburgaları kırıldı. Hastaneye zor yetiştirildi.

Günlerce komada kaldı. Hayatından ümit kesildi. Bahçedeki bütün çocuklar gözyaşlarına boğuldu. Karalar bağlanıp günlerce Andrea'dan haber beklendi. Tüm yaramazlıkları unutuldu. O yaşlarda bir arkadaşın ölümü ne demek? Büyük sarsıntı. Öldü ölecek diye günlerce ağladık.

Andrea mucizevi bir şekilde iyileşip eve dönünce hepimizin ilgi odağı oldu. Özellikle de benim. O sinir olduğum Andrea, iflah olmaz merhamet duygularımı doruklara vardırıp neredeyse sevgilim oldu.

Tabii öyle bir sarsıntıdan sonra, eskisi gibi deli deli koşturması yasaklanmıştı biraz. O da böylece mecburen, uslu uslu oturup oyun

oynayan çocukları seyrederek sinir olacağına, kendini benim gibi akıllı, şefkatli ve eğlenceli bir kızın sıcak ilgisine teslim etmeyi tercih etti. Yatak istirahatinde baş ucundaydım. Azar azar bahçeye çıkabilmeye başladığında da yanı başında.

Elbette ki diğer arkadaşlar da epey ilgili davrandılar ilk başta. Ama çabucak sıkılıp oyunlarına daldılar. Ben ise bıkmadan usanmadan, ona öyküler okudum, eğlenceli şeyler anlattım. Derken efendim, bir gün şadırvanına Kale dediğimiz, içine saman doldurulmuş eski havuzun başında otururken (o havuzu birazdan anlatacağım), Andrea kolunu omzuma attı ve "Haydi sen de bana sarıl " dedi.

Ben de ona sarıldım. Sonra elini dizime koydu, "Sen de benim bacağımı tut" dedi. Ben de tuttum. Zaten ikimiz de şort giymiştik. Sonra, o beni yanağımdan öptü, ben onu yanağından öptüm.

Andrea bilmiş bir tavırla "Biz şimdi seninle seviştik değil mi?" dedi. "Evet" dedim, aynı bilmişlikle. Yaa işte böyle... Bana göre de bu bir sevişmeydi zaten. Böylece Andrea ve ben bir süre sevgili olduk.

Ama bir daha ööyle sevişmedik. Sadece birkaç kere yanaktan öpüştük. O kadar. Bir de arada bir, eşleşmeli grup oyunlarına katıldığımızda ille de eş olurduk. O, eski yaramazlığına döner dönmez de benim ilgim dağıldı zaten.

KALE

Bahçedeki bütün çocukları tek tek hatırlıyorum. Ama onlardan bahsetmeden önce, en önemli oyun yerimiz olan yukarıda adı geçen içi doldurulmuş havuzu anlatmalıyım. Ve de taşlardan oyulmuş, üzerinde sarkıt ve dikit formları, yer yer vaktiyle suların birikerek aktığı çukur çıkıntılar olan, 'kale' dediğimiz şadırvan kalıntısını.

Havuzda su varken oradan aşağı minik bir şelale gibi şırıl şırıl sular akardı herhalde. Sonradan, orası hastane olmaktan çıkıp evler kiraya verilmeye başlanınca, çocuklar için tehlike olmasın diye doldurulmuş olmalı.

O bizim kalemizdi. Ve de bize göre neredeyse kocaman bir kale kadar yüksekti. Güçlükle tepelerine tırmanır, oradan ortadaki saman doldurulmuş havuza atlar, savaş oyunları oynardık.

Yıllar sonra oraya gidip de, büyüdükten sonra gözüme küçük görünen yerlerin en küçüğü olduğunu görünce büyük düş kırıklığı yaşadım.

Ben Burgazada anılarımı yazmaya başladıktan sonra zaman zaman birçok ortak anıyı paylaştığımız yakınlarım bana birşeyler hatırlattılar. Mesela, birgün o kalenin samanları tutuşmuştu. Koca bahçe, ağaçlarıyla, evleriyle büyük bir yangını teğet atlatmıştı. Ben çıkış nedenini bilmiyordum.

Kardeşimle Tatyos'un vaktinde bir orman yangınına neden olduklarını nasıl sonradan öğrendiysem, bunu da yeni öğrendim. Meğer şimdi her ikisi de Amerika'da yaşamakta olan kuzenim Beco ve Alis yengemin küçük kardeşi Ara, o yıllarda çocukların merak sardığı bir sadizm örneği olan 'sinek akvaryumu' hevesleri sonucu tutuşturuvermişler samanları.

Sinekleri toplayıp bir şişeye doldurup, akvaryum gibi seyre dururlardı o aralar. Beco ve Ara şişeye doldurmaları yetmemiş ki bir de ekstradan, tutuşturup seyre durmak gibi vahşi bir hevese kapılmışlar.

Bunu da kimse görmesin diye kalenin orda yapmışlar.

Alevler birdenbire samanlara yayılınca da korkup kaçmışlar. Beco o kadar korkmuş ki saklanacağım diye kafasını büfenin altına sokmuş, devekuşu gibi... Sokmuş ama çıkaramamış. Sıkışmış kalmış mı? Evde de kimse yok. Ara da büfeyi kaldıramıyor zavallım.

Akşama kadar Beco'nun kafası büfenin altında, Ara da yanında yere oturmuş, ikisi de, zırlayarak büyüklerin eve dönmesini beklemişler. İyi mi? Allahtan yangın etrafa yayılmadan çabucak söndürülmüştü de bir felâket olmadı.

Bu olayı öğrenince eklemeden edemedim. Beco bunu yıllarca herkeslerden saklamış. Mal sahibinin oğlu, arkadaşımız Mehmet'e ölümünden bir yıl önce itiraf etmişmiş. Bu yıl da bana itiraf etti. Eh ben de yazdım işte.

Can arkadaşım Deniz'in babası Dr. Selahattin amca, kutu kutu mantar, çatapat, maytap getirir, biz de onlarla bomba yapar, ikide bir, filmlerden gördüğümüz kaleyi havaya uçurma harekâtları gerçekleştirirdik.

Denizler, tam bitişiğimizdeki, iki katlı evin üst katında otururlardı. Deniz benim en can arkadaşımdı. Yıllar dostluğumuzu etkilemedi. Seyrek de olsa hâlâ görüşür, eski günleri anarak keyifleniriz. Zaman zaman da e-mail'leşiriz. Ee, ne de olsa devir e-posta devri artık...

Bizim ev, onlarınkine göre biraz çıkıntılıydı. Dolayısı ile bizim yatak odasının yan penceresi ile onların balkonu, biri yüksekte, biri alçakta ama birbirini görür konumdaydı.

İkimiz de annelerimiz tarafından cebren öğle uykusuna yatırıldığımızda, eğer hava çok sıcaksa ve Deniz annesinden balkonda yatma izni koparabilmişse, yattığımız yerden birbirimizi görür, fısıldaşır dururduk çaktırmadan.

Onların balkon demirinden, bizim pencerenin demir parmaklığına, misinayla, makaralı bir teleferik yapmıştık. Ucundan sarkıttığımız mandala; Teksas, Tommiks gibi dergiler, şeker, çiklet, çikolata gibi şeyler bağlar, sık sık birbirimize hediyeler gönderirdik.

O yukarıdan kolayca salıverir, ben aşağıdan malı teslim alınca, mutlaka yerine başka bir şey bağlardım. Sonra da yukarıya geri çekerdi. Gidip gelen şeyler ne kadar saçma da olsa, işlem bizi o kadar heyecanlandırırdı ki, büyük keyif alırdık.

Sıkıntı içinde, anneme uyuyor numarası yaparken, ansızın cama

çat diye çarpan minicik bir şey içimi sevinçle doldururdu. Çok anarız Deniz'le o günleri...

Bir ara kim bilir hangi yaramazlığının sonunda Deniz'in kolu kırılmıştı. Omuzundan bileğine kadar, bedenine dik duran bir C harfi şeklinde bükük bir alçıyı, büyük bir sıkıntıyla bir ay taşıdı.

Tam o dönemde bir gece, annemin lütfettiği özel izinle, Savaşkan ailesi oğullarıyla birlikte beni de sinemaya götürdüler. Selahattin amca, Melahat teyze (ikisi de yok artık), Deniz ve ben.

Alfred Hitchkock'un "Arka Pencere" filmi oynuyor. James Stewart, Grace Kelly. Ayağı alçıda olduğu için evden çıkamayan bir adam, oturduğu stüdyo tipi dairenin arka penceresinden dürbünle izlediği evlerden birinde işlenen bir cinayete tanık oluyor.

Filmin sonuna doğru katil, bunu fark ediyor ve adamı da öldürmeye geliyor. Adam tekerlekli koltukta, kaçamıyor. Katil merdivenlerden tak tak çıkarken, biz de Deniz'le tir tir titriyoruz.

Bir heyecan, bir gerilim ki sormayın... ben her korktuğumda Deniz'e sarılmaya kalkıyorum, kolunun alçısıyla burun buruna geliyorum. Ekranda alçı, yanımda alçı... Büsbütün korkuyorum ve çığlığı basıyorum.

İnanılmaz ve unutulmaz bir gece yaşıyoruz. Bunu da hâlâ anarız Deniz'le ve hâlâ televizyonda her gösterilişinde aynı keyifle izlerim o filmi.

Şimdi biraz Selahattin amcadan bahsetmek istiyorum burada...

SELAHATTİN AMCA

(Bir bölümü ADALI dergisinde yayımlanmıştır.)

Selahattin amcam, yani Dr. Selahattin Savaşkan. Adanın belediye hekimi. Ona özel bir yer ayırmasam olmazdı valla. Ben bu anıları yazmaktayken, bir ara "Yakın Ada Uzak Ada Burgazada" belgeseli yapıldı ve tüm adalılar bir araya gelerek izledik. Sevgili Deniz o sırada İstanbul'da olmadığından izleyememişti. Ve de bir gün bana geldi ve CD'yi birlikte izledik. Tabii nice anı tazelendi.

Unutmadıklarımızı, unutamadıklarımızı bir araya topladık, paylaştık. Bir o anlattı, bir ben anlattım, bir güldük, bir ağladık... Şaşırdık ne çok ortak anımız olduğunu gördükçe... Hani aslında bilirsiniz de, tekrarlanınca şaşırırsımz ya, öyle. "Yahu sen bunu nasıl hatırlıyorsun?" veya " Hani bilmem kim vardı ya..." şeklinde cümlelerle kesilen anılar deşildikçe deşilir, aktıkça akar...

Biz de, birlikte o belgeseli izlerken, bazen bir tek resimle, bazen bir tek isimle nerelere gittik. Yanko'yu, evimizi, bahçemizi, teleferiğimizi, sinemalarımızı, oyunlarımızı, keyiflerimizi, çocukluğumuzu hatırladık. Ne sahneler geldi gözümüzün önüne, ne kokular geldi burnumuza...

Ne gariptir insanın şu koku belleği, değil mi? Anılarınız arasından bildik bir kokuyu çekip çıkardığınızda, o kokuyu ilk aldığınızla hatırladığınız zaman arasında kalan yaşanmışlıkların kötü izleri varsa bile hemen siliniverirler.

Bir ara belgeselin, sevgili Dr. Emilio Eden'in babası, bütün çocukların sevgilisi Dr. Riko'dan bahsedilen bölümünü izlerken, "Adanın tek doktoruydu" deyince çocukluk ve gençlik arkadaşım, birlikte nice hayvanlar kurtardığımız eczacı Çetin... "Yaa babam da vardı yahu" diye bağırdı Deniz yanımdan. Evet, o da vardı tabii... Doğrusu ya, atlanmış belgeselde.

Biz sahilde otururken, bildiğimiz, tanıdığımız ve sevdiğimiz tek doktor Dr. Riko'ydu. Sait Faik'in yakın dostu ve doktoru, dünya tatlısı

Dr. Riko Eden. Her sıkıntımızda koşa koşa gider, yüzünü görür görmez de adeta iyileşirdik. O bir hastaya gitmişse eğer, ya sevimli eşinin misafiri olur, ya da şipşirin tahta evinin basamaklarında oturup yolunu gözlerdik. Dünya iyisiydi... Ve de tabii ki o da Yunanistan'a gitti.

Sonra Medeni Bey bahçesindeki evde yaşamaya başlayınca, komşumuz Dr. Selahattin çekmeye başladı biz çocukların derdini... Dr. Selahattin Savaşkan. Benim Selahattin amcam.

Uzuun boylu, güleer yüzlü, kibaar bir adamdı Selahattin amca. Yıllarca belediye hekimiydi adanın. Az mı kahrımızı çekmiştir o bahçede... Zıt pırt düşer, yaralanır, dosdoğru ona koşardık. Bakın şimdi onu hatırlayınca da tendürdiyot kokusu geldi burnuma. Ve onun "Ne yaptın yine kerata?" diyen sesi kulağıma. Ay bir de bahçemizdeki hindi. Galiba burada yine ilgisiz bir parantez açacağım.

Efendim bir ara bize göre dev bir hindi, uzun süre, yani kesilip yenme zamanı gelene kadar dolandı durdu bahçemizde. Saldırgandı da üstelik. Silva'yı kovalayıp yere düşürmüş, tepesine dikilip orasını burasını iyice gagalamıştı bir kere. Korkudan dili tutulmuştu garibimin.

Doğrusu ya, ben de o gün bu gündür en vahşi hayvanlar dahil, hiçbir hayvandan korkmadığım halde hindiden çekinirim biraz. Hindi bu. Sağı solu belli olmaz. Saldırır.

Hindinin bahçemizde dolandığı dönemde bir gün Beco'muz duvardan düşmüş ve başparmağının ucunu koparmıştı. Tabii ki Selahattin amca tedavi etmişti. O büyük katın ikiye bölündüğü yıldı ve biz arka tarafında oturuyorduk ve de tedavi süresince her gece evin yanından dolanıp, diğer tarafa Denizlerin evine pansumana götürmek benim görevimdi. Küçüğüm, ama ablayım ya hesapta...

Ne korkardık ne korkardık... Beco'yla el ele karanlık orman bahçenin içinde yürürken, her an "gulu gulu" ederek karşımıza dikilivere cek diye... Neerden bileceğiz o yaşta, her kümes hayvanı gibi güneş batınca uykuya dalmış olacağmı... Kapattım parantezi.

Eveet... Öyle kibardı ki Selahattin amca... Hafifçe eğilerek selam verirdi hanımlara. Çok da uzun olduğundan zaten neredeyse hep biraz eğik tutardı başını. Uzun boylu insanların genel derdidir bu, bilirim.

Melahat teyzenin şerrinden biraz çekinirdi Selahattin amca. Melahat Hanım... Onun güzeller güzeli eşi. Aşk kıskancı... Sait Faik'le çokça yaptığı içki âlemlerine sık sık ani baskınlar düzenlermiş vak-

tinde. Her seferinde "Ben sana o herifle görüşmeyeceksin demedim mi?" şeklinde başlayan tartışmalar, uzar dururmuş günlerce.

O herif... Yani Sait Faik, ehlikeyf mi ehlikeyf, içkici mi içkici... Bilenler bilir. Selahattin amca da öyle. Engellemeye çalıştıkça Melahat, vazgeçileceğine, değişik değişik yerler keşfediliyor gizlice içmek için.

Adanın tek ve emektar sütçüsü Bulgar Pandeli'nin, yani bizim papu'nun sütçü dükkânında gizlice sürdürdükleri âlem de baskına uğrayınca... Çünkü Melahat teyze, hiç yılmadan dolaşıyor peşlerinde gecelerce... Cennet Yolu'ndaki mezarlıkta içmeye karar veriyorlar sonunda. Oraya bakmak aklına gelmez diye. Gelse de gece vakti mezarlığa girmeye korkar diye.

O mezarlık derseniz; Kınalı'ya bakan bir tepenin üzerinde, herkese: "Ah ben ölünce buraya gömün ne olur..." dedirtecek kadar muhteşem manzaralı, denize nazır bir diyar...

Buruna doğru, en kenarda, bir çift direğin tepesinde; 'denizde elektrik kablosu olduğunu ve demir atmamak gerektiğini' belirten, üzerinde ışıklandırılmış bir çıpa olan bir uyarı levhası var. İşte o ışıklı çıpanın altı, daimi mekânları oluyor Sait Faik, Muvakkar, Reşat Bey (Genco Erkal'ın babası) ve Dr. Selahattin'in...

Bir gece öyle çok içip öyle çok gülüyorlar ki... Gülmekten yuvarlana yuvarlana taa aşağıya, denize düşüyor Sait Faik. Bu dediğim 1946'da... Ben bile doğmamışım daha... Bir Ocak gecesi. Ve o gecenin sonunda 'Mahalle Kahvesi' kitabını "Unutulmaz gecenin anısına" diye imzalayıp Selahattin amcaya hediye ediyor. O pırtıl pırtıl, sararmış kitabı gördüm sonradan. Ciltletmiş Deniz.

Yıllar sonra Dr. Selahattin yaşlanıp hastalandığında, üzerine kondurmak istemese de alıyor bir endişe tek oğul Deniz'i; pat diye ölüverse babası, nereye gömülecek? Çünkü Selahattin amcaya hiç dert değil o konu. O, 'an'ı yaşayan insanlardan... "Beni adada, bir ağacın altına gömüverirsiniz" demiş durmuş da yıllarca, gömülecek küçük bir toprak parçası edinmemiş kendine.

Zamanı gelip de yumunca gözlerini Dr. Selahattin, ada mezarlığında bir yer ayarlamaya çalışıyor Deniz. Bulabilene aşk olsun! Orası bir avuç yer. Tıklım tıklım dolu. Sağa sola koşturmalar, onu bunu aramalar, derken; fırıncı Hüseyin'in yanındaki Polo Hüseyin, o sıralar cami mütevelli heyeti başkanı mı ne... "Sen koy tabuta getir Selahattin amcayı. Ben ayarlarım. Herkes kalkar o yatar." demiş.

Selahattin amcanın naaşı adaya götürülünce, bir de ne görsünler? Mezarlıkta ona ayrılan yer, tek ve son boş nokta olan, o gecelerce âlem yapıp keyif çattıkları ışıklı çıpanın dibi değil mi? Şimdi sen Bercuhi ol, bunu öğren ve de yazmadan dur bakalım...

Daha sonra, Melahat teyzeyi de kaybettik. Kaderin bir şakası gibi, onu da kocasının üstüne, vaktinde fır fır arayıp da bir türlü bulamadığı, o gizli âlem yerine gömdüler.

Böyledir işte ada toprağı... Çeker. Hem de kendine göre bir espri anlayışı vardır... Ağlatırken güldürür. Güldürürken ağlatır. Gel de şimdi sil bakalım bunları belleğinden. Gel de unut.

Denizlerin eviyle uzun binanın birleştiği yerin caddeye bakan tarafında, tek katlı bir müştemilât vardı. Orada Fatoş'la Faruk otururlardı. Fatoş'un annesi babamla aynı fabrikada çalışırdı.

Biz Fatoş'la biraz mesafeli ve o zamana göre biraz entelce bir arkadaşlık konumundaydık. Yani kitap değiş tokuşları falan yapardık. Birlikte resim çizerdik. Ben ta çocukluktan hem iyi resim yapardım hem de iyi bir kitap kurduydum ha...

Uzun binanın, ilk alt katında annemin arkadaşı Ağavni tantik (o da rahmetli), Misak dayday ve oğulları Keğam, Nuran otururlardı. İkisiyle de dostluğumuz sürüyor. İnanılmaz derecede hırçın ve yaramaz olan küçük kardeş Nurhan, şimdi Amerika'da Beyaz Saray'ın yemek sorumlusu. Keğam'la, pek sık olmasa da fırsat buldukça görüşürüz.

O zamanlar, kimi günler diğer çocuklar deli deli koştururken, biz Keğam'la karınca yuvalarını incelerdik. Arada bir arıları kesen, böceklerin bağırsaklarını falan inceleyen ve kesin genetik mühendisi veya cerrah olacak gibi görünen Keğam, ilgisiz bir meslek seçti büyüyünce...

Keğam ve Nurhanların üstünde, Kiveliler otururdu. Abisi Petro bizden epey büyüktü ve bize katiyen yüz vermezdi. Kiveli'yle ben, biz o bahçeden taşındıktan sonra da uzun yıllar arkadaş kaldık.

Çocukluktan genç kızlığa geçişimiz birlikte oldu. Lise çağına kadar, birçok anı paylaştığımız ve hemen hemen hiç kavga etmeden sürdürdüğümüz arkadaşlık, sırdaşlık, Ballidis ailesi Yunanistan'a göçene kadar sürdü.

Ondan sonra da yıllarca mektuplaştık. Adadaki yıllarım ilerledikçe anılarım arasında sık sık yer alacak olan Kivelli Ballidis'le birbirimizin izini kaybettik.

Ben bu anıları yazmaya başladıktan sonra, günlerden bir gün aniden ondan sürpriz bir e-mail alana kadar. "Sen benim çocukluk arkadaşım Bercuk musun?" diyordu. Ee, teknoloji... Kim bilir belki bu kitap bitene kadar görüşebiliriz de... O zaman, arkasına eklerim.

Onların üstünde oturan Keti ve Nino kardeşlerle biz o bahçeye taşınmadan çok önce arkadaş olmuştuk. Genç kızlık yıllarımıza kadar, özellikle Keti'yle arkadaş kaldık. Eh onlar da Yunanistan'a göçtüler tabii. Sonradan Keti'nin Kos Adası'nda bir kafeterya işlettiğini öğrendim.

O yaşlarda bu göçmelerin nedenini bilmez, sevdiğimiz arkadaşların bir bir bizi özlemle bırakıp gitmelerine bir türlü akıl erdiremezdik. Ne çok Rum dosttan ayrıldık o yıllarda...

Orta dairelerde altlı üstlü, biraz tombulca olan Vangelaki ve de çok bilmiş Alkiler otururdu. Vangelaki uslu bir çocuktu. Biraz tombul olduğundan belki, öyle vurdulu kırdılı, koşturmalı oyunlara pek katılmazdı.

Alki ise çok ukala ve sinir bozucuydu. Belki bizden biraz da büyüktü, biraz daha genel kültür sahibi olmalıydı, ki bu bildiklerini her daim sinirimizi bozmak için kullanırdı. Bizden iyi bildiği veya yeni öğrendiği bir şeyi bozuk plak gibi tekrarlar, beni deli ederdi.

Sinirlenip "Sus be" deyince de, her seferinde düğmeye basılmış gibi "Sus değil Marakas" derdi. Bir türlü kafam basmazdı ne ilgisi olduğuna... Ne bilirdim o zamanlar "Sus" ve "Marakas" adlarında iki ünlü gemi olduğunu. O bilirdi ama. Anlayın işte bilmişliğin derecesini.

Ay bir de, bir aralar herkes bir uçurtma sevdasına düşmüştü de Keğam'ın babası kocaman bir uçurtma getirmişti. Keğam da öyle dev uçurtmalara "Mandapola" dendiğini öğrenmiş nasılsa, bu bilgiyle Alki'ye hava atmaya kalktı.

Vay sen misin bunu yapan... Alki hemen bunu da sinir bozma konusu olarak kullandı. Günlerce hiç bıkmadan Keğam'ın arkasından "Keraamm mandapolaası..." diye bağırdı durdu.

Keğam'a çok insan Keram derdi. Eh malum Ermeni isimleri zaten zor gelir herkesin diline, ben kendiminkinden bilirim... bir de içinde yumuşak g varsa, varın tahmin edin ne isimlerin nelere dönüştüğünü...

Ama nedense Hariklia, Ksanthipi, Triandafilos, Hristoforos gibi isimler bile dile kolay gelir, hatta Schwartzeneger'e bile alışılır da Keğam'dı, Giragos'tu, Hayganuş'tu... Bir türlü becerilemez ülkemizde.

Gitgide beter oldu üstelik... Eh Ermenilik kendi başına "tu kaka" bir şey zaten, bir de isimler mi bellenecek... Ben çok çekerim Bercuhi'den... "Adınız?"- "Bercuhi"- "Pardon?" Sinir!

Nerede kalmıştım? Ha, bahçedeki çocukları sayıyordum. Uzun evin en son dairelerinin bahçe katında, Alis yengemin akrabası Arşaluys yayalar otururdu. Sigara hırıltılı, kalın sesi ürkütücüydü. Çekinirdi bahçedeki çocuklar. Ben hariç.

O yaşlardayken bütün yaşlı insanlar pek meftun olurlardı bana. Arşaluys yayaya yaşlı dediysem, ööyle ihtiyar falan değil. Saçları simsiyah boyalı, kaşları rastıklı, eski kaşarlardan... Çoktan ölmüştür tabii...

Oğlu Arto ve gelini Nıvart sık sık İstanbul'da kaldıklarından, genelde yaramaz torunuyla yalnız kalan Arşaluys yaya, torunu Meline'yi uyutur uyutmaz "Bercuuuk!" diye seslenirdi, "Egu ka çocohıs, khahkve mı epem de khımenk..." (Gel be çocuğum, bir kahve pişireyim de içelim) pek de bayılmazdım o yaşlarda kahvenin tadına, ama büyük yerine konulup kahve ve sohbete davet edilmek hoşuma giderdi.

Sonra da beni karşısına alır "Hade indzi ağvor paner mı badme nayim" (Haydi bana güzel bir şeyler anlat bakayım) derdi. Ben bıcır bıcır konuştukça -ta o yaşlardan gevezeydim zaten- keyiflenir, gülümser, arada bir de Ermenice tekerlemeler söylerdi.

Gerçi hep güzel ve komik bir şeylerim olurdu anlatacak, ama ne bilirdim o zamanlar, yaşlar ilerledikçe yalnızlığın büyüdüğünü... Ağırlaştığını... Küçük bir çocukla bile sohbete razı gelindiğini...

Arşaluys yayanın torunu Meline, iki yaşındaydı daha... Kendine Mememuya dediği için herkes onu öyle çağırırdı. Ele avuca sığmazlığının derecesi ne sözle tarif edilebilir ne de yazıyla.

Bir de önüne geleni ısırmak gibi tatsız bir illeti vardı ki... Bahçedeki her çocuk mutlaka en az bir kere Mememuya tarafından ısırılmış ve ciddi yaralar almıştı. Dişlerini bir geçirdi mi yandın. Etini koparma raddesine getirirdi.

Şimdi ukalalık gibi gelecek ama vallahi bir tek beni ısırmazdı. Benimle oynamaya, özellikle de benimle denize girmeye bayılırdı.

Bende de, ta çocukluğumdan beri böyle, miniklerle suda oynaşmak gibi garip bir keyif şekli vardır. Hâlâ bayılırım küçük bir çocukla, hatta bebekle, denize veya banyoya girmeye...

Bu yüzden olacak, aldığım keyif nasıl aksediyorsa onlara, onlar da hep suda herkesten çok bana güven duyarlar. Denize girerken feryat figan ağlayan her çocuk, benimle atıverir kendini suların koynuna. Ben eski hayatlarımdan birinde yunus falandım herhalde. Yunuslarla da yüzmeye bayılır ya insanlar... Laf aramızda neler vermezdim bir yunusla dost olmak için...

Gençlik yıllarımda Adalar Su Sporları Kulübü'nde, bir süre yüzme öğretmenliği yaparak hiç olmazsa bu çocuk yüzdürme keyfimi bir güzel yaşadım doğrusu... Ayrıca, hemen hemen bütün arkadaşlarımın çocuklarına da yüzmeyi ben öğrettim.

Ay, Jönev'in oğlu Karlo'yu hatırladım şimdi... Kendi çocuk dilinde, 'su'ya "taptapu" derdi nedense... Beni denizde yüzerken nerede ve ne şekilde görse, annesiyle sahilde yürürken falan mesela, "Aman, dur, yapma... Tutun şunu..." dememize kalmadan "taptapuuu" diye bağırarak, elbiseleriyle atıverirdi kendini denize, kollarıma... Eminim bunu kendisi hatırlamaz, ama birdenbire karışıverdi hiç unutamadığım anılar arasına, şimdi geçmiş olan gelecekten, biraz daha geçmişe...

Nerede kalmıştım? Ha Mememuya Meline'de... Melinecik de denizde, bacaklarını belime, kollarını boynuma dolar, sahilden bizi izleyen annesinin telâşla, "Aman Bercuk dikkat et kızım, yüzüne çok yaklaştırma, aman ısırıverir şimdi..." feryatları arasında (eh, velet netameli), yanağını yanağıma yapıştırır, ıslak ıslak, tuzlu tuzlu, şapır şupur öperdi inadına...

Çıtı pıtı, mini mini, fındık kurdu Melinecik, benim birkaç mislim, tombul teyze bir kadın oldu büyüyünce... Avustralya'ya göç ettiler onlar da...

Haa... Bir de Madam Froso vardı tam bitişiğimizde, Denizlerin alt katında. Kibar mı kibar Rum asili bir kadıncık. Azıcık süslü, azıcık kokona, güler yüzlü sevecen bir kadın. Bir gün bile şikâyet etmezdi onca çocuğun bitmez tükenmez yaramazlığından, gürültüsünden.

Bir kere de Beco'muz kaybolmuştu, bilmem hangi yaramazlığı ertesinde... Yine ada kazan biz kepçe aramış da bulamamıştık. Kim bilir hangi nedenden yiyeceği muhtemel dayağın korkusundan olacak, Madam Froso'ya sığınmışmış meğer... Çıkmamış ortaya saatlerce. Saklamıştı onu kadıncık, doyurmuş, uyutmuş, sonra da ateş püsküren yengemi sakinleştirerek dayak yemesine engel olmuştu. Ah ne çok ruh rahmet isteyecek kim bilir, ben bu anılara son noktayı koyana kadar...

İLGİNÇ RİTÜELLER

(Adalı dergisinde yayımlanmıştır.)

O büyük bahçedeki anılar anlatmakla bitmez... Ki birbirinden ilginç her biri. Bu kadar çok ve çeşitli aile bir arada yaşayınca, inançlar, gelenekler, alışkanlıklar, ritüeller karışır dururdu birbirine yaz boyu.

O yıllarda İstanbul'da, irmik helvası, koliva, un helvası, aynı duyguyla yenirdi mevlitlerde... ve Asdvadzadzin'de (Üzüm Yortusu) okunmuş üzüm, Kurban Bayramı'nda, kurban eti, yılbaşında, Noel'de, çörek, anuşabur (aşure) Paskalya'da kırmızı yumurta, hamursuz ekmek, Dzağgazart'ta zeytin dalı paylaşılırdı tüm evlerde, komşularca.

Ama o bahçede yaşadığımız yıllardan birinde, yaza denk gelen bir Kurban Bayramı kâbus olmuştu biz çocuklara. Ah... ne ağlamıştık tüm bahçenin çocukları, Müslümanı, Hıristiyanı, Yahudisi, isim taktığımız, elimizle beslediğimiz koyun kesilince Kurban Bayramı'nda... Günlerce yas tutmuş, ağıt yakmış, ağlamaktan hasta olmuştuk hepimiz ve en az bir ay, et yememiştik hiçbirimiz.

Karakolun ordaki evden komşu olduğumuz kunduracı Mehmet Ustalarla hiç bitmedi dostluğumuz ailece, demiştim ya... sık sık görüşürdük... Mehmet Usta, bir de ek iş olarak her gün o orman bahçedeki çiçekli alanları sulardı.

Bizim Vartavar Yortusu, ki kutlanması geleneği Hıristiyanlık öncesinden gelir, Nuh Peygamber'in toprağa ilk ayak bastığında yağan hafif yağmurla gelen yaşam vaadine dayanır ve Hıristiyanlıkla birlikte İsa Mesih'in aydınlanarak suret değiştirmesi yortusuyla birleşmiştir, Temmuz ayına denk gelir.

O gün İsa'nın aydınlanan gül yüzünü temsilen vazolara güller konur ve bereket getirir inancıyla etrafa sular serpilir. Zaman içinde şa-

kaya dönüşen, birbirimizi ıslatmak gibi bir ritüel oluşmuştur.

Nereden aklına esmişse, bir Vartavar günü, Mehmet Usta, hani ıslatmak usüldendir diye, "İyi bayramlaar" diye bağırarak, bir kova dolusu suyu pencereden şaaar diye içeri boşaltmaz mı? Islatmanın da bir boyu olur değil mi? Sel götürmüştü evi, ama gülmekten de ölmüştük valla... Nasıl unuturum?

Üstelik hem sırsıklam etmişti evi, hem de bahşiş beklemişti... hani bayram ya... Koca bir demet taze gülü de ihmal etmemişti ama, nereden öğrenmişse âdeti. Bu da boş laf oldu yine... O zamanlar herkes her âdeti bilirdi.

Hiç garip gelmezdi bize, böyle ritüellerin karışması. Hiç şaşırmazdık, Kurtuluş'ta otururken Noellerde, Müslüman çocukların da bizimle, ellerinde konserve kutusundan yapılma kandiller, kapı kapı dolaşarak, "Hisus dznav yev haydnetsav aavedis... aavedis" (İsa doğdu ve belirdi, müjdeler olsun) tekerlemesini melodisiyle söylemelerine... Ve sonunda "...Haampaveli çıkar papeli" diye bağırarak bahşiş toplamalarına.

Zaten biz de onların bayramlarında, temiz pak giyinip, kapı kapı bayramlaşıp el öpmeye dolaşır, dört yanını düğümlediğimiz mendillerimizi doldururduk şeker, çikolata ve bahşişle...

Zaman zaman, güncel ilgilerimize göre değişen bir şeylere merak sarardık bahçedeki tüm çocuklar ve yeni bir moda akımı gibi, bir heves onları yapardık bir süre. Genelde bizim bahçede doğan bu akımlar, kısa zamanda dalga dalga tüm adaya yayılırdı. Çünkü en kalabalık ada grubu bizim bahçenin grubuydu.

Mesela topaç çevirmek, uçurtma uçurmak, içi boşaltılan küçük ve kelek kavunların, karpuzların üzerlerini surat gibi oyup içlerine mum koyarak fener yapmak, lastik top, yoyo, çatapat, sayta, ok ve su tabancası ile oynanan oyunlar...

Okla oynanan oyunlar hoşuma giderdi... malum, bir erkek Fatma tarafım vardı... çünkü 'Kızılderili'cilik falan olurdu genelde, ben tabii ki kadın reis 'Pembe Şafak' olurdum... Saytayla oynanan oyunlardan ise hiç hoşlanmazdım.

Çünkü bahçedeki ağaçtan toplanan çitlembiklerle kızları rahatsız

etmek veya kuş vurmak şeklindeydi bu oyunlar. Ay saytaların ucuna, taşı ya da çitlembiği daha iyi tutabilmek için küçük bir meşin parçası konur ya, işte o meşin parçasını da kunduracı Mehmet Usta'nın tezgâhından geceleri arakladıkları ayakkabıların dillerini keserek yaparlardı ha... Ne hainlik değil mi?

Kuşları genelde ıskalardı çocuklar tabii, ama binde bir de olsa vurdukları olurdu. O zaman kök söktürürdüm o kuşu vurana. Saytasını çalıp parçalamak bunların en basiti olurdu.

Bir keresinde vurdukları serçe için o kadar büyük olay çıkarmış, o kadar ağlayıp sızlanmıştım ki herkes vicdana gelmişti. Eh söylemesi ayıp, biraz da şerrimden korktuklarından, serçeciğe mecburen, bahçedeki tüm çocukların katıldığı bir cenaze töreni düzenlenmişti.

Serçenin cansız bedenini işlemeli bir mendile sararak (o zamanlar insanlar mendil kullanırlardı), özenle kefenleyip küçük, dikdörtgen, saten bir düğün şekeri kutusuna koymuş ve törenle bahçenin güzel bir köşesinde, bir çam ağacının dibine gömmüştük.

Üzerine ağaç dallarından yaptığımız minik bir haç dikip, ağlayarak başında dua etmiş, mezarına günlerce çiçek koymuştuk. Tabii bahçedeki çocukların çoğu Hıristiyan olduğundan, serçenin de Hıristiyan olmasına itiraz etmek kimsenin aklına gelmemişti.

Hatta yarım yamalak bildiğimiz Ermenice ve Rumca duaları okurken, mal sahibi Ömer Bey'in oğlu Mehmet (ben bu kitabı bitirene kadar o da rahmetli olmuş... ne yazık), Deniz ve Fatoş da bizimle birlikte, ha gayret haç çıkarıp durmuşlardı sırası geldikçe.

Zaten Mehmet'e ben haç çıkarmasını daha önce öğretmiştim. Biraz safça ve ödlekçe bir çocuktu. Ben de ona bir gün, babaannemin öğrettiği gibi, "Bir şeyden korktuğunda üç kere haç çıkarıp, Hisus Kristos (İsa Mesih) dersen korkun geçer" demiştim.

O da sözümü dinleyip her fırsatta aynen uygulardı. Bunu hiç kimse garip karşılamaz, hiç kimse yadırgamazdı. Dinlerimizin farklı olduğu kimsenin aklına gelmezdi.

Biz de ezan sesini her duyduğumuzda haç çıkarıp "Hayr Mer" ('Babamız' duası) söylerdik. Onu da anneannemden öğrenmiştik, ki haç çıkararak namaz kılardı... Ki tehcir görmüştü...

"Hangi dinden olursa olsun insan insandır, Allah'ı birdir. Hangi dilden olursa olsun dua duadır" derdi. Biz ta o yaştan bilirdik Tanrı'nın insanları ayırmadığını, dinlerin de ayırmaması gerektiğini...

Anneannem bazen anlayamadığım duaları, bizim "Hayr Mer"e karıştırarak okurdu. "Bunu neden yapıyorsun?" diye sorduğumuzda,

"İcabı beyle olmuştur" derdi. Biraz daha büyüdüğümde "Kuuvalla muuvalla..." diye yuvarlayıverdiği bazı sözleri uydurduğunu düşünmüş, "Peki sen bu söylediklerini anlıyor musun?" diye sormuştum. "Benim anlamaklığım lüzum değil, Allah anlar" demişti.

Daha sonra ise onun yarım yamalak "Kuuvalla muuvalla..." diye gevelediği şeyin, "Kul Huvallah"la başlayan "İhlâs" suresi olduğunu öğrendiğimde "Yaya sen bunu yanlış söylüyorsun. Madem ısrarla söylüyorsun bari doğrusunu öğren" demiş ve, "Kızım sana niye dert? Eğrisi doğrusuna denk gelir Allah'ın takdiri birdir" cevabını almıştım... Ki felsefesini çoook büyüyünce anladım ancak. Ve çok sonra farkına vardım eskilerin o cahil bilgeliklerinden ne felsefeler çıkabileceğini...

Daha da sonra ise kendi kendime bu kavramı, babaannemin sık sık anlattığı bir öyküye bağladım:

Efendim, Hıristiyanlığın ilk yıllarında, Hazreti İsa köy köy, yöre yöre dolaşıp insanlara, Tanrı'yı anlatıp dua etmeyi öğretiyormuş. Issız tenha yerleri, dağları bayırları bile ihmal etmemekteymiş. Nehrin öte yanında koyunlarını otlatmakta olan çobanı da göz ardı etmemiş tabii.

Bir sandalla nehri geçip karşıya ulaştığında, kendisini görür görmez tanıyan çoban koşup gelince "Ey çoban Allah'a dua eder misin?" diye sormuş. "Ederim efendimiz.", "Peki nasıl edersin?", "Ya Allah deyip üç combalak (takla) atarın" (babaannemin tabiriyle). Hz. İsa bunu duyunca gülmüş ve, "Hiç öyle dua olur mu?" diyerek, ona nasıl dua etmesi, neler söylemesi gerektiğini anlatmış.

Cahil çoban kendisini dikkatle dinleyerek öğrettiklerini tekrarladıktan sonra, onu kutsayarak sandala atlayıp nehre açılmış.

Birkaç dakika sonra, çobanın ta yakından gelen "Efendimiz efendimiz, üçüncü satırdan sonrasını unuttum" diyen sesiyle irkilmiş. Çoban heyecan ve huşu içinde suyun üstünde yürüyerek sandalın yanına kadar gelmişmiş.

Hz. İsa, uzanıp sevgiyle başını okşadığı adama, "Hiç önemli değil, sen ondan sonra üç combalak at, Allah seni anlayacaktır." demiş ve huzur içinde uzaklaşmış.

Ben bu öyküyü bir de Müslüman bir arkadaşımın büyükannesinden Hz. Muhammed'e atfedilerek dinledim. Özündeki kavramı anladım. Yani böyle büyüdük biz.

Biraz kaptırdım galiba... Neredeydim? Haa bahçedeyim hâlâ... Biz o bahçede oldukça tehlikeli oyunlar da oynardık demiş miydim?

Bu tehlikeli oyunların en başında, eski sarnıcın kenarındaki dar duvarda cambaz gibi yürümek gelirdi. Eski sarnıç dediğim, bahçenin

camiye yakın olan tam başlangıç noktasında, üçe beş, veya altı metre çapında, yani dikdörtgen, aşağı yukarı beş altı metre derinliğinde üstü açık, içi boş bir kuyu. Eskiden üstü kapalıymış ve bahçedeki bir dolu sarnıçtan biriymiş.

Öyle bomboş dururdu orada işe yaramaz olunca, dibinde yağmurdan birikmiş bir iki karış balçıklaşmış suda bilumum pislik ve pislik yaratıkları, bunlara ilaveten cam kırıkları, teneke konserve kutuları, ağaç dalları, yosun tutmuş irili ufaklı taşlarla üstü açık bir şekilde. Özel olarak muzırlık yapılmazsa, büyük bir tehlike teşkil etmezdi çocuklar için, çünkü yerle aynı seviyede değildi. Bir yanı bahçe duvarı, üç yanı da setlerle çevriliydi.

Ama biiiz... O duvarları oyun alanı bellemiştik bir kere. Kollarımızı iki yana açarak, cambaz gibi yürürdük o daracık ve üzeri yağrım yuğrum taşlarla kaplı duvarda, gidişli dönüşlü yarın tur, tam tur, çift tur şeklinde belirlenen, tek kişilik, çift kişilik parkurlarla.

Hatta ve hatta, bisikletle bin kat daha tehlikeli olan ekstra parkurlarla... Hani içine bir düşsek itfaiye bile para etmez, 'Akut' falan gerekir çıkarabilmek için... parçalanmak da cabası. Hiç kimse düşmedi Allahtan.

Bir ara da trapeze merak sarmıştık, sanırım Gina Lollobrigida, Tony Curtis ve Burt Lancester'in "Trapez" adlı filminden sonra. Yahu ne filmler gelirdi eskiden ada sinemalarına...

Bir keresinde, o okyanus adalarından birinde geçen, bir volkan patlaması ile ilgili, adım hiç hatırlayamadığım bir filmde, heyecandan bayılmıştım sinemada. Uzun süre denizde yüzerken, ada patlayacak, tepelerden denize lavlar akacak gibi gelmişti bana.

Hani köpekbalıklı filmlerden sonra insan yüzerken hafifçe tedirginlik duyar ya zaman zaman... işte öyle. Ay, filmin adı "Krakatoa"ymış. Kardeşim söyledi. Ekledim.

Her filmden öyle etkilenirdik biz o zamanlar. Hoşumuza giden her filmden sonra, bir süre o filmin konusuyla ilgili oyunlar oynardık. Kızılderili'cilik, askercilik, savaşçılık, Şarlo'culuk, sihirbazcılık, cambazcılık, hırsız-polisçilik... Ve daha neler neler.

Babamın evde sinema oynattığı dönemlerde getirdiği ve her misafir için tekrar tekrar oynattığı Drakula filminden sonra kardeşim yıllar süren, geceleri korkuyla uyanıp koynuma gelme illetine yakalanmıştı. Cahil büyüklerimiz nedenini hiç anlayamamışlardı. Büyüyünce biz tahmin ettik.

Bir filmde de ateşin üstünde yürüyen insanlar vardı da, neredeyse

onu bile denemeye kalkmıştık. Ama "Trapez" filmi oldukça kalıcı bir etki bırakmıştı bizde. Bahçedeki çamlardan birinin yere paralel olan, iki-iki buçuk metre yükseklikteki bir dalına, pek güzel ve de epeyce de sağlam bir trapez kurmuştuk. Uzun süre oyalamıştı bizi. Sıra sıra çıkıp sallanmalı, taklalı numaralar yapardık orada.

Ben ortalıkta kimseler yokken, tek başıma atraksiyonlar yapar, bazen dakikalarca bacaklarımı tahtaya geçirip yarasa gibi başaşağı ööyle asılır dururdum. Ne tehlikeli Tanrım! Annem görse çıldırır. Bi düşsem kafa üstü, beynim dağılırdı valla...

Bazen de saytalı, oklu, mızraklı, taşlı savaş oyunları oynanırdı ki hiç bana göre değil... Ben hemen Kızılderili büyük reis Pembe Şafak kılığına girip savaşa engel olur, herkesi barış çubuğu tüttürmeye çağırırdım. Sinir olurlardı erkekler. Pembe Şafak da çizgi roman Kinova'nın sevgilisiydi, hatırladınız mı yaşıtlarım?

Bir de bahçenin bir yerinde yüksekçe bir göbek yapan, eskiden çiçek tarhı olduğunu sandığım etrafı mor iris çiçekleriyle çevrili bir alan vardı. Orası ıssız ada olurdu. Bizim de açıklarda bir yerde gemimiz batardı.

Sapır sapır denize dökülmüş gibi çığlıklarla kendimizi yerlere atar, sonra yüzer gibi sürünerek nefes nefese o ıssız adaya varırdık. Saatlerce o adada yaşamaya çalışma oyunları oynardık, Robinson gibi. Bazı günler, önceden bir yerlere saklanmış olan yerliler bize aniden saldırırdı.

Çarpışmalar olur, bazılarımız ölürdü. "Sen artık öldün", "Bana ne bana ne geçen sefer de ben öldüm, şimdi de sen öl" gibi komik pazarlıklar falan olurdu. Ama çok eğlenir, en çok da bu oyunu severdik.

Bir de neredeyse tüm ada çocuklarının dönem dönem merak sardığı 'niyet satmak' diye bir kavram vardı. Birkaç yıl öncesine kadar rastladım, hem Burgaz hem Kınalıada sokaklarında. Bir gülümseme yayıldı dudaklarıma, eskilere daldım.

Niyet satmak için, birkaç arkadaş evlerimizden ıvır zıvır şeyler toplar, manavdan aldığımız meyve kasasına dizer, saptadığımız bir fiyata niyet çektirerek satardık. Okunmuş Teksas, Tommiks, Kinova, Pekos-Bill, Red Kit, Tex, Tenten, Zagor gibi kitaplarla, çiklet, çikolata, şeker, düdük, fırıldak gibi ufak tefek oyuncak falan gibi şeyleri, akşama kadar kaldırım kenarına oturup satar, kazandığımız parayı paylaşarak Yanko'ya koşardık.

YANKO

Yanko Mataka, nam-ı diğer Topal Yanko anmadan geçilemeyecek bir adamdı. Her çocuk günde birkaç kez mutlaka Yanko'ya uğrardı. İskelenin tam karşısındaki derme çatma görünen eski tahta evin altında, derme çatma avuç içi kadar bir dükkânı vardı. Ay... Dükkânın kendine has o garip kokusu geliverdi yine burnuma...

Herşeyci'ydi Yanko. Birbiriyle hiç ilgisi olmayan bir yığın şey satardı. Çiklet çikolata, hatta mumlu damla sakızı, bilumum tekel malzemesi, kuruyemiş ve de lâstik top, balon, çın çın çember, topaç dahil, çocukları tepesine üşüştürecek çeşitli güzel oyuncaklar. Tuhafiye ve kırtasiye malzemeleri ve daha akla gelmeyecek bir dolu şey. Dedim ya... Herşeyci'ydi işte.

Nereye sığdırırdı onca şeyi? Nasıl sığdırırdı? Ön cephedeki tahta tezgâhın bir yanı menteşeliydi ve yukarı doğru, bar tezgâhı gibi açılır kapanırdı. Arada bir oturduğu yerden kalkıp dışarıya çıkması gerekirdi, dükkânın dışında sağdan soldan sallanan şeyleri satmak için. Topal bacağı gıcırtılı "çak çak" diye bir metal sesi çıkarırdı yürürken. O yaşta ne bilirdik biz Yanko'nun, madalyaları bile olan bir savaş gazisi olduğunu... O bizim için yalnızca Topal Yanko'ydu işte.

Bir liraya bir dolu şey aldıktan sonra, eğer beş kuruş artarsa leblebi veya ayçiçeği çekirdeği, yüz para artarsa ya kuru lokum veya kara reglis şekeri alırdık.

Yanko'nun "Yuz paralik da kuru lukum vereyim?" veya "Rakes istersin?" (reglis anlamında) diyen sesi hâlâ kulaklarımda. Reglis şekeri iki yanından bükülmüş jelatine sarılı, ağızda eridikçe jöle gibi yumuşayan, yumuşadıkça rengi mora çalan minik haplar şeklinde siyah bir şekerdi. Anason kokardı, sivri bir tadı vardı ve dilimizi boyardı. Anason kokusundan "rakı şekeri" denirdi, ki Yanko'nun dilinde "rakes" olmuştu.

Kuru lokum da, pudra şekerli una bulanmış yerken dişimize yapışan, hani neredeyse takma dişi yerinden sökecek kadar yapışan, sert ve kupkuru bir lokum türüydü. İlle de külâh şeklinde kâğıtlara konurdu.

Yolda yürürken, ağzı dili, dudakları simsiyah olmuş, veya bembeyaz una bulanmış bir çocuğa rastladın mı, Yanko'ya uğramış demekti.

Yanko öğle uykusunda olduğunda dükkâna karısı tombul memeli 'Kirya' (madam) Komeliya bakardı. Ondan alışveriş edebilmek için biraz Rumca bilmek gerekti, çünkü ya Türkçe bilmez, ya da ısrarla konuşmazdı.

Bizim harçlıklarımızı harcamak için daha birçok alternatifimiz vardı. Mesela tost yemek, büyük bir orijinallikti. Türkiye için tost yemek çok yeni bir keyifti o zamanlar. İlk kez yediğimiz günü hatırlıyorum... Ada vapurunu beklerken, ki Galata Köprüsü'nden kalkardı hepsi, köprünün altındaki büfeden, "Bakın şimdi size çok hoş bir şey yedireceğim" diyerek amcam almıştı hepimize. Bayılmıştık.

Tost demek aynı zamanda gazoz içmek demekti bizim için, daha coca cola kanımıza girmemişti. Haşlanmış veya kebap mısır, dondurma, kâğıthelva, leblebi helvası, koshelva, hele hele 'papunun (dedenin) sakalı' dediğimiz pamuk helva.

Ay bayılırdım pamuk helvaya, şimdi olsa yerim valla. Zaten, yaşıma başıma bakmadan, rastladıkça yerim ya... İçinde pembeli beyazlı pufur pufur pamukların uçuştuğu camlı tezgâh ilişti mi gözümüze kimseler tutamazdı bizi.

Buram buram tüterdi yanık şeker kokusu. İnce tahta çubuğu çevire çevire doladıkça pamukları, hepimizin ahbabı pamuk helvacı... "Biraz daha, biraz daha" diye diye tepinirdik karşısında.

Ağzımız, burnumuz, yanaklarımız, ellerimiz yapış yapış olurdu yedikçe. O da ne garip bir zevktir. Tatminsizlikten tatmin olmak gibi bir şey. Kocaman bir lokma ısırırsın, minicik bir tutam kalır ağzında... Sonra da sıra sıra deniz kıyısına koşardık, oramıza buramıza bulaşmış şekerleri temizlemek için. Tabii ki ıslak mendil diye bir kavram yok daha, ama deniz suyu içilecek kadar temiz...

O tertemiz denizde yüzerken bir büyük zevk de mis gibi kokan hormonsuz domatesleri ısıra ısıra yemekti. Suda yüzüstü yayılacak-

sın, domatesi su hizasında tutup, ağzını denizle öpüşür gibi aralayacaksın... Sahi siz hiç denizle öpüştünüz mü? O da başka bir keyiftir ya, neyse... Sonra ağzına dolan deniz suyunun, tuzunu, lokmana katarak ısıracaksın. Ve de birlikte yutacaksın... keyfe bak... Şimdilerde yüzerken denizin suyu ağzımıza girecek diye ödümüz kopuyor pislikten.

İZZETTİN BEY'İN EVİ

Biz çocuklar için çok keyifli, büyükler içinse epey zor olduğunu sandığım, o salkım saçak, çoluklu çocuklu, kalabalıklı yıllardan sonra, yine bir iki aileli ama daha az çocuklu yazlıklar dönemi başladı. Her ailenin kendi başına ev tutacak bütçesi yok daha.

Bu kez, deniz kıyısında tam camiye çıkan yokuşun başındaki, ikişer katlı yan yana dört daireden oluşan İzzettin Bey'in evlerinden biri tutuldu. Artık kuzenlerle birlikte değiliz. İstanbul'daki evde üst kat komşumuz olan Koço amca ve Bercuk tantiklerle paylaşıyoruz evi.

Çok matrak bir çifttiler, ikisi de şimdi rahmetli Bercuk ve Koço. Öyle ilginç tiplerdi ki... Bir arada gördüğünüzde "Allah Allah nasıl evlenmiş bunlar?" diye hayret ederdiniz.

Karamanlı Rumlardan olan Koço amca, miniminnacık, rahmetli Sami Hazinses'e benzer bir adam... Bercuk tantik ise, benim çocukluğumda 'Tombul Teyze' diye karikatür bir çizgi öykü karakteri vardı... Tıpkı o.

"Yürü dedim sana" diyerek, kocasını ensesinden tuttuğu gibi hop diye kaldırıp balkon misali memelerinin üstüne oturtuverirdi. Ya da temizlik falan yaparken, "Çekil ayak altından" diye kucaklayıp büfenin üstüne konduruverirdi.

"İmdaat imdaat, indir beni Verjuuuy (Bercuhi anlamında), indir beni kale (Rumca ayol)" diye yaygara yapar, ortalığı birbirine katardı Koço. Biraz da şakadan tabii, yoksa ufak tefekti ama hiç de Karamürsel sepeti değildi valla. Sinirlendi mi o bir karış boyuyla, enikonu tartaklar, hatta arada pataklardı bile o dev gibi kadını.

Bazı kış geceleri bizimkilerle 51 oynarlardı. Bayılırdım onları izlemeye, çünkü Koço amca sinsi sinsi "Em poko, em poko" (bu sözü İspanyolca 'biraz' demek olan 'un poco' yu yanlış telaffuz ederek 'bi dakka' anlamında kullanırdı) diyerek sürekli kâğıt çalar. Kaybedeceğini anlayınca mızıkçılık yapıp olay çıkarırdı.

Bercuk tantik de bir yandan "Yine mi mızıkçılık yapıyorsun pis 'dırcan' (Ermenilerin Rumlar için kullandıkları argo bir deyim) diyerek, poposunu çimdiklediğinden, canhıraş çığlıklar atardı. Hem çığlık atar hem kaybettiği belli olmasın diye, panikle çırpınır gibi yaparak masadaki kâğıtları karıştırır, oyunu bozardı. Çok gülerdik.

Zaten her halleri komik gelirdi bana. Eğlenceliydi onlarla komşuluk. Yıllarca süren komşuluk ilişkisi, akrabalık kadar yakınlığa dönüştü zamanla ve başka başka, uzak uzak evlerde oturmaya başladıktan sonra da Koço amcanın ölümüne kadar devam etti.

Gümbür gümbür bir sesi olan ve her yemekli toplantıda okuduğu gazellerle iki sokak ötesini bile çınlatan Bercuk tantik, hayatının son birkaç yılında, herkesi hayrete düşüren garip bir evlilik daha yaptı, yalnız ve muhtaç kalmamak adına. Kısa sürdü... İyi mi kötü mü yaptığını anlayamadan da gidiverdi.

Zaten epey karışık ve acılı bir hayat öyküsü vardı onun. Ben çok küçükken anneme, pek dikkatle benden sakınarak, mırıl mırıl anlatmıştı bir gün. Elbette ki çaktırmadan kulak vermiş, ama hiç de akıl erdirememiştim.

Pek küçüktüm daha ve öyküdeki acılar benim 'çokbilmiş'liğimin bile çok üstündeydi. Beynim her birini kayda almadı. Alamadı.

Oyuna dalmış bir görüntü sergileyerek pür dikkat dinlemiştim o anlatırken. Fark etmemişlerdi tabii. Hem onlar nereden bileceklerdi benim, bir gün birdenbire Emriye adında bir kadın çıkageldiğinde, onun Bercuk tantiğin kızı olduğunu öğrendikten sonra nasıl merak kesildiğimi... Nasıl her fısıldaşmaya kulak verdiğimi. Nasıl olurdu da Bercuhi adında bir kadının Emriye adında bir kızı olurdu?

Benim Bercuk tantik, 12 yaşındayken, daha bebeklerle oynarken, hem de daha regl bile olmamışken Müslüman bir adamla zorla evlendirilmişti.

Zorla... Hangi nedenle bilinmez... Dedim ya... Daha çok küçüktüm... Nedenini kurcalasam da kafam basmazdı... Büyüdükten sonra da, ki daha regl olmadan evlenmenin nasıl bir şey olabileceğini ancak anlamıştım, kurcalamak istemedim. Şimdi de istemiyorum.

Biz Ermeniler böyleyiz. Geçmiş acıları kurcalamamaya şartlanmış olarak büyütüldüğümüzden olmalı, kurcalamamayı iyi beceririz. Yok farz edince yok olacaklar sanırız. Gerçi ülkenin genel havasında var bu 'yok sayma' kavramı ya... Bulaşıcıdır da üstelik... Neyse... Yeri değil.

"Kocam işe gidince, gizli gizli bez bebeklerimi çıkarır oynardım"

demişti anneme. Bir yıl sonra, işte o karambolde doğmuş Emriye adı verilen kız. 13 yaşındayken, daha henüz regl olmaya alışamamışken hamileliği öğrenivermiş. Bebekle oynar gibi büyütmüş çocuğunu Bercuhicik. Sonra ne olmuş, nasıl olmuş da ayrılmışlar ve de çocuğundan mahrum edilmiş bilemiyorum.

Yıllar sonra ne olmuş, nasıl olmuş da o çocuk, yani kendisine benzer iri yarı, Emriye adındaki kadın, çat kapı gelip anasının karşısına dikilivermiş, onu da bilemiyorum. Kocasından yakınma, para sıkıntısı gibi bir şeyler çalınmıştı kulağıma, ama ne söylesem yalan olur şimdi.

Bercuk tantik, hayatının bir yerinde, bu yarım porsiyon Karamanlı Rum palikaryası Konstantin, nam-ı diğer Koço ile evlenmiş. Arada bir fart furt edip bozuk şivesi ve gümbür gümbür sesiyle "Bana bak Kosdatiiin susmazsan yırtarım ağzını" diye bağırdığından bilirim aslının Konstantin olduğunu.

Onunla evlenirken, cahil dindarlığıyla ve ancak faş etmiş olmaktan gurur duyduğu fanatik Ermeniliğiyle, "Ben Urum nikâhı yapmam" diye diretmiş. Başarılı da olmuş. Ama gel gör ki garip kader... Son yaşında mecburen yine bir Müslümanla evlenmek zorunda bıraktı onu ve öldüğünde Müslüman mezarlığına gömüldü. Bazen de kendince böyle komik şakalar yapar hayat... Nedeni bilinmez.

Bizimkilerin Bercuk - Koço çiftiyle ortak tuttukları ev iki katlıydı. Alt katta büyükçe bir salon ve yemek odası, üst katta da iki büyük yatak odası ve tuvalet vardı. Evin arkasındaki küçücük, zemini beton olan bahçede bir mutfak ve küçük bir tuvalet vardı. Üst kattaki tuvalet göstermelikti, hep kilitli dururdu.

Halledilmeyen bir taşma sorunu olmalıydı, çünkü hiç kullanılmadığı halde arada bir içerden kötü kokular gelirdi. Biz çocuklar açıp kullanmaya yeltenmeyelim diye "Orada fare var" demişlerdi. Önünden geçerken bile ödümüz kopar, arada bir kulağımızı kapısma dayayıp dinlerdik fare sesi duyacak mıyız diye... duyar gibi de olurduk valla.

Öyle ki bahçedeki tuvalet tek alternatifti. Bir de küçük kurna vardı içinde banyo için, ama sıcak su lüksü ada evlerinde zor bulunurdu o yıllarda. Eh çok sıcaklarda soğuk suyla, serin günlerde ısıtma suyla yıkanırdık biz de.

Geceleri aşağıya inip bahçeye çıkmak zorunda kalmayalım diye, kardeşimle benim için odamıza lazımlık alırdı annem. Ben öyle takıntılı ve titizdim ki asla lazımlığa etmez, çatlasam da sabaha kadar tutardım çişimi. İshal olmak ise ıstırapların en büyüğüydü tabii...

Yağmurlu günlerde, hele de misafir varsa, ki sık sık olurdu, mutfaktan yemek odasına yapılan şemsiyeli servisler, çocukları eğlendirirdi ama büyükleri epey zorlardı herhalde.

Arkaya bakan kocaman yemek odasına bir de divan konmuştu misafirler için. Eskiden ada evlerinde pek sık kullanılırdı divanlar, kanepe yerine. Bir somya, bir şilte, üzerine perdelere uygun fırfırlı bir örtü, birkaç da köşe yastığı atıldı mıydı doluverir, şıklaşıverirdi oturma odaları. Hem de geceleri, bir çarşaf bir pikeyle misafir yatağı oluverirdi o divanlar.

O yıllarda gencecik, çıtıpıtı bir kız olan teyzem, bizde kalmasından en çok hoşlandığım misafirdi. Misafir de sayılmazdı aslında, çünkü kışın zaten bizde kalırdı ama yazları uzun süre ayağını karadan kesmekten pek hoşlanmazdı. Adalılık ruhu yoktu onda. "Benim bir ayağım karada olmalı" diyenlerdendi.

Ancak büyüyünce öğrendim ki gerçek adalı, kendini adada daha güvende hissedendir. Benim gibi... Vapurlar biter, iskelenin ışıkları söner... Evindesin, güvendesin... Tüm ada evindir... Senindir. Bilmem ki... Bu duygu da mı eskilerde kaldı acaba?

Teyzemle kol kola ada sokaklarında salınmak pek hoşuma giderdi. O bana hiç çocukmuşum gibi davranmadığından olacak, kendimi genç kız gibi hisseder, bir parmak boyuma bakmadan delikanlılara göz süzerdim. Teyzem de hoş kadındı, delikanlılar bize baktıkça dört köşe olurdum keyiften.

O eve taşınınca, 'iki kumalar'ın çocuklarıyla biraz daha sıkı fıkı olmuştuk artık. Evlerimiz neredeyse yan yana sayılırdı. Babam hepimizi doldurur tekneye, Heybeli'nin Çamlimanı'na götürürdü yüzmeye. Sonra da dönüşte poyraz patlamamışsa, ada turları yapardık. Kaşık, Heybeli, Burgaz, Büyükada turları... havanın durumuna göre binde bir de Kınalıada'ya veya Sivri'ye...

Medeni Bey'in evindeki ilk çocukluktan gençlik yıllarımıza kadar, babamın ta Kaşıkadası'nın önünden salıverdiği "fii fuu-fii fuu" ıslığı ki "Hazırlanın tekneyle denize çıkıyoruz" demekti, hep keyif ve heyecanla beklediğimiz bir ses olmuştur.

Öyle günlerden birinde, hiç unutamadığım, asla açıklanamayacak oldukça ilginç ve de garip bir olay yaşamıştık. Heybeli'nin açıkların-

dayken arkadaşımız Yeğsapet-Nono, ıslak mayosuyla sandalın kenarında duran naylona sarılı babamın hiç yanından ayırmadığı motor ehliyetinin üzerine oturuyor.

Ehliyet poposuna yapışıyor. Sonra küpeşteye dayandığı bir anda cump diye denize düşüyor. Babam "Aman bir şey düştü, neydi o? Ehliyet miydi? Nasıl düştü, nereye düştü?" deyip deli gibi tornistan edene kadar da, iyice yükselmiş olan poyraz dalgalarıyla sürüklenip gidiyor... Allah bilir nereye?

Zaten sandalı ve motoru konusunda epey titiz, yapı olarak da oldukça kaknem olan babamda küfürün bini bir para... Açtı ağzını yumdu gözünü ki Allah gelse susturamaz. Güzelim motor gezimizi burnumuzdan getirdi diye biz de hep bir ağızdan yüklendik durduk kıza... Yol boyunca zırladı durdu garibim.

"Bir daha sizi sandala bindirenin de... Denize götürenin de..." diye uzayıp gitti bir süre babamın söylenmeleri, sonra da ağzını bıçak açmaz oldu. Bir karış suratla gezdi günlerce.

Biliyorum, ben veya kardeşim yapmış olsaydık o hatayı, bir güzel pataklar rahatlardı. Ama elin kızına, eli kalkamayınca bir türlü dinmek bilmedi öfkesi.

Her duygusu gibi, öfkesi de büyük ve abartılı olurdu babamın, tırsardık... Ama bu kez pek de haksız sayılmazdı bu derece sinirlenmekte. Çünkü, yazın en civcivli günlerinde, üstelik yıllık tatil hakkını kullandığı günlerde İstanbul'a inecek, yeniden ehliyet çıkaracak, gazeteye kayıp ilanı verecek falan filan... Pek hoş bir durum değil yani.

O dönemler bu motor ehliyeti konusu pek ciddiye alınırdı. İkide bir deniz trafik polisi etrafta dolanır, teknelere yanaşıp ehliyet kontrolü yapardı. Babam da o sıcak günlerde, o yıllardan bu yıllara değişmemiş olan resmi evrak takibi işkencesini göze alamadığından, kovalamaca oynayıp durdu bir süre devriyelerle.

Tüm ada evlerinde su kullanımı sınırlıydı o yıllarda. Malum, daha terkos yok, adalara su, gemilerle gelip sarnıçlara dağıtılıyor. Yazın ortasında sarnıçtaki su biterse, su gemisini kovalama, alınan suyun parasını ödeme kiracılara düşerdi. Bu yüzden de elden geldiğince evlerde su israfı yapılmazdı.

Saç boyatan kadınlar bazen, boyalı saçlarla kuaförden çıkıp, önce denizde bir güzel boyalarını akıtıp sonra şampuanla yıkamak için tekrar dönerlerdi. Öyle ki deniz kıyısında oturanlar genelde tuvalete bol bol dökebilmek için denizden kova kova su alırlardı.

Bu önemli görev de babamındı. Her gece yatmadan, iple bağlı kovayı denize sallandırıp su çekerdi. Arka arkaya birkaç kova çekip tuvalete döker, son bir kovayı da yedekler öyle yatardı.

Pek rüzgârlı bir gece, babam yine denizden çektiği birkaç kova suyu tuvalete dökmek suretiyle, malum görevini hiç yakınmadan yerine getirdi. Son bir kova suyu yedeklemek için alıp eve girdi.

Ve girer girmez de "Aman Allahım olamaz!" diye bağırdı. Hepimiz de "Neler oluyor" diye başına üşüştüğümüzde, donmuş kalmış gibiydi. Kovanın içini işaretleyip duruyordu parmağıyla.

Eğilip bakanın gözleri hayretle açılıyordu. Gördükleri şey ne ise kimse elini sokup çıkaramıyordu. Eh lütfen en son biz çocuklara sıra geldiğinde, kovanın içinde garip bir yaratık falan bulacağımızı zanneder olmuştuk.

Doğrusu, hayretler içinde kalmak az gelir. Garip, çok garip, ama gerçek... İster inanın ister inanmayın, kovanın içinde babamın günler önce Heybeli açıklarında denize düşen naylona sarılı ehliyeti vardı.

Onca gün denizde oradan oraya sürüklendikten sonra, tam bizim kapımıza geliyor ve tam bizim kovamıza giriyor. Nasıl açıklanabilir bu olay? Yıllarca anlatıldı bu öykü herkese. Hâlâ anlatılır. Ve de nihayet yazıldı.

Biz o evde bir yaz oturduk. Engin Aktel ve Altan abilerle komşuluk yaptık. Ve o evdeyken başladı annemin, benim adanın tüm hayvanlarıyla sıkı fıkı olmamdan duyduğu endişeler. Her sokağa çıkışımda arkamdan, "Aman kızım her gördüğün hayvanı elleme" diye tembihlemeleri...

Akşamüstü, mecburi öğle uykusu sonrası, harçlık cepte, arkadaşım Kiveli ile iskelede 'peripato' (gezinme) keyfi ve çaktırmadan oğlanlara göz süzmeler arasında hiç unutmadan belli bir sırayla uğradığım hayvanlar vardı. İlki iskeleyle bizim ev arasında, genç ve güzel bir çiftin, pek bayıldığım kurt köpeği Faruk.

Bayılırdım onlara... Hem kendileri güzeldiler hem köpekleri. Eğer evdeyse bir süre sarmaş dolaş olurdum Faruk'la... Canım köpek... O muhteşem hayvanı zehirlediler bir gün. Kurtarmak için çok uğraştılar... Ama hem kulakları sağır oldu, hem belden aşağısı felçli kaldı.

O kadar dayanılmaz bir şeydi ki o heybetli hayvanın öyle yerlerde sürünmesi... onu o halde görmeye tahammül edemedi ve gözyaşları içinde kendi elleriyle vurdu sahibi. Tüm sevenleri ağlamıştı ardından.

Bir sonraki durağım, az ilerdeki tahta evin dükkân üstü katındaki iri buldog Layka. Biraz agresif bir köpekti Layka... Sağı solu belli değil... Çekinirdi çocuklar. Oldukça aksi bir adam olan sahibi de pek başı boş bırakmazdı onu, ne olur ne olmaz diye. Yani köpek de aksi, sahibi de... Sahi, siz hayvanlarla sahiplerinin ne kadar benzeştiklerini fark ettiniz mi? Hem karakter olarak hem de ifade olarak... Etmediyseniz, bir gün benim gözümle bakın...

Genelde pencereden sohbetlerdik Layka'yla. Yüksekçe olan pencereye boyum yetişmezdi, ben de aşağıdan yukarıya boyuna bir şeyler uzatmaya çalışırdım, genelde ilgisiz görünen Layka'nın dikkatini çekmek için.

Bir gün nereden estiyse, elimdeki kâğıt on liralığı dörde katlayıp yukarı doğru atıverdim. Aklım sıra havlamasını sağlayacağım. Sen Layka, o ana kadar ilgisiz ve uyuşuk dur dur, birden bir hamle yap ve on lirayı havada kap. İyi mi? Al başına belayı.

Ben aşağıdan yalvarırım, o ağzında para yukarıdan pis pis sırıtır. Sonunda çaresiz, heyecandan tir tir titreyerek kapıyı çaldım. Ee, on lira bu... kolay vazgeçilir mi? Neler alınır neler... Derdimi anlatıp, paramı geri alana kadar epey azar işitmiştim kaknem sahibinden... Bir daha da bulaşmadım tabii.

Layka'dan sonra, o yıllarda insanları sırtlarında büyük küçük turlara çıkaran en sevdiğim eşek dostlarıma gelirdi sıra. Onlara sıkça, kır bayır dolaşıp topladığım otları, akasya yapraklarını götürürdüm hediye.

Onlarla dostluğum daha önceki yıllara dayanır. İçlerinden bazıları eskiden küfelerle kum, çimento, tuğla gibi inşaat malzemeleri taşırlardı sırtlarında. Yani yük eşeğiydiler. Eski adalılar bilirler, sıkça rastlanan bir görüntüydü sokaklarda, beşerli onarlı sürüler halinde, kalın sopalarla dürtüklene dürtüklene yük taşıyan eşekler. Zavallı eşekler!

Ben o dönemde, görev edinmiştim kendime, o garibanları eşekçi sopasından ve sokak çocuklarının kötü şakalarından korumayı. Köşe başlarında mevzilenir, birden fırlayıp eşekçinin sopasını alır kaçardım.

İşte o kurtarma operasyonlarımdan birinde tanıştığım hamile eşekle ve yavrusuyla öyle sıkı fıkı olmuştum ki (bu dostluğun öyküsünü 'İçimiz Isınsın Biraz' kitabımda anlatmıştım, artık onu da buraya almıyorum), sonradan eşekler yük taşımaktan adam taşımaya terfi edince o ikisi, yani Ateş ve Ceylan, diğerleriyle de ahbap olmama neden olmuşlardı.

Bir kez yanılıp da onlarla ilgilenmeden, yanlarından geçip gittim mi, avaz avaz anırırlardı arkamdan ve rezil ederlerdi beni. Eh o esnada, Kiveli'yle göz süzdüğümüz oğlanlardan biri geçiyorsa yanımızdan utanırdım hafiften.

En kötüsü ise, o anda küçük bir konuşma ortamı yaratılmış da oğlanlar yanımız sıra yürüyorlarken anırmalarıydı. Birkaç kez aynı oğlana denk gelmişse hele ve de "Bu eşekler niye sizi görünce anırıyorlar?" gibi bir soru ile karşılaşmak durumunda kalmışsak çok bozulurduk.

Hele Kiveli yerden yere girer ve sonra mutlaka çatardı bana. Ne de olsa benim yüzümden olurdu bunlar. Ayrıca Kiveli benden biraz daha yatkındı züppeliğe... Ve daha seçiciydi. Benim gibi davulcu, zurnacı demeden önüne gelen yakışıklıya sevdalanmazdı.

O yüzden de mahcubiyeti daha büyük olurdu. Biraz daha ileriki yıllarda, bir gün beni karşısına alıp ciddi ciddi, "Bana bak, bir an önce karar ver artık, ya oğlanlar, ya hayvanlar..." demişti, "böyle devam edersen bir daha yürümeyeceğim yanında, rezil ediyorsun beni." Şimdi pek komik geliyor ama o zamanlar bayağı zor gelmişti seçim yapmak.

Zamanla öğrendim tabii, sevgilerimi birbirine bulaştırmadan gönlümce dağıtmayı. Hiç de zor değilmiş bol bol dağıtmak sevgiyi, ve sandığımızdan daha büyükmüş insan yüreği...

Ne yazık, yaşla öğreniliyormuş ancak, deneyimle... Ne boşa gidiyor gençlik yılları. Çocukluktan öğretilmiyor bize, sevgide cimri olmamak. Hatta aksine, sevgiyi sakınmak tembihleniyor... vermeden almak...

Oysa 'vermek'tir insanı asıl mutlu eden... gönülden vermek... verebilmek.

KALUDİS LASKARİ

Avukat Kaludis Laskari de savaş gazisiydi. Yanko gibi, 'malûl gazi'. Bir eli takmaydı. Savaşta kaybetmiş, tam bileğinden... Madalyaları falan da vardı. Çok küçükken tüm bunlar yüzeysel kavramlardı bizim için... Onların da önemini büyüyünce anladık.

İsmet İnönü'nün avukatıydı Kaludis amca. Ağır bir metalden yapılmış olan takma elini, sürekli bordo deri bir eldivenle gizlerdi. Gözleri sıcak bakan ama ciddi görünüşlü bir adamdı. Çekinirdik azıcık.

İskelenin sol tarafındaki sahilde, kahvelerin arasında iki katlı şirin bir evi vardı. Şimdi Bülent Eczanesi'nin bulunduğu bina. Altında, bir kapısı sahile bir kapısı çarşıya açılan, genelde arka kapısı kullanılan bir temizlemeci dükkânı vardı. Adını unuttuğum Rum bir kadın işletirdi. Yanında bir bacağı tahta bir adam çalışırdı.

Uzun yıllar pek severek oturduk o evde. O evdeyken bitirdim ortaokulu ve liseyi, o evde ilk kez regl oldum, o evdeyken ilk kez öpüştüm, o evde yaşadım en önemli gençlik aşklarımı.

Ne heyecanla koşardım balkona Neil Sadaka'nın "You mean everything to me" şarkısının ıslıkla çalındığını duyar duymaz... Sadece bakışmak için... Ya da daha sonraki yıllarda "Romanza"nın... Ki her gitar çalan genç ne yapar eder öğrenirdi onu... Ne aşklar görmüş, ne aşklara fon müziği oluşturmuştur kim bilir...

14'ümü yeni bitirmiştim ilk kez öpüştüğümde... Günlerce düşünü kurduğum, büyük bir heyecanla beklediğim o ilk öpüş, iğrenç bir anı olarak kaldı içimde bir sonraki yaza kadar. Hiç güzel değildi. Hiç hoşuma gitmemişti.

Ben öyle dudakların iç içe gireceğini, tükürüklerin falan bulaşacağını nereden bilecektim... O zamanlar filmlerdeki öpüşme sahnelerinde, yakın plan detaylar gösterilmezdi ki. Öyle ıslak bir şey olacağını nereden bilecektim... Keşke bilseydim.

Dudaktan öpmek de yanaktan öpmek gibidir, sadece biraz daha uzun sürer sanırdım. Şaşırdım, bozuldum, sinirlendim, korktum ve bırakıp kaçtım. Oysa şimdi hatırladığımda, şükürler olsun ki hiçbir şeyi unutmuyorum, ne kadar güzeldi diyorum. Yumuşaktı, sıcaktı, aşk doluydu... Güzeldi. Ne yazık... ben anlamam gerektiği zamanda anlayamadım güzelliğini.

19 yaşındaydı oğlan... Yani işi biliyor, acemi falan değil. Beni ürkütecek hiçbir şey de yapmadı. Hâlâ sürmekte olan, manyakça titizliğime ters düşecek bir durum da yoktu. Tertemiz bir çocuktu.

Hafif vanilya kokuyordu nefesi ve çikolata tadındaydı öpüşü. Hiç unutmadım. Ama sevmedim. Deli gibi eve koştum ve çamaşır suyuyla sildim dudaklarımı.

Birkaç saniyelik yumuşacık bir öpüşün kötü anısını bir hafta taşıdım, çamaşır suyundan tahriş olmuş, pörtlemiş dudaklarımda... Hamile kaldım diye dertlenmem de cabası... Oysa regl bile olmamıştım daha. Ne çocukluk...

Mösyö Laskari, annemle babamı evlât gibi severdi. Sanırım o yüzden her yaz babamın istediği fiyata verirdi evi bize. Aynı nedenle yıllar sonra, yaşlandığı için, ya da kim bilir ne için, belki de o yıllarda biz çocuklara aksettirilmemeye çalışılan nedenden... Yunanistan'daki yakınlarının yanma taşınmaya karar verdiğinde evi o zamanın parasına göre bile cüzi bir fiyata bize vermek istedi. Küçük bir peşinattan sonra, her yaz kira öder gibi taksit taksit ödeyecekti babam parayı. Ne yazık, birçok insana göre küçük olan o peşinat bile babam için epey büyüktü. Ödeyemedi. O evi alamadık. Onun için hâlâ üzülürüm.

Daha sonra Kaludis amca, yine ucuz sayılabilecek ama babama teklif ettiğinden daha yüksek bir fiyata Eczacı Bülent Beylere sattı o evi.

Öyle sempatik bir evdi ki, her gelen bayılırdı. Alt katta mutfak, konforsuz, kurnalı bir tuvalet, yemek yediğimiz genişçe bir sofa. Tam karşıdaki duvarda, dolap kapağı gibi, minik tahta bir kapı vardı, arkasında da elle çekilen bir su tulumbası. Bilmem kaç yüz kere çekilince tepedeki depo dolardı. Ne kavga ederdik kardeşimle o tulumba eziyeti için... Bazen çok samimi olduğumuz misafirlerin ağırlanmalarına karşılık teşekkür olsun diye tulumba çektikleri bile olurdu.

Tahta merdivenlerle çıkılan üst katta da, annemle babamın akşamları yatak olarak kullandıkları iki divanlı, eski moda büfeli bir salon, iki de minik yatak odası vardı. Eh artık büyümüş olduğumuz için, o iki minik yatak odaları kardeşimle benimdi.

Kardeşimin arka sokağa bakan odasının, iki kapısı vardı. Biri merdiven holüne, biri de salona açılırdı. Yani annemle babamın yattıkları yere... Demek ki annem babam, o yıllarda da bütün yaz birbirlerine hiç dokunmazlarmış... Yani hiç fark etmedik.

Benim minicik odam ise çok özeldi, sahile bakan balkona açılırdı. Nasıl da keyifliydi sıcak yaz gecelerinde yattığım yerden yıldızları görmek, denizin sesini dinlemek. Bazen gün doğarken, denize açılan balıkçı teknelerinin pıt pıt pıt motor seslerine beni erkenden uyandırdıkları için sinir de olsam, İstanbul'a indikten sonra soğuk kış geceleri gözümü her yumduğumda, özlemle beynimin içinde onları duymaya zorlardım kendimi... Hâlâ duyabiliyorum...

Lodos fırtınası olduğunda, dev dalgalar pencerelere kadar gelirdi o yıllarda, sahiller daha o kadar genişletilmemişti. Bir keresinde o kadar büyük bir fırtına olmuştu ki, dalgalar Kaşıkadası'nm kuyruğunu aşmış, tekneler karaya vurmuş, deniz arka sokağa kadar yükselmişti. O yıllarda daha tsunami adını duymamıştık.

Gece boyunca evimizin üstünden geçen dalgalar, gün ağarınca durulmuş, ama sahildeki tüm evlerin alt katlarına sular dolmuştu. Bizim evin kapısı yüksek olduğu için öyle bir derdimiz olmadı, üstelik kapıyı açar açmaz şap diye suya girmek son derece eğlenceli bile geldi bize. Evimiz denizin içinde gibiydi. İnsanlar iki gün şişme botlarla dolaştılar çarşıda... Taa fırına kadar.

On yıldan fazla oturduk biz o evde. Onca yıl boyunca da bir kez bile kilitlemedik kapımızı. Tek olan anahtar gece gündüz kapının üstünde dururdu. Kimse kapıyı çalmaz, çat kapı giriverirlerdi içeri. Evde olmadığımız zamanlar, hatta İstanbul'a indiğimiz zamanlar bile, anahtarı yanımıza almazdık. Dönüşte eve girip bir güzel yerleşmiş misafirler bulduğumuz çok olurdu.

O evde yaşamıştım pavurya istilası kâbusumu... Kapının kilitsiz olmasından gelmişti ya başıma... Ben üst katta uslu uslu otururken, alışverişe çıkmış olan annem bir torba pavurya yollamıştı eve balıkçı Manol'la... Bu olayı da aynen anlatmıştım ilk kitabımda, ama azıcık anmadan edemeyeceğim yine.

Alışverişlerini çoğu zaman öyle yapardı annem. Kasap, bakkal, manav, balıkçı dolaşır, siparişlerini verir ama yüklenip eve taşımazdı. Esnaf aldıklarını eve getirir, kapıyı bile çalmaz, anahtarla açıp girer, torbaları mutfağa bırakıverirdi. Kasabın çırağının, sıcakta bozulmasın diye etleri buzdolabına koyduğu bile olurdu valla...

Ama o malum pavuryalar canlı olduklarından, torbayı öylece bırakmaya gelmezdi. Seslenip haber vermek gerekirdi, ki Manol da öyle yaptı. Beni balkonda görünce "Aman kori mu (kızım) onbes pavurya biraktim asada torbada. Mama dedi, emen koysun tenzerede yoksa katsar epsi" demeyi ihmal etmedi.

Ben de inip annemin genelde pavurya veya ıstakoz haşladığı koca tencereye olduğu gibi koydum torbayı, kapağını kapatıp çıktım yukarıya. Haşlayacak değildim ya... Meğer anam haşlamamı hayal etmişmiş.

Öylece bırakılınca kapağı ittiriverip çıkmışlardı tencereden de evin dört yanına dağılmışlardı tam on beş iri yaratık. Unutur muyum hiç? Annem gelene kadar yukarıda bekleyerek altıma edecek raddeye gelmiştim...

Ne pavurya yerdik ama o yıllarda... Ne özel bir keyifti o... Şimdi tadını bile bilmiyor gençler. Bizlere de bir nostalji konusu daha çıkıyor. Unutulacak şey midir? Geceleri Kalpazan, Punta, Çamakya, İndos kıyıları lüks lambalarıyla ışıl ışıl olurdu pavurya zamanı. Biz bile giderdik bazen babamla ve eski Belediye Başkanı Coşkun Özden'in babası Hüseyin amcayla. Babamla Hüseyin amca Kalpazan açıklarında parakete de atarlardı pavuryaya.

Paraketeyle pavurya yakalamak çok ilginç bir şey. Paraketelerin uçlarına işkembe takılıyor ve dipte yatay hale gelene kadar salıveriliyor. Onlu, yirmili, yüzlü olanları var. Şamandıralarla işaretlenip bırakılan paraketeler zamanı gelince toplanıyor. Toplanması ise ayrı ustalık. Babam anlatırdı. Ben de size babamın ağzından anlatacağım yine.

"Ağır ağır çekeceksin ki hayvan çekildiğini anlamasın. İşkembeyi kıskacına almış olan hayvanı teknedeki su dolu tenekeye yaklaştıracaksın, kalınca bir sopayla sırtına pat diye vuracaksın. O panikleyip kıskacını açınca cump diye düşecek tenekeye..." Kim bilir kaç baba pavurya... On mu, yüz mü?

Valla boyuna ilk kitabımdan alıntılar yapıyorum ama Burgazada'yla doğrudan ilintili olanların tam yerleri geliyor. Sonradan Burgaz'ımı anlatan bir kitap yazacağımı bilseydim onları oraya koymazdım belki de, kim bilir...

Eveet... azıcık daha devam ediyorum.

Bir keresinde, 27 Mayıs sonrası, Yassıada'ya yaklaşmanın yasak olduğu dönemlerde, babamla Hüseyin amca, kaptırıp aşıverince belirlenen sınırı, birden üzerlerine projektörler sıkılmış, tüfekler doğrul-

tulmuş askeri bir motorla karşı karşıya buluyorlar kendilerini... Ödleri şeylerine karışıyor tabii...

Yalvar yakar diller döküp "Ekmek parası" ayağına, salıverilince, önce geri döner gibi yapıyorlar, araç uzaklaşınca da dönüp kaldıkları yerden devam ediyorlar. Yıllar sonra babam bu olayı anlattığında "Ay baba, korkmadınız mı? Ne gereği vardı başınızı derde sokmaya?" deyince ben, "Deli misin kızım? Bir sürü parakete salmışız, bırakacak mıydık? Yüz pavurya çektik o gece" demişti.

Yüz pavurya... Nerdeee şimdi?

Tabii ben bu paraketeleri, anlatılanlardan bilirim. Biz öyle ciddi avlara hiç götürülmezdik. Bizim gördüklerimiz rüzgârsız gecelerde, lüks lambalarıyla kıyı kıyı yapılan avlardı. Zavallı hayvanları ışıkla kandırıp kıyıya çekerler, sonra da tıkır tıkır toplarlardı. Ciddi bir hayvansever olarak üzülürdüm... hele kaynar suya atıldıklarında çıkardıkları o garip ses pek içimi paralardı.

"Eh sen de yeme o zaman" desenize... Yemeden durabilsem? Zaten ben bu deniz ürünlerine dayanabilseydim kesin vejetaryen olurdum. Kırk yıl et yemesem aklıma gelmez amaa... İşte o "ama" var ya? O deniz kokan "ama"...

Sen adada büyü de istiridye, midye, tarak, denizkestanesi, petalinis, pina, karides, kalamar, ahtapot... falan filan sevme bakalım.

Ama nasıl kuruttuk Marmara'yı değil mi? Kimi gençler bu saydıklarımı tatmak bir yana, adını bile duymamış... hele pinanın dev bir midye olduğunu söylediğimde çok şaşırmıştı birkaçı.

Oysa biz Muvakkar abinin motoruyla Sivriada'ya midye yemeye her gittiğimizde az mı katardık ziyafetimize koca koca pinaları...

Muvakkar Bey bize göre ağabey olacak yaşta değildi ama babam ona abi dediği için biz de öyle derdik. Kocaman, mavna tipi kamaralı bir teknesi vardı Muvakkar abinin. Adı Hürriyet'ti. Gümbür gümbür yeri göğü inletirdi güçlü motorunun sesi.

Ön tarafında ucu üçgen demirli bir uzantısı vardı teknenin. Orkinos ya da kılıçbalığı zıpkınlamak için kullanılırdı. İnanılmaz bir keyifti bizim için, o üçgen demire ayağımızı geçirip teknenin en ucuna sırayla oturma izni kopardıktan sonrası. Denizin üstünden uçarak geçiyormuş gibi hissederdik kendimizi.

Bazı özel günlerde doluşurduk tekneye çoluk çocuk, doğru Sivri'ye. Yüzüp eğlenmeye diye giderdik ama midye çıkarıp hemen oracıkta yemekti esas amaç. Annem bile gelirdi bazen. En iri, en etli

midyeler ve dev pinalar Sivri'nin tertemiz sularında bulunurdu.

Annemin yüreğini hoplatarak, sıra sıra dalar ve torba torba, boy boy midye çıkarırdık. İrilerini bir teneke parçasının üzerinde, sahilde yaktığımız ateşe şöyle bir tutar, her biri çıtır çıtır açıldıkça limonu sıkar, anında mideye indirirdik.

Orta boy olanları ki şimdinin irisi olur, teknede bol zeytinyağında kızartır da yerdik. Hem de unsuz munsuz, öyle olduğu gibi. Koca bir kayık tabakta dağ gibi midye olurdu. Bir tepeleme tabak da patates kızartması, bol salata ve bira.

Gözümüze küçük görünenleri de -ki şimdinin orta boylarıdır- torbalarla eve götürürdük annem salma yapsın diye. Salmayı bilir misiniz? İçinde kimi kabuklu kimi kabuksuz midyeler olan, azıcık suluca domatesli bir pilavdır. Annem çok güzel yapardı. Galiba içine azıcık da yenibahar katardı. O salmadan mutlaka Muvakkar abinin payı ayrılırdı.

Birkaç da pina bulduk mu, değmesinlerdi keyfimize... Sahilde suyun içinde ayıklanır, beyaz kısımları ayrılır, ya ızgara yapılır ya da doğranır, çiğ olarak limona yatırılır, midyeler kızarana kadar bekletilirdi. Limon onu yumuşatıp pişirir. Sonra karabiber ekilir, maydanozla süslenir, zeytinyağı geçirilerek kapışılırdı.

Tuza hiç gerek olmaz, içilesi deniz suyunun tuzu ona yeterdi. Kocaman kabukları da paylaşılırdı. Ya meze tabağı olarak kullanılacaklar ya da cilâlanarak gece lambasına dönüşecekler.

Annemle babam, etraftaki kahvelerin masalarını ta bizim kapımızın dibine kadar yaymalarına hiç kızmazlardı. Bazen annem alt katın biraz yüksekçe olan penceresinde oturup kahve müşterileriyle sohbet eder, aşağıdan yukarıya çay-kahve, yukarıdan aşağıya ev yapımı poğaça-kek ikramları gider gelirdi.

Sırtlarını dayayıp oturan insanlar yüzünden, dışa doğru açılan kapımızı açamadığımız zamanlarda bile kızmazlardı. Alışmıştık artık, dışarı çıkmadan önce pencereden bakıp, özür dileyerek oturan insanlardan çıkış izni istemeye... Galiba o yıllarda insanlar gerçekten sinirsizdi.

O yıllarda ada demek keyif demekti, eğlence demekti. Hem de sınıf farkı olmaksızın... Eşit eğlence... Ve de dostluk. Bazı geceler, geç vakitlere kadar şarkılı türkülü sandal gezileri yapılırdı... Kimse geceyarısından sonra, hatta kimi zaman sabahlara kadar süren müzik sesinden şikâyet etmezdi.

Hele mehtap da varsa, keyfe bakın siz. İnsanlar gitarlarla, akordeonlarla sokaklarda şarkılar söyler, ıssız sahiller şenlik ateşleriyle canlanırdı. Hayat öyle habersizce akıp giden bir şey değildi. Somuttu, görülürdü, canlıydı. Her bir anı dolu dolu yaşanırdı.

O yıllarda ada aşk demekti. Özgürlük demekti. Ancak yaz aylarında yaşanabilirdi gençlik aşkları. Kış gelip de okullar açıldı mı her şey biterdi. Yaşanan onca gizli mutluluk kış boyunca ancak şarkılarla anılır, yataklarda düşlenirdi. Uyku ile uyanıklık arası... kimi zaman birkaç damla gözyaşıyla.

O yüzden, ilkbaharlar kavuşma, sonbaharlar ayrılık demekti. O yüzden evlerin havalandırılması, yatakların güneşlendirilmesi, ilk kahvaltılık alışverişleri mutluluk; kapıların kilitlenmesi, kepenklerin indirilmesi, panjurların çekilmesi, sahildeki kedilerin çoğalması hüzün verirdi.

Kapı komşularınız kahveler olunca, sahipleri de dostlarınız oluyor doğal olarak. Sabri'nin kahvesi, Rıza'nın kahvesi... Rıza amca ve Ülker teyze -ki Sait Faik'in yakınıydı- oğulları Ali ve Coşkun her zaman hayatlarımızda oldular. Benden de eskilerin iyi tanıdığı Mehmet Onbaşı'nın oğlu Rıza amca, kahveyi yanında çalışan Hasan'a devredip köşede bir 'herşeyci' dükkânı açtı.

Eskiden o köşenin denize bakan tarafında Savoy Pastanesi, sokağa bakan tarafında da hâlâ can dostum olan Taner'in babası Hüseyin amcanın manav dükkânı vardı. Bir zamanlar Tarık Akan'n manav rolü oynadığı bir filme de mekân olmuştu... Bir film çekimini yakından izlemek ne heyecan verici bir şeydi o günlerde...

Hüseyin amcanın dükkânda çalışan kardeşi, geceleri açık havada, sebze-meyve tezgâhında uyurdu. Horultusu adayı inletirdi, ama kimse şikâyet etmezdi. İkisi de rahmetli şimdi.

Sonradan o zamanlar çırak olan Hasan, (o da rahmetli şimdi) dükkânı çarşının içine taşıdı. Eskiden sütçü Pandeli'nin dükkânının bulunduğu yere... ki hâlâ oradadır. Eski dükkânın yeri ev oldu. Üst katında Ülker teyzeler oturur. Ön taraftaki Savoy Pastanesi'nin yerinde de hâlâ o 'herşeyci' dükkânı var. Oğlu Coşkun bakıyor. Orası neredeyse çocukluğumuzun Yanko'su gibi oldu.

Adanın en lüks restoranı Yordan'dı. İskelenin tam karşısında. Sonradan onarılan, eskiden otel olan, kocaman tarihi tahta binanın altında. Nasıl da cezbederdi beni en tepedeki her yanı camlı 'cihannüma'sı... Kim bilir ne sıcak olurdu, ama o güzelim manzaraya değmez mi? Neyse şimdi zaten adalarda bile her evde klima var.

Biz otel olarak kullanıldığı döneme yetişmedik... Sonradan oda oda kiraya verildiği zamanı bilirim ben... 60'lı yıllarda yaşadığımız büyükçe bir depremden sonra azıcık çarpıldığı söylenir, ama o eski püskü haliyle yıllarca durdu dimdik. Ciddi bir onarım gördükten sonra şimdi artık dairelere bölünmüş durumda. Büyükçe bir apartman gibi oldu yani... Ön taraftaki denize nazır koca balkon da yok artık.

Sahibi Andrea sonraki yıllarda Mehtap Sokak'ta uzun yıllar "Andrea'nın Pansiyonu" diye anılan bir pansiyon işletti. Galiba şimdi otel oldu. Güzelim Burgazada'nın en büyük eksikliği otel olmuştur daima. Şimdilerde bir otel daha açılmış, ama bence yetmez... Bu caanım adaya günü birlik gelip de gece bırakıp gitmek istemeyen öyle çok ki...

Ama Yordan'ın restoranı da pek fiyakalıydı ha. Yüksek tavanlı, duvarlarına yağlıboya Fransız asilzadeleri resmedilmiş, büyük büyük avizeli, duvarları aplikli, asil mi asil bir restoran. Biz çocukluğumuzda ya bir ya iki kere gitmiştik. Babam hiç götürmezdi bizi restoranlara. Bir kere iskelenin solundaki sahilde bulunan İdeal'e, bir kere de şimdiki Teras Kafe'nin yanında bulunan Şafak Restoran'a gitmiştik hepsi o... Zaten başka da yoktu.

Öyle imrenirdik ki biz kardeşimle restoranlara giden arkadaşlarımıza... Bizim evde öyle bir alışkanlık yoktu. Zavallı annem yaz başında adaya ilk taşındığımız günlerde bile, yiyeceğimiz yemeği de hazırlardı önceden.

Haşlanmış tavuk, kuru köfte, börek, haşlanmış yumurta falan gibi şeyler... Öğlen yemeği. Akşam yemeği için de zaten çantalar, valizler, denkler açılıp da yerleşir yerleşmez mutfağa girerdi.

Bir olay da denkler... Ve de emanetçiler. En eskisi Yoakim'di. Çolak Yoakim. Derler ki, balıkçılık yaparken dinamitten kaybetmiş kolunun dirsekten aşağısını. Bir de Aleko. Sonra Arif de emanetçi oldu. Oğulları Kasım, İsmail, Deniz ve kızları... Arif'in eşi ufak tefek bir kadındı, annemle iyi ahbaptı. Deniz büyüyünce pek efendi bir adam oldu. Şimdilerde o da emanetçilik yapıyor. Ama artık kimse yazlığa öyle denklerle gitmiyor. Pek pek valizler, koliler taşınıyor.

Eskiden öyle miydi? Buzdolabı, yataklar, yorganlar, yastıklar hatta tavalar, tencereler bile gider gelirdi. Her emanetçinin kendi hamalları ve denkçileri vardı. Pehlivan'ı hiç unutmam. Dev gibi bir adamdı. Tek başına koca denki pamuk çuvalı gibi kaldırırdı.

Ev hanımları için büyük bir eziyet olan denklerin toplanıp açılması biz çocuklar için büyük bir eğlenceydi. Erkenden kalkar, heyecanla emanetçileri beklerdik. Olay başlayınca da ayaklarımızı toplayıp kanepeye tüner, sabahın köründe evi birbirine katan bu hengâmeyi keyifle seyrederdik kardeşimle.

Buzdolabının rafları çıkarılır içine yorganlara, battaniyelere sarılmış tencereler konurdu. Ki onlar da zaten tek tek sarılmış tabak, çanak ve bardakla dolu olurdu. Yere yayılan hararın üstüne açılan döşeklerin orta yerlerine de tencereler, kutularla erzaklar, elbiseler, ayakkabılar falan konurdu, ama kırılacak şeyler için en uygun yer buzdolabının içiydi. Çünkü denkler motorlara, vapurlara yüklenirken oradan oraya atılırdı, ama buzdolapları pek dikkatle ve sarsmadan taşınırdı.

Mantıklı büyüklükte bir denk tamamlanınca, önce etrafındaki hararlar çuvaldızla dikilir, sonra bir türlü aklımızın ermediği garip ara düğümleri atılan kalın iplerle sıkı sıkı sarılıp bağlanırdı.

Bugün artık yazlığa giden herkesin bütün eşyaları çift. Sanırım emanetçiler, toplu valizler ve ilk taşınmalar için gerekli oluyor.

İSKELE

Burgazada iskelesinin eski hali şimdikine uzaktan yakından benzemez bir şirinlikti. Şimdikinden belki beş kat dar, iki yanı yarısına kadar alçak bir duvar, yarısından sonrası demir parmaklıklı uzun bir geçişten sonra, denizin ortasına kondurulmuş iki katlı bir eve benzeyen iskele binasına varılırdı.

O geçişin yanlarındaki duvara sıra sıra tüneyerek beklenirdi babalar, kocalar ya da İstanbul'dan gelecek misafirler. Akşamüstü iş dönüşü saatlerinde erken gidip yer tutmak gerekirdi ve genelde çekirdek çitlenir, dondurma veya mısır yenirdi beklerken.

Aynı zamanda arkadaşlarla buluşmak, beğenilenlere göz süzmek keyfi de cabası... Bazen babamız geldiğinde mecburen onunla eve dönerdik, bazen de bir saat daha kalabilme izni koparırdık. Yemek için kararlaştırılan saate göre... Çünkü akşam yemeklerinde mutlaka bütün aile bir arada olmalıydı.

Deniz üstündeki iskele binasının, adadan bakılınca sağ tarafında, yani poyraz almayan yanında, altı açık bekleme alanı olan dört sütun üzerine kondurulmuş denize köşe yapan, "Öf keyfe de bak hele" dedirtecek nefis bir balkonu vardı.

Öyle iç geçirirdik ki kardeşimle, biz keşke burada otursaydık diye... Ne zevk olurdu bizim için üç yanı deniz bir evde yaşamak... Yatağımızdan kalkar kalkmaz, hemen pencereden cump diye denize atlamak. Ya da pencereden aşağı oltayı sallayıp balık yakalamak ve hemen oracıkta, balkonda mangala atıp mideye indirmek.

Binanın vapura binilen tarafındaki pencereleri ve balkonu denize sıfırdı. Kapalı bekleme salonunun penceresi de doğrudan denizin üstündeydi. O yıllarda deniz o kadar temizdi ki iskelenin altındaki su camgöbeği rengi pırıl pırıl, şıkır şıkır parlar, dibindeki kum taneleri bile sayılabilirdi.

Çımacı ve de iskele sorumlusu Satı, adanın epey renkli tiplerinden biriydi. Herkesi tanır, herkese geleni gideni de ayrıca tanırdı. Vapurdan çıkarken "Filanca beyler veya hanımlar evde yoklar, falanca yere gittiler bugün" diyebilirdi. Gözü tutmayanları da adaya sokmayabilirdi. O kadar kolay değildi o yıllarda öyle ipini koparanın adalara doluşması. O günlerden kalmış olmalı, kendimizi adada daima güvende hissetme alışkanlığımız.

Benim bir çocuk dergisi resimlendirdiğim yıllarda, tamamladığım resimleri almaya gelen rahmetli Berc Erziyan'ı az mı ektirmiştim Satı'ya... Genelde söz verdiğim günde yetiştiremediğimden tabii...

Önceden tembihlendiği için, "Aa Berc Bey Tatiana'ya mı (benim popüler adım) geldiniz? Ne yazık o bugün Kınalı'ya gitti" der, üstelik "Buyurun oturun size bir çay ikram edeyim" şeklinde oyalayıp, adamcağızı bir sonraki dönüş vapuruna kadar benden uzak tutardı.

Satı'dan sonra gelen adam ki adını hatırlamıyorum, sevimsiz ve azıcık takıntılıydı. Mikrop almaktan çok korkardı. Biz de bilet falan alırken inadına yüzüne yüzüne öksürür, aksırır, sümkürür deli ederdik zavallıyı...

PARADİSOS

Paradisos Gazinosu, tüm adanın en büyük eğlence yeriydi o dönemde. Her yaşta insanın hoşça vakit geçirebileceği muazzam bir bahçe. Cumartesi geceleri, canlı orkestra eşliğinde ne ses sanatçıları geçmiştir o bahçeden. Akordeonist Taki Çenerini, Henny-Vasilaki çifti, Yorgo Vaporidis, Cem Karaca, Mavi Çocuklar ve daha niceleri.

Biz çocukken, yanımızda kahvaltılık yiyecek çıkınlarıyla anneler, babalar, büyükanneler, büyükbabalar, komşular, çoluk çocuk pazar günleri hemen yanı başındaki sahada yapılan basketbol maçlarına gidilirdi önce. Yoldan aşağıda kalan sahanın oturma yeri, yaygılar yayılarak oturulan yamaçlardı.

Kınalı - Burgaz maçları, Fenerbahçe - Galatasaray maçları kadar çekişmeli geçer, çoğu zaman da kavga çıkardı. Kınalılı oyuncuların çoğu Ermeni, Burgazlı oyuncuların çoğu Rum olurdu. Biz Burgazlı Ermeniler, Kınalılı Ermenilere sinir olur, Burgazlı Rumları tutardık daima.

Gazino ve basketbol alanının karşı sırasında, yolun yani Gönüllü Caddesi'nin, Mehtap Sokağa döndüğü noktada, dev gövdeli asırlık bir ağaç vardı, şimdi yok... o ağacın altı, büyükannelerin maç izleyemeyecek kadar küçük olan torunlarıyla yere yaydıkları yaygılarda piknik yapıp oyalayıcı oyunlar oynadıkları yerdi.

Orada çekilmiş iki fotoğrafımız var... unutmam mümkün değil. Birinde biz torunlar, yayam, dedem... Diğerinde onlara ilaveten, halam, eniştem, amcam... Hepsi gittiler.

Maç sonrası, hep beraber gazinoya geçilir, ağaçtan ağaca giden ışıl ışıl ampullerle aydınlatılmış masalarda yemekler yenir, kocaman pistinde (ya da bize kocaman gelen) danslar edilir, geç vakitlere kadar eğlenilirdi.

Cumartesi geceleri gelen sevilen şarkıcıları izlemek içinse erkenden gidilip ön masalarda yer tutulurdu. Cem Karaca gencecik bir delikanlıyken, Paradisos'ta sahneye çıkardı. Elvis Presley'in şarkılarını okur, o yıllarda bize garip gelen kıvrak rock'n-roll ve twist figürleriyle herkesi şaşırtırdı. 'Hot sun shine' şarkısıyla başladığı uzun programını, 'Hound dog' gibi çılgın tempolu rock şarkısıyla bitirirdi.

Yavaş yavaş çocukluktan çıktıkça, cumartesi geceleri aile saadeti şeklindeki eğlenceler bizi kesmez oldu. Pazar öğleden sonraları yapılan, vermutlu, menta likörlü gençlik matinelerine gitme izni koparabilmek için yalvarma ve bütün hafta iyi bir çocuk olma dönemleri başladı.

Uzun kadehlerde bol buzlu, yarı yarıya su katılmış vermut ve menta likörü, bildiğimiz, ailemizden gizli içtiğimiz ve onu içtiğimiz için büyüdük zannettiğimiz baş içkilerimizdi. Wisky'nin tadını bile bilmezdik.

Buzları eridikçe hepten su kesilen tek bir bardak içkiyle, akşama kadar idare eder ve ne çok eğlenirdik... fazlasına iznimiz yoktu, zaten olsa da bir tane daha alacak paramız olmazdı ki... Sonrasında pek pek gazoza fit olurduk. O yıllarda cola mı var?

İşte bizim içimizde hafiften aşk kıpırtılarının başladığı o dönem Marten Yotgantz, Dinçer Erdoğan ve Blue Boys yani Mavi Çocuklar orkestrasının ilk yılları. Marten benim arkadaşımdı, hâlâ da arkadaşım. Gazinoyla sezonluk anlaşma yaparlar, Cuma ve Cumartesi gece programı, Pazar da matine yaparlardı. Cumadan gelirler, Pazar akşama kadar adada kalırlardı.

Gazinonun arkasında, denize doğru inen yamaçta tek odalı bir kulübe vardı. O kadar kişi orada yatarlardı. Pazar akşamı dönerlerken gitarlarını bizim eve bırakırlardı. Ben de bütün hafta onları kutsal emanet gibi saklardım. Doğrusu Kiveli ve ben yakışıklı orkestra elemanlarının hepsiyle de samimi olduğumuz için yaşıtlarımıza pek hava atardık.

Can arkadaşım Marten, Alin adında bir kıza fena halde sevdalıydı. Kız ise, biraz gözü yükseklerde olduğundan onu pek takmazdı. Pek ender buluşurlar ama çokça mektuplaşırlardı. O zamanlar ne cep telefonu mesajlaşması ne msn ne de e-posta var. Mektup var sırf. Mektuplarını da ben götürür getirirdim. Öyle aşk mektuplarını postaya vermekten de korkardık o yıllarda. Annemizin babamızın eline geçebilir, başımıza iş açılabilirdi.

Artık züppelikten midir, sevildiğinden emin olmanın verdiği güvenden midir bilinmez, oğlanın yazdığı ateşli aşk mektuplarına şöyle bir göz atıp bana geri verirdi Alin "Yaa, sen uygun bi cevap yazıver işte..." diyerekten. Ben de yazmaya çocukluktan meraklı... yazılanlara uygun, duygu dolu mektuplarla sevindirirdim sevdalı oğlanı.

Yıllarca canım arkadaşım Marten, "Bu kızı hiç anlamıyorum, ne güzel mektuplar yazıyor, bir araya geldik mi sanki o güzel sözleri yazan o değil" deyip deyip yakınmıştı da bir türlü işin aslını söyleyememiştim kalbi kırılmasın diye. Birkaç yıl öncesine kadar, yani ikimiz de orta yaşlı insanlar olana kadar. Ne kadar da şaşırmıştı, hatta kızmıştı kendine... "Nasıl anlayamadım..." diyerek. Anlasaydı ne olurdu acaba? Bilinmez... Hayat...

Bir ara, onlar profesyonel müzisyenliğe soyunmadan, yani lisedeyken, aynı amatör orkestrada şarkı söylerdik biz Marten'le. Her provaya gittiğim, deli gibi çalıştığım, her konser günü annem tarafından odama kilitlendiğim "Liseler arası orkestralar geçidi" günlerini unutamam... Sonrasında onlar "Mavi Çocuklar" oldular, ben de öğretmen oldum.

Martencim, Mavi Çocuklar furyasından sonra, yirmili yaşlarında Paris'e gidip yerleşti. Ve yıllarca İstanbul'a gelmedi. Birkaç yıl öncesine kadar... Hâlâ oldukça ünlü bir yorumcu. Artık hasret dolu yıllara "son" diyerek sık sık İstanbul'a gelir oldu.

Eh fırsat buldukça görüşüp eski günleri yad etmekten geri durmuyoruz tabii. İşte o nostaljik takılmalar arasında itiraf ettim ona, daha yeni yeni... gençlikteki o ateşli aşk mektuplarını aslında benim yazdığımı... eh bir dolu karışık duygu yaşandı tabii... arada güldüğümüz, belki de hayıflandığımız...

Kiveli, abisi Petro'yla dans pistinde rock'n roll figürleri attırırken, benim kardeşim daha büluğ çağının ilk yıllarında ve çekingenlik döneminin orta yerinde olduğundan o konuda pek şanslı sayılmazdım.

Öyle her gönlünün çektiğiyle de dans edebilmek gibi bir lüksümüz yoktu ne yazık. Slow dans da, o yaşlarda ne zevk verir ki kardeşinle? Ancak sonradan az biraz hızlanıp da slow-rock formuna girince idare etti. Onun için bile dil dökmem gerekirdi.

Grup halinde, eşli olması şart olmayan twist, bossa-nova, sheake, la bamba, dörtlü ça-ça, locomotion ve de azıcık akrobatik beceri gerektiren limbo gibi danslar çıkınca rahat ettim biraz. Gerçi o yıllardaki, az biraz hüzünlü bekleyişlerimin acısını sonradan, yani büyüdükçe dans pistlerinde özel show'lar yaparak bol bol çıkarttık kardeşimle ya, neyse... o yıllar öyle yıllardı işte.

Elvis Presley'le başlayıp, Domenico Modugno ve Adriano Celentano'ya bağlanan o yıllarda, ben orkestranın bas gitaristi Herman'a sevdalanmıştım. Her programda bir kez, Adriano'nun "Mai mai mai piu..." diye başlayan "İmpazzivo per te" şarkısını az buçuk onun sesini taklit ederek söylemesini heyecanla beklerdim.

O sevda da platonik olmaktan bir adım öteye bile gidemeden, tam da o zamanın deyimiyle 'Bana konuşma teklif etmesi'nden kısa bir süre sonra, günün birinde içimde birden bire bitivermişti.

Ben ne bilirdim o zamanlar maymun iştahlının biri olduğumu? Epey uğraşmıştım. Ancak tavlamıştım. Başlar başlamaz da bitirivermiştim. Nedeni yok. O pek de ciddi başlamıştı ya... Kardeşime "kayınço" falan diyordu... Amanın... Evlenmek mi? Hiç işim olmaz...

O kavram mıydı acaba beni tedirgin eden... hani, daha o yaşta her şey bitti gibi hissetmek? Bilemedim. Emin olamadım. Maymun iştahlılığım kesin ama... ondan eminim.

Oysa az mı iç geçirmiştim öncesinde... Az mı hava atmıştım arkadaşlarıma, motosikleti, siyah deri ceketi ve çizmeleriyle, James Dean havalarında, okulun kapısında belirdiği zaman lise yıllarımda... "Benim için geldi" diyerekten... Olacağı kapı önünde üç beş kıkırdaşıp sohbetlemek de olsa.

Ben bu satırları yazarken, geçenlerde aniden bir telefon alıverdim ondan... Bir arkadaşımdan almış numramı... İnanılmaz değil mi? "Ben motosikletli çocuk" der demez telefondaki ses, hemen anlamış ve: "Herman?" deyivermiştim 40 yıl sonra... Ne şaşırmıştım...

Bu kitabı yazarken hep böyle garip rastlantılar oldu. Yunanistan'da yaşıyormuş artık... Nerdeeen nereye... "Görüşelim" dedim, istemedi. "Düş kırıklığına uğrarsın" dedi "bırak anılarındaki gibi kalayım... ben 130 kiloyum şimdi" Yaa... Bu da hayatın garip şakalarından biri olmalı...

Ne diyordum? Haa... maymun iştahlılık... Tabii yaşım ilerledikçe, bu maymun iştahı, aşk meşk durumlarımı aksattığı için, kendi

kendime başka bir taktik geliştirmişim meğer. Ki onu da, yaşım biraz daha ilerlediğinde fark ettim. Kafamda bir kalıp hazırlıyor, sevdalarımı ve sevdalılarımı o kalıba uydurmaya çalışıyormuşum. Hazırladığım resme kendimi inandırıyor, ters geleni görmezden geliyormuşum.

Bunu anlayınca sanki durum değişti mi sanıyorsunuz? Ne gezer... Ben hâlâ, sevdaları kalıplamayı, o kalıplara sevdalanmayı sürdürüyorum. Kimi uyuyor, kimi uymuyor... Ben uysa da seviyorum uymasa da... Düş kırıklıkları da oluyor bolca... Olsun. Ben sevdalanmayı seviyorum.

İNDOS

İtfaiyenin yanından sağa dönüp, sinemanın önünden geçtikten sonra, dik yokuştan dümdüz yukarıya çıkınca İndos'a varılır. Oraya şimdi Turgut Reis deniyor. Ne ilgisi varsa... Zaten Paradisos da Cennet oldu biliyorsunuz. Hadi o, anlam olarak aynı, İndos'la Turgut Reis'in ilgisi ne oluyor bilmem... Hristos tepesi de Bayrak Tepe oldu ya...

Tabii nedeni malum... Eski Rumca isimlerin yerine, az biraz da milliyetçilik çağrıştıran Türkçe isimler belirlendi. Ki adaların hangi yönde bir değişim geçirdiğinin kanıtıdır. Gerçi eskiler bu yeni isimleri hiç kullanmazlar ya, neyse...

İndos tepesinde de Paradisos gibi bir gazino vardı benim çocukluğumda. Son nokta. Ondan sonra orman başlardı. Sonra oraya ev yapıldı. Hatta iki ev... Birinde Ceniler otururdu, hâlâ otururlar mı bilmem... eskiden arkadaştık.

Diğerinde de Cefiler. Cefi Kamhi. Onunla Teras Cafe'de tanışmıştık gençlikte. Yaktığı kibrit üzerime sıçramış, eteğimi yakmıştı. Sonradan çok ahbap olduk. O, efendiler efendisi Dany Ojalvo ve Hilda ne eğlenirdik, bana çocukluğumun İndos'unu çağrıştıran o evde. Hayat ayırıyor yolları, sevgiler kalsa da yüreklerin bir yerinde, ilişkiler bitiyor.

Yıllar sonra ilk kez Agos'ta karşılaştık Cefi'yle... Hrant'ın cenaze gününde... O unutulmaz acıyı paylaşırken, hayretle baktık birbirimizin yüzündeki yılların izine. Ay... Nereden girdi şimdi bu araya? Ne diyordum ben? Ha tamam tamam... Çok uzaklaşmamışım... İndos'tayım.

İndos Gazinosu'nun ayrı bir keyfi vardı. Sabahtan mayolarla gidilir, önce sahile denize inilir, sonra hem evden götürülen hem oradan takviye edilen yemekler yenir, akşama kadar eğlenilirdi.

Adanın o yanı güneye baktığından, lodos olmazsa, rüzgârsız ve denizi sakin olurdu. Mehtap keyfinin en güzeli İndos'ta yaşanırdı. O yüzden mehtaplı günlerde sabah başlayan, deniz faslı ağırlıklı ve öğle yemeği hafif geçiştirilen keyifler, akşam babaların gelmesiyle mehtaplı, müzikli akşam yemeği ile geç saatlere kadar sürerdi.

Gazinonun bulunduğu noktadan hemen sonra başlayan çam ormanları ise, çocukluktan başlayarak, genç kızlık yaşlarımın sonuna kadar en sevdiğim diyar olmuştur daima. Çocukken, resim defterimi ya da kitabımı kolumun altına sıkıştırır, alır başımı giderdim tek başıma. İndos tepesinden öteye, ormanlara...

Çamların arasında, Kumbaroz kayasını gören uçurumun kenarındaki, sırtımı rahatça yamaca yaslayabildiğim, ayaklarımı aşağıya sallandırdığım bir popoluk gizli çukuruma. Resim çizmeye, kitap okumaya ya da boş boş oturup düşlere dalmaya. O zamanlar anlamını bilmediğim, her şeyden 'soyutlanma'ya... Korkusuzca, özgürce.

Kayboluverince ortadan, tahmin ederlerdi yerimi. "Nerede bu?" "İndos'tadır mutlaka." Tahmini diyorum, çünkü İndos bilinirdi ama keşfettiğim, uçurumun başındaki, hiçbir yerden görülmeyen gizli mi gizli doğal koltuk, o tek popoluk özel çukurum bilinmezdi.

Kimse beni aramaya kalkmazdı. "Bırakın, ırı inerse gelir" derdi annem ve orama burama yapışmış otlar, her yanımda çimen ve çam reçinesi lekelerle dönünce eve, tüm sertliğine rağmen, hiç ses çıkarmazdı.

Öyle sakin, öyle uysal, öyle uslu olurdum ki her orman dönüşü, hırçınlık ve haşarılıklarım ayyuka çıktığında kimi zaman annem, " Sen bu aralar hiç İndos'a gitmiyor musun?" derdi.

Uzun yıllar sürdü bu. Genç kızlık dönemimde 'üzerime laf gelmesi'ne bile aldırmazdım. Çünkü gelebilirdi. Onu bilirsiniz değil mi? O zamanlar aşk meşk durumları için de çamlara gidilirdi. Özellikle de İndos'a.

Benim de olmuştur arada İndos çamlarında aşk kaçamaklarım. Herkes ille de oraya gittiği halde hiç de rastlaşmazdık ha... Ama benim İndos çamlık sefalarımın biri kaçamaksa, beşi soyutlanmaktı valla...

Aslında böyle risklere girmek yanlıştı tabii o yaşlarda, çünkü üzerine çam yaprakları yapışmış bir halde her tepeden iniş akla bir tek şey getirirdi... ama ben ipler miydim ki?..

Ah bir keresinde gerçekten bir aşk meşk kaçamağı esnasında, birden babamın sesi çalınmıştı kulağıma da ne yapacağımı şaşırmıştım...

"Hah işte burası" diyordu "ne biçim keşfettim yerini... yavaş yavaş yanaş, ürkütmeyesin kaçar valla..."

Yüreğim ağzıma geldi. Çişim su kesildi korkudan... Düşünebiliyor musunuz? Babam benim yerimi keşfetmiş yakalamaya geliyor birileriyle. Toparlandık, tir tir titreyerek telâşla çalıların arasına sindik. Doğrusunu isterseniz yaşadığım büyük korkuyu çok iyi hatırlıyorum ama valla da billa da o sırada yanımdakinin kim olduğunu hatırlamıyorum. Ne yazık...

Meğer babamın sesi denizden gelirmiş... yani tekneyle bulunduğumuz yerin altmdan geçmekteymiş. Bir zamanlar Burgazada civarında birçok balıkçı, fok gördüğünü iddia ediyordu. En çok da babam.

Dolayısı ile gördüğü foku defalarca izleyip sonunda çift olarak, Kumbaroz kayası yakınında yuvalandıklarını keşfetmiş. Ve de bir arkadaşına orayı gösterme amacıyla, sessizce yaklaşma operasyonu yapmaktaymış.

Şimdi o gün yanımdakinin kim olduğunu hatırlamıyorum ama oradaki ilk aşk meşk kaçamağını kiminle yaptığımı hiç unutmadım. Adını vermeyeceğim tabii. Yaşadığım unutulmaz gençlik aşklarını, anılarım arasından fışkırdıkça, fışkırırlarsa şayet... belki de fışkırmazlar... adlarını kullanmadan yazmaya karar verdim.

Kimiyle yollarımız çoktan ayrılmış. Kimiyle sıkı dostluklar kurmuşuz sonradan. Ama hepimizin kendi hayatları ve özelleri var. Ama olur da onlardan biri bu anıları okur da, çoktan anı olmuş o an'ları benimle birlikte hatırlarsa, emin olmalı ki tüm yaşanan duygular hâlâ sımsıcak durmaktalar ta içimde bir yerlerde.

İndos'taki ilk aşk meşk (bu deyimi de pek severim) maceramda, yani Neil Sedaka'nın "You mean everything to me" şarkısının ıslıkla her çalınışında yüreğim ağzımda balkona koştuğum yaz, ikimiz de son derece acemi olduğumuzdan olmalı, ilk sevişmeye benzer teşebbüsün sonunda, dudaklarım patlayacak gibi şişmiş, yüzümün, boynumun bir yanı mosmor olmuştu.

O dönemlerde, o tepelere genelde ayrı ayrı çıkılır, dönüşte ayrı ayrı inilirdi. Bu meselelerde çoğu zaman durumu kurtarmak için sırdaş bir arkadaşın da yardımı gerekebilirdi. Biri sevgilisiyle çamlar arasında kaybolduktan sonra, diğeri de dönüş saatine kadar ortalıkta dolaşmazdı ki şıracı bozacının şahidi olabilsin. Benim o sıralar sırdaşım elbette ki Kiveli idi.

O gün, pek ateşli sandığım ve şimdi gülerek hatırladığım çarpıcı, çarpıtıcı ve tabii ki sıkı sıkı giyinik olarak ve de boyundan aşağı inmeyerek... bir sevişmenin (!) sonunda, ben heyecan içinde ve çamlara bulanmış bir şekilde tam sözleştiğimiz saatte yokuşun başında belirdiğimde, Kiveli de aşağıdan yukarı doğru yürümeye başladı.

Birbirimize yaklaştıkça Kiveli'de bet beniz attı. Yokuşun ortasında, karşı karşıya geldiğimizde, gözleri dehşetle açılmış, titrek bir sesle "Ne yaptın sen?" diye gevelemişti. " Ben... ben... bir şey yapmadım. Valla kötü bir şey yapmadım." Anlayamıyordum... Olan neydi? Alt tarafı biraz çokça öpüşmüştüm.

Kiveli, başka bir şey söylemeden, yavaşça çantasından küçük, yuvarlak, arkası horozlu aynasını çıkardı ve yüzüme tuttu. Aman Tanrım! Bu da ne? Nasıl bu hale gelmiş yüzüm? Tokat yemiş gibi... Ya boynum? Ona ne olmuş böyle?

Dudaklarım hafifçe sızlıyor ve ne kadar uğraşsam bir türlü bir araya gelemiyor gibi hissediyordum, dışçiden yeni çıkmış gibi... ama böyle bir görüntüyle karşılaşacağım aklıma bile gelmemişti. Ne yapacağız şimdi? Nasıl eve gireceğim ben? Anneme ne diyeceğim? Öldürür beni. Öldürür.

Hemen hırkamı boynuma sardım, mendilimi ağzıma kapattım. Başladık kuzu kuzu sahile doğru inmeye. Bir çare bulmalıyız. Bir çare bulmalıyız. Ne? Ne? Konuşmadan, korku içinde ağlayarak, ayaklarımız geri geri giderek yokuş aşağı inerken Kiveli birden "Buz" dedi "buz bulmalıyız." İyi de, nereden? Nasıl? Hangi bahaneyle?

Kimselerle karşılaşmamaya çalışarak Fulya'ya doğru yürürken, aniden, dondurma almayı akıl ettik. Hiç olmazsa soğuktur. Ben uzakta beklerken Kiveli hemen içeri koşup iki külâh dondurma kapıp geldi. Ondan sonra, sağa sola bakmadan doğru Punta'ya. Punta (Rumca 'uç' anlamında), Burgaz'ın Kınalı'ya bakan ucu... Şimdi ne diyorlar acaba oraya?

Korku içinde tünedik Çamakya'ya yakın bir kayanın tepesine, başladık çift dondurmalı komprese. Pörtlek dudaklarım alev alev, dokunduğu yeri eritiyor... Eriyen dondurmalar, rüzgârın da etkisiyle her yönden akarak üstümüzü başımızı mahvediyor... Şişler ise bana mısın demiyor.

Ah... hava da kararıyor. Artık eve gitmek lazım. Bir de gecikme için zılgıt yemek var. Ne diyeceğim? Allahım, ne diyeceğim? Kuzu kuzu eve doğru giderken yaprak gibi titriyoruz. Kiveli benden beter. Ona göre ne varsa?.. Ama eskiden kanka arkadaşlıklar öyleydi. Birimizin derdi gerçekten diğerimizin de derdiydi.

Biz öpüşmeyi birbirimize öğretmek için az mı temrin yapmıştık vaktinde... İzlediğimiz filmlerdeki öpüşme sahnelerini dikkatle inceler sonra birbirimize gösteririrdik. "Şöyle duracaksın, böyle yapacaksın, başını hafif yan tutacaksın, gözünü kapatacaksın" filan falan diyerek, çizerek, hatta aynaları öperek... Bir gün gerçek anlamda öpüşmek mutluluğuna erişirsek... ki kim bilir kaç yıl heyecanla bekledik... acemi izlenimi bırakmayalım diye. Ne çocukluk...

Ayrıca benim bu kendimce sevişme deneyimim hiç de her fırsatta birbirimize öğretmeye çalıştığımız şeylere benzemiyordu. Neydi bu yahu? Hurdahaş olmuştum. Acemilik işte... Sevişme dediğin şey, sırf öpüşme olursa böyle olur tabii.

Biz o zamanlar acemi sayılmamak için hiç yapmadığımız şeyleri bile yapmış gibi davranırdık. Yetişkin bir kadın olana kadar annemden her türlü aşk ilişkimi gizlemeyi becerdim de, genelde sinsiliği hiç beceremedim.

Kiveliler o yıllarda hâlâ o ilk tanıştığımız zamandan beri oturdukları Medeni Bey evlerinden birinde oturuyorlar. Öyle ki onun evine yaklaşınca ağlaşarak ayrılmak zorunda kaldık. Genelde böyle kritik durumlarda düş gücümle pek kolay yalanlar kıvırırdım ama bu kez, kös kös kapıdan içeri girerken hâlâ aklıma hiçbir şey gelmemişti.

O kadar büyük bir korkuya, o kadar büyük bir paniğe kapıldım ki eve girer girmez, zaptedemez oldum kendimi ve feryat figan, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Annem hemen koşup yanıma geldi.

Ben çaresiz bir teslimiyetle, yüzüme bakar bakmaz anlayacak ve tokadı patlatacak sanırken, öyle büyük bir şefkatle "Ne oldu sana kızım? Neyin var canım? Ah ne oldu yüzüne? Bir yere mi çarptın?" diyerek beni bağrına bastı ki... Anında "Eveet" deyiverdim. Düşünüyorum, düşünüyorum... Nereye çarptım? Nereye? Nereye? "Ağaca çarptım" çıkıverdi ağzımdan. Mucize olmuştu.

Sonrası ise tıkır tıkır çorap söküğü gibi geldi. "Arka sokakta dondurma yiyerek yürüyorduk Kiveli'yle (eh üzerimde dondurma lekeleri var), tam Koço'nun fırınının önündeydik, süratle üzerimize doğru gelen faytonu son anda fark ettik. Atlar mı ürkmüş ne... Hızla dönüp kaldırıma çıkmak isterken, tam kenarda duran ağaca güm diye çarptım yüzümü." Oh! Pek güzel oldu. Pek güzel becerdim.

Ondan sonra anacığım, beni bir güzel yatırdı. Kompresler yaptı. Şişlerime buzlar koydu. Muzır bir şey yapmış olacağımı aklına bile

getirmedi. Kolay yiyebileyim diye püre yaptı. Birazcık vicdan yaptım ama... Ee, kader utansın.

Öyle olunca ben de gece yatağıma girdiğimde, tüm korkularımı geride bırakıp yaşadığım güzel anları düşleyebildim. Yoksa büyük bir hüsran ve ciddi bir pişmanlık kalacaktı dünden güne...

Doğrusu olayın zevk alma boyutu son derece yetersiz. Ama heyecanı unutulacak gibi değil. O büluğ ertesi dönemde bazı şeyler, yapmak gerekir diye yapılıyor galiba... ya da eskiden öyleydi.

Sonradan önemsiz bir şey gibi unutulup gidiyor. Ama Tanrı bana inanılmaz bir bellek vermiş. Yaşadığım her duyguyu bilgisayar gibi kaydeden bir bellek... Ben her duygumu kaydederim, hem de renkleri, ısısı, kokuları, sesleriyle... ve hiç unutmam.

İyi ki öyleyim. O çocuğun kokusunu bile hatırlıyorum mesela... Bir gün bu yazdıklarım kitap olursa, o da bu satırları okursa... kendisini tanıyacak... ama ne kadarını hatırlayacak acaba?

Bir komiklik de Kiveli'nin akşam yemeğinden sonra annesinden izin koparıp heyecan ve merakla bana koştuğunda, ki çaresi yok çünkü telefon yok, onu kapıda yakalayıp, "Aah canım arkadaşım benim, seni çok özlemişim..." diyerek, büyük bir sevgi tezahüratı halinde boynuna sarılarak, olanı biteni kulağına fısıldamamdı. Ne de olsa başarılı senaryomda o da rol alıyordu.

Kiveli'nin titreme nöbeti ikili bir gülme nöbetine dönüştü. Annem şaşkın şaşkın, "Bunda gülecek ne var kızlar?" dedikçe gülmemiz kesileceğine artıyor, kesik kesik "Ah... şey... şey... çarpmamız... şimdi gülüyoruz ama... aslında kötüydü... ama şey... epey de komikti..." gibi bir şeyler geveliyorduk.

Ee, güzel anılar bunlar. Aslında çocukluktan gelen tüm anılar güzeldir. İlk yaşandığında büyük acı vermiş olsa da, büyüdükten sonra gülümseyerek hatırlarız her şeyi. Hele aşk acılarını... kaç kez öleceğimizi sanırız... kaç kez... aşk yüzünden... ama keşke en büyük acımız aşk acısı olsa her zaman.

İndos'ta Orhanların da evi vardı. Önünden denize inilen, eski bir köşk. Ne güzel anılarımız vardır Orhan'la... Hepsini hatırlıyorum ama yazmayacağım buraya... Olur da bir gün bu kitabı okursa, o da neler hatırlayacak benim gibi... Abisi Berktan, kardeşi Ali ve en küçükleri

Canan. Canan'a matematik dersi verirdim. Annesi Nemika Hanım'ı ve özellikle anneannesini çok severdim. Çok güzel aşure yapardı...

"Tatlı yana" derdi bana anneanne. Gençlikteki popüler adım Tatiana'dan esinlenip... Adada çoğu beni Tatiana olarak tanırdı. O isim bana 12 yaşımdayken falan, "Oçi Çornia" (Siyah Gözler) filminden sonra takılmıştı... Gözlerim o filmdeki kız gibi siyah diye kalmıştı üzerimde. Sevmiştim çünkü, benimsemiştim... Bercuhi kadar zorlamıyordu beni. Şimdi artık fark etmiyor.

KALPAZANKAYA

Burgazada'nın Kalpazankaya'sının namı ülke sınırlarını bile aşmıştır. Bir eşi daha olmayan bir keyif mekânıdır. Adayla ilgili bir kitabın, olmazsa olmazıdır. Tüm Burgazlıların Kalpazankaya'da unutulmaz bir anısı mutlaka vardır. Dünyanın en güzel günbatımı oradan izlenir. Mehtabı da güzeldir. Ama epey geç saatlerde, ay ancak iyice yükseldikten sonra o yandan görülebilir. Mehtabın esas şiir yazdıranı, Heybeli'ye bakan yandan izlenir.

Kalpazankaya... Adanın arkasındaki bir tepede, ormanlar içinde, yemek de yenebilen bir kır bahçesi. Tepenin altında bembeyaz çakıl taşlarıyla kaplı, rüzgâr almaz bir koy. En ucunda da, orta yerinde üzerine tırmanılınca görülebilen bir oyuk olan, dev bir kaya. Eskiden o oyuğun hırsızların, kalpazanların zulası olduğu söylenir. Adını oradan almış.

Çocukluğumdan bu güne, Kalpazankaya'ya sabah akşam motorlar gidip gelirler. Her sabah "Kalpazana motooor" sesleriyle çınlar sahil. Bu motorlar, akın akın insanları tüm gün sürecek bir keyfe taşırlar. Akşamüstü sona eren keyiften gerisin geri iskeleye, vapura. Faytonla da gidilebilir oraya, yürüyerek de. Her ikisi de güzeldir.

Ya nevaleyle gider, sahile, kıra, bayıra yayılarak geçirirsin gününü ya da doğru dürüst masalara yerleşip oturarak... Sahile inip denizine girer, sonra çıkıp restoranda yemeğini yersin. Her şekilde de en güzeli günbatımına kalmaktır. Ya da akşamüstü gelir, güneşi batırırken demlenmeye başlar, gece yıldızların altında yemeğini yersin. Sonrasında yürüyerek dönmek en keyiflisidir.

Gençken gitarlarla giderdik. Şarkılar söylerdik, dönüş yolunda da devam eden şarkılar... Şimdi artık müzik çalınıyor. Şarkı söylemeye gerek yok. Kalpazankaya'nın sahibi rahmetli İsmail amca eskiden, hiç tanımadığım kayınpederim İstepan Berberyan'ın köşkünde bahçıvanlık yaparmış.

O zamanlar Berberyan Efendi Atatürk'ün en sevdiği rakılardan biri olan Bilecik Rakısı'nın sahibi. Sonradan bir yangında cayır cayır yanıp kül olan muhteşem köşkü de dillere destan.

Hâlâ sakladığım bir bahçe iskemlesinden ve yarı erimiş birkaç gümüş kaşıktan başka hiçbir şey kurtulamamış o yangından. Enkazın kaldırılması için harcanan para sigortadan alınandan daha çok olunca, dul kayınvalidem Musevi işadamı Mösyö Bali'ye yok pahasına satmak zorunda kalmış onu vaktinde.

Tahta olan üst katlar tamamen yandığından, uzun süre, sağlam kalan tek katı kullandılar. Bahçedeki heykeller ve demir kapının üzerindeki inisiyaller yıllarca korundu. Şimdi artık tamamen farklı bir görünümde...

Gül Baba'nın köşküymüş daha da öncesinde, şimdiki Öğretmen Evi'nin bitişiğindeki köşk. Berberyan Efendi ondan satın almışmış. Öyle denmesinin nedeni de bahçesindeki güllermiş. Üç yüz bilmem kaç çeşit gül varmış o bahçede İsmail amcanın gözü gibi baktığı.

Eşi Kâniye teyzenin elinde büyümüş Arto. Çok severdi. Ben de çok severdim... İsmail amcanın ölümünden sonra yıllarca o işletti Kalpazan'ı... Ne güzel muska börekleri yapardı... Şimdi o da rahmetli.

Sonrasında oğlu Erdoğan devraldı işi... Arkadaşımızdı. Ne yazık... O da rahmetli şimdi. Bilemedi gençliğinin değerini. Süremedi yakışıklılığının sefasını. Fena harcadı kendini.

O zamanın namlı zenginlerinden olan kayınpederim İstepan Berberyan çok sevilip sayılan bir adammış. Vapurdan inip faytona gidene kadar tüm ada esnafı çift sıra dizilirmiş yoluna... Bahşiş dağıta dağıta gidermiş. Biz evlenip de adaya gittiğimiz ilk yaz, eskinin gençleri olan, yaşlı arabacılar anlatmıştı bunları.

Ve İstepan Efendi o çok sevdiği adada ölmüş. Tekneyle İstanbul'a götürülene kadar Aya Yorgi Rum Kilisesi'nde bekletilmiş naaşı. Aynı gün ölen Rum bir papazla aynı tabuta konarak indirilmiş İstanbul'a. Tekne gözden kaybolana kadar uzun uzun çalmış kilisenin çanları. Eşim daha üç yaşındaymış o zaman. İkimiz de bu olayı kayınvalidemin anlattıklarından bilirdik.

Ne çok rahmetle anılacak insan varmış adada Tanrım... Erdoğan'dan bahsedince, gençliğinin değerini bilememiş biri daha geldi aklıma şimdi. Kemal. Apo Kemal. Çocukluk arkadaşımız. Yıllarca fayton kullandı Kemal. Ne çılgın çocuktu... Kumcu Çetin'in kardeşi. Adanın her türlü inşaat işi Çetin'den sorulurdu. Ve de sorulması şarttı.

O da rahmetli oldu. Kız kardeşi başka bir can arkadaşımız dünya efendisi Bahri'yle evlenmişti.

Okula giderken sabahları vapurda bana yer tutardı Bahri. Yol boyunca ne gülerdik... Yıllar sonra ilk kez birkaç yaz önce karşılaştık... koskoca kızını görünce anladım ancak, kaç yıldır görüşemediğimizi.

FIRINCI KOÇO
ve
BAHÇEVAN TASO

Fırıncı Koço eski Burgaz'ın unutulmaz tiplerindendir. Onun gibisi hiçbir adada yoktu. Bir daha da benzeri gelmedi. Onun fırınından alman her şeyin tadı bir başka olurdu.

Kurabiyeler, tatlı tuzlu bisküviler, kekler, küçük büyük sandviçler, poğaçalar, krikrak ve baton saleler, ortası gül veya çilek reçelli, üzeri pudra şekerli ponçikler, kruasanlar, yağlı halkalar ve daha neler neler... ama ille de içi dolu dolu ay çörekleri ve de milföy. Unutulmaz milföy.

Özel olarak önceden siparişle yapardı milföyü. Verdiği saatte gidip alınmalıydı. Taze taze yenmeliydi. Ertesi güne kalsa satmaz, atardı. Onunki gibi bir milföyü bu yaşıma kadar hiçbir yerde yemedim.

Ada evlerinin mutfakları şimdikiler gibi konforlu değildi eskiden. Kimsenin mutfağında fırın falan yoktu. Tüpler ve elektrik ocakları sonradan çıktı. Eskiden herkesin evinde pompalı veya pompasız gaz ocakları vardı.

Fırınlanması gereken yemekler için de ocağın üstünde pişirmeyi mümkün kılan formalar ya da kocaman, yuvarlak, toparlak, komik davul fırınlar vardı. Gerçi benim annem o garip araçlarla kekler, poğaçalar, börekler hatta pastalar yapardı ama onlar küçük çapta şeyler sayılırdı.

Misafir geldiğinde mutlaka Koço'ya tepsi götürülürdü. Koço, küçük bir kâğıda adını yazar, yemeğin orta yerine koyardı. Zamanı geldiğinde herkesin tepsisini o yemekle birlikte kavrulup kararan kâğıtla bulurdu.

Çoğu zaman silinmiş olan yazıyı okumasına bile gerek olmazdı zaten. Çünkü o herkesi tanır ve getirdiği tepsiyi hatırlardı. Ne butlar, ne kâğıt kebapları, ne balıklar, ne börekler geçmiştir Koço'nun fırınından...

Benim asla unutamadığım ve hiçbir yerde benzerini bulamadığım ise onun spesyalitesi olan 'pain d'epice'dir (pen depis okunur). İçinde türlü baharat ama ille de zencefil bulunan, balla tatlandırılmış, koyu renkli sertçe bir kek çeşididir. Öyle özel ve alışılmamış bir tadı vardır ki gelişmiş bir damak zevki gerekir müptelâsı olmak için... Valla benimki çok gelişmiştir.

Pain d'epice'in tadında ve rayihasında eskiyi çağrıştıran garip, gizemli bir hava vardır. Gerçi tarifi buralara Fransa'dan gelmiş, St. Nicola Yortusu'nda bayram pastası olarak yapılırmış oralarda ama geçmişi 10. yüzyıla, ta Mısır'a, Roma'ya, hatta daha da öncesine Çin'e kadar gitmekteymiş. Mi-Kong olarak bilinirmiş Çin'de. Zencefilli kek anlamında... İngiltere'de de gingerbread denirmiş aynı anlamda.

Ay, insan neler öğreniyor merak edince... Ben bunları Koço'nun bana sevdirdiği o çok özel tadın verdiği keyifle, araştırıp öğrenmiştim vaktinde. Şimdi bir çırpıda paylaşıverdim sizinle ama ben saatlerdir iyice "olsa da yesem" modundayım ve kokusu burnumda tütüyor durmadan...

Koço'nun fırınında her şey odun ateşiyle pişerdi ve Koço odunlarını Taso'nun bostanına istiflerdi. Hani sinemanın duvarına bitişik olduğu için üzerine tırmanarak beleş sinemaya girmemizi sağlayan odunlar!

O yüzden Koço'yu düşününce arkasından Taso da geliverir aklıma. Manav ve seyyar satıcı alışverişlerinden ayrı olarak, Taso'nın bostanına gidip sebze ve meyveleri yerinden almak, hatta kimi zaman dalından toplamak gibi bir lüksümüz vardı o eski günlerde.

Çok sonraki yıllarda uzunca bir süre hayvanat bahçesi oldu orası. A.S.S.K.'nin kurucularından Turgut Egemen kendisine hediye edilen bir çift aslan yavrusunu, büyüdükçe ne yapacağını bilemeyince orayı bilmem kaç seneliğine kiralamıştı. Ve de adalarda bir ilki gerçekleştirmiş, küçük çapta bir hayvanat bahçesi kurmuştu orada.

Güzeldi doğrusu... Onun ölümüne kadar farklı bir keyif mekânı olarak kazıldı adalıların belleğine. Sonra dağıldı tabii... Bir ara bir de market açılmıştı orada ama pek iş yapamadı. Şimdilerde de birkaç restoran ve cemevi var o arazide. Böylece Burgaz, içinde hem cami, hem

kilise, hem sinagog, hem de cemevi bulunan tek ada oldu. Neyse, benim konum bostan.

Çıtır çıtır salatalıkları, buram buram kokan canım domatesleri koparır koparır doldururduk filelere annemle. Annem de meraklıydı buna, ben de. Genelde pek hoşlanmazdım annemle alışverişe çıkmaktan, ama Taso'nun bostanına gitmek söz konusu olduğunda, iki elim kanda olsa koştururdum.

Baklaları, bezelyeleri çiğ çiğ yiyiverirdim hemen oracıkta. Domates, salatalık ve yeşil erikleri söylememe gerek yok, siz tahmin edersiniz...

Ben ezelden beri bayılırım çiğ sebze yemeye. Yıllar sonra bir gün Bozcaada'da bir dostumuzun evinin önündeki bakla tarlasının orta yerine oturmuş, çocukluğumu anarak midem ağrıyıncaya kadar çiğ bakla yemiştim. Hem yiyor hem de "Ben Taso'nun bostanındayım şimdiii" diye bağırıyordum. Herkes şaşkın, beni seyrederken anlayışla gülümsüyordu eski Burgazlı kocam. Eh, bilirdi ada nostaljisini... Çok midem ağrıdıydı sonradan ama olsun, büyük keyifti valla.

Böyle tarla, bostan, sebze falan deyince adanın seyyar satıcıları geldi hemen aklıma. Mevsimi geldiğinde enginar satan adam, sele zeytini satan adam, Yalova'dan çıtır çıtır tatlı sivribiber getiren adam... Gözlüklü sıska Yahudi Teo...

Ama durun en iyisi ben çok sevdiğim 'Seyyar satıcı nostaljisi' yazımı da olduğu gibi alıvereyim buraya. Pek yakışacak.

SEYYAR SATICI NOSTALJİSİ

(ADALI dergisinde yayımlanmıştır.)

"Çitçitler pitpitler pipirikleri çilliiyk inniyeliyer" Ne satıyor olabilir bu adam sizce? Hah haa!.. Bilenler anladılar. Çelik iğne ve topluiğne satıyor. Peki, "İppana lastigotiiin" diye bağıran adam? Ben yine bilmeyenler için söyleyeyim: salatalık turşusu satardı vapurlarda. İpana ile lastigotinin ne ilgisi varsa... Ve de tabii bunların salatalık turşusu ile ne ilgisi varsa?..

Şimdi de bir tekerleme ile nostalji yapalım. Aynen şöyleydi: "Pipaarci pahaarci tarçinçi, anasoon, mahlaap, kırmızı pipaar, riğani kiyaakyiik..." Yaşlı baharatçı kadını hatırladınız mı? Peki, tekerlemenin melodisini hatırladınız mı?

Ah keşke bu yazı sesli olabilse de ben de size bir bir taklitlerini yapsam bunların... Kardeşimle birlikte bu konuda ihtisasımız vardır. Her türlü seyyar satıcı bağırtısını aynen taklit edebiliriz. Benim beynim de özel bir kayıt aletiyle tüm sesleri ve resimleri kaydeder ve hiç unutmaz.

"Tiçiçitçiii..." diye bağıran bir tenekeci vardı mesela Kurtuluş'ta. Biz çoook küçükken. Hafif üşütük bir ihtiyardı. Takma dişlerini ağzından taşırarak korkûturdu bizi. Sesi hâlâ kulağımda. Atla, patates soğan satan adamın atının nal sesleri de kulağımda. Paket taşlı sokağımızın taa başındayken, 'klip klap' nal seslerinden geldiğini anlardık, o daha sesini koyverip "Pattes sovaayn" diye bağırmadan.

Sonra, lüks yoğurtçu Ermeni Katolik Mösyö Dimo'nun çıngırağı ve "Nniyaalı kaaymyiaaoo" diyen sesi... Hem çıngırağı hem de feneri vardı Dimo'nun. Çok özeldi onun yoğurdu... Üzeri bir parmak kaymaklı.

Biz redışose bir katta otururduk o zamanlar. Penceresi baklava baklava demir panjurlu. Annemin panjurun arasından uzattığı porselen tabağı, ağzına kadar doldurduktan sonra, süratle yan çevirip bir

santim bile kaydırmadan, demirlerin arasından, büyük bir ustalıkla içeri geçirirdi. Tabak mutfağa gitmeden üzerindeki bir parmak kalınlığındaki kaymağı mideye indiriverirdik kardeşimle.

Lükstü dedim ya, biraz yaşlanınca kendini emekli etmek istedi. Ama müşterileri isyan ettiler. Adamın evine kadar gidip ikna ettiler. O da bir çırak tuttu. Tezgâhını ona taşıtır, kendisi de yanından yürüyüp bağırırdı sadece. Aslında kendisi olduğu gibi devredecekti tezgâhını ama müşterileri ille de onun sesini istediler.

Bir de bozacımız vardı. "İii bouuzaa, Vefaaniindir. İiii bouuzaa, eekş var taat vaar" diye bağıran. Bizim altımızdaki bodrum kata yeni taşınan Madam Roza, deli gibi yukarı koşmuştu, onu ilk duyduğunda. "Adamın biri avaz avaz Roza bağırıyor" diyerek...

Neyse bu kısım, bana özel ekstra nostaljik bir parantezdi. Ben yine adaların ve ada vapurlarının unutulmaz seyyar satıcılarına döneyim.

Kır saçlı, temiz yüzlü, tıknazca bir adam vardı. Selüloit taraklar plastiğe terfi edince peydahlanmıştı ada vapurlarında. Hâlâ sürmekte olan ve "Bakın sayın yolcular..." diye başlayan, "bunu alana, yanında şu da bedava" mantığını ilk o başlatmıştı.

"Vilma tarak fabrikasının reklamını yapıyorum efendim. Şu görmüş olduğunuz taraklar..." derken, elindekini birden yere atar ve "Eyvah bin parça oldu!" diye sözde telaşlanır, sonra gülerek yerdekini alır ve "bizde öyle çıtkırıldım taraklar yok, fabrikası reklâm diye satıyor bunları" diyerek devam eder, sonra aralara birkaç "dava bitmedi" lafı sokuşturarak, uzuun bir tekerleme ile, bir tarak fiyatına, bir torba dolusu, boy boy, şekil şekil tarak, saç fırçası, ayna vs.yi satardı.

Bugün hâlâ vapurlarda öyle bir adam var biliyorsunuz. O da "Bakın sayın yolcular" diye başlıyor söze "ooolmaz böyle şey..." diye devam ediyor ve "Bitti mi? Bitmedi..." diye ekleye ekleye, hatta son yıllarda, "Türkiye bizimle gurur duyuyor" diye abarta abarta, her seferinde farklı, bilumum garip şey satıyor.

Son derece şık, takım elbiseli, tıraşlı, parfümlü, kibar ve de imtiyazlı. Ne kerametse, vapur görevlileri bütün seyyar satıcıları kovalar ama ona ilişmezler. O adam bu işi, vaktinde çıkışta kendisini şoförüyle bir mersedesin beklediği ağzı purolu, yakasında her zaman Atatürk rozeti bulunan adamdan devralmış galiba.

Adam o rozeti, başı belaya girdiğinde silah diye kullanırmış biliyor musunuz? Hemen rozeti yere atıp üstüne basarak kırar, sonra da

karşısındakini "Atatürk rozetimi" parçaladı" diyerek dava edermiş. O yüzden de kimse ona bulaşmazmış. Nasıl ama?

Eskiden vapurlarda birkaç lisan bilen insan bolluğu vardı. O yüzden de hemen hemen her lisanda gazete ve dergi satılırdı. Eski adalılar! Yumun gözlerinizi ve duymaya çalışın, bir balya dolusu gazete ve derginin ağırlığıyla, yana kaykılarak dolaşan o sıskacık adamın sesini.

"Apoyevmatini, Marmara, Jamanak var... Şalom Gavroş..." diye bağıran sesini. "Le Mond, Figaro, İci Paris (İsi Pari) geldi". Hatta "Paris Match (pari maç) var Paris Maaatch" diye bağıran sesini... daha bunlar ne ki?..

Selection (seleksiyon), Salut Les Copins (salü le kopen), Sorissi e canzoni, Bütün Dünya... ve hatta Times bile satardı. Ve de her türlü kaliteli dergiyi. Akıl erdirilecek gibi değildi. O sıskacık adam, her gün omzunda o kilolarca ağırlığı nasıl taşırdı?..

Bir de çengelli iğneyle mavi boncuk satan, ayağının birini sürüyerek yürüyen yaşlı bir kadın vardı hani... Arnavut'tu galiba. Üstü başı tertemizdi. Başında kar gibi beyaz bir tülbent, önünde koca bir önlük, ayağında plastik terlikler...

Hım hım, burundan gelen ince bir sesle "İnnee inne innee..." diye bağırır, tek başına oturan genç bir hanım gördü mü, çengelli iğneye geçirilmiş mavi boncuğu kucağına bırakıverir, "Allah nazardan saklasın, hanım kızım, çok güzelsin, göze gelirsin, al bunu al..." diyerek tavlardı.

İstersen tavlanma da itiraz et bakalım. Rezil ederdi seni. Hele de genç bir çift ilişmeyegörsün gözüne... Yandılar. Ya alacaklar ya rezil olacaklar. Kızın kucağına mavi boncuk düştü mü, oğlanın hiç kaçışı yok. Alacak. Mecbur.

"Yuh sana be, ne cimrisin be, tüh senin kalıbına, güzelim kızı bulmuşsun, bir boncuğu çok görüyorsun, yazıklar olsun be..." diye avaz avaz bağırır bütün dikkatleri üzerlerine çekerdi.

Oğlan yine almamakta ısrar ederse de, kızın kolundan çeker, "Kalk bakayım sen bunun yanından, bu cimriden sana hayır gelmez..." falan derdi. Eh düşünün artık siz o gençlerin durumunu. O yüzden el mahkûm, herkes alırdı. Ah, nur içinde yatsın tatlı çılgın ihtiyarcık.

Burgazada'da bir Muammer amca vardı. İri yarı, boylu boslu, güler yüzlü, altın dişli. Önceleri enginar satardı. Evlere servis. Gelir kapımızın üstünde oturur, enginarları tek tek ayıklayarak, annemin ha-

zırladığı limonlu suya atardı. Daha sonra bir süre karpuz sattı. Sonra taksitle terlik sattı.

En sonunda da çeyizlikler satmaya başladı. Tabii ki taksitle... Çarşaf, nevresim takımı, pike, yatak örtüsü, gecelik, sabahlık takımları filan gibi... Ben annemin ondan aldığı malları hâlâ kullanırım. Bin yıldır sapasağlam!

Herkesi, adıyla sanıyla, sülalesiyle tanırdı. Yaz sonu taksitler bitmeyince, İstanbul'daki evlerine de gitmeye devam ederdi. Müşterileriyle ilişkisini hiç kesmezdi. Aile dostu gibiydi herkesin. Öyle babacan ve iyi kalpliydi ki...

Bütün çocuklar ona bayılırdı. Biz at gibi sırtına binerdik. Bir gün bisikletten düşüp yaralandığımda, eczaneye götürüp yaramı sardırmış, sonra da eve kadar kucağında taşımıştı beni.

Sonra büyüdüm. Sonra evlendim. Muammer amca hep vardı. Yine geldi evime, hatta bana düğün hediyesi bile verdi. Kim bilir daha kimlerin aile dostu Muammer amca, işi bıraktığında tek tek dolaşıp veda etti müşteri dostlarına. Sonra da sessizce hayata veda etti, birçok rahmet duası alarak.

Peki, uzuun yıllar 'Yoyo lastik top' satan adamı hatırladınız mı? Hani elindeki lastik topu yanından geçenin yüzüne yüzüne savururdu. Zaman zaman garip oyuncaklar moda olurdu gençler arasında. Laklak'ı hatırladınız mı? Az mı parmağı kurban etmiştik takırdatırken?

Ay bir de galetacımızdan bahsetmek istiyorum. Hani "Galetaaaa!" diye bağıran... Bu işe Burgazada'da genç bir adam olarak başladı. Öyle kibar, öyle efendidir ki... bilenler anladılar... hani mavi gözlü... hâlâ Burgazada'da çalışır. Her gün aynı vapurla gelir, aynı vapurla döner.

Kınalı'da olduğum yıllarda vapurda rastlaşırdık. Her karşılaştığımızda bana bir şeyler ikram ederdi. Burgaz'dayken de her hafta uğrardı. Hem bekârken annemin evine, hem evlendikten sonra kendi evime.

Bazı günler eve hiç uğramadan, taa karşıdan geçerdi. Sesi hafif gelirdi. O zaman anlardım ki rahmetli kayınvalidem, ben yokken bir şeyler almış ve de parasını vermemiş. Yani borcumuzu hatırlatır gibi kapımızın önünde bağırıyor sanmayalım diye uzaklardan geçerdi. Öyle kibardır işte.

Kınalıada'daki galetacı, hani "Gaalet-taa!" diye bağıran, şişman... Eylülde memleketine gider, o zaman bizim Burgazlı oraya da gelir,

uzun uzun bağırırdı evimin önünde, "Ben geldiiim!" der gibi. Rahmetli annem çok severdi diye onun anısına galeta ve kâğıthelva bırakır babama yıllardır.

Kâğıthelva deyince aklıma geldi. Kınalıada'daki koshelva ve dondurmalı kâğıthelva satan adamı da anmasam haksızlık olur. Pek çağrıştırdı... yıllandı artık o da. "Dondurmalar kosselvalııı...!" diye bağırır. Ya "Pişşşşmaamiyeee..." diye bağıran adam? Bir de terlikçi var. "Tarrlikçiiie... modiel modiel tarrliklier bunlaaar..." diye bağıran...

Ya "Bayrampaşanın bunlaaar..." diye diye eylül sonuna kadar ayıklanmış enginar satan adam? Bahattin. Bütün Kınalıadalı kadınlar tanır onu. Sonra "Kessstaane şikiyeriiie..." sonra çiçekçi var... yaşlı, sıska, kara kuru bir adamdır. İlle de glayöl satar... "Çiçiikçiii, gruuyaar..." diye bağırır.

Epeyce eskidiler bunlar da ama ne de olsa bizim çocukluğumuzdaki seyyarlar kadar değil. Hem biraz da lükse giriyorlar... Valla doğrusunu isterseniz, bu kitap yayınlanana kadar adı geçen yaşayanlardan biri ölüverecek diye de korkuyorum ha.

Ve tabii ki Burgazada'nın Ali Efendi'si... Çocukluğumun dondurmacısı. Onun da yeri var bu seyyar satıcı nostaljisinde ama daha önce uzun uzun anlatmıştım 25 kuruşluk kaymaklı, vişneli tadına doyum olmaz gül şeklindeki dondurmasını. Siz tam şu anda yine yumun gözlerinizi... azıcık şapırdatın dilinizi... şöyle bir yutkunun... bakın nasıl gelecek vişnenin o kendine has mayhoş tadı ve nasıl sulanacak ağzınız...

Nasıl? Dediğim gibi oldu değil mi? İnsan beyni ne ilginç yahu. Nasıl da saklıyor böyle renkleri, sesleri, kokuları, tatları...

Ay, ben artık keseyim bunu. Daha neler var ama bence bu kadar nostalji yeter. Yoksa siz de benim gibi dağılıp hepten toz şeker olacaksınız.

ADALAR NETAMELİDİR

(Bir bölümü ADALI dergisinde yayımlanmıştır.)

Adalar netameli yerlerdir. Efsanesi, hurafesi, batıl inançları, dini mekânları, adak yerleriyle, her ada bir garip diyardır kendine göre. Prens Adaları diye anılsalar da, prenslerin sayfiye yerleri olmaları değil bunun nedeni. Hiçbir prens yok adalarda keyif süren. Oralar hep sürgün yerleri olmuş prenslerin, hatta kimi din adamlarının. Gözlerin oyulduğu, zincirlerin vurulduğu, kellelerin uçurulduğu, ölülerin gömüldüğü acı diyarları...

Acı çektirenler, çekilen acıların yoğunluğundan öyle korkmuşlar ki, zaman içinde silinmeleri mümkün olmayan acı izlerinden, netameli bellemişler tüm bu diyarları sonradan. Kutsal kimlikler giydirilmiş çekenlere... Kim bilir ne çok da haksız çile çekilmiştir arada... Ki çektirenlerin pişmanlıklarıyla tabii ki kutsanmıştır ruhları.

Bu yüzden doğmuştur belki de birçok ada efsanesi. Her adada vardır "Şu duvarı yıkamazsın, şu taşı kaldıramazsın, burayı kazamazsın... Çarpılırsın" hurafeleri, "Şuraya bilmem kim hapsedilmiş, burada bilmem kimin başı kesilmiş... Adak yeridir" efsaneleri. Hatta cin, peri masalları...

Adalara verilen adlardan biri de Cin Adaları'dır bilir miydiniz? Netamelidir her biri demem boşuna değil. Papaz Adaları da denmiş ya zaman zaman... O da dini mekân bolluğundan olmalı. Eh, bu kadar acı çekilen diyarların, gönüllü sabır duacıları da olmalı... Hani her hapishanenin hocası, papazı olur ya...

Bütün bu kanılara, köklü bir tarih araştırması yaparak vardığımı sanmayın. Bunlar kendi yorumlarım. Kulak verdiklerim. Çocukluk anılarımdan bugüne taşıdıklarım. Derlerdi ki ben çocukken; ilk kez ikâmete açıldığında, Burgazada'da yıllarca kazılan her yerden insan kemiği çıkmışmış. Çünkü en çok bu adaya gömülürmüş bu çilekeş ölüler. Burgazada'nın neredeyse tümü mezarlıkmış.

Ne kadar hafif olmalı ki o ölülerin ruhları, böyle ferah, böyle huzur verici bir havası vardır adanın. Sinmemiş acılar her yerine... Hiç gelmez insanın üstüne üstüne... Üzerinde yaşanan mutluluklar zaman içinde bastırmıştır belki de acıları...

Birçok da mezar taşı vardı eskiden orada burada ve de tepelerdeki evlerin bahçelerinde. Kimseye korku vermeyen, sade bir bahçe süsü gibi kabul edilen... Yaşayanlarla haşır neşir olmuş, belki de onların neşesiyle huzur bulan, dost bilinen ruhların mezar taşları.

Bu mezar taşlarından biri de, Aya Nikola'daki evlerinden sonra Hristos tepesinde küçük bir gecekondu yaptırıp oraya taşman kunduracı Mehmet Usta'nın bahçesindeydi. İyi bilirim. Sürmekteydi dostluklar, sık sık yapılan ziyaretler. Daha büyümüştük artık. Kuzenlerimle birlikte dört biz, üç kardeş onlar ve arkadaşlar, bir dolu çocuk ne eğlenirdik o netameli bahçede.

Ne yaramazlıklar yaparlardı kardeşim ve Alaeddin... Mehmet Usta'nın küçük oğlu... Ne hengâmeli olurdu o ekili biçili, tavuklu civcivli bahçede bembeyaz mezar taşının etrafında geçen günlerimiz. Akşama sepet sepet günlük yumurtayla dönerdik eve.

Evet, kocaman, bembeyaz bir mezar taşı vardı bahçelerinde... Yerde, toprakla hemzemin. Belki de dibinde bir lahit vardı da o da kapağıydı bilemem... Yunanca yazılar vardı üzerinde. Pırıl pırıldı ve de tertemizdi her zaman. Hiç kirlenmezdi. Kirlenemezdi. Kirletilemezdi.

Çok uğraşmışlar vaktinde, bahçeyi ekip biçerken, oradan kaldırabilmek için onu. Ne de olsa evinin bahçesinde bir mezar taşı bulunması pek hoş gelmez insana. Ama ne yapmışlarsa nafile. Bir türlü yerinden kıpırdatamamışlar. Eh, bakmışlar ki yerinden kalkmıyor bari üzerini toprakla örtelim demişler.

Ama o da boş çaba olmuş. Ne kadar çok toprakla örterlerse örtsünler, ertesi sabah yine pırıl pırıl, tertemiz bulurlarmış onu, yeni yıkanmış gibi ve yerli yerinde. Çaresiz kanıksamışlar varlığını.

Bu konuda ben onların yalancısıyım. Bunları anlatılanlardan biliyorum. Hatta çok sonra birgün Alaeddin'den o yerinden kımıldatılamayan taşın bazen kendiliğinden kımıldadığını bile duydum... Ama gözümle görüp tanık olduğum şeyi yeminle anlatabilirim burada. Ortalıkta serbestçe dolaşan tavuklara, civcivlere yem vermeyi pek severdik kardeşimle ve sık sık da yapardık bunu.

Arada sırada ısrarla o mezar taşının üstüne serperdik yemleri. Tavuklar hiçbirine ilişmezlerdi... Taşın üzerine çıkmazdı hiçbiri. Etra-

fından dolaşır ve o yemlere uzanmazlardı bile. Söylemeye gerek yok, tabii ki ertesi gün yine pırıl pırıl tertemiz bulurlarmış taşı. Bazı geceler oradan garip bir ışığın yükseldiği de söylenirdi ya... Artık onun aslını hiç bilemem. İşte böyle.

Ay'Yani Kilisesi'nin mermer antresinde bir delik vardır, üzeri mazgallı demir kapaklı. Oradan içeriye ekmek ve su indirilirmiş, altında bulunan ve başka girişi olmayan hücreye. Oradaki mahkûm, ki bir din adamıymış...

Onun da ruhu kutsanmış olmalı ki, sonradan girişin sol tarafına, oraya inen bir merdiven yapılmış ve adak yeri olmuş o kör karanlık nemli hücre. Şimdi elektriği de var.

Kilisenin arkasına düşen ayazma da oldukça netamelidir benim bildiğim... Derler ki bazı geceler, oradan da garip bir ışık yükselirmiş nedensiz. Sahildeki dar sokaktan çıkınca sola dönülür... Öyle daracık olan ve "Dar Sokak" diye anılan bir sokak da başka hiçbir adada yoktur herhalde.

Azıcık ileride hemen dikkati çeker renkli camlardan yapılmış köşeli damı. Kaç kere girmek istedim bu yetişkin yaşımda, hep kilitli buldum kapısını. Güvenlik içinmiş. Eskiden adalarda hiçbir yer için böyle sıkı güvenlik önlemleri almak gerekmezdi.

Oysa çocukken ne güzel çat kapı giderdim her sınav öncesi, ya da "İnşallah olur" dediğim bir şey varsa dualık... Açık olurdu kapısı her zaman herkese. Her yer güvenliydi o zamanlar.

Hep de gerçekleşirdi dileğim, orada ettiğim duadan sonra. Hatta bazen dua etme amaçlı da olmazdı gidişim. Kimselere görünmeden sessizce içeri süzülür, mermer merdivenin basamaklarında oturup kitap okurdum huzur içinde.

Aklıma bile gelmezdi korkmak. Öyle dingin bir havası vardı... Serin ve ferahtı içerisi. Damındaki renkli camlar, ışık vurdukça renkli hareler oluştururdu bembeyaz mermer basamaklarda. Düşlere daldığım da olurdu kimi zaman... Çocuk halimle, meditasyon yapar gibi.

Dışarıdan, sadece renkli damının bir kısmı görünen, merdivenlerle azıcık yerin altına doğru inilen, taş bir kulübeciktir orası. Gıcırdayarak açılan kapısından korkuyla karışık bir huşuyla inerdik aşağıya küçükken.

Sağda solda asık yüzlü, sert bakışlı azizlerin resmedildiği ikonalar... Tam karşıda da ilkel bir yalakla birkaç musluk vardı eskiden ve de ilkel bir tulumba. Sonradan mermerler falan yenilendi, kutsal suyun akışı doğrudan musluklara bağlandı.

Biz çocukken nasıl da dehşet içinde açardık sağ taraftaki oyuk nişin içinde bulunan, dolap görünümündeki demir kapağı... Tulumbayla falan uğraşmadan oracıktaki, ucuna ip bağlı kovayla almak için suyu.

Tüyler ürpertici bir şekilde yankılanırdı suya çarpan kovanın sesi. Müthiş bir şeydi. Seviyesi nişin altına kadar gelen su, karanlıklar içinde yeraltına doğru yayılırdı ucu sonu görünmeden. Bazı ödlek arkadaşları, o suyun içinde bir sualtı canavarının yaşadığına bile inandırırdık. Korkmadan, korkutarak eğlenirdik.

O su keşfedilmemiş tünellerle dolana dolana adanın neredeyse dörtte biri kadar bir alana yayılarak, sahildeki Teras Kafe'nin altına kadar gider. Eskiden o kafe ve altındaki dükkânlar falan yokken, orası boş bir tepeyken, yamacında küçük tahta bir kapı vardı.

Kapıyı açınca adanın altından altından, dolambaçlı tünellerle yayılan dupduru suyu görürdük. Ayrıca o civarda oturanlar, sık sık iple bağlı kapıyı açar kovalarını daldırıp daldırıp alır bol bol kullanırlardı; çamaşır, bulaşık demeden o diğer ucu kutsal bir mekâna bağlanan suyu. O sahildeki İzzettin Bey'in evinde otururken biz de kullanırdık.

Adadaki ilk yıllarımızda saka Musa dayının sokak sokak gezerek, eşeğinin iki yanma yüklediği (daha sonra minik bir araba aldı), tepesine tahta bir kulp çakılmış tenekelerde sattığı içme suyu bile aynı su olmalı. Çünkü ayazmanın bulunduğu sokakta, bahçe içindeki sonradan motor taktırdığı bir tulumbadan çekerek doldururdu tenekelerini... o tenekelerden de evlerdeki küpleri...

Nemrut suratlı bir adamdı ama herkes severdi Musa dayıyı... Hiç durmadan geviş getirir gibi yeleğinin cebinde bulundurduğu sarı leblebileri ve kuru üzümleri yerdi. Sonradan bekçi Cebrail de sakalık yapıp rakibi olmuştu, ama onun sempatizanlarını pek etkilemedi bu ve ölene kadar su sattı. Sanırım hepsi de aynı olan bir yeraltı suyunu...

Derler ki; zamanında defalarca bazı rahipler, tünelin diğer ucunu bulmak ümidiyle sandallarla o delikten suya girmişler ve bir daha da çıkmamışlar. Öyle karmakarışıkmış ki tüneller, giren kaybolurmuş.

Yani, düşünebiliyor musunuz? Defalarca birilerine mezar olmuş, içinde cesetler barındırmış olması pek mümkün olan su, çamaşıra, bulaşığa, içmeye kullanıldığı gibi, bir bölümü de kutsal sayılıyor. Hatta

şifalı sayılıyor... Hani neredeyse Hindistan'daki Ganj Nehri'nden hallice... Kimse mikrop almadı.

Sulardan bahsedince Naci dayıyı da anmak istedim burada. Çocukluk ve de deli gençlik arkadaşımız, bu orta yaşlarda da can dostumuz Turgut'un babası. Belediyenin park ve bahçeler bölümü görevlisiydi ve bütün gün dolaşarak ada sokaklarındaki tüm ağaçları sulardı. Bilmiyorum ki... acaba şimdi de öyle yüreğini koyarak, evinin bahçesiymiş gibi sulayan var mı adanın ağaçlarını? Nur içinde yat Naci dayı.

Turgut Sonsaat ve kardeşim en deli gençlik yıllarını birlikte geçirmişlerdir. Çapkınlıklarını, tehlikeli bisiklet akrobasilerini, içki içme deneyimlerini, ada turlarını... daha hatırlayamadığım kim bilir nelerini hep birlikte yapmışlardır.

Sabah evden çıkınca doğru bize gelirdi Turgut. Ailenin bir ferdi gibiydi. Anneme "Hasmik mama" derdi ki o da yemek pişirirken Turgut'un sevdiği şeyleri de hesaba katardı.

O Mebrure adında hoş bir öğretmenle evlendi, iyi bir aile babası oldu. Pırlanta gibi üç çocuk büyüttüler birlikte. Torunları bile var. Biz de kardeşimle tiyatro dedik, yazı-çizi dedik, farklı bir yol tutturduk.

Hayat, seçilen yollara göre ayırıyor insanları. Ama dostluklar bitmiyor. Yine yetişiyoruz birbirimizin acı tatlı günlerine, paylaşıyoruz. Fırsat buldukça da görüşüyoruz. Eski günleri anıp gülüşüyoruz, gençleşiyoruz.

TERAS CAFE VE MÜFİT ABİ

Malum 'su' konusundan sonra aklıma gelen Teras Cafe'yi tam burada anmadan geçmem mümkün değil. Gidişatı keserek, konuları bölerek şak diye giresim var bu konuya. Teras Cafe. Benim yaşlarımdaki herkesin gençliğinin geçtiği keyifli mekân. Ve tabii ki hepimizin Müfit abisi...

Herkes giderdi Teras'a. Her sınıftan, her konumdan 15'le 40 yaş arası herkes. Dernek lokali gibiydi adeta. Evimizden sonra en rahat ettiğimiz yer. Az kişi, çok kişi, grupla ya da tek başına, her gün giderdik Teras'a. Öğleden sonra ayrı fasıl, akşam yemekten sonra ayrı.

Sinemaya, kulübe, yemeğe, başka bir adaya... nereye de olsa, gidilen her yerden sonra mutlaka Teras'a bir uğramadan, hiç olmazsa bir çay içmeden eve gidip yatılmazdı.

Sohbet eder, yer, içer, oyunlar oynardık. Hafif göz süzme şeklindeki küçük kırıştırmalar, minik flörtler de yaşanabilirdi hatta... Kimse kimseyi rahatsız etmez, müdavimler birbirini tanır, Müfit abiyse herkesi tanırdı.

Yabancı birileri geldiğinde, kibarca servisini yapar ama adeta bir an önce gitmelerini bekler, onlar gitmeden de rahat etmezdi. Biz bize, adalı adalıya kaldık mı sorun yoktu.

Set üstündeki yüksekçe yerinden şahin gibi etrafı süzer, kuş uçurmazdı. Her aile güvenle genç çocuğunu ona emanet edebilirdi. Müfit abi hepimizi kollar, hepimiz de onu severdik.

Dosttu, abiydi, babaydı, kankaydı. Sırdaşımız olurdu kimi zaman... Kimi zaman nasihat ederdi, yargılamadan, eleştirmeden. Yaşlı başlı da değildi üstelik... Ama duruşunda bir çelebilik vardı.

Okey oynardık bazen... ama en çok da king. Masa parasına. Ne keyifli oyundu king. Briçin kolayı. Yıllardır oynamadım. Ben pek meraklı değilim kâğıt oyunlarına ama king başkaydı.

Bir de Cass Tête (kas tet - kafa kıran anlamında) oynardık. Kafa göz yara yara... Ciddi briç oyuncuları da vardı. Canım dostum, rahmetle andığım Onno gibi, Dani Ojalvo gibi, Ara Bakırcıyan gibi, Paploma gibi, Filço gibi...

Jargonlarımız vardı. Kendimizce... Hafiften briç özentili deyimler kullanırdık. "Manyer yapma" gibi, "Empas kralı Yakup" gibi... Ki çoğunu Onno'dan öğrenmiştik. Ve sevgili Raffi'nin ünlü "Koli koli Barba Nikoli"si yükselirdi birden bir köşeden piştide kazanmaya başladığında.

Hep kazanırdı Raffi. Azıcık hile de yapardı. Sevgili Raffi Aslanyan. Türkiye çapında bir gitar virtüözüydü. Elinde hep vıcık vıcık yağlı bir topu çevirir dururdu, tırnaklarını yumuşak tutsun diye. Hâlâ dostuz. Hâlâ Türkiye'nin en iyi gitaristidir.

Raffi'nin müzisyen dostu Işık Yavuz da gelirdi bazen... Pek bi bayılırdım ona... azıcık da kırıştırmışızdır vaktinde... Çok iyi İspanyolca şarkı söylerdi. Evde, bahçede, deniz kıyısında, Teras'ta iki gitarla şarkılar söylerdik Işık ve ben. Raffi bize neler çalardı... Kulüpte konser de verirdi bazı özel gecelerde.

Ve canım Hilda. Ona özel bir yer vereceğim birazdan. İkimiz baş başayken sırf gülmek için küfürlü pişti oynardık. Anında duruma uygun, kendimize has, kimsenin anlayamayacağı küfürler uydurur, yerlere yatardık gülmekten. Garip hileler yapar, sanki yanımızda başkası varmış gibi alttan birbirimize kâğıt verir, bir türlü yenişemezdik.

Hagop Balık, Onno, Paploma, Raymon, Taso, Kit Ara, Nıvart, İlhan, Erdal, Neco, büyük Raffi, küçük Raffi, Aret, Hovsep, Bülent, Cefi, Dany, Beco, Rita, Jönev, Lambo (düğünümde beni kiliseye götürmüştü) Seta, Garo, Virjini, Zohrab... Ah ne yazık hepsini sayamam ki...

Ben bu anıları derleyip kâğıda dökmeye başlamıştım ki, bir gün kardeşimle oradan geçerken Müfit abiye rastladık kapıda. Yaşlanmamış. Göbeklenmiş azıcık. Konuştuk, ağlaştık... Eski güzel günleri andık. Hatta kardeşim yıllar önce merdiven trabzanı olan borunun içine tıktığı madeni paranın hâlâ yerli yerinde olduğunu görüp çok şaşırdı.

Ve ben yıllar sonra ilk kez yukarı çıktım tek başıma. Boştu Allahtan. Dolaştım köşe bucak. Her bir masaya göz attım. Birden doluverdiler... Neler gördü gönül gözüm... Neler duydu gönül kulağım... ve ne anılar üşüştü ruhuma...

Şurada cam bir kutu vardı. İçinde tostların durduğu. Kırılmıştı da bir gün, titizlikle temizlendiği halde, pişmemiş bir tostun köşesine takılıp kalan minik bir cam parçası gelmiş beni bulmuştu.

Hışır hışır çiğneyip yutmuştum bir güzel, çok kızarmış ekmek parçası sanıp. Takılınca boğazıma, öksürünce kütür kütür, hafiften de bir kan sızınca ağzımdan çıldırmıştı Yorgo. Servise o bakardı o sıralar. Hafiften de meftundu bana. Sakınan göze çöp batmıştı işte...

Ağlamıştı hırsından. Söz vermişti bir anda o günden sonra hiçbir zaman benden para almayacağına. Almadı da. Sonraları arkadaşlar laçka ettiler bu durumu... Masa parası, profiterol, şantili frambuaz, krem şokola gibi çaydan, kahveden pahalı şeyleri hep ben ısmarlıyorum havasına soktular ya... Hiç ses etmedi Yorgo.

Unutulacak gibi değil ama... bütün ada merakla izlemişti yuttuğum cam parçasının akıbetini. Herkes öğrendi nasıl ve ne zaman çıktığını. Kapıyı çalıp sordulardı günlerce "Çıktı mı?" diye... Neredeyse çerçeveletip Teras'm duvarına asacaklardı. Deli gençlik işte. (Kaç kere tekrarlayacağım acaba bu sözü?)

Sevgilim Burgazada'yı anlatmaya karar verdiğimde ve anılarımı ona ayak bastığım günden bu güne taşımaya başladığımda, nasıl bir sıra takip edeceğimi bilemedim önce. Sonra iyi kötü bir kronolojisi olsun diye, ilk günden son güne oturduğumuz evlere göre bir tarih sıralaması yapmayı uygun gördüm.

Buna göre yazsam da her şeyi, arada hatırlanan isimler bölüyor ve kaldığım tarihi kaybediyorum. Öyle olunca "Ben neredeydim şimdi?" diye takılıp duraklıyorum zaman zaman. Bir şey kaçırmış olmaktan korkuyorum. Şimdi neredeydim peki? Hemen geri gidip bakıyorum... Evet, daha Kaludis Laskari'nin evindeyim.

O evde olduğumuz yıllarda yanımızdaki tahta evde Dr. Pavlo Rahçopulos'un eski eşi Efi'nin ailesi otururdu. Uzun yıllar komşuluk ettik onlarla. Biz o evden taşındıktan sonra da, Efi ile Pavlo evlendikten sonra da sürdü dostluğumuz.

Çocukluğumuzun Dr. Riko'su ve Dr. Selahattin'in yerlerini almıştı Pavlo gençlik yıllarımızda. Ne hayatlar kurtarmıştır... hem de tevazuyla, abartmadan. En unutulmazı da emanetçileri anlatırken adım andığım Arif'in oğlu İsmail'i kesin bir ölümden döndürmesiydi.

Çok yaramazdı İsmail. Boyuna dertler açardı başına. Bir gün kulübün soyunma kabinlerinin tepesinde -ne işi varsa- damdan dama atlarken düşüyor. Beyin kanaması kesin... kaybedecek zaman yok. Hemen atıyorlar motora, doğru hastaneye... Artık Kartal'a mı, Heybeli'ye mi hatırlamıyorum... Heybeli Sanatoryumu kaderine terk edilmemiş daha... Pavlo yanında tabii.

Yolda solunumu duruyor. Hava yolu açmak lazım. Yoksa ölecek. Motorda hiçbir alet yok. Pavlo anında tükenmezkalemin içini çıkarıp saplayıveriyor boğazına tüp gibi ve nefes almasını sağlıyor hastaneye varana kadar.

Tabii ki Yunanistan'a gittiler onlar da. Orada boşandılar yıllar sonra . Efi'yle birkaç mektuplaşmamız bile var gençlikte. Bana zarfın içinde taze bir sarmaşık yaprağı bile göndermişti.

O sarmaşık ki adadaki evlerinden götürmüşlerdi de, tevekkülle intibak etmişti garibim, yabancı havalara... Suya koyup köklendirmiş ve dikmiştim onu yıllar önce. Hiç olmazsa bir parçası zorla koparılıp ayrıldığı topraklarda yeniden yeşersin diye. Sonra izini kaybettim Efi'nin. Ama rastlantı sonucu da olsa Pavlo'yla ilişkimiz sürmekte.

Hem de birkaç yıl önce, tam da "İçimiz Isınsın Biraz" yeni çıkmışken, karşılaşıverdik bir gün Taksim'de. Hızlı hızlı yürüyerek yanımdan geçti. O muydu, değil miydi? Bir anlık tereddüt... Dayanamadım seslendim arkasından "Pavlo!" Zınk diye durdu. Döndü baktı. Şaşırdı. Heyecanlandı.

"Nasıl tanıdın arkamdan?" dedi hayretle "ben seni tanıyamazdım." Yılların özlemiyle sarıldık, öpüştük. Gözlerim doldu. "Nasıl tanımam Pavlocum sen bu günlerde zaten hep aklımdaydın." Büsbütün şaşırdı. "Nasıl yani?" Ona ayaküstü yeni çıkan kitabımdan bahsettim. İçindeki sevdiğim hayvan öykülerinden birinin onun köpeği Bonty'ye ait olduğunu ve kendi adının da sıkça geçtiğini anlattım.

"Ah, istiyorum ben bu kitabı" dedi. "Görüşmeliyiz, konuşmalıyız, böyle ayaküstü olmaz." O akşam Beyoğlu'nda bir kafede buluşmaya karar verdik. Hemen kardeşimi aradım. Tabii ki o da çok mutlu olacaktı

Pavlo'yu görmekten... Az mı tedavi etmişti Pavlo onun binbir belalı kaza yaralanmalarını.

Akşam birlikte gittik. Kitabımı da fiyakalıca imzalayıp verdim. Oturur oturmaz "Bi dakka" dedi "sabredemem ben, önce kendi bölümümü okuyacağım, sonra bol bol konuşuruz."

Okudu. Duygulandı. "Nasıl hatırladın tüm bunları?" dedi. Hiç unutmamıştım ki... Kapıdan ıslık çalar çalmaz canım Bonty'nin çılgın gibi havlayarak koşup kapıyı açması unutulacak şey miydi? O malum günde, çocuğunun hayvanın üzerine yatıp uyuduğu için kapıyı açmaya gelmediğinde birlikte nasıl telâşlandığımızı unutmuş olmam mümkün müydü?

Saatlerce sohbet ettik o gece. Ne ilginçtir eski dostlarla yıllar sonra karşılaşmak... Anılar canlanır, yürekler dolar, yaş farkları sıfırlanır, kâh gülünür, kâh ağlanır... O gün de öyle oldu. Anılar sayılı saatlere sığmadılar. Telefon numaraları, adresler alındı verildi.

Kitabı okumayı bitirir bitirmez Atina'dan aradı beni sonra. Meğer uzak semtlerde de büyüsek, ortak bir çocukluk anımız varmış onunla. Oldukça önemli, çünkü böylesi az kişinin başına gelir.

Dokuz yaşımdayken kuyuya düşen bir kedi yavrusunu çıkarmak için kuyuya inme olayımı o da aynen yaşamışmış çocukluğunda. "Yalnız benim çıkardığım kedi de, ben de daha büyüktük" dedi "bir de pek meftun olduğum bir kızın kedisiydi, yani işin içinde azıcık ona yaranmak da vardı." Tevekelli değil, ömrümüzün bir bölümünde çakışmış hayatlarımız...

Diğer yanımızda da Kifidis ailesi otururdu. Kedilerinin adını Kennedy koymuşlardı. Çok gülerdim onlar "Kenedy, Kenedyy..." diye seslendikçe balkondan. Oğulları Çuli'yle sık sık kapışırdık çocukken. Epey haşarı bir çocuktu. Sonra Sofi'yle evlendi.

Sofi'nin ailesiyle ondan sonra taşındığımız evde, yani sahildeki gizli bahçeli evde yıllarca komşuluk yaptık. Sofi, Efriz ve Laki... Anneleri Madam Janti ve annem çok yakındılar. İkisi de yok artık. Laki dışında tüm aile Yunanistan'da.

O da burada kalınca Kifidis firmasının sorumluluğunu üstlendi. Başarıyla da sürdürüyor. Laki'yle dostluğumuz hiç bitmedi. Onunla da az hayvan kurtarma maceramız olmamıştır vaktinde... Ve de o güzelim bahçede unutulmaz çardak sefalarımız. Valla o çardağın keyfini en çok biz sürerdik Laki'yle. Karşılaştıkça hatırlar güleriz.

O altmışlı yıllardan birinde bir ara Efilerin evinin altında bir pastane açıldı. "Çiçek Pastanesi". Çok keyifli bir şeydi bizim için yanıbaşımızda bir pastane olması. Ne yazık ki kısa sürdü saltanatımız çünkü birkaç yıl sonra kapandı. Her gün dondurma ve pasta demekti bu saltanat. Bir ara annem kardeşimi kendi harçlığını çıkarsın diye oraya gönderirdi. Pastacıya yardıma. Bu da her gün ekstradan bir dilim piramit demekti.

Şimdi o eski piramit pastalarından kalmadı. Var yine adı piramit olan bir şey, ama tadı aynı değil ki... Çikolatalı pralinle ve pudra şekeriyle kaplı, uzun üçgen bir baton halinde yapılır, üçgen üçgen dilimlenerek satılırdı. "Bir batondan şu kalınlıkta, şu kadar dilim çıkaracaksın" diye tembihlemişti pastacı kardeşime.

O da uyanıklık edip günden güne dilimleri incelterek kendine, hatta bütün arkadaşlarına beleş pay çıkarmaya başlayınca... Müşteriler dilimlerin günden güne incelmesinden şikâyet ettiler, onun da işine son verildi.

O pastacı getirmişti adaya ilk kez makine dondurmasını. Kocaman bir tabela asmıştı aletin tepesine 'Hakiki Roma Dondurması' diye. Akşama kadar da yanında dikilip o komik Rum şivesiyle "İtalyano kharikaa..." diye çığırtkan gibi bağırıp dururdu, insanların aklını çelip Ali Efendi'nin güzelim sakızlı dondurmasına karşılık, o cıvık şeyi satmak için. Hemen yanıbaşımızda diye arada yediğimiz de olurdu ama neerdee Ali Efendi'nin caanım dondurması?..

Sonraki yıllarda o pastanenin yerine bir ayakkabıcı dükkânı açıldı. Ucuz ayakkabılar satardı Vahag dayday. Biraz asık suratlı ama efendi mi efendi bir adamdı. Soyadını hiç bilmedim. İnce narin bir eşi vardı, bir de her köfteye maydanoz ak saçlı bir anası. Kulakları ağır işiten ama kuş uçurmayan, diline düşmekten azıcık sakındığımız, çok bilmiş ve geveze bir ihtiyar.

Sabah erkenden yollara düşer, elleri arkada, başı havada, gözleri pencerelerde, sokak sokak gezer, yorulunca da Sabri'nin kapımızın önündeki masalarından birine çöreklenirdi.

Gözlerini kısarak dikkatle etrafını tarardı. Kim, kiminle, ne zaman, nerde, ne yapmış, ne demiş, kim boşanmış, kim evlenmiş? Dedim ya; pek diline düşülecek gibi değildi.

Bir gün fırınm sokağındaki bir evin bahçesinden ayva araklıyor-

dum. Tam ağaca tünemiş, ayvaları orama burama doldururken kapının önünden "Ka erkek Fatma ne yapoorsun bakayım sen? Utanmoorsun he? Hem karakola şikeyat edecem hem de mamana haber verecem..." diye bağırmaz mı?

Yapar mı yapar. Hem biraz daha bağırırsa milleti başıma da toplar. Hemen "Yaya bir tane de sana vereyim mi? Bak pek güzeller" dedim. Önce bir tereddüt geçirdi. Sonra etrafına baktı:

"Ver bakayım. Ama iki tane verecen, birini yolda yiyecem, birini eve götürecem."

"Peki, ama kimseye söylemeyeceksin."

"Yok söylemem. Ama sen de bir daha hırsızlık yapmayacaksın." Nasihatini çekti, rüşvetini aldı, yoluna devam etti.

Onlarla ilişkimiz işyerinden ziyade ev komşuluğu gibiydi. Ve de tabii ki yıllarca sürdü.

O yıllardan birinde bir de cambazhane gelmişti adaya, hatırlar mısınız? Sinemanın yan sokağında, Musevi Çocuk Kampı'nın yakınında boş bir arsaya bir günde kuruvermişlerdi. Tabii çocukluğumda Kurtuluş'ta kurulan Ali Belenli Cambazhanesi'yle kıyaslanamazdı bile, ama oldukça keyifliydi. Adalılar için değişik bir eğlenceydi ama bir yazdan fazla sürmedi sefası.

O eve taşındığımızda ortaokul öğrencisiydim. Sonra liseli bir kız oldum. O yıllarda e-posta falan yok. Cep telefonu yok. Ev telefonu bile yok. Postaneden, iskeleden ya da adanın tek telefon kulübesinden, uzun kuyruklarda bekleyerek, sarı yirmibeşlikle telefonlaşılabiliyor ancak. Kulübenin kokusunu hatırlıyorum. Bir de tabii has müşterilerine lütuf yapan bakkal telefonları. Ama keyifle mektuplaşmak var.

Kışın yazlık arkadaşlarla, yazın da okul arkadaşlarıyla mektuplaşılırdı o zamanlar. Uzun uzun mektuplar yazardık birbirimize. Heyecanla beklerdik cevapları. Fotoğraflar gider gelirdi zarflarda, kurutulmuş çiçekler...

Sevgiliyle mektuplaşma olayı ise herkesin o yaşlardaki en büyük keyfi, benimse kâbusumdu. Çünkü annem bütün mektuplarımı açardı. Her şeyimi bilirse beni daha iyi koruyacağına inanırdı nedense... Koruyabildi mi bilmem... Sık sık sokağa çıkmama cezası alırdım. Yalvara yakara, hafifletir kapının önünden ayrılmamaya indirtirdim.

Ben kapının önünde deli deli dolanırken, arada bir pencereden bakar kontrol ederdi. Zamanla ilginç bir tüyme yolu geliştirdim. Geri geri kaçardım. O bakınca hemen eve doğru yürümeye başlardım. Böyle üç ileri iki geri mehter adımı, azar azar uzaklaşırdım kapıdan... bir köşeyi buldum mu tutabilene aşk olsun. Yani, işe yaramadı baskıları.

Ama bu anlamsız ve de cahilce koruma içgüdüsü yüzünden her şeylerime engel olmuştur annem. Yazmama, çizmeme, dans etmeme, şarkı söylememe, tiyatroma... Ne oldu? Yine de fışkırdılar. Ama geç kaldım geç.

Aman neyse, şimdi girmeyeyim bu konulara. Annemden yakınmaya başlarsam psikolojik içerikli başka bir kitap olur. Ben asıl mektuplaşma dönemlerimizde başıma gelen komik bir olayı anlatmaya niyetlenmiştim.

Lise çağımız, o telefonsuz zamanlarda, en bol mektup trafiği olan yazların yaşandığı dönemdi. Olura olmaza güldüğümüz, buluttan nem kaptığımız, aldığımız nefesi bile birbirimize anlatmak için sabırsızlandığımız çağ...

Her hafta birkaç mektup alır, birkaç mektup yazardım. Arkadaşlar benim mektuplarımdan çok keyif aldıklarını söylerlerdi. Belki de o mektuplar sayesinde gelişmiştir yazma becerim kim bilir...

Bu mektupların en eğlenceli olanı, Kadıköy'de oturan arkadaşım Hayguhi'yle olanıydı. Birbirimizin yazdıklarını okurken kırılırdık gülmekten. Ben matrak, o matrak... ben esprili, o esprili... neler yazardık neler birbirimize. Düş gücüyle süslediği komik olayları, olmayacak insanlara yakıştırıp öyle büyük bir ciddiyetle anlatırdı ki gülmemek mümkün değil.

Mesela dönemin başbakanım veya ünlü bir sanatçıyı veya başka bir devlet adamını, hatta bizim Patriği küçük adıyla vurgulayarak "Dün gece de bilmem kim bizdeydi... Çok kötü ishal olmuş, zavallım keneften çıkamadı..." gibi.

Bu gibi komiklikleri mektuplarına da katardı. Ve de zarfın üstüne adres yazarken, adımı dönem dönem başka şekilde, anlamsız kelimeler üreterek hatta kimi unvanlar ekleyerek yazardı. Bir ara ısrarla "Ord. Prof. Diş tabibi Sn. Bercuhi Piyonçotot" diye yazıyordu. Piyonçotot'un hiçbir anlamı yok.

O dönemde bir gün, gecenin bir yarısı ısrarla kapımız çalınıyor. Hepimiz telâşla yataklarımızdan fırlayıp pencereden sarkıyoruz. Bir

adam ve bir kadın. Kadının yüzü bağlı.

Adam: "Doktor beye geldik" diyor. Biz de yanımızda oturan Pavlo'yu kastettiğini düşünerek, "Doktor bey yandaki evde oturuyor" diyoruz. Daha doğrusu babam diyor. Adam ısrarla "Yok Pavlo'yu istemiyoruz, biz dişçiyi istiyoruz. Karım çok ıstırap çekiyor" diyor. Ben hemen uyanıyorum tabii... Kadın acıyla kıvranırken, ben kıs kıs gülerek odama kapanıyorum.

Babam da "Bir yanlışlık olmalı burda dişçi falan yok" diyor. Cevap: "Nasıl yok beyefendi, her hafta mektuplarını ben getiriyorum." İyi mi? Adam postacımızmış. Benim Hayguhi'nin mektuplarına kanmış. İşin aslını anlatana kadar akla karayı seçmiştik. İşte böyle.

Karşımızda sıra sıra duran Yılmaz Nasip, Yürükulum gibi koca koca mavnalarda yaşayan balıkçılar en önemli komşularımızdı. Özellikle Nazım abi. Çok severdik onu. Annemin de çok emeği vardır onda. Yakaladığı balıkları anneme getirirdi. Annem de bir güzel pişirir geri verirdi. "Nazım oğlum, pişti gel al!" diye seslendi mi pencereden, koşa koşa gelirdi Nazım. Tenekede gelen balıklar, domateslerle, biberlerle, defnelerle takviye edilmiş tepsilerle dönerdi tekneye... Ziyafet olurdu sonrası, karşıki komşularda.

Aslen Bursalıydı Nazımlar. O yüzden babaannem Eftik yaya pek meftundu ona. Artık zamanı, dönemi şaşırmış olduğundan ikide bir "Sen benim dudumu (anamı demek istiyor) tanır mıydın?" diye sorardı torunu yaşındaki adama. Bin kere anlatırdık. Basmazdı kafası. Gene sorardı... Gülerdik... O gülmeler şimdi özlem...

Eftik yayam çoktan yok, torunu yaşındaki Nazım abi de yok artık. Abisi Kazım abi de. Küçük kardeşleri Mustafa, öğretmen olmuştu. Sonradan ben de öğretmen olunca sohbetlerdik onunla, gerçi hangimizin daha önce olduğunu hatırlamıyorum ama sohbetlerimizi hatırlıyorum.

Vay be... Demek ki biz o evde on yıldan fazla oturmuşuz. Baksanıza, orta, lise, öğretmen okulu ve öğretmenlik yılları... İtiraf etmeliyim ki öğretmenlik de kendi arzumla seçtiğim bir meslek değil. Ama çocukları sevdiğimden emekli olana kadar götürdüm bıkmadan. Öğrencilik ruhunu hiç kaybetmedim böylece. Okulu asma kavramının zevkini de...

Bir etken de tiyatro bağlantısı tabii... Her gün sahneye çıkmak gibi. O meslek başka mesleklere benzemez. Kendine özgü replikleri, davranış biçimi ve manevi tatmini vardır. Maske bile kullanılır. Ve de zaaf kaldırmaz. En zor yanı o.

Doğrusu adalılık ruhu taşıyanlar için de ideal bir meslek. Parası az ama dört ay paralı tatil başka hangi meslekte var? Mayıs sonuna doğru giderdik adaya, bir süre oradan gidip gelirdim okula.

Ne güzeldi o evin vapur rahatlığı, vapur iskeleye yanaşırken giyinmeye başlardık. Motorları çalışmadan da evden çıkmazdık. Arada bir balkondan bakıp "Yok, daha köpükler çıkmıyor" diyerek yayılırdık. Hiç de vapur kaçırmazdık.

Bir de Haziran ve Eylül başlarında eve döner dönmez kendini denizin kollarına atabilmek gibi, gün içindeki tüm stresleri yok eden çok özel bir lüksü olduğu düşünülürse... ne biçim çatlatırdım adalı olmayan arkadaşları paydos anında... "Ooh ben şimdi iki saat sonra denizdeyim" diye.

O evdeyken başladı A.S.S.K.'de yüzme öğretmenliği sürecim. Kulüp, 3-12 yaş grubundaki çocuklar için bir kurs açmıştı. Hiç bilmeyen çocuklara yüzmeyi öğretiyordum. Yorucu bir süreçti ama çok da keyifliydi. Sabah 10.30'da toplanır, önce bir saat resim yapardık. Sonra hep birlikte küçük havuza girerdik.

Söylemiştim ya; çocuklarla suda oynaşmak benim zaten pek zevk aldığım bir şeydir. Yaz sonuna doğru cesaret sırasına göre hemen hemen hepsi su üstünde tek başına durmayı öğrenmiş olurdu. Ondan sonrası ise rahmetli Mösyö Golyo'nun işiydi.

Canım Golyo... Ne severdik onu. Eski tramplencilerdendi. Doğru dürüst yüzemezdi ama çok iyi öğretirdi. Karizmatikti de... Deniz yeşiliydi gözleri... Her daim yanık teninde, insanın yüreğine işleyen bir çift keskin ışık gibi dururdu. Her derdimizi söylerdik ona... Sırdaşımızdı. Gençtik biz... Dosttu Golyo...

İlk bir saatlik resim yapma süresince hiç durmadan çocuklara suyun üstünde durmanın ne kadar kolay ve zevkli bir şey olduğunu anlatır ve onları psikolojik olarak rahatlatırdım. Sonra küçük havuzda, kenarlara tutunarak oynaşırken davranışındaki rahatlamadan hangi çocuğun artık derin suya girme kıvamına geldiğini tahmin ederdim.

Ondan sonra derin suda yüzme keyfini ballandırma süreci başlardı. Ta ki biri ya da birkaçı "Öğretmenim, ben derin suya girmek istiyorum" desin ya da "Büyük denize"... Benim için esas keyif ondan sonrasıydı.

Çocukla yüz yüze girerdim suya. Ona sarılır, beni istediği kadar sıkı tutmasına hatta batırmasına izin verirdim. Eh iyi de dalardım ya... Bu esnada onu öper, okşar ve sürekli konuşarak rahatlatırdım. Aşağıya bakıp da "Ay öğretmenim düşeceğim" demeleri pek hoşuma giderdi.

Çocuğun bana sarılma şeklinden de artık tek başına durabileceğini anlardım. Ve zamanı geldiğinde birden dalar, azıcık uzaklaşır, sonra "Hadi canım, buradayım, gel, bana doğru gel, tutacağım seni... Bak yüzüyorsun işte, aferin sana..." gibi sözlerle cesaretlendirerek ve de korkmasına asla fırsat vermeyerek işi bitirirdim.

Yaz süresince yapılan resimleri de yaz sonunda sergilerdik. Ne güzel resimler çıkardı ortaya düş gücü özgür bırakılmış çocuklardan... Bir Aykut'um vardı mesela ki sonradan iyi bir yüzücü oldu... Yaptığı resimlerden birinin ne olduğunu sorduğumda büyük bir ciddiyetle "Hiç" demişti...

"Nasıl hiç yani, yaptığının ne olduğunu mu bilmiyorsun?" Daha büyük bir ciddiyetle verdiği cevabın ilginçliğine bakın; "Biliyorum öğretmenim. 'Hiç' bu. Hani biri sorarsa 'Hiiç' deriz ya? İşte o 'hiç' bu 'hiç'..." Çocuk 'hiç'in resmini yapmış.

Sezonun sonuna doğru, bir dolu resim birikirdi. Günlerce uğraşır, hepsini bantlarla çerçeveleyip sergilenmek üzere panolara yapıştırırdım. Yüzücülerin soyunma odasını kullanırdım bu hazırlıklar için. Diyebilirim ki o dönemdeki tüm yüzücüleri çıplak görmüşümdür. Çünkü çare yok, antrenmana gelen her yüzücü orada soyunurdu.

İlk birkaç gün biraz çekinme olurdu. Sırt dönmeler, dolabın, masanın arkasına girmeler... derken bir süre sonra bakardım ki oradaki varlığım o kadar kanıksanmış ki millet ortalıkta üryan dolaşmakta... Sonrasında ise farkına bile varmazdım ki kim çıplak, kim giyinik...

Şimdi benim yaş civarımdaki yüzücülerin hepsinin o zamanki vücudunu bilirim. Kimini çizmişimdir de. En çok da Ümit'i... Ne güzel bedeni vardı Ümit'in... Hayat ne kadar acımasız...

Ne yazık o çizimlerin hiçbiri yok şimdi elimde. Belki de kendilerine vermişimdir, hatırlamıyorum. Yoksa hepsinin çıplak resmini bu

kitaba koysam ne biçim olay olurdu kim bilir değil mi? Aslında mayoyla poz verirlerdi tabii... ama ben sonradan bir incir yaprağı konduruverirdim mayo yerine...

Can dostum Ahmet Tanrıverdi (Fıstık Ahmet) fidan gibi delikanlı daha... kulübün müdürüydü. Her sabah Büyükada'dan gelirdi. Onun da çok resmini çizmişimdir. Ama çıplak değil. Onu soyunuk görmek pek sık olan bir şey değildi. Denize girmezdi. Çünkü yüzme bilmezdi. Doğma büyüme adalı olup da yüzme bilmemek olur mu? Oluyor işte.

Bazen sabahın erken saatlerinde, daha pek kimseler gelmeden, havuzun suyu değiştirilirken, şortuyla akan suyun altına girer öööylece çimerdi... Çok gülerdim. Ama o yüzme bilmeyen adam bir gün beni boğulmaktan kurtardı. Bunu sık sık söyler ve insanların şaşkın şaşkın bakmasına da gülerdim.

Anlatıvereyim hemen şu inanılmaz olayı.

Kulübün burun tarafında, dört yanı cam, denizlerin üstünde pek sempatik bir disco'muz vardı. Ki çoğumuz ne aşklar yaşamıştır orada... tam "Si tu savais combien je t'aime" zamanı...

Bazen, gündüzleri biz kulüp görevlileri ve birkaç yüzücü arkadaş Yako, Kemal, Ercü, Ali, Ömer, Nilgün, Dilek, Nusret, Zekiye, Eser, Miryam... hepsini saymam mümkün değil... ve Yorguli ve tabii ki Golyo, İbrahim hoca, Ahmet Sulu, tabii ki Lale ve tabii ki Ahmet Oğuzoğlu, tabii ki Ümit... bazen de adanın müzmin bekârı Filço... Makarna ve midye ziyafetleri çekerdik orada.

Midyeleri hemen soldaki, yani iskeleye bakan yandaki kayalardan toplar ve mutfakta makarnayla pişirirdik. Ne keyifti o midyeli, makarnalı, kızarmış patatesli, biralı sohbetler... dertsiz gençlik yaşlarındaki kıkırdaşıp gülüşmeler...

Bir gün yine birkaç kişi kayalarda, yüzerek, gülüşerek elde torba midye topluyoruz. Ahmet de kayaların üstünde oturmuş suya girmeden eğlenceye katılıyor. Ben su seviyesinin bir karış altında kalan üzeri binlerce minik midyeyle kaplı kayaya tutunmuş, bedenimi yüzüstü geriye uzatmış salınıyorum. Arada bir de yüzümü suya batırıp çıkarıyorum.

Saçlarım uzun. Kâh önde, kâh arkada, kâh yanlarda öylece dalgalanıyorlar. Bir ara tam yüzümü suya soktuğum bir anda ve saçlarım kayanın yüzeyini adeta sarmalamışken, o yüzeyde aralık duran bin-

lerce minik midyecik bir anda, hep birlikte şık, şık, şık kapanıp kapmasınlar mı saçlarımı olduğu gibi...

Kaldım mı öylece tepem dışarda, yüzüm suyun içinde... Bir santim bile kıpırdamam mümkün değil. Önce bir süre durumu ciddiye almadım. Nasılsa kaptıkları gibi bırakırlar dedim. Nefesim oldukça iyidir. Durur beklerim. Ama iş o kadar basit değil. Yaratıklar kıpırdamıyorlar bile. Nefesim de gitgide tükeniyor.

Başladım elimi kolumu sallamaya. Bağıramıyorum bile. Yüzüm suyun içinde ancak "gak guk, gulu gulu" gibi sesler çıkıyor. Kulaklarım bile dışarıda. Konuşulanları duyuyorum. Etrafımdakiler dalga geçiyorum sanıyorlar. Durumun trajikomikliğine bakar mısınız? Bir karış suda boğulmak diye buna denmez mi?

İyice paniklemişken halimdeki garipliği Ahmet fark ediyor. "Yahu boğuluyor bu kız" demesiyle, ayağıyla kayanın üzerindeki binlerce midyeciği ezmeye başlıyor da ben de can havliyle çekip çıkarıyorum saçlarımı takıldıkları tuzaktan. Epeyce yolundular ama... Boğulmadım.

Böylece hiç yüzme bilmeyen bir adam beni boğulmaktan kurtarmış oldu. Nasıl? İyi macera değil mi? Unutulabilir mi?

Yıllarca anlatıp anlatıp eğlendik Ahmet'le "Benim için yüzme bilmez derler ama biliyor musunuz ben bu hatunu boğulmaktan kurtardım bir kere" der der gülerdi Ahmet.

Kulüpte yaşadığımız bir unutulmaz olay da Tarzan Johnny Weissmuller'in gelişiydi. Yaşı epey ilerlemişti ama yine de inanılmaz derecede yakışıklıydı ve halâ sırım gibiydi. Ne coşkuydu o Tanrım... O gün bütün ada halkı kulübe doluşmuştu. Tramplenin tepesine çıkıp da o müthiş narasını atışını unutmak ne mümkün....

TODORİ

Şimdi birdenbire Ay'Yani Kilisesi'nin jamgoçu Todori dalıverdi konularımın içine. Dalmaz mı? Adam safi renkti. Todori hem kilisenin jamgoçluğunu yapardı bizim çocukluğumuzda, hem de ada Rumlarının cenaze işlerini. Bana göre ölene kadar hiç değişmedi. Çocukken 40-50 yaşlarında gibi görünürdü gözüme, yıllar geçti, ben büyüdüm o hep öyle göründü.

Kel kafalı, altın dişli, güleç yüzlü... zampara mı zampara, içkici mi içkici, ehlikeyf mi ehlikeyf. Az çektirmemiştir karısı Angeliki'ye... Öldü gitti garibim. Dul kaldı Todori. Şen dul. Yakışıklı da sayılırdı doğrusu. Eski moda yakışıklılardan... Clark Gable bıyıklı... Arada bir başına komik bir peruk takardı.

İşi gereği adanın tüm Rum dul kadınlarını tanırdı. Canının çektiğini de kolayca tavlardı. Dillere destandı Todori'nin maceraları. Hepsi zamparalık değil tabii. O yıllarda o tür şeyler alenen yapılmazdı zaten... Fısıldanırdı ama emin olunamazdı.

Yıllarca güldüğüm bir macerasını anlatıvereyim hemen. Bir gece, Todori yine sahildeki Şafak Restoran'da her zamanki köşesinde oturmuş kafa çekiyor. Yüksekçe bir teras olan restoranın denize ve yola bakan köşe masasında oturur, gelene geçene laf atar, takılır, kimini başındaki peruğu şapka gibi çıkararak selamlar, kimini ortak ederdi keyfine...

Derken efendim, gözü yaşlı insanlar gelip, yeni ölen yakınlarının defin işlemlerini yapması için apar topar götürüyorlar onu ve kendi deyimiyle; içine ediyorlar keyfinin. Rumlar azaldığında gittikçe seyrekleşti tabii bu içine etmeler.

Söylene söylene gidiyor. Ne de olsa işi bu, geçimi bundan. Cenaze evinde ölenin acılı hanımı ve komşuları tarafından karşılanıyor. O zamanın insanları çok kibar, acılı da olsalar izzet ikramdan geri durmazlar... önce kahve ve likör ikram ediliyor. Sonra ölünün başına gidiliyor.

Todori bakıyor ki ev yapımı vişne likörü pek güzel... Kristal şişe etrafında minik kadehlerle vitrinden kendisine gülümsemekte. Hemen "Beni merhumla yalnız bırakın" diyor "konsantre olup dua etmem lazım." Herkes çıkınca da dalıveriyor vitrine.

Millet dışarıda ağlaşarak duasının bitmesini beklemeye koyuluyor. Bir saat, iki saat... İçerde hiç hareket yok. Birtakım ezgili mırıltılar geliyor ama dua ediyor olmalı diye hiç ses etmiyorlar. Gecenin zaten geç bir saati, gün ağaracak neredeyse... Todori hâlâ ölü ile baş başa. Nihayet sabırları taşıyor, şöyle bir kapıyı aralayıp bakıyorlar ki ne görsünler?..

Todori ölüyü kaldırıp koltuğa oturtmuş, yanındaki sehpaya bir kadeh likör koymuş, bir yandan "İçsene vre pezzevengi..." diyerek kadehini tokuşturuyor, bir yandan da "Hoppa hoppa ta buzukiaa..." diye şarkı söyleyerek kafa çekiyor. Vitrindeki kristal şişenin dibini bulmuş. Kıyametler kopuyor ama Todori mest... Olayın nasıl sonuçlandığını bilmiyorum tabii... Matrak olanı bu kısmı.

Karakolun bulunduğu sokağın üst kısmını sağdan kesen sokağın köşesinde eski Rum ilkokulu vardı. Bir zamanlar, yani benim çocukluğumda, çocukların dolup taştığı bina, gençlik dönemimizde bomboştu artık. Hâlâ da boş sanırım. Malum, bir türlü halledilemeyen vakıf-devlet ilişkileri yüzünden çürümeye terk edilmiş, hem Burgaz'daki hem başka adalardaki başka binaların kaderini paylaşıyor sanırım.

Todori o binada yaşardı. Hem boş binaya bekçilik ediyor hem de beleş yatıp kalkıyor işte. Redışose bir kat yüksekliğindeki yatak odası hafif meyilli olan karakolun sokağına bakardı.

Ergenlikten gençliğe geçmek üzere olduğumuz, en eşekçe şakalardan zevk aldığımız, en deli dolu ve az biraz da acımasız zamanlarımızda, kaldırıma oturup Todori'nin açık penceresinden duyulan gök gürültüsü gibi horultusuna kulak vererek eğlenirdik. İçeriye minik taşlar atarak uyandırır ve o sinir içinde "Diiinini iimanını..." diye küfür ettikçe, biz köşenin öbür yanında kıkırdar dururduk.

Bir gece o en derin uykusunun ortasındayken, içimizden biri duvar çıkıntılarına basarak tırmanıp içeri bakmış ve yatağının tam pencerenin altında olduğunu söylemişti. Ondan sonra minik taşlar atmak bizi kesmedi. Daha ilginç bir eşek şakası bulmalıydık. Bulduk da...

Bazı geceler ada sokaklarının, arkasında çayır çimen olan bazı kaldırım kenarlarında, kertenkeleler, kirpiler, minik kurbağalar dola-

şır. Bizim azıcık hainceeşek şakamıza da bir kurbağacık alet olmuştu. Duvara tırmanıp içeri uzanarak, uykusunun içinde üzerindeki pikeyi hafifçe kaldırıp da yatağına canlı bir kurbağanın bırakılıvermesi nasıl sonuçlanır sizce?

".....mına koduğumun orrospu çocuğunun..." diye başlayıp sonu gelmeyen sunturlu küfrün arkasından, karşıki duvarda stampası çıkan zavallı kurbağacık yere doğru süzülürken, köşede sinmiş birbirimizin ağzını tutuyorduk.

Herkes bir eliyle yanındakinin ağzını, diğer eliyle de beni tutuyordu. Kurbağa öldü mü diye gidip bakmaya kalkmayayım diye... Öldü tabii hayvancık. Yamyassı oldu. Ama ben bir daha böylesine bir eşek şakasına hiç katılmadım.

Daha sonraki yıllarda bir süre de başka bir vakıf evinde ikâmet etti Todori. Arabaların, fırının yanından çıkıp da Mehtap Sokak'a meyletmek için sağa döndükleri sokakta... o sıra sıra kallavi beyaz taş binalardan birinde. Orada otururken de başka şakalar yapılırdı Todori'ye.

Gece karanlığında evin kocaman kapısının üzerindeki kocaman demir halka kapı koluna ince bir misina bağlanır, ucundan tutulur, karşı kaldırımdaki ağacın ya da bahçe duvarının arkasına saklanılır ve çekilir. Gümbür gümbür vurulan halkanın sesine Todori kalkıp kapıyı açar bakar, kimse yok.

Bir daha. Sonra bir daha. "Yakalayacam ulan bu orospu çocuklarını" deyip, kapı arkasına saklanıp bekler Todori ki çalar çalmaz veletler kaçıp saklanmaya fırsat bulamadan yakalasın. Ama nafile.

Sonra pencerede perdenin arkasında dikize yatar. Açıkça görülen kapının önünde kimse yoktur ama kapı yine çalınır... "İmmanını s...ttiğimin hayaletleri... bi siz eksiktiniz ha..." diye söver durur sonra. Ertesi gün her önüne gelene anlatırdı "Bu ev vallahi perili" diye...

Gençlikte insan gerçekten acımasız oluyor. Ben genel olarak bu tip şakalardan pek hoşlanmam. Yapmam. Kendim de hiç şaka kaldırmam. Tipimden de unulmaz... ama böyle.

Buna rağmen gençlikte çok deli şakalara katıldığım olmuştur. Mesela Mehtap Sokak'ta, bina bir alt sokakta olduğu için damı kaldırımın altında kalan bir ev vardı.

Kuzinim Silva'yla o evin bacasından içeri çamurlu taşlar atardık. Hem de bacanın üstünü örten taşı kaldırır, davlumbazlı ocakta piş-

mekte olan yemek tenceresine nişan alır, hele de kapağı açıksa ta orta yerine kondururduk.

Zavallı kadın aşağıdan "Körolasıca kediler" diye bağırdıkça, bir köşeye saklanır ve bayılırdık gülmekten. Şakaya bak. Bir de yıllarca keyifle andığımız bir muzırlığımız daha vardı. O keyfi paylaşan arkadaşlar burayı okuyunca eminim çok gülecekler.

Paradisos'u biraz geçince mezarlığa inen yolun Gönüllü Caddesi'ne bakan tarafındaki evlerden birinin bahçe katında çok güzel turşu yapan bir kadın vardı. Kadın bizi tanımaz, biz de onu... ama turşularını iyi biliriz.

Koca bir kavanoz salatalık turşusunu, yola bakan mutfak penceresinin dışına koyardı... Güneş alsın da fermante olsun diye. Öyle yaparlar ya...

Biz de gece geç vakit kızlı erkekli koca bir güruh, diyelim ki Kalpazan'dan veya Ay'Nikola'dan dönüyoruz... Ve de penceredeki kavanozu gördük. Durabilir miyiz? Birimiz sessizce duvardan atlar ve kavanozu olduğu gibi araklardı. İyice uzaklaştıktan sonra, kaldırıma oturur merasimle açardık.

Yarı olmuş turşular kapanın elinde kalırdı. Suyunu içeceğimiz kadar içer kalanı yola dökerdik. Sonra da hiç üşenmez üzerine "Elinize sağlık, pek güzeldi" yazdığımız kâğıdı içine koyduğumuz boş kavanozu, sessizce aldığımız yere bırakırdık. İyi mi?

Kim bilir kaç kere tekrarlandı bu olay... Biz arakladıkça o yenisini yapardı, yine araklardık. O kadın her kimse, hâlâ yaşıyorsa, olur da bir gün bu kitabı, o veya bir yakını okursa, tüm o yaramaz çocuklar adına özür diliyorum. O muzırlığı yapan bizdik. Kusura bakma... Deli gençlik işte...

ESMA

Burgazada denince herkesin aklına Esma gelirdi eskiden. Adanın gülüydü Esma. Yaşı bellisiz, hafif tırlak, çirkin suratlı, kısa boylu, koca popolu, komik saçlı, herkesin sevgilisi, herkesin eğlencesi... Benim çocukluğumda zaten kırış kırıştı yüzü ama kaç yaşında olduğunu kimse bilmezdi. Ve de adaya ilk nereden, nasıl geldiğini...

Güllü dallı elbiseler giyerdi. Çılgın renkli, iri boncuklu kolyeler, koca koca küpeler, dev nazarlıklar takardı. Herkese "Şeri" derdi (Fransızca "sevgilim" anlamında). Bir de bağıra bağıra "Şeri jötemö şeri jötadoor" diye bir zamanların epey popüler olmuş "Ya Mustafa" şarkısının ilk kuplesini söylerdi durmadan.

Aslen Sivaslı olduğunu öğrendim. Ama adada ilk ne zaman peydahlandığını öğrenemedim, kimse de bilmiyor. Kimsesi yoktu. Evlerde hizmetçilik yapardı. Ada esnafı boyuna "Sen ver bize paranı, işletip çoğaltalım, seni zengin edelim" diye kandırır, kazandığı üç beş kuruşu alırdı elinden. O da günlerce kapılarında "Paramı ver ulan" diye bağıra bağıra bir kısmını kurtarırdı galiba ama genelde çoğunu kaptırırdı.

Bir ara Melahat teyzelerin evinde çalıştığını bildiğim için, oğlu Deniz'den biraz bilgi istedim Esma hakkında... Onun hatırladığı zamanlarda Mustafa Miharbi'lerin evinde çalışırmış. Mustafa Miharbi'nin babası Ethem Bey'le Deniz'in babası Selahattin amca, çok yakın dost olduklarından sık sık evlerine yemeğe giderlermiş Esma orada çalışırken. Ama deli Esma işte, Ethem Bey'in kibar hanımını bile çileden çıkarırmış, uçuk, taşkın, aklına eseni yapma, çenesini tutamama halleriyle.

Sonunda bir gün, artık nasıl bam telini koparttırdıysa kim bilir, dayanamayıp kapının önüne koyuvermiş hanımı onu. Esma da soluğu Selahattin amcaların kapısında almış. Melahat teyze de gidecek yeri olmayan Esma'yı, acıyıp içeri almış. O da bir süre, artık ne kadar olduğunu bilemediğim bir süre onların evinde çalışmış.

Melahat teyzeden dinlediklerime göre, bulaşıkları yıkarken, tabakların içini sabunlar, dışını bırakırmış. Hanımı kızınca da "Sen tabağın içinden yiyorsun, dışı sana ne lazım?" dermiş. Deli Esma işte. Ama kendisi her zaman çok temizdi. Daima sabun kokardı. Sık sık eteğini başına geçirdiğinden bilirim, iç çamaşırları falan kar gibi bembeyaz olurdu hep.

Esma'nın bu yarı kaçık halinden yararlanmış da ada esnafı. İçlerinden biri de vaktinde iğfal etmişmiş onu. O da orda burda "Benim çerçeveyi ..... bozdu" diye bağırmış durmuş yıllarca (kim olduğunu biliyorum ama yazmıyorum). Hatta hiç utanmadan ve Melahat teyzenin "Böyle şeyler ulu orta söylenmez kızım, ayıp!" uyarılarına hiç aldırmadan ulu orta, eliyle göstererek ".....'nin nah bu kadar 'anguraki'si (Rumca salatalık) var" diye bile bağırmış durmuş yıllarca.

Hiç bilemiyorum ki Esmacık zaten deli miydi? Yoksa kimsesizlikten 'vur abalıya' durumunda kalmaktan kafayı mı yedi? Gerçekten deli miydi? Yoksa başka çare bulamadığından delilik numarasına mı yatardı? Herkesin günahı kendi boynuna artık. Ama iyi kalpli bir kadındı. Onu biliyorum.

Ayrıca işi deliliğe vurarak çok akıllılık etmiş bence, çünkü yaşadığı sürece, daha doğrusu yaşlandıkça popüler oldu. Ünü Burgaz'dan taşıp tüm adalara yayıldı. Maçlarda maskot, açılışlarda uğur, düğünlerde şenlik oldu.

Sinemaya para vermez, kulüplere üye olmadan girer, her türlü eğlenceye istediği gibi dalar, vapurlara bilet almadan binerdi. Adalar arasında çalışan her vapurun personeli onu tanırdı. Aklma eserse kaptan köşkünde otururdu.

Kafasına bir tas geçirilmiş gibi duran komik saçlarını sonradan civciv sarısına boyattı. Şahdı, şahbaz oldu. Sorana "Şişli'de 'Fam'da boyatıyorum saçlarımı, ben Fam'dan başka kuaföre gitmem zaten" derdi. O kuaförün adını kimden öğrenmişse... Zavallım belki de artık saçları iyice beyazladığında dökmüştür tepesine ağartıcıyı kurtulmuştur öyle dertlerden... eh, süsüne düşkündü çünkü.

Saçının o komik modelini de nasıl icat ettiğini yine Melahat teyzeden öğrenmiştim. Başına şapka gibi küçük bir tencere geçirirmiş. Kenardan taşan bütün fazlalıklara vuruverirmiş makası. İşte bu kadar.

Kaçık bellenmesi ona aklından geçip diline gelen her şeyi, her istediğine hiç çekinmeden söyleyiverme rahatlığı verirdi. Çocukluğundan beri tanıdığım, can dostum, kuaförüm Erdal anlattıydı... Bir gün şimdiki evime çok yakın olan dükkânı, çoğunluğu Burgazlı olan müş-

terilerle doluyken dalıvermiş Esma içeri ve "Oof çok sıcak" diye eteğini başına geçirdikten sonra, bilmiş bilmiş etrafı süzerek "Vay vay vay, bakıyorum Burgaz'ın bütün orospuları burda" deyivermiş.

Nereden, nasıl, ne zaman peydahlandığını bilemediğimiz gibi, nereye, nasıl, ne zaman gittiğini de bilemedik ada sokaklarından... tıpkı kimsesiz, gariban sokak köpekçikleri gibi... birden belirirler, birden yok olurlar ya... Nur içinde yat adaların gülü Esmacık.

Bu arada, adı geçince Erdal'dan da bahsetmeden edemeyeceğim. Biz Arapoğlu'nun evinde otururken, ki az sonra anlatacağım o evi... Sokağın içine kadar uzanan bahçe duvarının bittiği yerden kuaför Keti'nin dükkânı görünürdü. Şimdi yerinde Çetin'in eczanesi var. Ki o zamanlar bizim evin arka kapısının tam karşısındaki eczanenin kalfasıydı... Ne çok hayvan kurtarma operasyonlarımda bana yardım etmiştir Çetin... Her türlü yaralı hayvanı tedavi ettiği gibi, deliliğime uyup bir kedi yavrusunun gözünü ameliyat bile etmiştir valla. Hem de başarıyla...

Erdalcım ise o sıralar küçücük bir çocuktu. Disiplinli, kuralcı ama iyi kalpli, kaşar bir madama görüntüsündeki kuaför Keti'nin çırağıydı. Bizim bahçeden erik falan araklardı bütün çocuklar gibi. Ta o zamandan belliydi ama büyüyünce efendi bir adam olacağı.

Onu tanıdığımda 16 yaşındaydı. Çocukluk arkadaşımız Ahmet'in yanında çalışıyordu. Ahmet'in dükkânı karakolun sokağının fırına dönen köşesindeydi. Biz çocukken babası Ali Efendi'nin (sanırım bu satırların yazıldığı sırada adanın en yaşlısı konumunda) Veli dayıyla birlikte ada sokaklarında adam gezdiren eşekleri vardı.

Sonra Veli dayı faytoncu oldu. Ali amca da müteahhit oldu ve iyi para kazanıp adada evler aldı. Ahmet sonradan sosyete kuaförü oldu. Hem kuaför olarak hem oyuncu olarak filmlerde falan çalıştı. Şimdi artık pek görüşemesek de hâlâ dostuz.

Erdal ise dosttan öte kardeşim gibi oldu. Perişan'ın kızı Gülşen'le evlendi. Kendi dükkânı, güzel bir ailesi var. Daha çocukken tahmin ettiğim gibi, efendi bir adam oldu. Severim. O da beni sever bilirim.

Eşim felç olduğunda, ben dışarı çıkamıyordum, öyle bakımsız kalmayayım diye evime gelir saçımı boyar gider, sonra zamanı geldiğinde hiç üşenmez tekrar gelir fönümü çekerdi. Unutur muyum? Bir kitapta adı geçsin istedim. Biz ölüp gitsek de bir gün onun da adı kalsın satırlarda.

Arapoğlu'nun evini anlatmadan önce fırıncı Hüseyin'den de bahsetmeliyim. O zamanlar ekmekçiydi sırf. Daha doğrusu Burgaz'da fırını yoktu. Kınalıada'daki fırınından getirirdi bizim ekmekleri. Keti'nin dükkânının bitişiğindeydi satış yeri. Ama biz genelde sahilde ekmek motorunun gelişini beklerdik... Ve dükkâna varmadan yarılanırdı ekmekler.

Sahile yanaşır yanaşmaz "Taze ceviz Beykozuuun" diye bir nakarat tutturur kafası iyi olduğunda da "Uuç dooort ça ça çaa..." diye keyifle dans ederek, eğlenerek milleti başına toplardı. Ve de yağmur, fırtına demeden Kınalı-Burgaz durmadan gider gelir, ekmek taşırdı Hüseyin.

Sonra içi mağara gibi oyuk olan, defalarca beleş dükkân ve tüm ada çocuklarının oyun mekânı olarak kullanılan dev çınarın ordaki fırını açtı. O çınar da bir konuşabilse, tüm adanın tarihini anlatırdı herhalde.

Rahmetli Koço'dan alışık ada halkı, onun fırınına da tepsi götürüyor artık. Tepsideki yemeğin görünüşü hoşuna giderse, azıcık köşesinden tadına da bakardı Hüseyin. Çok beğenirse yandın... en az dörtte birini yok say.

Ay Dimitro'yu da mutlaka anmalıyım burada. Şimdiki Ergun Pastanesi'nin yerindeydi dükkânı. Kavun dahil her meyveden dondurma bulunurdu orada ve de nefis sandviçler yapardı. Adalardaki birçok sandviççide hâlâ popüler olan Anjelik sandviçi onun icadıydı. Bir de tutti frutti'li (bütün meyveler) yarım ay anlamındaki demie lune (dömi lün okunur) adalı olmayan her misafire mutlaka tattırılırdı.

ARAPOĞLU'NUN EVİ

(Bir bölümü "İçimiz Isınsın Biraz" adlı kitabımdaki 'Josefin' öyküsünde kullanılmıştır.)

Çocukken okuduğum bir roman vardı. Bu yaşıma kadar beni etkileyen, arada bir güzel düşler kurduran bir roman "Gizli Bahçe". Romanın konusunu pek hatırlamıyorum bile. Ama gizlenen bahçe kısmı, düşlerimde günden güne zenginleşen bitki çeşitleriyle sürüp geldi bu güne dek.

En sıkıntılı anlarımda, gözlerimi kapatarak kaçıp sığındığım gizli bir cennet gibi. Her zaman güzel bir bahçem olsun istedim. Ama artık bu arzumun asla gerçekleşmeyeceğini ve o bahçenin, gizlice içine girip saklandığım bir düş olarak kalacağını biliyorum.

Gerçekleşseydi eğer, kesinlikle asosyal bir insan olurdum ben ve ömrümü o bahçede tüketirdim. Gözden uzak, tek başıma. Belki de iyi ilişkiler kurmak, üretken olmak, yaratıcılığı yararlı hale getirebilmek için insanlara karışmak gerekiyor da, ondan gerçekleşmedi bu düşüm.

O evi görmeye gittiğimiz gün, yaşadığım coşku ve heyecan, benim hayatım boyunca yaptığım, o tekrar tekrar canlandırılan unutulmaz duygu anlarımdan biridir.

Çok eski bir evdi. Hiçbir özelliği olmayan, son derece konforsuz, neredeyse sevimsiz. Sahibi Karamanlı bir Rum'du. Arapoğlu. İlk adını hatırlamıyorum. Tek başına yaşayan, cimri mi cimri, huysuz bir ihtiyardı. Pek geçimsizdi, ama annemi ve beni çok severdi. Ben de onu severdim.

Çünkü bütün kaknemliğine rağmen hayvanlarla arası iyiydi. Sık sık bahçedeki kedileri beslerdik birlikte. Bize kendi elleriyle pişirdiği karalahana dolmasından getirirdi bazen. Pek de güzel pişirirdi doğrusu. Hafif acılı...

Nur içinde yatsın, çoktan rahmetli oldu.

Evin daha o zaman yüz küsur yıllık olduğu söylenirdi. Milyonlarca kez önünden geçtiğim halde hiç ilgimi çekmeyen, kallavi ama dümdüz, yavan bir binaydı. Fırının ve eski eczanenin bulunduğu sokağın, sahille birleşen köşesine kurulmuş bir ev, yanı sıra sokağın neredeyse yarısına kadar uzayan yüksek mi yüksek, ne idüğü belirsiz bir duvar.

Eskiden yalıymış. Eh belki o zaman biraz bir şeye benziyordu bilemem, ama o haliyle hiçbir şeye benzemiyordu. Benim de, o en bi taze genç kız zamanımda, asla beğenemeyeceğim türde bir evdi yani.

Kalın duvarlar, yüksek tavanlar, her yer taş, soğuk mu soğuk. Havanın sıcak olduğunu anlamak için sokağa çıkardık orada yaşarken.

Bütün bu detaylı tarif, benim ne kadar beğenmediğimi vurgulamak içindi. Bizimkiler beğendilerdi tabii. Hem de görür görmez. Eh deniz kıyısında, iskeleye yakın, odaları kocaman, daha ne olsun? Bana bir şey soran mı olurdu zaten...

Eskiden, orası muhteşem bir konakken, bizim tuttuğumuz kat, hizmetçi dairesiydi herhalde. Çünkü üst katlarda koca koca banyolar olduğu halde, en alttaki iki dairenin banyosu ve çamaşır yıkama yeri, kazanlı kurnalı hamam, kocaman mermer tekneli çamaşırlık olarak, bahçede ayrı bir yerdeydi.

Onları görmek için bahçeye çıktık.

Şimdi bu, bir film olsaydı, işte tam burada müzik başlardı.

Burası, işte orasıydı. O kitaptaki, hayallerimdeki, düşlerimdeki gizli bahçe. Gerçek olamayacak kadar güzeldi. Yüksek duvarlarla çevrili olduğundan, insan gözünden uzak, gizli mi gizli, bir 'gizli bahçe'.

Herhalde, Tanrı boş zamanlarında, hobi olsun diye, Pan'ın flütü eşliğinde burada bahçıvanlık yapıyordu.

Ben bu bahçede, yıllarca büyük mutluluklar yaşadım. Birçok hayvan dostumu burada tanıdım. Çarli, Meme Hatun, Noktacık, Pif'le Paf, birçok isimsiz kedi, kuş, kelebek ve böcek... ve Jozefin.

Bu bahçe de, içindeki tüm canlılarla birlikte tarihe karıştığından, şimdi rahmetle andıklarım arasında olmalı. Ben de onu Jozefin'le birlikte anmaya karar verdim.

Jozefin'i de anlatacağım, ama bahçem daha bitmedi.

Mutfaktan bahçeye adım atar atmaz, soldaki yaseminlerin kokusuyla ilk sarhoşluk başlar. Yabani sarı yaseminler, edepsizce ve fütursuzca fışkırarak, kendiliklerinden, özenle dikilmiş beyaz yaseminlere karışmışlar. Hep birlikte buram buram tütüyorlar. Hangi kokunun kimden geldiği belli değil.

Sağlı sollu güllerin, papatyaların, fulyaların, özgürce portakal ve

mandalina ağaççıklarının arasında yayıldıkları bir çift tarh. Kokuları artık anlatmayacağım. Ortada, üzerini sarı, beyaz, pembe sarmaşık güllerinin kapladığı kemerli taş bir yol. Yolun sonunda, aralarından mavi unutmabeni çiçeklerinin fışkırdığı, yıpranmış mermer merdivenlerle çıkılan yüksek bir çardak.

Etrafı teras gibi, ferforje parmaklıklarla çevrili. Üstünde de, bir sanat eseri niteliğinde, işlemeli oymalı, ferforje bir kubbe. Kubbeye mor salkımlar dolanmış. Mor salkım, incecik bir filizken sarıldığı demirleri, yıllar geçtikçe kalınlaşıp ağaçlaşarak, eğmiş bükmüş.

Yukarıdan öbek öbek sarkan ve sıkça dökülen çiçekleri, çardağı, tavanından minik mor avizecikler sarkan, zemini mor halıyla kaplı bir oda haline getirmiş. Altı sarnıç olmalı ki, tam ortada bir kuyu ağzı var. Beyaz, masif mermerden oyulmuş, üzerinde, dövme bakırdan bombeli bir kapağı olan bir kuyu ağzı. Bir sanat harikası. Bir şaheser. Sök yerinden, götür koy bir müzeye. Öyle bir şey işte.

Çardağın arkasında ise, minik bir orman görünümündeki, aralarına çamların, mimozaların ve defnelerin de karıştığı, Tanrı'nın meyve bahçesi var.

Elma, armut, ayva, nar, kayısı, kiraz, vişne, dut ve yüksek yüksek çamlara sarılarak göklere yükselmiş asmalar. Çam ağaçlarının tepelerinden sarkan, irili ufaklı, siyahlı yeşilli üzüm salkımlarını canlandırabiliyor musunuz gözünüzde?

Küçükken bahçelerden erik çalmaya bayılırdım. Bu bahçede ise erikleri torba torba komşulara dağıtırdık. Yeşili, sarısı, mürdümü, maltası, siyahı, kırmızısı... her türlüsü... Yok yoktu o bahçede. Bademle kızılcığı unutmuşum galiba, ha bir de iğde. Ah ne güzel ağaçtı o... bir de ceviz tabii... ve de incir... kavak inciri.

Daha sonra bir komşumuz, salatalık, domates, turp, roka, tere ve bir dolu da sebze dikmişti oraya buraya. Nasıl verimli bir topraktı o... yediğimiz meyvenin çekirdeğini atsak, ertesi yıl ağacı çıkardı. En çok da erik yendiğinden, orada burada birer metre yüksekliğinde, meyvelerin ağırlığından yerlere sarkan erik ağaçları oluşurdu durmadan.

Bu güzelim gizli bahçede, Pan'ın düşsel flütünü dinleyerek geçirdiğim mutlu yıllardan birinde tanımıştım Jozefin'i.

O yaz, en üst katı kiralayan komşular, Yunanistan'dan gelmişlerdi bir yazlığına. Çocukları, gizlice valizlerine saklayarak getirmişlerdi onu. Nasıl, becermişler bilmem ama sağ salim getirebilmişler. İki avuç büyüklüğünde, üzgün üzgün gülümseyen, komik suratlı bir kaplumbağa. Adı Jozefin.

Onu bahçeye salıverdiler. Şaşırıverdi önce, tos top olup kapandı bir süre. Sonra etraftan gelen cezbedici kokulara karşı koyamamış olmalı ki, ağır ağır çıktı kabuğundan. Bence hayvan, o sıkışık valizden sonra, böyle bir bahçede bulunca kendini, öldüm de cennete geldim sanmıştır.

Yaz boyunca, çocuklarla Jozefin'in oynaşmalarını izledim çardağımdan keyifle. İnsanlarla sıkı fıkı olan hayvanlara, insanca alışkanlıklar bulaştığı bilinir. Kovalamaca ve saklambaç oynarlardı çocuklar ve kaplumbağa. Çocuklar saklanınca, bahçenin ortasında durup boynunu ileriye uzatır, dikkatle dinlerdi Jozefin. En küçük bir hışırtı, hemen ele verirdi onları.

Saklanma sırası ona geldiğinde de, bunu nasıl anlardı bilmem, kaplumbağa gibi kabuğuna çekilmez, insan gibi gider bir ağacın arkasına saklanırdı. Yakalanınca da hırsından, bahçenin bir ucuna kadar kovalardı, kahkahalar atan çocukları. Hiç de kaplumbağa gibi ağır kanlı değil, inanılmaz bir süratle pıtır pıtır koşardı üstelik.

Bu neşe dolu kaplumbağalı günler, çabuk bitti çocuklar için. Yunanistan'a dönüş günleri geldi çattı. Büyük kâbus. Çünkü aile, resmi veya gayri resmi hiçbir şekilde geri götüremiyordu Jozefin'i. Hop diye gizlice gelen hayvan, hop diye resmen gidemedi.

Kedi, köpek gibi künyeli, raporlu hayvanlar bile yurtdışına kolayca çıkarılamazken, kaplumbağa gibi vasıfsız, kişiliksiz yaratıklara mı izin verilecek?.. İstediği kadar Jozefin olsun.

Ağlama zırlama ve bilumum sinir krizinden sonra çocuklar, Jozefin'in bu Tanrısal bahçede, ev ortamından daha mutlu olacağına ikna olarak, onu bana emanet edip gittiler.

Kaldık Jozefin'le baş başa... Daha önce hiç kaplumbağam olmamıştı, nasıl davranacağımı bilmiyordum. Ama en azından besleme derdi yok. Çünkü bahçe bereketli, çeşit bol, açlık endişesi yok.

Çocuklar gittikten sonra Jozefin bir süre küstü. Ortalıktan kayboldu. Sonunda bir gün, onu üst kata çıkan merdivenlerin alt basamağında, boynunu uzatmış yukarıyı gözlerken buldum. Yanına yaklaştığımda kaçmadı, ama başını içeri çekti. Bu durum birkaç gün sürdü.

Ben arada sırada, bahçedeki zengin mönüye ilaveten havuç, kabak, marul, meyve vs. gibi yiyeceklerle onu tavlamaya çalıştıysam da, genelde onu kendi haline bırakıp bekledim.

Bir şekilde beni kendi kabul etmeliydi. Hayvanlar aslında, ne kadar da uğraşsanız, sizinle iletişim kurma kararını kendileri veriyor-

lar. Bunun için önce size güven duymaları gerekiyor ve bu da zaman alıyor.

Jozefin'in bu kararı vermesi on beş gün sürdü. Nihayet bir gün, ben bahçede yere çömelmiş, bir kedi yavrusunu beslerken, arkamdan yaklaşıp eteğimi çekiştirerek, beni kabul ettiğini bildirdi. Ondan sonra da aramızdan su sızmadı.

Birlikte saklambaç ve koşmaca oynadık. Aynı havucu kemirdik... Onu masanın üstüne koyar, bir ucundan ısırdığım havucu ağzımda tutarak, öbür ucunu ona uzatırdım. Başlardık karşılıklı kemirmeye. Nasıl telâş ederdi nasıl... havucu bana kaptırmasın diye. Tam ortaya gelindiğinde, son lokmayı ağzımdan çeker alır, fırt diye kafasını kabuğuna sokarak sessizce yer bitirirdi. Sonra hiçbir şey olmamış gibi, boynunu uzatıp masum masum gülümserdi.

Hiç dikkat ettiniz mi? Kaplumbağaların yüzünde hep hüzünlü bir gülümseme vardır. Jozefin de genelde hüzünlü gülümserdi, ama neşelendiği zamanları ben anlardım. Gözlerinde garip bir pırıltı olurdu.

Onu kucağıma alıp okşamama izin verirdi. Kaplumbağanın okşanacak neresi var, diye düşünebilirsiniz. Herhalde kabuğu değil tabii... Başı, boynu ve çenesinin altı. Özellikle çenesinin altını okşamama bayılırdı. Boynunu iyice uzatıp gözlerini kapatır ve khih-khih diye bir ses çıkarırdı.

Çok dost canlısıydı Jozefin. İnsanlarla birlikte olmayı, onlarla şakalaşıp oynaşmayı severdi. Eve gelen misafirlere Jozefin'i göstermek en büyük keyfimdi. Biz bahçeye çıkar çıkmaz, nereden görür nereden hissederdi bilinmez, pıtır pıtır, koştura koştura, neşeyle gelirdi bize doğru. Gözlerine inanamazdı görenler, nasıl koşuyor bu böyle diye.

Dört yaz sürdü dostluğumuz. Kışın biz İstanbul'a inince kendini toprağa gömer, havalar ısınınca beliriverirdi bir toprak yığınının ortasında.

Sırtına kırmızı ojeyle kocaman bir çarpı işareti koymuştum kaybolmasın diye. Ya da başka kaplumbağalarla karışmasın diye. Kaplumbağalarda belirgin bir farklılık bulmak pek mümkün değildir çünkü.

Oysa o sıralar hiç aklıma gelmemişti ki, Jozefin yanına yaklaştığında, kabuğuna çekileceğine, boynunu uzatıp gülümseyen tek kaplumbağaydı. Diğerleriyle nasıl karıştırılabilirdi? Ama sırtındaki işaret bile kaybolmasına engel olamadı.

Dördüncü dostluk yılımızı henüz devirmiştik ki, bir gün Jozefin yok oldu. Bahçe kazan ben kepçe, günlerce aradım. Her köşeyi didik didik ettim, bekledim, orayı burayı kazdım. Yok. Hiçbir yerde yok. Bahçeden çıkmış olmalı. Pek ender açılan arka kapıyı genelde kollardım, ama gözümden kaçmış demek ki.

Çok üzüldüm, çok dertlendim. Ne yapar, ne eder, nasıl yaşar? Bunca yıl her şeyi kolayca buldu, karnı doydu, korundu. Sonra birden tek başına kalakaldı.

Aradan bir hafta geçmişti sanırım. Bir gün sahildeki kahvenin önünden geçerken, arabacıların konuşması çalındı kulağıma.

"Yahu Paradisos'ta bir kaplumbağa gördüm, tıngır mıngır yürüyordu yolun ortasında, sırtında da kırmızı bir işaret vardı." diyordu Veli dayı.

Hemen atıldım:

"Aman Veli dayı, ne yapıyordu?"

"Ne yapacak kızım, geziniyordu zaar..."

"Ee, sen ne yaptın?"

"Arabadan indim, aldım yolun kenarına koydum."

"Hangi kenarına?"

"O kadar biliyoruz herhalde, orman kenarına tabii..."

Canım Veli dayı, nur içinde yat. Ne iyi adamdın sen.

"Ah be Veli dayı, o kaplumbağa benimdi. Kaç senedir bahçedeydi, kaçıvermiş. Bir haftadır arıyorum, keşke benim olduğunu bilseydin, getirirdin." dedim.

"Getirmezdim kızım" dedi, "getirmezdim. Sen ona gözün gibi baktın herhal bilirim. Her şeyleri verdiydin belkim, ama eş de verebildi miydin?"

Ben bunu hiç düşünmemiştim. Öyle ya, eninde sonunda o da bir eş isteyecekti. Birçok hayvanın eşleşme ihtiyacı, bir şekilde anlaşılıyor da kaplumbağanınki nasıl anlaşılsın?

"Sen hiç merak etme evlât" diye böldü Veli dayı şaşkınlığımı, "senin mağsım bir haftada kazasız belasız ta Paradisos'a vardıysa, gerisini de becerir elbet, merak etme sen. Kapağı bir ormana atsın yeter."

"Atmış mıdır?"

"Ee atsın artık, kenarına koduk işte, başını çevirse görür."

Paradiso cennet demektir Rumca. Jozefin allem etti kallem etti başka bir cennet buldu demek. Aferin ona! Aile falan da kurmuştur artık.

Bu öyküde, rahmet dileğim Veli dayının. Jozefin hâlâ yaşıyor bile olabilir... Kaplumbağalar çok yaşar. Zaafına yenilip insanın birine, gereksiz yüz vermediyse tabii... O yıldan sonra mı karar verdim, farkında değilim, ama yakınlarım bilirler, "kaplumbağa" hep uğurum oldu benim.

Bu öyküyü aynen buraya almamın nedeni de tabii, diğer hatırlamalarda da olduğu gibi, o evi her düşündüğümde bu olayı da aynen hatırlamamdır. O kitabı okumamış olanlar, bu kitabı okurken onu da bilsinler istedim. Hem kaplumbağa uğurumu hem de o unutulmaz bahçeyi. Ne güzel günler geçirmiştik o bahçede, sıcak komşuluk ilişkilerimiz olmuştu, güzel dostluklar yaşamıştık.

HİLDA

Onunla etle tırnak gibiydik gençlikte. Her günümüz, her anımız birlikte geçerdi. Nasıl tanıştığımızı, hayatıma nasıl girip hiç çıkmadığını hatırlamıyorum. Sanki hep vardı da o yüzden hatırlamıyorum gibi. Ön yargısız, sırsız, koşulsuz, kuralsız, yürek avuçta bir dostluktu bizimki. Hiç bitmedi. İkimiz de evlenince ilişkimiz sürekliliğini yitirdi biraz ama sevgimiz hiç eksilmedi. Farklılaşan yaşam tarzlarımızın getirdiği kişisel sorunlardan fırsat buldukça görüşürüz. Özlemle kucaklaşır ve hâlâ o tasasız günlerimizdeki gibi gülüşürüz her seferinde.

O benim oyunlarıma, imza günlerime gelir, yazılarımı okur, bense onu hep ihmal ederim. Ama severim. Bilir. Hiç kırılmaz bana. Gençlikte öyle güzel şeyler paylaştık ki onunla, unutmak mümkün değil. Azıcık deliydik de... iyi ki öyleymişiz. Bitti gitti yaşanan her delilik... bir daha yaşanmaz ki...

Yaşadığımız güzel delilikleri anlatmayacağım. Onlar pek özel... O yıllarda pek moda olan elde örülmüş biri taba, biri krem rengi uzuun tüniklerimizi pelerin gibi savurarak bir koptuk muydu, gecenin içinde bizi tutabilene aşk olsundu...

O bu satırları okuyunca hatırlayacak her birini tek tek. Ben zaten sırf adını anmak için aldım onu bu anılar kitabına. Canım Hilda'm.

Onunla birlikte ablası hanım hanımcık canım Nıvart'ı ve eşi çocukluk arkadaşım Ara'yı da anmalıyım. O Ara ki vaktinde Marten'le birlikte şarkı söylediğimiz gençlik orkestrasının bateristiydi. Ve Dr. Armen babayı ve Ayda'yı ve papağanların en akıllısı Tony'yi...

Eskiden adalarda tüm komşuluk ilişkileri sıcacıktı. Zaten tüm ada halkı yakın komşular gibiydi. Adalılar birbirlerine yakın oturmasalar

da, ilişkileri sırf göz aşinalığı da olsa, her şartta birbirlerini kollar, yardımlaşırlardı.

Bir kez bile oturup sohbet etmemiş de olsalar Burgazlılar, İstanbul'da selâmlaşırlardı. Hâlâ öyle midirler bilmem... Ben yıllardır orada oturmuyorum. Ama bir yerde eski adalı biriyle rastlaşınca selâmlaşıyoruz.

Bir kere sınıf farkı yoktu. Zengini, fakiri, balıkçısı, doktoru, sanatçısı, çımacısı... istediğiniz kadar çoğaltın... beraber balığa çıkmak gibi, aynı meyhanede içmek gibi, karşılıklı oyun oynamak gibi, sokaklarda şarkı söylemek gibi... büyük bir içtenlikle aynı keyfi paylaşabilirdi.

Aslında her adalı böyle hisseder sanırım ama Burgazadalı olmak gerçekten bir ayrıcalıktır. Ve bu ayrıcalık başka hiçbir adada bu derece güçlü bir vatan sevgisiyle örtüşmez.

Bu kitabın yazılış süreci içinde sevgili Nedim Hazar'ın yönetmenliğiyle, "Yakın Ada Uzak Ada Burgazada" adlı bir belgeselin çekimi gerçekleşti. Ne kadar da uygun bir isim seçilmiş değil mi? Tam Burgaz'a göre... Hem yakındır... Şuracıkta... Hem bilinmez... Uzakmış gibi.

Bir şekilde bu belgeselde görev alanlar... Ki babam, kardeşim ve ben de varız aralarında... Bir de Burgazada'ya gönlünü kaptırmış olanlar... Ki bu çalışmadan sonra Nedim de kaptırdı gönlünü bu cennet diyara ve artık adalı oldu. Söz konusu belgeselin, televizyon gösteriminden önceki prömiyerde, Bilgi Üniversitesi'nin kampüsünde izledik bu çalışmayı.

İzleyicilerden, bütün Burgazadalı olanlar, film süresince tek ruh, tek beden gibiydiler ve sık sık ağladılar. Öyle yoğun bir duygu birliği vardı ki başka adalardan olanlar bunu adeta kıskandılar. Anlayamadılar. Ve bize sordular "Nasıl bir şey bu?" diye.

Pek kolay değil tarifi ama şöyle bir şey: Yalnız Burgazadalılar birbirleriyle hiç tanışmamış da olsalar ada dışında karşılaştıklarında, yakın dostlar gibi, gözlerinin içi gülerek selâmlaşırlar. Yalnız onlar sevdikleri adadan bahsedildiğinde ağlarlar. Yalnız onlar ölen ağaçları için yas tutarlar. İşte hepsi bu.

Ve nasıl öldü güzelim ağaçlar... Çocukluktan tanıdığım, can gibi sevdiğim, dostum, kardeşim, sevgilim, gençlik aşklarımın tanığı ağaçlar. Birlikte büyüdüğüm ağaçlar. Günlerce ağladım. Günlerce yas tuttum. Kâbuslar dolusu yandım amansız yangınlarda. Hiçbir acıya

benzemedi acıları. Bir daha asla göremem ben binlercesi dikilse, eskisi gibi orman olmuş hallerini. Yaşım yetmez.

Ne orman yangınları gördük biz. Hiçbiri bu kadar korkunç değildi. Büyük bir rastlantı sonucu bir gün önce indirmiştik biz babamı İstanbul'a... Yoksa yaşına başına bakmaz koşar giderdi. O her orman yangınına koşar giderdi.

Ne kadar da hayıflandıydı... "Keşke orda olsaydım" diye. Ne yapabileceğini sanıyordu acaba? Ama işte adalılık böyle bir şey. Orada olmak, içinde olmak, acısını paylaşmak... Sevilen bir dostun acısını paylaşmak gibi... O acı çekerken yanında olmak gibi... Birlikte ağlamak gibi...

Babamdan bahsetmeye başlayınca yine birkaç yıl önce onun için yazmış olduğum bir yazıyı buraya alasım geldi. Burgaz'la babam öyle örtüşüyor ki anılarımda, adayı anlatırken onu da anlatmaktan alamıyorum kendimi. Arada bir genişçe parantezler açılmış sayın yine.

GARBİS USTA

(Adalı dergisinde yayımlanmıştır.)

Garbis Usta, namı diğer Balıkçı Garbis. Yani benim babam. Burgazada'ya âşıktır. Otuzlu yaşlarının başındayken kaptırmış gönlünü bir kez, şimdi seksenli yaşlarının başında ve hâlâ sürmekte bu aşk. Her ada âşığı gibi, denize ve denizle ilgili her şeye de âşıktır doğal olarak. Biz olmasak yaz kış orada yaşardı her halde. Ama hiçbir zaman buna cesaret edemedi.

Bizim sosyal yaşantımız, sorumluluklar, zorunluluklar onu hep alıkoydu bu konuda tavır koymaktan. Oldukça da bencildir oysa... sağ olsun... hiç kimse ve hiçbir şey için özel zevklerinden ve konforundan fedakârlık etmez. Belki de ikinci şıktır aslında, kış gelince tevekkülle tası tarağı toplayıp İstanbul'a inmeye razı gelmesinin asıl nedeni.

Dedim ya, belli konforları olmadan yaşamaya katlanamaz. Ve de birilerinin kendisine özen göstermesi farzdır. Toprağı bol olsun annem, pek şımartmıştır onu. Şimdilerde de kardeşimle benim, seksenlik haşarı oğlumuz. Söz dinlemez, ele avuca sığmaz, canının istediği her şeyi kitabına uydurur.

Hâlâ delikanlı Garbis ayaklarında. Kalbi biraz tekliyor ama umurunda değil. Deli deli koşar, bisiklete biner, merdivenlere çıkar, balık tutar, denize dalar, ilaçlarını almaz, diyet yapmaz... daha sayayım mı?..

Garbis Usta, bu 'usta'lık namını gerçekten de ustalığı ile kazanmıştır. İyi bir makine teknisyeniydi gençliğinde. Her türlü aleti tanır, söker yapar onarır, hatta ufak tefek, bize göre saçma sapan birtakım garip şeylerle yeni bir makine bile imal ederdi.

Oradan buradan topladığı parçalarla kaç tane sinema makinesi yapmıştı da yıllarca konu komşuya ne filmler izletmişti, henüz televizyonlar hayatımızın bir parçası değilken. Şimdilerde hâlâ evdeki her tür elektrikli alet arızası, gözleri görebildiği sürece onun sorumlu-

luğundadır.

Yıllar önce Adana'daki Bossa Trevira Fabrikası yeni kurulduğunda, yurtdışından demonte şekilde gelen dev bir dokuma aletini Alman mühendisler bile, ellerinde şemalar ve planlar olduğu halde bir türlü içeri alıp monte edememişlerdi de, İstanbul'dan namı ta oralardan duyulan Garbis Usta'yı çağırmışlardı.

Ne biçim bir havayla gitmişti... çocuktum ama hatırlıyorum. Haftalarca uğraşıp birleştiremedikleri aleti iki günde der top edip içeri alarak monte etmişti ve de kral muamelesi görmüştü. O zamana göre bayağı iyi bir de para almıştı. İki gün içinde, bir aylık maaşı kadar filan.

Eveet bu Garbis Usta, Balıkçı Garbis namını da, adaya âşık olduktan kısa bir süre sonra kazandı ve hâlâ sürdürüyor. Adam otuzundan seksenine kadar her yaz, çalışırken haftada üç gün, emekli olduktan sonra da her gün balığa çıktı ve eş dost, konu komşuya bol bol dağıttı. Evine apansız misafir gelen komşular, önce bizim kapımızı çalardı, mutlaka balık bulunur diye.

Hiçbir ihtirası olmadı. O kadar sevdiği adada bir mülk sahibi olmaya yeltenmedi bile. Bulduğu ile yetinen ama bulmaya alışık olduğu şeylerden hiç vaz geçmeyen bir yapısı var. Alışkanlıklarına bencilce bağlıdır. Sen istersen öl, hiç fark etmez. O hep istediği şeyi yapar.

Biraz bencil, biraz kaknem, biraz asosyal olan bu adam, garip bir şekilde herkes tarafından sevilir. Sempatik midir ne? En çok da çocuklar sever onu. Çünkü içindeki çocuk her zaman özgürce ortalıkta gezinir. Bir de sanırım torun özlemi söz konusu. Biz kardeşimle onu bu keyiften mahrum ettik.

O da yaşlandıkça tanıdığı her çocuğun dedesi oldu. Büyüklerle pek ahbaplık etmiyor. Bütün ilişkileri balık tutmakla ilgili. İlgili de... balık tutarken öyle aksi, öyle nemrut ki onunla takılanlar nasıl tahammül ederler diye düşünürdüm hep. Gerçi şimdilerde biraz bunun ceremesini çekiyor ya, neyse...

Hayatı boyunca en büyük serveti sandalı oldu. Sandalı ve kıçtan takma motoru. İlk kez otuzlu yaşlarında edinmişti bir sandal. Bir de kıytırık beş beygirlik bir motor. Çocukluğumuzda sahilde dört gözle ve sekiz kulakla, ta uzaktan çalmaya başladığı ıslığını beklerdik.

Yüzlercesinin arasından ayırt edebildiğimiz ıslığını. Çünkü o ıslık, "geliyorum, yakaladığım balıkları bırakır bırakmaz sizi motora bindireceğim" demekti. Kardeşimle beni, bazen de birkaç arkadaşımızı. Ondan sonra, değmesinler keyfimize. Artık Kalpazan mı olur,

Çamlimanı mı, Yörükali mi, hiç fark etmez. Hepsinin ayrı keyfi var.

Ama Garbis'in sandalına binmek o kadar kolay değil. Ayakkabı ile hiçbir yere basamazsın. Hatta ayakların kirliyse yalınayak bile basamazsın. Islak mayo ile oraya buraya oturamazsın. Onun kurallarına uyarsan balık tutmana bile izin verir belki. Kendi uygun gördüğü oltayla tabii.

Ama bir kez oltayı karıştırmak gafletinde bulunursan, bir daha avucunu yalarsın. Hatta anandan emdiğin burnundan gelebilir. Hem bunun için çocuk olman da şart değil. Kimleeer nasibini almıştır Garbis'in sandal şerrinden...

Bu durum yıllarca sürdü, yıllarca... Gençlik çağımızda kardeşim ve ben ancak iki elin parmağı kadar izin alabildik, sandalı alıp arkadaşlarla gezebilmek için. Her seferinde, "orayı çarptın burayı kirlettin, yan bastın düz bastın" diye azar işitip burnumuzdan gelerek.

Garbis bu yaşına kadar, gözü gibi baktığı, her türlü bakımını kendi yaptığı birkaç sandal eskitti. Estirdiği teröre rağmen insanlar hep can attılar onunla balığa çıkmaya. Çünkü bu bir ayrıcalıktı ve Garbis çok özel, çok gizli işaretler bilirdi, o yüzden de balıktan hiç eli boş dönmezdi.

Son yıllarda Amerika'da yaşayan yeğeni, yani amcamın oğlu, kendi gibi balık hastası olan kayınpederi ile balığa çıkabilsinler diye, Garbis'in iyice dökülen sandalının yerine yepyeni bir sandal aldı. Her türlü bakımından Garbis sorumlu olacak - bu demektir ki Allah inse Garbis'in borusu ötecek - ama kayınpederi Onnik Bey de, istediği zaman sandal ve balık keyfi yapabilecek.

Zaten sağ olsun Onnik dayday uzmanlık alanı olan keyif meselesinin dışında bir şeye bulaşmadığından, Garbis'in sandalda astığı astık kestiği kestik konumu hiç-değişmedi. Kuzenim de tatil için Türkiye'ye geldiğinde istediği zaman kullanabileceği bakımlı bir sandal buluyordu.

Bu sistem genelde aksamadan birkaç yıl sürdü. Tabii hem Garbis'in hem Onnik'in az buçuk sağır olmaları oldukça komik durumlar yaratsa da, ikisinin farklı kaknemlikleri yüzünden sık sık didişmeleri dışında pek bir terslik olmadı.

Son iki yıl, ne kadar da kabul etmese Garbis birazcık yaşlandığından, yani seksenine geldiğinden, bu motor taşıma, sandal temizleme, boya, zımpara, dip temizliği vs. gibi işlerde biraz zorlanmaya başladı. Adada bu işleri yapan bir sürü insan var, ne olur her şeyini usulünce yaptırıp, kendisi de hazırlop sandalına kurulsa... ama asla

ve de kat'a öyle bir şey olamaz. Hem cimriliğinden olamaz, hem de eşekten düşüp çüş çüşü elden bırakmadığından.

Bir iki yıl oflaya poflaya, ama yiğitliğe şey sürmeden idare etti. Geçen yaz da "ben bıktım, bu sandalı satalım artık" diye tutturdu. Amcamın oğlu, Beco da, en az onlar kadar denize ve balığa meraklı olduğundan, Amerika'dan her geldiğinde burada hazır bir sandal bulma rahatlığından niye vazgeçsin?

Dedi ki "Ne zaman istersen telefon et yeğenler gelip alsınlar, Kınalı'ya götürsünler". Benim de yeğenlerim olan Beco'nun ablası Silva'nın iki genç oğlu; Toni ve Roni ve de enişte Teni, sandalı hem gözetebilirler hem de kullanabilirler. Ayrıca Garbis de istediği zaman yine o sandalla balığa çıkabilir. Burgaz'da duracağına Kınalı'da duracak yani. Zaten Beco burada olmazsa hafta içi kim ne yapsın sandalı... herkes çalışıyor.

Her neyse önce mırın kırın etti, sonra aklı yattı. 2003'ün yazında Garbis elli yıldan sonra nihayet sandalsız yaşamayı kabul etti. Daha doğrusu karar verdi. Yani neredeyse bir yıl konuşulan bu konuyu kendi akıl etmiş gibi, kararını bildirdi.

Hem "Öf bıktım yahu yetti artık bu kadar yıl çektiğim yorgunluklar" hem de "Ee Garbis bunca yıldan sonra sandalsız kalacaksın" şeklinde duygu sömürüleri yaptı. Arada bir de "Aman boş ver be, ne yani ben bu adada balığa çıkmak isteyeceğim de sandalsız mı kalacağım? Yıllarca benimle balığa çıkabilmek için adeta yalvaran bunca insan var. Her biriyle bir kere çıksam ömrüm yetmez" diyordu.

Nihayet önemli gün geldi çattı. Ben de kademsizliğimden olmalı, o gün tesadüfen babamdaydım. Bana dedi ki "Nasılsa sen de Kınalı'ya döneceksin, biz Onnik'le giderken seni de motorla bırakırız". (Onnik amcamın dünürü) Biraz tedirgin oldum, ama ilginç de geldi doğrusu. Tarihi bir olaya tanıklık edecektim.

Garbis sandalını teslim ederken ben de yanında olacak, bütün çocukluk ve gençlik anılarımı tazeleyerek sıkı bir nostalji yapacaktım. Gerçi kıyafetim pek uygun değildi ama neyse artık... mini etek giymişim o gün, yüksek topuklu terlikler falan... öyle denk gelmiş, ne bileyim...

Ama olayın öncesinde tanık olduğum Onnik - Garbis diyaloğuna özel bir yer vermeden edemeyeceğim.

Babamla oturmuş kahve içiyorduk. Onnik dayday geldi. Garbis dedi ki "Onnik be, bak ben ne düşündüm biliyor musun? Biz şimdi buradan sandalı hazırlayalım, motoru takalım, bütün malzemeleri yük-

leyelim, Bercuk'u da alalım (Bercuhi'nin kısaltması) tıkır tıkır Kınalı'ya gidelim. Biraz Alis'e takılırız (yengem). Sonra da vapurla döneriz. Ne dersin?"

Pür dikkat dinleyen Onnik "İyi iyi, çok iyi düşünmüşsün" dedi. Birkaç dakika sonra da "Yahu Garbis, ben ne düşündüm biliyor musun? Biz en iyisi her şeyi sandala yükleyelim, Bercuk da gelsin, vuralım doğru Kınalı'ya. Beco da orada nasılsa, Alis'te birer çay içeriz, sonra da vapurla döneriz. Ne dersin?"

Aynı şekilde pür dikkat dinleyen Garbis de yüzünde anlamsız bir ifadeyle "Peki olur" dedi. Ay! İnanılır gibi değil. "Akbank'a mı gidiyorsun?", "Hayır Akbank'a gidiyorum". Dayanamadım "Yahu" dedim "İkiniz de sağırsınız, birbirinizle konuşurken neden bağırmıyorsunuz?" tesadüfen ikisi de aynı şeyi söylemişlerdi, ya farklı şeyler söyleselerdi ne olacaktı bilmem ki?... "Sen işine bak, biz anlaşıyoruz" dediler. Yani bunlar tek başlarına balığa çıkıyorlardı iyi mi?

Arada bir denize doğru bakıyorum. Maltepe taraflarından beyaz beyaz köpükler seçilmeye başladıkça işkilleniyorum. Poyraz geliyor. Ben vapurla mı dönsem acaba? Sonra da bu iki ihtiyar madem korkmadan gidecekler tek başlarına, benim korkmam çok ayıp diyorum kendi kendime... ikisi de pek sakin...

Eveet az sonra dualarla sandala bindim. Onnik de. Garbis tek başına, delikanlı gibi motoru taşıyıp yerine taktı, dolusuyla yedeğiyle benzin bidonlarını ve de bilumum sandalsal malzemeleri, gitti geldi yükledi.

Onnikciğim hep seyretti, hatta bir ara denize düşen usturmaçayı bile eğilip almadı. Garbis küfür etti, Onnik aldırmadı. Nihayet açıldık. Bir süre iyi gittik. Epeyce de duygulandım.

Gençliğimin geçtiği, nice kaçamakların yaşandığı sahiller, çamlar... o canım ormanlar yanmamışlardı daha... bir de elli yıllık Garbis saltanatının sonu... bazen gülümseten, bazen gözlerimi yaşartan duygularla Medeni Bey burnunu, Çamakya'yı ve Mezarlık koyunu geçtik. Derken efendim sağdan sağdan poyraz, iyice ben buradayım demeye başladı.

Garbis motorun başında dimdik ve sırılsıklam, aldırmıyor. Onnik buruna kurulmuş, pek ıslanmıyor, aldırmıyor. Ben ortada, yavaşça yere oturuyorum ama ne fayda... Ne sıkıca sarıldığım babamın montu para ediyor ne de can havliyle kapıp kendi kafama taktığım kasketi. Gözlüğüme silecek taksam nafile.

Yağmurda kalmış kedilere dönmüşken bir de baktım ki Kınalı sa-

hiline iki yüz metre falan kalmış. Tam oh diyecektim ki Onnik "Tüh be Garbis, eşeği unuttuk" dedi. "Ne diyorsun?", "eşek, eşek", "ne diyor bu yahu?" Çaresiz müdahale ediyorum "eşek diyor"... ne demekse...

Sonradan öğreniyorum, motorun takıldığı tahta ayağa eşek denirmiş ve de biz onu sahilde unutmuşuz. "Ee? Ne olacak şimdi?"

"Ne olacağı var mı? Geri döneceğiz tabii." Amanın! Aklımı oynatacağım.

"Baba gözünü seveyim yapma. Geldik artık. Bırak sonra çocuklar gider alır." "Nuh" dedi Garbis bir kere. Çalarlarmış. O çok önemli bir şeymiş.

"Babacığım ne olur ben ineyim bari, geldik yahu... beni bırakın siz isterseniz geri dönün, iki kere daha ıslanmaya dayanamam ben."

" Hadi be hanım evlâdı, duyan da hayatında hiç poyraz yemedi zanneder."

"Yahu yedim tabii ama mayoyla falan, böyle şık şıkıdım değil..."

Para etmedi. Hiçbir şey para etmedi. Biz aynen geri döndük ve bin bir eziyetle, sahilde uslu uslu bizi bekleyen eşşoğlueşşeği aldık. İç çamaşırlarımı bırakın, iç organlarıma kadar ıslandım. Oraya varınca yengem, beni havlulara sardı da öyle aldı içeri.

İşte böyle olaylı bir şekilde sona erdi Garbis Usta'nın saltanatı. Şimdi artık sandalı yok. Yıllarca lütfedip balığa çıkardığı için, kendisine minnettarlık duyacaklarından, her gün sandallarına buyur edileceğini umduğu insanlar pek oralı olmuyorlar.

Ben biliyorum, huysuzluğundan illallah etmişlerdir kesin. Ama o çok bozuluyor. Belli etmiyor ama kırılıyor. Hiç olmuyor değil tabii ama Garbis'i kesmiyor. Kınalı'ya bıraktığı sandalı istediği zaman kullanabilir aslında. Ama üşeniyor. Kendisi gibi biz de ona yaşlılığı konduramadığımızdan olacak çatıyoruz kardeşimle üşengeçliği için... Arada bir "Yeni bir sandal alsak" diye mızıldanıyor ama sanırım pek cesaret edemiyor.

Şimdilerde Garbis Usta, az da olsa biraz balık, biraz bisiklet, ufak tefek tamiratlar ve bitmez tükenmez bulmacalarıyla, hâlâ asosyal ama hâlâ sevilen biri olarak yuvarlanıp gidiyor işte.

Tanrı ona kalan ömründe sağlık bahşetsin ve son anına kadar "Çüş çüş"ü elden bıraktırmasın.

2007

Dergide bu yazıyı yazmamın üzerinden birkaç yıl geçti. İki yaşlı dostumla birlikte özünde yine babamı anlatan 'Zaman' başlıklı bir yazı

daha yazdım. İznizle onu da buraya almaya karar verdim. Bu arada Burgazada'yı anlatmaktayken hiç konu etmeyi akıl etmedim ama onu da yazmamda yarar var... ben sevgilime ihanet eder gibi son adalılık yıllarımı Kınalıada'da geçirdim.

Şimdi artık hiçbir adalı değilim ne yazık... Ama zaten hiç Kınalılı olmadım. Sadece güzel bir evim vardı Kınalı'da, onu çok sevdim. Hepsi bu. Neyse belki ileride bu konuya da sıra gelir yazdıkça... Belki de hiç gelmez, bilemiyorum... Ben parantezime dönüyorum.

ZAMAN

(Adalı Dergisinde yayımlanmıştır.)

Zaman, hem pozitif hem negatif olan tek kavramdır. Hem derttir, hem dermandır... Zaman her şeyin ilacıdır. Zamanla hafifler acılar. Zamanla geçer. Zamanla unutursun. Hele biraz zaman geçsin. Bana biraz zaman ver...

Zaman acımasızdır. Zaman seni beklemez. Zaman her şeyi yıpratır. Zaman bitirir. Zaman asla geri alınamayandır. Zaman bir anda yok olandır. Ve öyle acıdır ki pişmanlığı... Geçip gitti mi, ne yapsan çare değil.

Bir de göreceli dir ya hesapta... Sana göre başka, bana göre başka süratle geçer. Şimdilerde eskiye göre biraz daha hızlanmış olduğu da söyleniyor. Dünya bir sona doğru yaklaştıkça zamanın akışı da sürat kazanmış diyorlar.

Hani suyla doldurulmuş bir küvetin deliğini açıp boşalttığında, su azaldıkça akışı hızlanır ya, onun gibi. Dünyamız ısınıyor, sularımız azalıyor, buzullar eriyor. Kimi yer çöl olacak, kimi yeri sel alacak... Ama daha şu kadar zamanımız var, biz belki de görmeyiz bile... Sanıyorduk... Ama galiba göreceğiz bu gidişle, baksanıza sona doğru yaklaştıkça hızlanıyor olay. Tıpkı küvetteki su gibi.

Zaman kalmadı zaman... Bir de bu kafa karışıklığında "Bütün zamanlar aynı zamanda var" kavramına takıldın mı bittin. O zaman, şu anki zaman hangisi? Aslına bakarsanız, insan yaşla takılıyor zaman kavramına.

Gençken kolayca izin veriyor akıp gitmesine. Ne kadar acımasız bir hızla geçtiğini fark ettiğinde zaten geç kalmış oluyor. Hele de daha yapacak çok şeyi olursa ki "Ben artık bitirdim" demek kolay olmasa gerek... "Yetişemeyeceğim" korkusu sarıveriyor benliğini.

Biz doğarken zaten belirlenmiş bir sürenin içine düşüyoruz. Ne yapsak, ne etsek o kadar zamanımız var. O belirli süreyi doğru değer-

lendirmek önemli... Bir bilebilsek ne kadar zamana sığmamız gerektiğini... En sinir olduğum şey de "Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?" sorusudur. Ne demek boş zaman? Boş zaman olur mu? Yaşanmamış zaman mı demek isteniyor yani?

En zoru ise ara nesil olmak. Senden genci ile de ilişkin olur, senden yaşlısı ile de... Genç olanın zaman israfı da dokunur, yaşlı olanın zaman tasarrufu da... Birine anlatmak istersin değerini, diğerinde geleceğini görür hayıflanırsın.

Genç olan, yayıldıkça yayılır, bekler, erteler... Yaşlı olan telâşlıdır, şimdi ister. Benim gibi iki arada bir derede olanlar ise, bir o yana çekilir bir bu yana. "Ben daha genç sayılırım, sabredebilirim" mi dese, "Vaktim daralıyor, şimdi yapmalıyım" mı dese?

Senden yaşlı olup da, içindeki ateşi hep harlı tutmaya çalışana, "Daha yapacaklarım var" diyene "Sen artık şunu yapamazsın" demek kolay mı? Hele sen de süratle oraya doğru gidiyorsan...

Erteleyip duran gençlerim çok var... Telâş edip, ateşini hiç durmadan körükleyen yaşlılarım ise parmakla sayılır. Biri Zahrad'dı... Yaşlı şair... Ölümsüz çocuk... Gitti.

Biri Vahe Lusarar adlı bir adam. Huzurevinde yaşıyor... Babamın yaşında... 70'inden sonra bilgisayar kullanmasını öğrenmiş... İyi bir müzisyen... Amatör bir şair... Hiç vazgeçmiyor, daha yapacakları var.

Biri de babam... Hâlâ enerjisini artırmanın yollarını arıyor... Çocuklarla eyleşiyor... Bisiklete biniyor... Denize giriyor... Balık tutuyor.

Hiçbir şeyleri benzeşmez bu üç adamın. Ne yaşam tarzları, ne kültür düzeyleri... Ama hayata asılmaları aynı. Babam için daha önce bir yazı yazmıştım. Hani, sandalını, motorunu unutulmaz bir merasimle gençlere devretmiş, hayatında bir şeyleri bitirmeye karar vermişti birkaç yıl önce... Bitirdi mi peki? Ne gezer... Onun ateşi hep harlı... Deniz de, onun ateşini harlı tutan en önemli şey.

Acımasız zaman, ona artık 'yaşlı insan' yaftasını yapıştırınca, biz de, yani daha gençler, bir türlü zaptetmeye niyetli olmadığı 'içindeki çocuk'tan korkunca, böyle bir karar almaya zorladıydık onu.

Neme lazım... Tek başına denize falan açılır... Eski günlerde sık sık yakalayarak, adaya nam saldığı koca koca balıkların peşine falan takılır... İhtiyar Balıkçı misali... Oysa nerdee o eski kocaman balıklar... Nerdee o eski Garbis Usta... İş alırız başımıza.

Yıllarca, birlikte balığa çıkmak için peşinde koşturan, sabahın kö-ründe kapısının önünde bekleyenler, borç ödeme niyetine birer kere yanlarına alsalar, yıllarca sandalsız kalmaz sandıydı hani... Öyle olmuyor tabii...

Herkes bilir, bir de iyice kaknemdir ki... Huysuz, biraz da geçimsiz... Denize açıldı mı hep kendi borusu ötecek... Eski günlerdeki gibi. Eh, öyle olmuyor tabii. Pek çekemiyorlar.

Ama acımasız zaman, her konudaki ustalığında olduğu gibi balıkçılıktaki ustalığını da elinden alamadı daha. Bilirsiniz, balıkçılıkta ilginç kurallar ve taktikler vardır... Her oltayla her balık yakalanmaz. Her yakalanan balık başka türlü çekilir. Yemleri farklıdır, oltadan çıkarılmaları farklıdır.

Belli balıklar, belli yerlerde bulunur. Kerterizler, işaretler, taşlar falan vardır. Her balıkçının kendine göre, titizlikle sakladığı sırlardır bunlar. Garbis'te de işte bu sırlardan çok var daha... Ve de hâlâ aynı titizlikle saklar.

Onun için zaman, henüz bu kadar acımasız değilken, ağzından laf almaya, 'sır'larını öğrenmeye çalışanlar olurdu. Tek başına balığa çıktığında, peşine takılıp uzaktan dürbünle izleyenler olurdu. Bilirdi. Ser verir, sır vermezdi.

Kendisini uzaktan dikizleyenleri yanıltmak için hileler yapardı. Bir eliyle çaktırmadan saldığı kırlangıç oltasını tutarken, öbür elini çapari oltası salmış gibi sallardı. Dikize yatan çapariye çıkmış sanarak, pes edip gittikten sonra, Garbis yakaladığı dev kırlangıçlarla, sinaritlerle döner, milleti çatlatırdı hırsından.

Marmara Denizi için de zaman bu kadar acımasız değilken, sinaritler, mercanlar, haniler, lüferler, palamutlar, kırlangıçlar, orkinoslar, kılıçlar mutlu mutlu yaşarken, Garbis de balıkçılar arasında, tartışılmaz krallığını ilân etmişti. Biz çocukluğumuzda bu balıkları bol bol yerdik. Komşular da yerdi. Eş dost da...

Gittikçe daha süratli geçiyor zaman. Gittikçe daha çabuk yok oluyor balıklar. Az mı resmini çektik orkinosların, boyumuz kadar kırlangıçların... Hani o kuyruk kısmı halka halka kesilerek kızartılan, kafasından çorba, boyun kısmındaki şekilsiz etlerle de mayonezli salata yapılan kırlangıçların...

Bu geçen zaman içinde tüm bunlar nostaljik anılara dönüştü. Bizden sonraki nesiller için ise ejderhalı masallara dönüşecek. Garbis gibi kral balıkçıların anlattıkları da palavra gibi dinlenecek. Bir süre daha geçerse, zaman hepsini silip süpürecek, yok edip bitirecek.

Siz artık biliyorsunuz dostlar, benim yazılarım genelde yaşadıklarımla örtüşüyorlar. Garip bir ilişkileri var sanki, kimi zaman olaylar kendi kendilerine yazımın içine düşüveriyorlar... Önceden planlanmış gibi orta yerine dalıveriyorlar.

İnanmayacaksınız ama, ben bu zaman konusuna takılıp kendimce felsefelere girişmişken, öyle bir şey olmuş ki yokluğumda Burgazada'da... Balıklama dalış yapmaz mı şimdi bu yazıya?..

Babam, geçmişteki saltanatını aratmayacak, pek kocaman ve pek nostaljik bir kırlangıç yakalamış. İyi mi? Düşünün ki kardeşime telefon edip söylemişler. Hem de izmarit oltasıyla... Ne demekse... Kimi sinir olmuş, kimi çekememiş, ama günlerdir dillerdeymiş.

Yıllardır izine rastlanmayan, yıllar öncesinin en popüler balığı, gitmiş gelmiş yıllar sonra adanın en eski, en kral balıkçısına nasip olmuş. Ee, en çok hak edendir ama... Bir kasılıyor, bir kasılıyor ki sormayın.

İlk sorduğumuzda 85 santimdi. Şimdi 1 metre oldu. Aslını bilmiyorum. Görmedim. Ama 3,5 kilo gelmişmiş. Boyuna, hayal gücümüz karar versin artık. Ee, böyle tepeden inme gibi dalıverince konuya ben bunu yazmaz mıyım şimdi? Hem benim konuma uygun, hem de biraz ruhumuzu hafifletir.

Efendim, tabii ki kendisinden epey genç bir dostuyla çıkmış balığa. İzmarit yakalamaya niyetliymişler, ama böyle zamanın ötesinden pat diye çıkıp gelen iri bir kırlangıç takılıvermiş oltaya. Onu yukarıya kadar çekebilmek bile bir ustalık istermiş. Gerçi tek başına olsa onu sandala alamazmış, yukarıya kadar getirdikten sonra birinin kepçeyle alması gerekirmiş. Diğer balıkçı, yani Varujan Bey de kepçeyle almış.

Bakın bunu biliyorum aslında. Benim de geçmişte babamla yaşanmış bir kırlangıç maceram var. Ay onu da yazıvereyim şuraya da parantez içinde parantez oluversin.

Ben balık falan yakalayamam. Ama eskiden babam balığa çıkarken arada bir takılırdım ona, sırf burunda yatıp güneşlenmek için. Böyle günlerden birinde, ben burunda iyice gevşeyip yayılmışım... O da çapari yapıyor. Kaşıkadası'nın kuyruk tarafındayız.

Bir ara, "Öyle boş boş yatacağına bari eline bir kırlangıç oltası al, acemi şansı denk gelir belki" dedi. Pek hoşuma gitmedi ama, "Peki" dedim çaresiz. Hem nereden denk gelecek?

Derken efendim, en bi yatay, en bi gevşemiş anlarımdan birinde, elimdeki olta birdenbire kuvvetle aşağı doğru çekiliyor.

"Babaa buna bi şey oluyooor!"

O hiç aldırmıyor. "Yosunlara takılmıştır."

"Baba bir şey çekiyor bunuu..."

Dalga geçiyor. "E sen de onu çek."

Çekiyorum. Çekiyorum ama, ciddi olarak direniyor. "Baba vallahi de billâhi de bunun ucunda çok ağır bir şey var."

"Postaldır, postal." İyice dalga geçiyor.

Canımı dişime takmışım, çekiyorum, kan ter içinde kalmışım... "Vallahi çırpına çırpına dev bir şey geliyor, Allahaşkına gel yardım et..." dememe kalmadan, hayatımda görüp görebileceğim en iri kafa beliriyor. Hayvan çok iri, suda daha da iri görünüyor, bir de renkli yüzgeçlerini iyice açmış... Canavar gibi.

Babam görüyor, ben ciyaklıyorum. "Aman kırlangıç bu! Sakın bırakma!" demesine kalmadan da dehşet içinde bırakıyorum bile... Garbis peşinden suya atlıyor. Kepçeye filan vakit yok. Ama ben bırakmışım bir kere. Tabii balık kaçıyor.

Artık, küfür mü yemedim, yumruk mu yemedim... Tartaklana tartaklana bitap düştüm. Yetmedi, "Bu salak..." diye diye herkese anlattı. Yetmedi, günlerce de benimle konuşmadı.

Öyle ki, iyi biliyorum... Zordur kırlangıç çekmek. Geçip gitmiş bunca zamandan sonra, daha iş bitmemiş dedirterek, uygunsuz bir oltayla, aynı eski ustalığıyla çekiyor Garbis, artık kaç santim olduğu meçhul iri kırlangıcı yılların arasından.

Vermiyor da kimselere, cimridir bilirim. Ne yapacaksın koskoca balığı? Ver adama, pişirip ailece yesinler. Çok istiyorsan seni de misafir etsinler. Ya da al kuyruk kısmından porsiyonluk bir parça. Ama hayır efendim hepsini alıyor.

Yiyeceğinden değil, hava atacak. Atıyor da... Elinde balık, sokak sokak dolaşıyor saatlerce, görmeyen kalmasm diye. Hatta küstürüyor birilerini... Ama hakkı valla... Acımasız zamana inat yine sürpriz yapıyor ya hayat. Yine acımasız zamana inat tadını çıkarıyor ya Garbis... Ooh canıma değsin.

Eveet... Bu çifte parantezi de kapatalım.

Canım Burgazada'daki son yıllarım, genç kızlıktan genç bir kadın olana kadar o evde geçti. Aşklaaaar... Boşa giden bir nişanlılık... Ve hiç aklımdan geçmeyen bir evlilik. Evlilikten sonra üç yıl iki farklı ev,

sonrası Kınalıada. Hiçbir zaman kendimi oralı sayamadığım Kınalıada. Güzeldir, şirindir, yuva gibidir ama benim değildir. Benim olan Burgazada. Sevgilim Burgazada.

Kınalı'da yaşadığım ilk yıllarda evimin alışverişi için Burgaz'a giderdim. Kasabım, manavım oradaydı. Fırının ekmeği Kınalı'dan Burgaz'a gittiği halde inatla ekmeğimi bile oradan alırdım. Eh annemler Burgaz'da olduğundan sık sık da giderdim.

Çok güzel bir evim oldu Kınalıada'da demiştim ya... Eşimle her bir taşını ellerimizle koyup küçücük ama dergilere konu olabilecek kadar güzel bir ev yaptık orada. Adayı benimsemedim ama evimi çok severdim. Çok keyifli günler gördü o ev. Biz de mutlu olduk, o da. Ben evlerin de ruhları olduğuna inanırım. Şimdi artık benim değil... Uzun hikâye... Umarım mutludur hâlâ... Güzel ev.

Bense artık Kınalılı da değilim. Kaybettiğim evime iç geçirmemek için pek gitmiyorum da. Burgaz'a babama gidiyorum. Annem yok artık, babam var... Artık eskisi kadar delikanlılık havalarında değil. Sıkça da hastalanıyor bu aralar... Umarım atlatacak. Adanın en yaşlı birkaç kişisinden biri. Hiç vazgeçmedi aşkından. Ömrü yettikçe de geçmeyecek görünüyor. Aferin ona. Geçmesin. Ömrü yetsin de geçmesin.

Ocak 2010

Tam bu bölümden sonra, yazmama uzunca bir süre ara verdim. Çünkü babam hastalandı ve artık onu iflâh etmeyecek olan bu hastalık süreci, neredeyse tüm zamanımı aldı.

Tekrar masanın başına geçtiğimde hayretle gördüm ki, kaderin garip bir cilvesi, hayatın tatsız bir şakası gibi, ilk sözünü ettiğim şey gibi, son sözünü ettiğim şey, yine babam olmuş... Ne inanılmaz rastlantı...

Aradan bir yıla yakın bir zaman geçti. Yazmaya devam etmeye karar verdiğimde, babam yok artık... Gideli tam bir yıl oldu. Demek ki nasıl onunla başladıysam onunla bitirmem gerekiyormuş.

O gittikten hemen sonra, sevdiğim Adalı dergisinde onun için yazdığım yazıyı aynen buraya alacağım yine. Ve de sanırım o yazı bu kitabın sonu olacak.

Ve bu kararı verdiğim bugün onun ilk ölüm yıldönümü.

BULMACACI AMCA... GARBİS BABA...

(Adalı dergisinde yayımlanmıştır.)

Burgazada'nın 'Bulmacacı Amca'sı... 'Yakın Ada Uzak Ada' belgeselinin 'Y' efekti... Balıkçı Garbis... Garbis Usta... Benim babam... Yok artık. Kaç yazı yazmışım ben onun için...

Bundan sonra kimse, ne kulüpte ne de evinin kapısının önünde, her zamanki yerinde, son derece ciddi bir iş yapar edasıyla, bulmacalarına eğilmiş göremeyecek onu. Kendi kendine "Soldan sağa beeş... Yukardan aşağıya sekiiiz..." dediğini duyamayacak.

Kimseler toplanmayacak başına. Şaşırmayacaklar o yaşta hâlâ gözlüksüz yazdığına... Hayran olmayacaklar inci gibi yazısına... Kimse, o bulmacalarını yaparken ıslanıp rahatsız olmasın diye "Git az öteden atla denize" diyerek azarlamayacak çocuğunu.

O gitti artık. Yarım asırdan fazla süren bir aşk bitti. Burgazada en büyük sevdalısını kaybetti. Yazın ilk günlerinde biraz yadırganacak yokluğu... Sonra alışılacak.

Sokak köpeği Yelken, ki birkaç yazdır sadakatle yarenlik ediyordu ona, eğer kışı sağ salim geçirmişse, bir süre bekleyecek kapısında, bir süre bakınacak vapurlara, sonra yönelecek başka ekmek kapılarına...

Çaresiz dönecek kendi yaşam savaşına. Oysa hissetmişti, geçen yaz sonu onu İstanbul'a yolcularken belki bir daha göremeyeceğini... İlk kez ta vapura kadar gelmişti.

İki ayağı üzerinde yükselip patilerini omzuna dayamış ve "Hav, hav... Gitme..." demişti tam vapur yanaşırken. Ben şahidim. Yanındaydım. Hâlâ gözümün önünde o, bir kulağı yerde bir kulağı gökte sokak köpeğinin gözündeki hüzün...

Hem mutlu olmuş, hem şaşırmıştı babam: "Allah Allah... Bu hiç böyle yapmazdı... Ölecek miyim ne..." demişti. Unutmadım. Hafif-

ten bir 'cız' etmedi değil kalbim... Ama ummadım. Ummuyor insan.

Biz annemden de alışıktık zaten, her yaz sonu "Şu kışı bir atlatsa...", her kış sonu da "Şu yazı bir atlatsa..." düşüncesine. Endişeleniyor ama ummuyor insan, başında yaşlı büyükleri olunca... Hep böyle gidecek sanıyor.

Oysa zaten süresi belli geçen zaman, hiç acımıyor. Duracağı yer geldi mi pat diye duruveriyor kalp... Hem, yaşa başa da bakmıyor. "Allah sıralı ölüm versin" derler ya... Sıralı bir ölümdü bu... Bekleniyordu da. Ama ateş düştü mü yakıyor. Sırasına bakmıyor. Giden canların yeri dolmuyor.

Çok eskiyince sevilenin bedeni, katlanamıyor insan onu o halde görmeye çoğu zaman, hatta "Uçup gidiversin, çıkıversin içinden, kurtulsun o köhne bedenden" bile diyor, hele de biliyorsa eski pırıl pırıl, canlar yakmış halini... Ama gerçekleştiğinde öyle kolay olmuyor "Oh gitti kurtuldu" demek.

Anında özlem kavuruyor yüreği... Bir de analar babalar gittiğinde, teyzeler, amcalar, dayılar da çoktan gitmişse, aile büyüğü olarak kalmanın yükü var... Ne yana baksan da acın hafiflese... çaresizlik diz boyu...

Garbis babayı düşününce acıyı bir nebze hafifleten tek şey 88 yıl gönlünce yaşamış olması. Canı ne istediyse onu yaptı. Yaramaz çocuklar gibi yaşadı. Bencildi. Kendini dünyanın merkezine koymuştu. Çok sevdiği 'ada'sına hiç hasret çekmedi. Özgür ruhunu hiç dizginlemedi. "Benden geçti artık" demedi.

Bu adam ölümünden birkaç ay önce bisiklete biniyordu. Bunca yıllık bir ömürde birkaç ay hastalık çekmek ne ki... Son anına kadar da sevgiyle sarmalandı.

İnanmayacaksınız ama bir gün öncesine kadar da bulmaca çözdü. Ölüm korkusundan uyumaya korkuyordu. Aylarca uykuya direndi. Bir tek gün uykuya daldı ve bir daha uyanmadı.

Burgazada'daki eczaneler ve sağlık memuru Fevzi, bir daha olur olmaz saatlerde kapınız çalınmayacak "İçimde bir sıkıntı var... Uyuyamıyorum" diye... Ve faytoncu komşular, kapının önündeki koltuğu sizde kalsın... Ve bulmacacı rakipleri, sizden üstünü yok artık. Garbis baba yok artık.

Seviliyormuş... Cenazesi tıklım tıklımdı. Çaktırmazdı ama meraklıydı pohpohlanmaya... İstediği gibi oldu her şey... Gitmek hariç. İstemiyordu. Çok bağlıydı hayata... Ama o ana çare yok.

Bir önceki yaz Sami Solmaz'ın fotoğraf çalışmasına konu olan

portrelerden biri olmuştu, bilenler hatırlar, ki daha o albüm çıkmadı. Pek sevişmişlerdi Sami'yle çalışma sırasında. Son gün, son kez görüştüler.

Aniden arayıvermişti Sami "Garbis babayı çok özledim ben" diyerek. Belki de duy olmuştu içine kim bilir... Duyunca da koştu geldi hastaneye. Nerdeen nereye... Onun çektiği fotoğraf kullanıldı ölüm ilânında ve yakalardaki yas nişanında... Öyle denk geldi... Kısmet...

Belki bilmek ister sevenleri; bir daha konuşmamak üzere susmadan ve onu sonsuz ışığa götürecek uykuya dalmadan az önce ağzından çıkan son söz "Allah" oldu. Belki kul olarak da sevilmişti kim bilir...

Güle güle Babam... Yolun ışık olsun.
Ve tam bir yıl oldu gideli...

Ada anıların burada bitmiyor... Ama artık devam edesim yok...
Doğrusu... Böyle biter bu kitap.

ALBÜM

İskelenin eski hali

Hacı Dedem, Eftik Yayam, kardeşim Boğos, Kuzenler Silva ve Beco

Kasap Kiryako'nun evinin önü... Annem, babam ve biz

Kucağımda kuzinim Silva

Moloz... Şimdi ASSK'nın olduğu yer

Burgazada Plajı

Teyzem, Margrit

Aya Nikola'da ben (Şuh pozlarımdan biri...)

Moloz'un sağ yanı... Kardeşimin poposu ıslandıktan sonra

Fotoğraf çekildiği için ağlayan kuzinim Silva

Kuzenim Beco

Delikanlı Garbis

Apik Abi

Kalpazankaya'da Ayten abla, Annem ve Nado

Annem Hasmik dolma sararken

Babam ve ünlü teknes

Ay'Yani Kilisesi'nin önünde ben

İskele

Burgazada Sanatoryumunun duvarı

Sahildeki evimizin balkonu

Şimdi Restoranların bulunduğu sahil

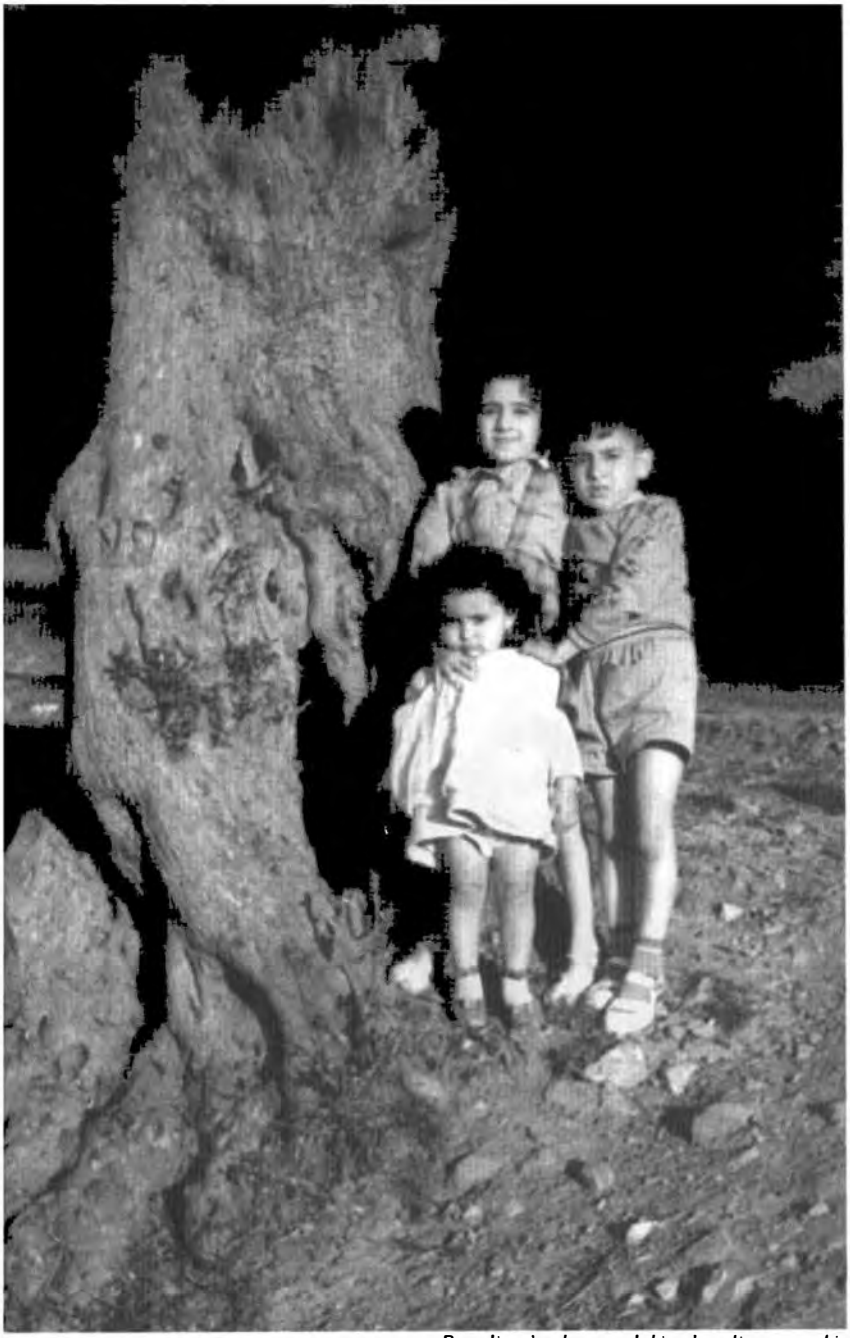
Eski Burgazada

Sait Faik'in doktoru ve dostu Dr. Riko Eden

Ada'nın Hükümet Tabibi Dr. Selahattin Savaşkan ve eşi Melahat Hanım

Paradisos'un karşısındaki rahmetli çınar ve biz

Garbis, Niso ve ganimetler

30'lu yaşlarında baban

Aşağıda Kumbaroz Kayası, yukarıda kardeşim Boğos

Boğos ve Turgut ASSK'nın spor odasında

Ortada Stepan Berberyan (Bilecik Rakısı'nın sahibi) etrafında sülalesi, yanan köşkünün bahçesi

Burgaz Plajı (Şimdiki Deniz Kulübü'nün olduğu ye

Kunduracı Mehmet Usta

Sabri'nin kahvesinde yaz hazırlığı...

Sabri'nin düğünü, Önde Lambo Briçevski, Arkada Ahmetaki

Nasip Kaptan, Torunlarıyla...

Manav Hüseyin Özkan

Veli Dayı

Kahveci Rıza

Nazım Reis, ağlarını onarırken...

Nazım Reis'in motoru Kalpazan yolunda

Jamgoç Todori

Çarşının eski hali, Bakkal Necmi

Madam Marta ve eşi, dostlarıyla...

Hammal Karagöz

Seyyar Satıcı Teo

Orkinos ve Şilep Hasan

Sabri'nin kahvesinin önü

Hasan, Sabri, Mahinur

Apo Kemal (Kendi Düğünü)

Tarzan Johnny Weissmuller'in ASSK ziyareti

Ada'nın Gülü, Esma

Yanko Mataka (Çanakkale Gazisi)

Arap Hasan

Terkedilmiş sinemanın bekçisi Keri
Fotoğraf: Özgür Can Akba

Manav Taner Özkan

Dr. Pavlos Rahçopulos ve Eczacı Çetin

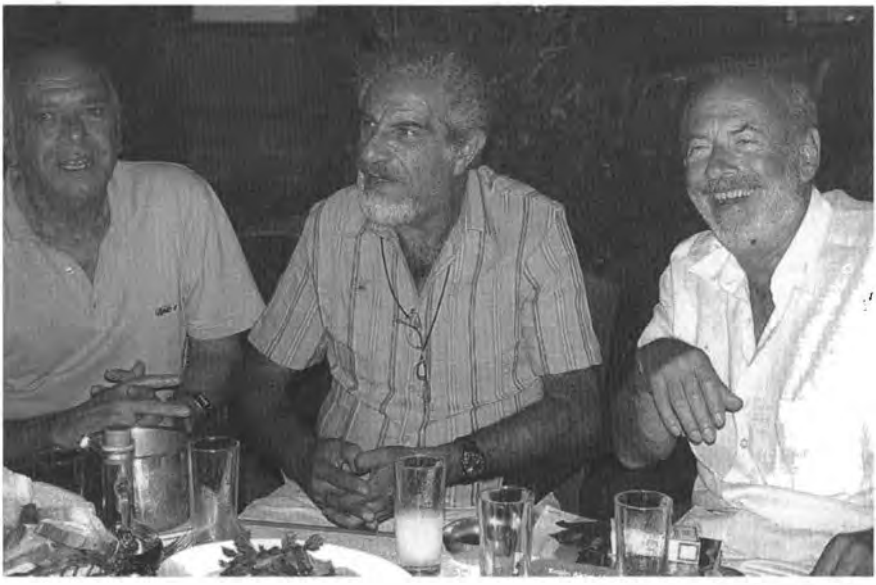
Cüneyt Türel, Dr. Emilio Eden
Fotoğraf: Özgür Can Akbaş

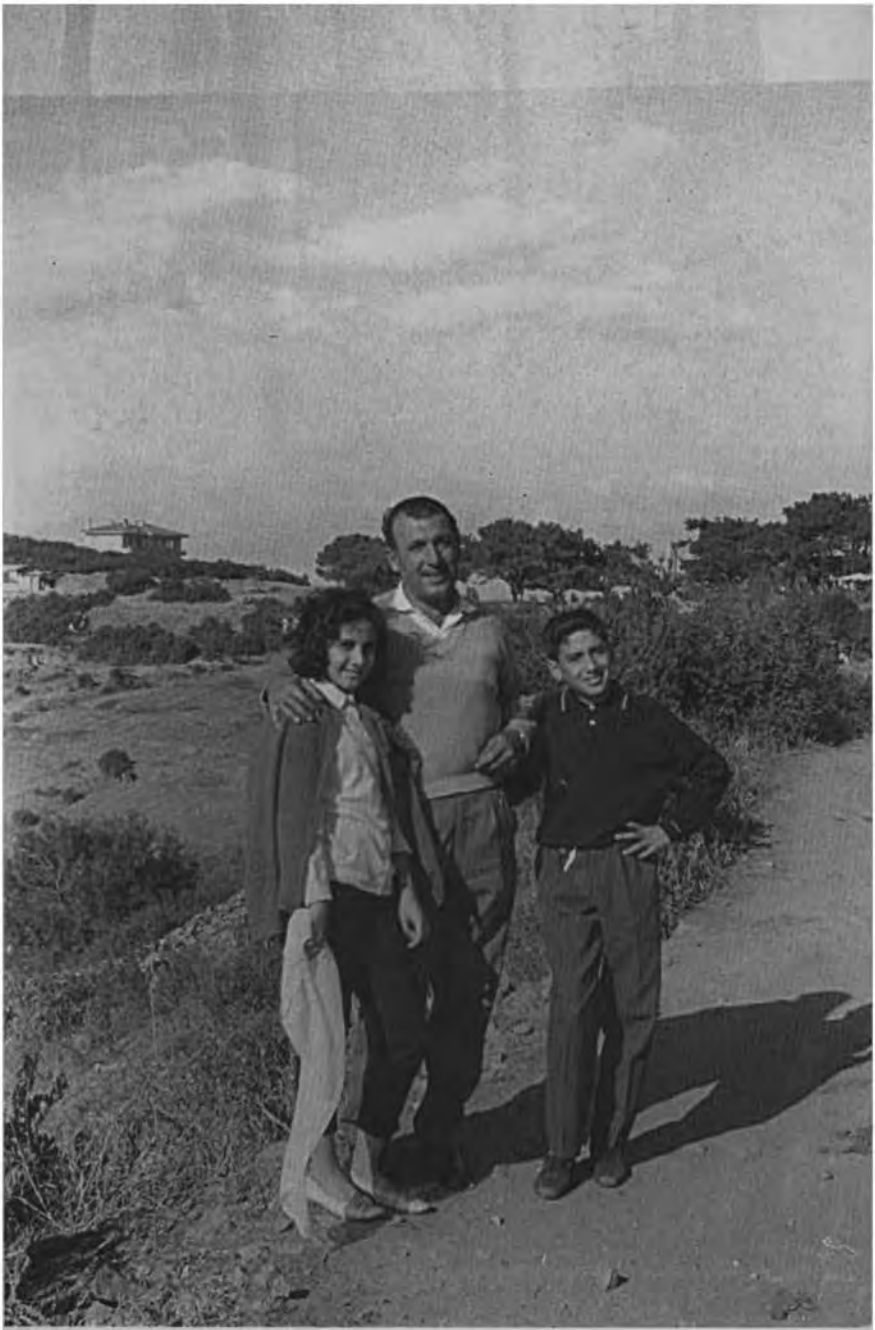
Dr. Emilio Eden büyüdüğü evin önünde
Fotoğraf: Özgür Can Akbaş

Ali Tolga, ASSK Başkanı

Filço, Engin Aktel, Cüneyt Türel
Fotoğraf: Özgür Can Akbaş

Öncesi... *Babam ve Biz*

Garbis Çalgıcıoğlu, Boğos Çalgıcıoğlu (Babam ve Kardeşim)
Fotoğraf: Özgür Can Akbaş

Babam ve Ben
Fotoğraf: Özgür Can Akbaş

BURGAZADA SEVGİLİM...

"Bir gün doğup büyüdüğüm topraklardan ayrılmak zorunda kalsaydım, vatan diye en çok yüreğim sızlayarak özleyeceğim yer Burgazada olurdu. Benim için Burgaz vatandır. Ben daha küçücük bir çocukken, ailece aşık olduk ona. Önce babam, sonra her birimiz tek tek kendimizce... Ve hiç bitmedi bu aşk.

"Taşını toprağını, kumunu çakılını, ağacını çalısını, börtüsünü böceğini sevdim onun. Ki hiç zor değil... Bir tek gün kalmak yeter.

"Ben büyüdükçe, onun da değişmesini izledim. Burgaz, eski Burgaz değil artık. Değişen dünyaya ayak uyduruyor. Hâlâ onu her gören sevdalanıyor ama... Ah siz onu eskiden görmeliydiniz. Havasını solumalıydınız. Bir şey vardı onda, insanı sarıp sarmalayan, huzur veren ve de eşitleyen."

BERCUHI BERBERYAN
(TATIANA)

ISBN 978-975-9119-17-1

9 789759 119171 >

Fiyatı: 13 TL (KDV Dahil)

adalı
Adalı Yayınları